

R
191

6

Canon. ~~86~~ ~~72~~ 73

4
C.S.

LIBER DIURNUS
ROMANORUM
PONTIFICUM

LIBER DIURNUS

19424

ROMANORUM PONTIFICUM. EX ANTIQUISSIMO CODICE MS.

nunc primum

IN LUCEM EDITUS

OPERA ET STUDIO

JOANNIS GARNERII, Presbyteri e Societate Jesu,
qui Notas Dissertationesque addidit.

PARISIIS,

Apud Viduam EDMUNDI MARTINI, & GABRIELEM
MARTINUM, via Jacobæ, sub aureo Sole & Abelis Sacrificio.

M. DC. LXXX.

CUM PRIVILEGIO REGIS CHRISTIANISSIMI.

LIBER DIURNUS

ROMANORUM

PONTIFICUM

EX ANTICUISSIMO CODICE MS.

hunc primum

IN LUCEM EDITUS

OPERA ET STUDIO

JOHANNIS GARNIERII, Professoris et Secretarii Librariae
des Votres Diffinitionesque editionis.

PARISIIS

Apud Viduam EDMUNDI MARTINI, et GARRELEUM
MARTINIUM, via Jacobus, sub signo Solis & Absinthii.

M. DC. LXXX.

COM PRIVILEGIO REGIS CHRISTIANISSIMI

ILLUSTRISSIMO DOMINO
DOMINO
JACOBO NICOLAO
COLBERT
ABBATI BECCENSI

Joannes Garnerius Presbyter e Societate JESU.

OFFERO tibi, ABBA ILLUSTRISSIME, *Librum Diurnum Romanorum Pontificum*, qui postquam diu latuit in Bibliotheca tenebris, emergit nunc in lucem, ab eruditis haecenus, aut cupide expetitus, aut studiose conquisitus.

Etsi vero latuit hominibus de vulgo tamdiu, non tamen antiquis Canonum

EPISTOLA.

Collectoribus: hunc enim vidit Ivo Carnotensis; viderunt Anselmus Lucensis, Cardinalis Deusdedit, & Gratianus. imo & recentiores quidam, sed minima particula; quæ nihilominus fecit tantum desiderium totius, tantumque pretium, ut docti plures retineri tamdiu ægre ferrent, atque etiam indignarentur.

Ecce nunc prodit tot tantisque votis evocatus, nec aliud, ut securus famæ prodeat, patrocinium querit quam tuum. Primum, quoniam ea es indole erga literas, qua Parens Illustrissimus, cujus nomini propter effusam in literatos beneficentiam, debetur tanquam tributum, quidquid eruditæ elucubrationis in lucem emittitur.

Deinde, quia cum sis Ecclesiastica antiquitatis amans, assiduusque & curiosus indagator, potes æstimare pro merito vetera illa monumenta, quæ alii, aut præ insolentia minoris pendant, aut præ

E P I S T O L A.

inanium novitatum amore fastidiant. Quidquod ex eo Collegio procedit, in quo prima posuisti pietatis & doctrinae tyrocinia, cuique grato animo favere pergis, atque ita acceptum habes, quidquid inde eruditionis ad Dei gloriam & Ecclesiarum promovendum editur.

Accedat etiam, si quid tamen momenti habere queat, quod ab eo Notis Dissertationibusque auctus sit, qui te semper, tuamque Illustrissimam Familiam singulari veneratione coluit.

Hanc mihi Familiam animus non est ambitioso praconiorum apparatu verbose laudare. Quid enim opus, cum ipsam appellare, laudationem quamlibet antecellat? Hujusmodi nempe est, cujus Patrem Ludovicus Regum Maximus & prudentissimus merito diligat, summisque rebus praeficiat, & victoriarum omnium, magnorumque consiliorum, propter providentiam, adiutorem habeat.

EPISTOLA

Cujus Filius natu primus vincat ætatem virtute, Patrisque vestigiis insistens, majoribus Regni administris par sit.

Cujus tu secundus Filius natu ea dignitate fulgeas in Ecclesia, quæ ad maximas certus sit gradus; siquidem meritis innititur, quibus nihil non possit deberi. Familiæ enim decora, pietate, virtute, doctrina, humanitate sic auges, ut magnam tui expectationem concites, & quantum augurari licet, superaturus sis.

Id vero facies, si meis precibus Deus annuerit. Precor enim, ut eum te præstet in Ecclesia, qui Pater in Regno, Ministrum scilicet fidelem, actuosum, magnanimum, fortem, providum, amantem illius, cui servis; dignum vicissim, qui redameris, & amplissimis honoribus juste augearis.

LIBER

P R Æ F A T I O
A D L E C T O R E M.

I. U I diu latuit Liber Diurnus Romanorum Pontificum, in lucem prodit : cur enim latere pergeret, cum nihil eo sit, aut opportunius ad studiosorum cupiditatem explendam, aut utilius ad veterem Historiam Ecclesiasticam, aut necessarium magis ad maledicorum ora obstruenda, aut honorificentius ad sedis Apostolicæ dignitatem adversus Honorii calumniatores?

II. Romani Diurni nomine appellatur Codex, in quo, præter formulas scribendi, quibus sexto septimoque & octavo sæculo, atque etiam nono, summi Pontifices uti solebant : continentur insuper ordinationes summi Pontificis & Episcopi suburbicarii, cum suis omnibus adjunctis; professiones fidei; privilegia, præcepta, concessiones, aliaque hujusmodi non pauca.

III. Ignotus non fuit veteribus recentioribusque, sive Canonum collectoribus, sive aliis illustribus Scriptoribus. Olim certe meminerunt Yvo Carnotensis, Gratianus, Anselmus Lucensis, Cardinalis Deusdedit : meminerunt etiam nostra patrumque ætate Antonius Augustinus, Baronius, Labbeus, & qui ab ipso acceperunt.

IV. Yvo Carnotensis parte IV. sui Decreti capite cxxxii. quod inscribitur *de octo universalibus Conciliis*, refert ex *Libello Diurno* partem professionis fidei Romani Pontificis : *Sancta octo universalia Concilia; id est, I. Nicenum, II. Constantinopolitanum, III. Ephesinum, IV. Calchedonense, V. item Constantinopolitanum, VI. item Nicenum, VII. & VIII. quoque Constantinopolitanum, ad unum usque apicem immutilata servare,*

P R Æ F A T I O.

& pari honore & veneratione digna habere, & quæ predicarunt & statuerunt, omnimodis sequi & predicare; quæque condemnauerunt, ore & corde condemnare, profiteor.

V. Eadem habentur lib. I I. Panormiæ capite CIII. atque etiam apud Gratianum distinct. xv I. ubi in notis legitur: *Integram professionem fidei, quando quis in Romanum Pontificem promovebatur, refert Deusdedit Cardinalis in Collectione Canonum, quæ servatur in Bibliotheca Vaticana.*

VI. Hunc locum cum vocaret ad examen dial. 20. Antonius Augustinus, hæc addit: *Is liber (Diurnus Romanus) non extat, quod sciam, hoc titulo, professionis tamen vidi aliquot exempla.* Quin etiam in Epitome Juris Pontificii veteris libro v. tit. x. cap. 54. maximam ejusdem professionis partem exhibet. Integram ex ejusdem Augustini chartis Baronius in Annales ad annum 869. contulit, multis tamen interpolatis, quibus etsi caret in Diurno, opus erat nihilominus, ut ad noni sæculi usum aptaretur.

VII. Vetusissimi Codicis quaternionem unum, aut alterum viderat eruditus Labbeus, fragmentumque inde cum illustrissimo Marca & Joanne Launoio communicaverat; eratque Marca, quod acceperat, inferturus Dissertationi, quam de honorio scribere meditabatur. Launoius accepto usus est in Epistolis, aliisque passim scriptis.

VIII. Jamdudum expectitus est ab eruditis, quamvis ex minima parte notus: pars nempe desiderium totius fecit, & illud quidem eo majus, quod neque levi, neque temeraria opinione creditum est, ex monumento tanti momenti, tamque celebrato & antiquo, erui posse plura, quæ Ecclesiasticam Historiam illustrent, remque Fidei juvare possint.

IX. Nunc primum in lucem nostra qualicumque opera, integer, meo quidem judicio, producitur. Cur diu suppressus sit, fecit vehemens aliunde occupatio, qua sum impeditus: cur tandem prodeat, fecit hæc una, vel sola, vel potissima causa, ut motam de Honorio quæstionem, magnaue animorum contentione non tam agitatam, quam vexatam ostenderem ita componi posse, vel ipso centum fere sum-

P R Æ F A T I O.

morum Pontificum judicio, ut neque sedis Apostolicæ, cuius meum colendæ studium nulli velim esse impar, fides unquam vitiata dicatur; neque incredibiles fingantur actorum sextæ Synodi, aliorumque veterum monumentorum corruptiones, quod ab historica doctrina mirum quantum abhorret; neque sexta Synodus, cui legati sedis Apostolicæ præfuerint, erroris arguatur; neque Honorius, quamvis omnino fuerit purus Monothelismi, culpa caruisse putandus sit.

X. Manuscriptus porro Codex, unde accuratur editio, præterquam quod optimæ notæ est, suam insuper nongentorum circiter annorum ætatem proprio Latini characteris modo loquitur; & ut character sileret, suadent tamen reliqua. nam cum recensentur summi Pontifices, Concilia, & Imperatores, in eo sistitur, unde facile ætas innotescat. Inter Pontifices postremi appellantur Martinus I. & Agatho, ex quibus ille anno 655. iste anno 682. obiit: inter generalia Concilia ultimum memoratur sextum, quod habitum anno 680. etsi aliorum meminisse opus erat, vel maxime, si jam extitissent. Inter Imperatores Constantinus Pogonatus extremum locum occupat, diciturque nuper coegisse sextum Concilium; Pogonatus vero obiit anno 685.

XI. Collectus est igitur Diurnus post annum 685. sed quo tempore? cum de ordinatione summi Pontificis inter formulas numerentur duæ, quibus ad Exarchum scribebatur. Cumque Exarchi instituti sint anno 567. pulsi anno 752. necesse est fateri, collectum esse eo temporis intervallo, quod ab anno 567. ad annum 752. effluxit.

XII. Si vera essent duo, quæ Baronius ex Anastasio Bibliothecario prodit; alterum a Constantino Pogonato restitutam fuisse Ecclesiam Romanam in jus suum eligendi ac ordinandi Pontificis, remissumque debitum petendæ ab Imperatore & Exarcho assensionis: alterum, Joannem V. aliosque consequentes successores, ea libertate postmodum ad usque tempora Caroli Magni consecratos, affirmandum esset, collectionem hanc factam esse ante annum 685. quando quidem Joannes V. in sedem Apostolicam ascendit anno 685.

P R Æ F A T I O

die 22. aut 23. Julii. Verum quæ Baronius tradit, explicatione egent, & epocha inde collecta a veritate Historiæ abhorret: nam fidei professiones duæ Constantini jam defuncti meminerunt. Defunctus vero est anno 685. mense Septembri, duobus fere mensibus post Joannis ordinationem.

XIII. Nihil probabilius dici posse reor, nihil definiri certius, quam quod ad Gregorii II. prima tempora pertineat, sitque compositus paulo post annum 714. id enim si ponatur, congruent omnia, consentientque tum inter se, tum Historiæ, ut in observationibus annotabitur, prout sese res & temporis notæ offerent.

XIV. Est iste porro Liber Marculfi Formulæ ætate posterior, si modo vere affirmetur Marculfus anno 660. scripsisse; argumento tamen præstat: nam formulas continet Marculfianis regalibus & pagensibus eo commendabiliores, quod Ecclesiasticæ sint, quod Pontificiæ, quod ad Historiam conducibiliores, quod non contrahantur angustiis unius regni, quod Latinitatis magnam partem melioris, quod ex antiquioribus excerptæ. Plures enim desumptæ sunt ex Epistolis Gregorii Magni, aliorumque Pontificum, aliquando integræ, aut paucis immutatis, aliquando ex parte tantum: quod in notis indicabimus.

XV. Quod autem dixi de formulis, quoad locum unde haustæ sunt, non perinde intelligi debet de professionibus fidei, aliisque ad ordinationem, tum summi Pontificis, tum Episcopi pertinentibus: id enim aut fere totum, aut magnam partem, desumptum videtur ex iis, quæ in ordinatione Pontificum, paulo post sextam Synodum, contigerunt: nam professiones fidei a superioribus Pontificibus emissæ, cum Pontificatum capefferent, multum differunt ab iis, quas edimus, ut ex collatione patebit.

XVI. Quantum laboris poni debuerit in emendando Codice, quem imperita manus describendo vitiaverat, vix ego ipse mihi credo; religiose tamen cavi, ne quid corrigerem, præter solæcismos, ineptasque vocum, vel transpositiones, vel distractiones, vel conjunctiones, vel repetitiones, vel

P R Æ F A T I O.

etiam omissiones : correxi vero, quoties licuit, non aliunde quam ex libris, unde formulæ desumptæ sunt, præsertim ex Regeſto Gregorii M. aliorumque Pontificum Epistolis.

XVII. Notas addidi, quibus erat opus; quod nemo qui legerit, non est facile fasturus: eas vero non rejeci in alteram voluminis partem, quod quidam solent, doctus experientia, rejectas procul a textu, aut laboriose legi, atque ita lectorem, vel exoptatum fructum non capere, vel cum obscura offendit, fastidiose librum abjicere.

XVIII. Vifa sunt autem tria in notis potissimum exponenda, Historica, Dogmatica, & quæ dicuntur, Critica. Historica dico, quæcumque ad afferendam Historiæ lucem conducunt; Dogmatica, quæ fidem Apostolicæ sedis conceptis expressisque verbis exponunt; Critica, quæ ad intelligentiam vocum rituumque veterum conferunt.

XIX. Tam pretiosis tamque utilibus venerandæ antiquitatis monumentis ausus est, ut quidem suspicor, interpolator aliquis recentiora quædam & vilia, aut inferere, aut saltem addere. Hujusmodi sunt aliqua Apostolicæ autoritatis privilegia, non longe distantia ab iis, quæ eruditæ non admodum probantur: nam interminationes damnationis, *cum Satana ejusque Pompis, & proditore Juda*, factæ a summis Pontificibus, adversus ipsos quoque sedis Apostolicæ successores, pro rebus non gravissimis, vel supposititiæ sunt, vel sequioris ævi. Sed de singulis figillatim in notis.

XX. Complectitur Liber Diurnus, quem integrum, opinor, edimus, titulos omnino centum & quatuor. In Codice manuscripto describuntur illi continua serie, sine ulla vel divisione Operis in partes, vel distributione partium in capita, vel capitum distinctione pro diversis argumentis. Id vero non mirum, siquidem veteribus ejusmodi rebus non raro accidit: quis enim, ut fileam confusissimas plurimas Canonum collectiones, quis, inquam, in Marculſianis Formulæ ordo? quæ dispositionis ratio?

XXI. Veruntamen qui videtur ordo deficere, facile potest suppleri, si Diurnus totus divisus fuerit, ut revera

P R Æ F A T I O.

est, quamvis non indicetur, in duas partes; parsque prior sex capita complectatur; posterior unum, sed prolixum, atque ita septem omnino capita existant.

Primum. *De superscriptionibus & subscriptionibus*, sub quo duodecim tituli.

Secundum. *De ordinatione summi Pontificis*, sub quo undecim tituli.

Tertium. *De ordinatione Episcopi a summo Pontifice*. sub quo tituli novemdecim.

Quartum. *De usu pallii*, sub quo tituli quatuor.

Quintum. *De personis & locis sacris*, sub quo novemdecim pariter tituli.

Sextum. *De rebus Ecclesie procurandis & alienandis*, sub quo tituli unus & viginti.

Septimum. *De diversis privilegiis Apostolicæ autoritatis, sive de eximendis, dotandis, concedendis, confirmandis, adunandis Monasteriis & locis piis, de prepositatu, &c.*

XXII. Ad id autem quod dixi de continua serie, qua, sine idonea partitione, formulæ in M. S. Codice describuntur, addendum est, magna etiam confusione permisceri plura, quæ quod nullam habeant affinitatem, ratio jubet separari, suoque ordini restitui: id vero præstare conatus sum, nec ullus, opinor, improbabit factum, qui perturbationem fuerit intuitus; ea vero ut pateat, duos exhibeo diversos pugnantisque libri Diurni syllabos, alterum Romani Codicis, alterum nostri.

XXIII. Apographum ex Urbe multis abhinc annis transmissum sic se habet.

INDEX FORMULARUM CODICIS M. S. ANTI- QUISSIMI.

Principio quatuor folia corrofa perierunt; principium tamen in reliquiis adhuc agnoscitur.

Indiculum epistolæ faciendæ.....

Superscriptio ad Princip.....

Domino piissimo, &c.

Victori ac triumphat.....

P R Æ F A T I O.

Cæterorum capitum, aut formularum vestigia nulla superfunt.

Incipit deinde folium quintum ab hisce verbis.

Ordines prætendentes nulla ratione suscipiant, &c. quæ videtur esse forma vel indiculum de officio Episcopi.

Sequuntur deinde ordine hic infra scripta capita.

Formata quam accipit Episcopus. *Illis Presbyteris Diaconibus, &c.*

Synodale, ut Episcopus alterius civitatis in alia Ecclesia possit incardinari.

Præceptum de adunandis Ecclesiis. *Postquam hostilis, &c.*

Petitio dedicationis oratorii. *Domino sancto & beatissimo, &c.*

Responsum oratorii dedicandi. *Ill. petitorii nobis insinuatione.*

Responsum de sperando sanctuaria. *Ill. sanctuaria beati, &c.*

De levandis sanctuariis. *Ill. in oratorio.*

De dando beneficia S. Angeli. *Ill. ut Beneficia.*

Responsum de dedicando oratorio intra Monasterium Monachorum. *Religiosis desideriis.*

De condendis reliquiis intra Monasterium. *Religiosis desideriis, &c.*

De reconcondendis reliquiis intra Episcopium. *Quoniam dilectio tua.*

Petitio Episcopi. *Ad laudem summi certum est pertinere, &c.*

Responsum. *Basilicam, quam dilectio tua, &c.*

Item responsum. *Oblationem dilectionis tue, &c.*

Episcopo de levandis sanctuariis. *Noverit fraternitas tua, &c.*

Item responsum. *Basilicam quam dilectio, &c.*

Item responsum. *Ill. & ill. in solo sibi concesso, &c.*

Item responsum. *Petitionem dilectionis tue, &c.*

De altari dedicando. *Relationis tue, &c.*

De reconcondendo corpore Sanctorum. *Ille filius noster, &c.*

Basilica quæ post incendium reparatur. *Basilicam quam, &c.*

Basilica quæ post ruinam juxta ipsam alia constructa est.

Quoniam beati, &c.

Petitio de dedicando Baptisterio. *Votiva solemnitas, &c.*

Responsum dedicandi Baptisterium. *Ille filius noster, &c.*

P R Æ F A T I O.

Item responsum. *Ille petitoria nobis, &c.*
Privilegium. *Quoniam semper sunt concedenda, &c.*
Præceptum de commutando loco. *Quamquam rei commu-*
tatio, &c.
Præceptum autoritatis de faciendis chartulis. *Quæcumque ad*
Ecclesiam, &c.
Item aliud de facienda chartula. *Quamvis ea, qua legaliter,*
&c.
Præceptum de commutando mancipio. *Ille Abbas Monaste-*
rii, &c.
Præceptum de donando puero. *Nihil sibi subtrahit, &c.*
Præceptum libertatis. *Domino credimus Deo nostro, &c.*
Episcopo de ordinando Presbytero. *Presbyter qui Basilica,*
&c.
Item de ordinando Presbytero. *Filius ille noster postulavit, &c.*
Invitorium ad Episcopum in natale Papæ. *Dei nostri mise-*
ricordia, &c.
Excusatoria. *Scripta fraternitatis tue, &c.*
Excusatoria quando Episcopus infirmatur. *Et natalis nostri,*
&c.
De usu pallii. *Si pastores ovium, &c.*
Item aliud. *Officium sacerdotis adsumere, &c.*
Item aliud. *Pallii usum, quem ad sacerdotalis, &c.*
Item aliud Episcopis Siciliae. *Apostolica sedis benevolen-*
tia, &c.
Tractoria. *Ecclesiastica cause non recepit, &c.*
Item Tractoria. *Presentium latores pro sua devotione, &c.*
Præceptum eunte Ordinatore in patrimonio. *Salubri provi-*
dentia, &c.
Item aliud eunte Rectore in patrimonio. *Quoniam in ordi-*
nando, &c.
Colonis & familiæ massarum, sive fundorum, in provincia illa
constitutæ. *Ad sollicitudinem vos illius sedis nostre, &c.*
Præceptum commendatitium eunte Rectore in patrimonio, ad
Judicem Provinciae. *Qui in actione positus, &c.*
Item ad Patricium. *Qui illos protegit, &c.*

Item

P R Æ F A T I O.

- Item ad Episcopos. *Illi Notario sanctæ nostræ Ecclesiæ, &c.*
 De ordinatione Pontificis. *Psallunt secundum consuetudinem, &c.*
 De electione Pontificis ad Principem. *Cum non sine divinæ, &c.*
 Nuntius ad Exarchum de transitu. Super scriptio. *Domino excellentissimo. Novit humanis rebus, &c.*
 Judicibus Ravennæ. Super scriptio. *Domino eminentissimo. Si beneficia, &c.*
 Ad Apocrisiarium Ravennæ. Super scriptio. *Dilectissimo fratri.... Dudum obitum, &c.*
 Præceptum de concedendo Monasterio. *Convenit Apostolico, &c.*
 Item aliud. *Semper in religiosis, &c.*
 Præceptum de concedendo Xenodochio. *Potentium desideriis, &c.*
 Item aliud. *Qui in commissis sibi, &c.*
 Præceptum de Præpositatu. *Quantum nos fidelium, &c.*
 Præceptum, quando fiet absens Subregionarius ac Regionarius. *Qui in commissis, &c.*
 Præceptum, quando laicus tonsuratur, & fit Regionarius. *Quos bonæ vitæ, &c.*
 Præceptum de concedendo puero in Monasterio. *Nihil credimus minui, &c.*
 Præceptum de concedendo puero. *Exemplo pastoralis benignit. &c.*
 Promissio fidei Episcopi. *In nomine Domini, &c. Promitto, &c. Ego, &c.*
 Cautio Episcopi. *In nomine Domini Dei salvatoris nostri, &c.*
 Indiculum Episcopi. *In nomine Domini. Imperante, &c.*
 Indiculum Episcopi de Langobardia. *In nomine Domini, &c.*
 Privilegium Monasterii in alia provincia constituti. *Si semper sunt, &c.*
 Decretale, quod legit Diaconus, quando Episcopus discutitur. *Destitutis, &c.*
 Item aliud, quod legit Diaconus. *Electio in qua, &c.*
 Item aliud ejusdem. *Desideria venerandorum canonum, &c.*
 Præceptum aliud de concedendo puero. *Credimus ad augmentum, &c.*

P R Æ F A T I O.

Decretum Pontificis. *Inter cætera quæ summæ divinitatis, &c.*
Indiculum Pontificis. *Ille misericordia Dei Diaconus & electus, &c.*

Sub hoc capite continentur alia duo sine titulo.

Primum continet professionem fidei. *Ille Episcopus sanctæ Catholicæ, &c.*

Ad hoc Apostolicæ sedis officium, dilectissimi filii, &c.

Alterum continet sermonem, sive alloquium. *Ille Episcopus sanctæ Catholicæ, &c.*

Hodierni diei festiva jucunditas invitat nos, dilectissimi, &c.

Diversa privilegia Apostolicæ autoritatis. *Ille Episcopus servus servorum, &c.*

Privilegium Monasterii. *Credite speculationis impellimur, &c.*

Privilegium. *Spiritualium premiorum munificentiæ, &c.*

Privilegium. *Cum magna nobis sollicitudine insistit cura, &c.*

Privilegium. *Convenit Apostolico moderamini, &c.*

Item Privilegium. *Tanto plus Ecclesiastica res, &c.*

Aliud Privilegium. *Divina nos saluberrima præcepta, &c.*

Privilegium. *Cum piæ desiderium voluntatis, &c.*

Prologum judicatum Privilegii. *Dum pro exequendis justitiæ, &c.*

Privilegium de Diaconiis. *Dum pro adipiscendis, &c.*

Privilegium. *Supernæ miserationis respectu, &c.*

Privilegium. *Summam gerentes sollicitudinem, &c.*

Privilegium confirmationis. *Quæque intuitu pietatis gerimus, &c.*

Privilegium. *Cum ex arandis & ei laudibus, &c. usque ad ea verba, cum propriis congregationibus quæ regulariter in Psalmis.*

Cætera desunt, nihil autem præter ultimum illud folium deesse videtur.

In codice nostro M S. sic legitur.

Incipit superscriptio ad Principem. *Domino piiissimo, &c.*

Superscriptio ad Augustam. *Domine piissima filie, &c.*

Superscriptio ad Patricium. *Domino excellentissimo, &c.*

Subscriptio ad Comitem Imperialis obsequii & Exarchum.

Incolumentem excellentiam, &c.

Superscriptio ad Consulem. *Domino eminentissimo filio, &c.*

Superscriptio ad Regem.

P R Æ F A T I O.

- Superscriptio ad Patriarcham. *Dilectissimo fratri, &c.*
 Superscriptio ad Episcopum forensē. *Dilectissimo nobis, &c.*
 Superscriptio ad Archiepiscopum Ravennæ. *Reverentissimo
 & sanctissimo fratri, &c.*
 Superscriptio ad Episcopum. *ut supra, &c.*
 Superscriptio ad Presbyterum, Diaconum, Primicerium, &
 Secundicerium. *Dilectissimo filio, &c.*
 Subscriptio constituti. *Ill. Episcopus sanctæ Ecclesiæ, &c.*
 Decretum de electo Episcopo, quod leget Notarius Regio-
 narius. *Domino sancto merito, &c.*
 Decretale, quod legit Diaconus designato Episcopo. *Domino
 beatissimo Pape, &c.*
 Item aliud. *Desiderio facile credimus, &c.*
 Item aliud. *Paschalis festivitas, &c.*
 Synodale, quod accipit Episcopus. *Clero, Ordini, & Plebi
 consistenti, &c.*
 Formata, quam accipit Episcopus. *Ill. Presbyteris, Diaconi-
 bus, &c.*
 Synodale, ut Episcopus alterius civitatis in alia Ecclesia pos-
 sit incardinari. *Clero, Ordini, & Plebi, &c.*
 Præceptum de adunandis Ecclesiis. *Postquam hostilis impie-
 tas, &c.*
 Petitio dedicationis oratorii. *Domino sancto & beatissimo Pa-
 tri Patrum, &c.*
 Responsum oratorii dedicandi. *Petitoria Ill. nobis insinuatio-
 ne suggestit, &c.*
 Responsum de sperandis sanctuariis. *Sanctuarium beati Ill. obla-
 ta petitione, &c.*
 De dandis sanctuariis. *In oratorio ab Ill. constructo, &c.*
 De dando beneficio Angeli. *Beneficia sancti Archangeli, &c.*
 Responsum de dedicando oratorio intra Monasterium Mo-
 nachorum. *Religiosis desideriis, &c.*
 De recondendis reliquiis intra Monasterium. *Religiosis des-
 deriis, &c.*
 De recondendis reliquiis intra Episcopium. *Quoniam dile-
 ctio tua, &c.*

P R Æ F A T I O.

- Petitio Episcopi. *Ad laudem summi certum est pertinere Pontificis, &c.*
- Item responsum. *Basilicam, quam dilectio tua, &c.*
- Item responsum. *Ill. in Ill. solo sibi concesso, &c.*
- Item responsum. *Petitionem dilectionis tue, &c.*
- De altari dedicando. *Relationis tue, &c.*
- De recondendo corpore Sanctorum. *Ille filius noster Ill. &c.*
- Basilica, quæ post incendium reparatur. *Basilicam quam in castro Ill. &c.*
- Basilica, quæ post ruinam juxta ipsam constructa est. *Quoniam beati Ill. &c.*
- Petitio de dedicando Baptisterio. *Votiva solemnitas animorum exigit, &c.*
- Responsum dedicandi Baptisterii. *Filius noster in fundo Ill. &c.*
- Item responsum. *Petitoria Ill. nobis suggestit insinuatione, &c.*
- Privilegium. *Quoniam semper sunt, &c.*
- Præceptio de sancto mutando loco. *Quamquam rei commutatio, &c.*
- Præceptum autoritatis de faciendis chartulis. *Quæcumque ad Ecclesiasticarum rerum locationes, &c.*
- Item aliud de faciendis chartulis. *Quamvis ea, quæ legaliter geruntur, &c.*
- Præceptum de commutando mancipio. *Constat strenuitatem tuam, &c.*
- Item aliud de commutando mancipio. *Abbas Monasterii Ill. &c.*
- Præceptum de donando puero. *Nihil sibi subtrahit, &c.*
- Item præceptum de concedendo puero. *Exemplo pastoralis benignitatis, &c.*
- Item præceptum de concedendo puero. *Credimus ad augmentum, &c.*
- Præceptum libertatis. *Domino credimus Deo nostro, &c.*
- Episcopo de ordinando Presbytero. *Presbyter qui Basilica, &c.*
- De ordinando Presbytero. *Filius noster Ill. postulavit, &c.*
- Invitoria ad Episcopum in natali Papæ. *Dei nostri misericordia favente, &c.*

P R Æ F A T I O.

- Excusatoria. *Scripta fraternitatis tue, &c.*
 Excusatoria, quando Episcopus infirmatur. *Et natalis nostri
 festivitas, &c.*
 De Ufu pallii. *Si pastores ovium, &c.*
 Item aliud. *Officium Sacerdotis adsumere, &c.*
 Item aliud. *Pallii usum, quem, &c.*
 Item aliud Episcopis Siciliæ. *Apostolicæ sedis benevolen-
 tia, &c.*
 Tractoria. *Ecclesiasticæ causæ, &c.*
 Item Tractoria. *Presentium latores, &c.*
 Præceptum eunte Ordinatore in patrimonium. *Salubri pro-
 videntia, &c.*
 Item aliud fundi Rectori. *Quoniam in ordinando, &c.*
 Colonis & familiæ massarum, sive fundorum, in provincia
 constitutæ. *Ad sollicitudinem vos Ill. &c.*
 Præceptum ad commendationem euntis Rectoris in patrimo-
 nium, ad Judicem provincie. *Qui in actione positus, &c.*
 Ad Patricium provincie. *Qui illa protegit, &c.*
 Item ad Episcopos. *Notario Ill. sanctæ nostræ Ecclesiæ, &c.*
 De ordinatione Pontificis. *Psallunt secundum consuetudinem,
 &c.*
 De electione Pontificis ad Principem. *Cum non sine divine
 misericordiæ nutu, &c.*
 Nuntius ad Exarchum de transitu Pontificis. Superscriptio.
*Domino excellentissimo. Quamquam non sine gravi gemitu,
 &c.*
 De electione Pontificis ad Exarchum. Superscriptio. *Domino
 excellentissimo. Novit humanis rebus, &c.*
 Ad Archiepiscopum Ravennæ. Superscriptio. *Domino san-
 ctissimo. Inter cetera quæ summæ divinitatis consilio, &c.*
 Judicibus Ravennæ. Superscriptio. *Domino excellentissimo.
 Si benefacta, &c.*
 Ad Apocrisarium Ravennæ. Superscriptio. *Dilectissimo fratri.
 Dudum obitum, &c.*
 Incipit decretum de electione Pontificis. *Inter cetera, quæ
 summæ divinitatis, &c.*

P R Æ F A T I O.

- Indiculum Pontificis. *In nomine Domini Dei Salvatoris nostri, &c.*
- Item alia professio fidei. *Ill. Episcopus. Hoc Apostolicæ sedis officium, &c.*
- Item alia. *Ill. Episcopus. Hodierne diei festiva jocunditas, &c.*
- Promissio fidei Episcopi. *In nomine Domini, &c. promitto ego Ill. Episcopus, &c.*
- Cautio Episcopi. *In nomine Domini, &c. Inter cetera salubris instituta doctrine, &c.*
- Indiculum Episcopi. *In nomine Domini, &c. promitto ego Ill. Episcopus, &c.*
- Indiculum Episcopi de Langobardia. *In nomine Domini, &c. promitto ego Ill. Episcopus, &c.*
- Diversa privilegia Apostolicæ autoritatis. *Si quis autem, quod non optamus, &c.*
- Privilegium Monasterii. *Credite speculationis impellimur cura, &c.*
- Item privilegium. *Spiritualium præmiorum munificentiam, &c.*
- Item privilegium. *Cum magna orbis sollicitudine, &c.*
- Item privilegium. *Convenit Apostolico moderamini, &c.*
- Item privilegium. *Tanto plus Ecclesiasticæ res, &c.*
- Item privilegium. *Divina nos ac saluberrima præcepta, &c.*
- Item privilegium. *Cum pie desiderium voluntatis, &c.*
- Prologus in Judicatum. *Cum pro exequendis justitiæ, &c.*
- Privilegium. *Convenit Apostolico moderamini, &c.*
- Item aliud. *Semper religiosus, &c.*
- Privilegium Monasterii in alia provincia. *Si semper sunt concedenda, &c.*
- Præceptum de concedendo Xenodochio. *Potentium desideriis, &c.*
- Item aliud. *Qui in commissis sibi, &c.*
- Præceptum de Præpositura. *Quantum nobis fidelium, &c.*
- Præceptum, quando Clericus fiet absens. *Qui in commissis sinceriter, &c.*
- Præceptum, quando laicus tonsuratur, & fit Regionarius.

P R Æ F A T I O.

Quos bona vite opinio, &c.

Præceptum de concedendo puero in Monasterio. *Nihil credimus minui, &c.*

Privilegium Diaconias. *Dum pro adipiscendis, &c.*

Item privilegium. *Supernæ miserationis respectu, &c.*

Item privilegium. *Summam gerentes sollicitudinem, &c.*

Privilegium firmationis loci. *Quaecumque intuitu pietatis, &c.*

Privilegium, quando suo proprio loco conceditur. *Dum magna nobis cura, &c.*

Privilegium ad confirmationem Monasterii. *Desiderium, quod ad religiosum, &c.*

Privilegium, quando loca, quæ ablata sunt a Monasterio, in usum pristinos restituuntur. *Divina præceptiones monent, &c.*

Securitas. *Iustitiæ consentaneum, &c.*

Securitas. *Constat magnitudini, &c.*

Epistola ad Episcopum adhortandum. *Miratur nimis, &c.*

Epistola consolatoria. *Apostolici sermonis fumentes principium, &c.*

Epistola vocatoria. *Dilectissimis fratribus.*

Si tanta est, quanta hic exhibetur, utriusque exemplaris discrepantia, si tanta etiam utriusque propria perturbatio, fuit, opinor, necesse, ex ea confusione evadere, & naturam sequi ducem, quæ & singulis titulis ordinem tribuit, & ad quæ capita sint quique revocandi, præmonstrat: idque præstitimus, nisi fallor, probabiliter, capitibus septem quæ exposita sunt, complexi.

Ea porro confusio nihil detrahit de pretio libri, quandoquidem antiquæ omnes fere collectiones ejusmodi rerum hoc vitio laborant. Marculphi formulæ vix habent quidquam ordinis, vix codices Canonum, sive qui Ecclesiæ universæ vulgo dicuntur, sive qui Romanæ. In eo certe, qui nuper editus est, & pro antiquissimo suppositus, nullus fere est ordo temporis, non magnus rerum delectus, indocta nonnunquam titulorum ratio, ut videatur merito, quod ait Editor, pag. 670. II. tom. *Rudior imperiti consarcinatoris opera.*

INDEX CAPITUM

E T

TITULORUM.

C A P U T I.

Indiculum scribendæ Epistolæ. pag. 1

T IT. I. Ad Principem.	2	sem.	6
II. Ad Augustam.	3	IX. Ad Archiepiscopum Ra-	
III. Ad Patricium.	4	venna.	ibid.
IV. Ad Comitem Imperialis		X. Ad Episcopum.	7
obsequii, & Exarchum.	ibid.	XI. Ad Presbyterum, Diaco-	
V. Ad Consulem.	5	num, Primicerium, & Se-	
VI. Ad Regem.	ibid.	cundicerium.	ibid.
VII. Ad Patriarcham.	ibid.	XII. Subscriptio constituti. ib.	
VIII. Ad Episcopum foren-			

C A P U T II.

De ordinatione Summi Pontificis. pag. 8

T IT. I. Nuntius ad Exarchum		V. De electione Pontificis ad	
de transitu Pontificis.	9	Archiepiscopum Ravenna.	20
II. Decretum de electione Pon-		VI. De electione Pontificis ad	
tificis.	10	judicem Ravenna.	22
III. Relatio de electione Pon-		VII. De electione Pontificis ad	
tificis ad Principem.	14	Apocrisarium Ravenna.	23
IV. De electione Pontificis ad		VIII. Ritus ordinandi Pon-	
Exarchum.	16	tificis.	24
		IX.	

I N D E X.

IX. Indiculum Pontificis. Pro-	Tertia Professio fidei, post ordi-	
fessio Pontificia.	nationem.	
26		44
Secunda Professio fidei.	32	

C A P U T III.

De ordinatione Episcopis Suburbicariis a summo Pontifice. 52

TIT. I. Decretum de electo Episcopo, quod legit Notarius Regionarius.	54	X. Formata, quam accipit Episcopus.	74
II. Vocatoria.	55	Formata Episcopo danda.	75
III. Decretale, quod legit Diaconus, designato Episcopo.	56	XI. Synodale, ut Episcopus alterius civitatis in alia Ecclesia possit incardinari.	76
IV. Item aliud.	57	XII. Præceptum de adunandis Ecclesiis.	77
V. Item aliud.	ibid.	XIII. Invitatoria ad Episcopum, in natali Papæ.	78
VI. Promissio fidei Episcopi.	58	XIV. Excusatoria.	80
VII. Cautio Episcopi.	63	XV. Excusatoria, quando Episcopus infirmatur.	ibid.
VIII. Indiculum Episcopi. Indiculum Bonifacii Moguntinensis.	69	XVI. Epistola ad Episcopum exhortandum.	ibid.
Indiculum Episcopi de Lombardia.	71	XVII. Epistola consolatoria.	p. 81
Synodale, quod accipit opus.	72		

C A P U T IV.

De usu Pallii. 82

TIT. I.	82	IV. Item aliud Episcopis Siciliae.	90
II. Item aliud.	85		
III. Item aliud.	88		

INDEX CAPIT

CAPUT V.

De preceptis summi Pontificis ad Episcopos sue ordinationis, de sacris locis, & Sanctorum reliquiis. 91

TIT. I. Episcopo de ordinando	tra Episcopium.	ibid.
Presbytero.	91	XI. Petitio Episcopi.
II. Item aliud.	92	XII. Item responsum.
III. Petitio dedicationis oratorii.	ibid.	XIII. Item responsum.
IV. Responsum oratorii dedicandi.	93	XIV. Item responsum.
V. Responsum de sperandis sanctuariis.	94	XV. De altari dedicando.
VI. De dandis sanctuariis.	ibid.	XVI. De recondendo corpore Sanctorum.
VII. De dando beneficio sancti Angeli.	ibid.	XVII. Basilica, quæ post incendium reparatur.
VIII. Responso de dedicando oratorio intra Monasterium Monachorum.	95	XVIII. Basilica, quæ post ruinam alterius juxta ipsam constructa est.
IX. De recondendis reliquiis intra Monasterium.	96	XIX. Petitio de dedicando Baptisterio.
X. De recondendis reliquiis in-		XX. Responsum dedicandi Baptisterii.
		XXI. Item responsum.

CAPUT VI.

De rebus Ecclesie procurandis & alienandis. 103

TIT. I. Preceptum, quando laicus consuratur, & fit Regionarius.	103	III. Preceptum, eunte ordinatore in patrimonium.
II. Preceptum, quando absens Subregionarius fit Regionarius.	104	IV. Item aliud, fundi Rectori.
		V. Colonis & Familie massarum, sive fundorum in-

INDEX CAPITUM.

Provincia constituta.	106	tando fundo.	111
Præceptum ad commenda-		XIV. Præceptum de commu-	
tionem euntis Rectoris in		tando mancipio.	112
patrimonium, ad Judicem		XV. Item aliud, de commu-	
Provincia.	ibid.	tando mancipio.	ibid.
VII. Ad Patricium Provin-		VI. Præceptum de donando	
cia.	107	puero.	113
VIII. Item ad Episcopos.	108	XVII. Item Præceptum de	
IX. Tractoria.	ibid.	concedendo puero.	114
X. Item Tractoria.	109	XVIII. Item Præceptum de	
XI. Præceptum autoritatis de		concedendo.	ibid.
faciendis cartulis.	110	XIX. Securitas.	115
XII. Item aliud, de facien-		XX. Securitas.	116
dis cartulis.	ibid.	XXI. Præceptum libertatis.	
XIII. Præceptio de commu-		ibid.	

CAPUT VII.

Diversa privilegia Apostolica autoritatis concessa Mona-
steriis, Diaconiis, & Xenodochiis.

Prologus in Judicatum.	118	XIII. Præceptum de conce-	
I. Privilegium.	ibid.	dendo Xenodochio.	129
II. Privilegium.	119	XIV. Item aliud.	130
III. Privilegium Monasterii.		XV. Præceptum de Præposi-	
	120	tatu.	131
IV. Privilegium.	121	XVI. Præceptum de conce-	
V. Privilegium.	122	dendo puero in Monasterio.	
VI. Privilegium.	123	ibid.	
VII. Privilegium.	124	XVII. Privilegium Diaco-	
VIII. Privilegium.	ibid.	nias.	132
IX. Privilegium.	125	XVIII. Privilegium.	134
X. Privilegium.	126	XIX. Privilegium.	135
XI. Privilegium.	127	XX. Privilegium firmationis	
XII. Privilegium Monasterii		loci.	136
in alia Provincia.	128	XXI. Privilegium, quando	

INDEX CAPITUM.

<p>137 XXII. Privilegium ad confir- mationem Monasterii. 138</p>	<p>XXIII. Privilegium, quan- do loca, quæ ablata sunt in Monasterio, in usus pristinos restituuntur. 140</p>
--	--

ACCEDUNT DISSERTATIONES TRES AD LIBRUM DIURNUM.

<p>I. Appendix ad Notas Ca- pitis I. De Indiculo scriben- dæ Epistolæ. pag. 143</p>	<p>capitis II. De ordinatione sum- mi Pontificis. 156 III. Appendix ad Notas Capitis IV. De usu pallii. 193</p>
---	---

SUMMA PRIVILEGII.

LUDOVICI XIV. Franciæ & Navarræ Regis Christianissimi, diplomate cautum est, ne quis in ipsius regno, aliisve locis ejus ditioni subjectis, intra proximos decem annos à die impressionis perfectæ inchoandos, excudat, vendat, vendendum aut excudendum quovis modo ac ratione curet, librum qui sic inscribitur, *Liber Diurnus Romanorum Pontificum, cum Notis & Dissertationibus Joannis Garnerii, & Societate Jesu Presbyteri*, sub pœnis in originali diplomate contra delinquentes expressis, præter illum Typographum aut Bibliopolam quem idem P. Joannes Garnerius elegerit. Parisiis 28. Aprilis, anno 1679.
Sic signatum, JUNQUIERES.

Ipse vero P. Joannes Garnerius hoc Privilegium transtulit in Viduam
Edmundi Martini, & Gabrielem Martinum.

Absoluta fuit hac Editio die 28. Novembris 1679.

LIBER

LIBER DIURNUS ROMANORUM PONTIFICUM.

CAPUT I.

Indiculum scribendæ epistolæ.

ARGUMENTUM.

In epistolis, quas summus Pontifex scribit, observanda sunt tria: superscriptio, subscriptio, & compellatio. Superscriptio præfigitur literis; subscriptio subjungitur; compellatio inscribitur. Forma primæ & secundæ habetur in Diurno, deest tertia; sed facile potest vel ex prioribus aliis duabus, vel ex literis Pontificum, præsertim Gregorii magni, suppleri.

Epistolæ summi Pontificis sunt vel ad seculares, vel ad ecclesiasticas personas. Inter seculares eminent Imperator, Augusta, Rex, & qui primas in aula tenent, cujusmodi Patricii, Exarchi, Comites, Consules. Inter ecclesiasticas censebantur id ætatis Patriarcha, Archiepiscopus Ravennæ, Episcopi tum forenses, tum qui ordinationi sedis Apostolicæ subjacebant, Presbyteri, Diaconi, Primicerii & Secundicerii. Ad hos, quorum numero ceteri

A

comprehenduntur, scribendi formulæ sunt undecim; accedit duodecima, qua subscribitur constituto.

Quoad istas voces, Indiculum scribendæ epistolæ; observa veteres formulas inscriptionum & subscriptionum frustra ex edito Gregorii Magni Regesto sperari, unde tamen spes videri poterat aliqua esse: collector enim, prætermittis honorificis titulis, id unum fere epistolæ fronti inscripsit, quis cui scriberet. Reperiuntur tamen veterum auctorum libris insertæ Gregorii epistolæ, quæ integram & solemnem formulam præferant: ex quo apertum est, non a Pontifice omissam, quod ex Joanne Diacono intelligitur; sed a collectore neglectam, non parvo antiquitatis historici dispendio. Id ipsum contigit epistolis Leonis Magni: quare non sunt audiendi, qui non aliter inscriptas utriusque Pontificis epistolæ ausi sunt asserere, quam quomodo in codicem collectæ sunt.

TITULUS I.

Ad Principem.

SUPERSCRIPTIO. Domino piissimo & serenissimo, victori ac triumphatori filio, amatori Dei & Domini nostri

AD PRINCIPEM.] Orientalis Imperii: jamdudum enim Occidentale a barbaris excisum fuerat, & Roma tunc, cum Liber diurnus collectus est, pulsus barbaris, sub Orientis imperio cum exarchatu & insulis erat.

SUPERSCRIPTIO.] Usurpata est ante VI. Concilium a Leone Magno scribente ad Theodosium juniorem, a Gregorio Magno, a Martino I. ab Agathone, &c. & post Concilium VI. a Leone II. &c.

DOMINO.] Usitata pristinis temporibus compellatio eirciter nonum seculum desuevit. Joannes Diaconus lib. IV. vitæ S. Gregorii M. Omnes Gregorius sacerdotes fratres & comministros; clericos autem diversi ordinis dilectissimos filios: ut vero laicos viros, dominos, & feminas dominas, in suis literis nominabat.

PISSIMO, &c.] Ratio hujusce ap-

pellationis aliarumque occurrentium ex eo petenda est, quod in Principe christiano suspiciatur, & dignitas, qua dicitur augustus; & potestas, qua dominus; & studium religionis, quo dilector Dei & Christi; & affectus erga ecclesiam, quo filius; & potentia adversus hostes, qua victor & triumphator; & amor in subditos, quo pius, quod idem ac pater patriæ; & gubernandi modus, quo iocundus seu tranquillus, id est, pacificus, & tranquillitatis, quæ pacem consequitur, largitor. Additur aliquando, a Deo dilectus & coronatus, atque etiam gloriosus, ut imperandi jus vitæque modus prædicetur. Verum si consideretur populorum affectus, omnibus nominibus præcellunt duo, piissimus nempe & serenissimus: unde in nummis tam crebra mentio patris patriæ, & tranquillitatis, pacisque.

ROMANORUM PONTIFICUM. 3

Jesu Christi, Ill. Augusto, Ill. Episcopus servus servorum Dei.

ET SUBSCRIPTIO EJUS. Piiſſimum domini imperium gratia ſuperna cuſtodiat, eique omnium gentilium colla ſubſternat.

ILL.] Ita veteres pro eo, quod nunc N ponitur, cum locum nominis indicare placet.

SERVUS SERVORUM DEI.] Hæc loquendi formula non fuit a ſummis Pontificibus, quod ſciam, uſurpata ante tempora Gregorii Magni, qui ea uſus eſt, cum velleret Conſtantinopolitani Episcopi ſe univerſalem Episcopum dicentis faſtum, humilitatis ſuæ exemplo comprimere. Ita Joannes Diaconus lib. 2. vitæ S. Greg. cap. 1.

SUBSCRIPTIO.] Hæc ipſa legitur in literis Martini I. Agathonis & Leonis II. ad Conſtantinum Pogonatium, &c. Obſervandum porro ſubſcri-

ptionem manu Pontificis, inſcriptionem & epistolam manu Notarii exaratam: quare ex ſubſcriptione magis quam aliunde conſtat, quæ foret Pontificis erga eum, cui ſcribebat, affectio. loco apprecationis, quæ ſubſcriptione olim continebatur, nunc nominis appoſitio ſubjicitur. Obſervandus etiam ſummorum Pontificum mos antiquus, ejus cui ſcribebant, nomen præponendi ſuo, ſine diſcrimine perſonarum.

GENTILIUM COLLA.] Non erat tutum illis temporibus propter dominantes in Italia Reges, non gentilium tantum, ſed etiam hæreticorum aut hoſtium meminiffe.

TITULUS II.

Ad Auguſtam.

SUPERSCRIPTIO. Domine piſſimæ filiæ Ill. Auguſtæ, Ill. Episcopus ſervus ſervorum Dei.

ET SUBSCRIPTIO EJUS. Veſtræ pietatis imperium gratia ſuperna cuſtodiat, domina filia.

ITEM ALIA. Incolumem ſerenitatem veſtram divina conſervet majeſtas, domina filia.

AD AUGUSTAM.] Inviderunt magna ex parte nobis collectores epistolarum SS. Leonis & Gregorii, formulam, qua inſcriberentur ſubſcriberenturque literæ Pontificum ad Auguſtas, nullus tamen dubito, quin eadem foret, aut non admodum diſſimilis ei, quam colligo ex epistola Gregorii Magni ad Conſtantiam lib. 3. epist. 30.

quæ incipit: *Serenitas veſtra pietatis. Et poſtea: Sed quia ſereniſſima domina religioſum deſiderium, &c.* vel quemadmodum eſt in 1. part. Conc. Calched. *Glorioſiſſima & humaniſſima filia Pulcheria Leo Episcopus.* Inde enim confici poteſt inſcriptio, Domine piſſimæ ac ſereniſſimæ filiæ Auguſtæ Conſtantie.

Ad Patricium.

SUPERSCRIPTIO. Domino excellentissimo, atque præcellentissimo filio Ill. Patricio, Ill. Episcopus servus servorum Dei.

ITEM SUBSCRIPTIO EJUS. Incolumem excellentiam vestram gratia superna custodiat.

AD PATRICIUM.] Eo nomine appellatur, non, ut olim, qui ex senatore parente ortus, sed qui post magistratus illustriores gestos vocaretur ad sanctius Imperatoris consilium.

TITULUS IV.

Ad Comitem imperialis obsequii, & Exarchum.

SUBSCRIPTIO. Incolumem excellentiam vestram gratia superna custodiat, domine fili.

AD COMITEM, &c.] Una eademque est superscribendi formula in literis ad Patricium, Comitem imperialis obsequii, & Exarchum, propter dignitatis paritatem. Generali porro nomine Comitis imperialis obsequii, comprehensi sunt omnes, qui primas in aula dignitates tenebant, ut Magistri militum, Magistri officiorum, Comites S. L. & alii.

AD EXARCHUM.] Præfectum Imperatoris Constantinopolitani in Italia; ea porro dignitas ducentis ferme annis mansit: Longinus enim primus à Justino juniore institutus & Exarchus anno 557. Postremus Eurychius ab Aistulpho Longobardorum Rege pulsus anno 752. Tanta fuit Exarchorum potentia, ut in tyrannidem aliquando evaserit: quod ex literis sancti Gregorii manifestum est. Ad eum certe, sicut ad Imperatorem, Apocrisiarius a sede

Apostolica mittebatur, ut constat ex cap. 2. hujus Diurni, in quo est forma literarum ad Apocrisiarium Ravennæ de electione Pontificis. Fuit vero tantæ potentia, tantæque ex potentia nascentis arrogantia causa. 1. quod Exarchi longe abessent Constantinopoli ab urbe regia. 2. quod copiosum contra barbaros exercitum haberent in potestate. 3. quod facile possent, si modo aliquid ab Imperatore timerent, sædus inire cum barbaris, eoque se tueri. 4. quod diuturnus esset ille magistratus, adeo ut Ilaacus Exarchorum octavus & exarchi ecclesiastici sub Honorio Papa directores, viginti quinque annos dominatus sit, Theodorus Caliopas sancti Martini persecutor, triginta quinque aut etiam sex. Spatio certe 185. annorum, quo exarchatus extitit, non plures quam decem & octo hoc magistratu functi sunt, ut probabilior fert opinio.

ROMANORUM PONTIFICUM. 5

TITULUS V.

Ad Consulem.

SUPERSCRIPTIO. Domino eminentissimo filio Ill. Consuli, Ill. Episcopus servus servorum Dei.

ET SUBSCRIPTIO EJUS. Deus te incolumem custodiat, domine fili.

AD CONSULEM.] Ea tempestate consulatus, qui fuerat olim apex dignitatum, eo usque depressus erat, ut inanis fere titulus foret. Suppressus pene

fuit a Justiniano; sed a consequentibus imperatoribus etsi quoquo modo restitutus est, pristinum tamen splendorem non recuperavit.

TITULUS VI.

Ad Regem.

AD REGEM.] Nulla vel inscriptio vel subscriptio apposita est: neque vero opus fuit, cum eadem foret, quæ ad patricium. Sic enim apud Bedam lib. 2. hist. Angl. cap. 17. Honorius Eduino Regi Anglorum: *Domino excellentissimo atque præcellentissimo filio Eduino Regi Anglorum Honorius Episcopus servus servorum Dei.* Subscriptio: *incolumem excellentiam*

vestram gratia superna custodiat. Et apud eundem lib. 3. hist. cap. 24. Vitalianus *Ozuvio domino excellentissimo filio Regi Saxonum*, &c. & eadem subscriptio. Leo II. eadem formula Ervigio Regi inscribit & subscribit epistolam. Hadrianus I. eadem fere utitur forma ad Carolum Magnum Regem.

TITULUS VII.

Ad Patriarcham.

SUPERSCRIPTIO. Dilectissimo fratri Ill. Ill.

ET SUBSCRIPTIO EJUS. Deus te incolumem custodiat, dilectissime frater.

AD PATRIARCHAM.] Eadem fuit a primis usque temporibus inscribendi subscrībendique forma. Quinto certe seculo Cælestinus datas Cyrillo Alexandrino, Joanni Antiocheno, & Nestorio C. P. literas inscripsit, *dilecto fratri*: subscripsit vero posteriores duas, *Deus te incolumem custodiat, frater carissime, vel*

honorandissime. Leo Magnus Flaviano Constantinopolitano: *Dilectissimo fratri Flaviano L. o Episcopus.* In eandem formam Simplicius Acacio Constantinopolitano, Gelasius Euphemio ejusdem urbis Episcopo, Gregorius Magnus Joanni Constantinopolitano, aliisque Patriarchis,

a 1. part. Conc. Ephes. cap. 15. 18. 20.

LIBER DIURNUS

TITULUS VIII.

Ad Episcopum forensem.

SUPERSCRIPTIO. Dilectissimo nobis Ill. Ill.
ET SUBSCRIPTIO EJUS. Deus te incolumem custodiat, dilectissime nobis.

AD EPISCOPUM FORENSEM.] Quis hic Episcopus forensis dicatur, dubitare possit quispiam. Conjicio partim ex originatione vocis, partim ex tituli ordine, quo forensis collocatur Patriarcham inter & Archiepiscopum Ravennæ, magnæ tunc, cum Liber diurnus fieret, auctoritatis intelligi vel Episcopum civitatis extra Italiam positæ, vel Exarchum, id est, Antistitem, qui nulli Episcopo sit obnoxius, & jus tamen habeat in Episcopos etiam metropolitans, cujusmodi Carthagenensis in Africa, Cæsariensis in Cappadocia, Ephesinus in Asia, Thessalonicensis in

Illyrico. Nam vox ista *forensis*, vel a foris sive extra, vel a foro sive jurisdictione deduci potest. In priorem conjecturam magis inclino, quia originationis vocis usitator est, & Ravenna Italiae civitas est. Posteriores suadet ordo dignitatis, qui videtur servatus inter personas, quibus Pontifices scribunt. Conjecturam juvat aliquatenus, quod Leo literas suas ad Anastasium Thessalonicensem inscribit perinde ac Patriarchis datas, *dilectissimo fratri*. Verum nec hoc argumentum firmissimum est, cum & ad Episcopos eadem forma scriberet.

TITULUS IX.

Ad Archiepiscopum Ravennæ.

SUPERSCRIPTIO. Reverentissimo & sanctissimo fratri Ill. coepiscopo Ill. servus servorum Dei.
ET SUBSCRIPTIO EJUS. Deus te incolumem custodiat, reverentissime & sanctissime frater.

AD ARCHIEPISCOPUM RAVENNÆ.] Magnæ, ut dictum est, tunc, cum Diurnus liber fieret, auctoritatis erat, partim propter sedem Exarchi Ravennæ positam: partim quoniam ipsiusmet Archiepiscopi intercessione in negotiis ecclesiasticis promovendis apud Exarchum opus erat: partim denique quia Exarchorum exemplum secuti Ravennæ Præsules impune sibi visi sunt, posse Romanis injuriam inferre, quippe quibus Exarchi impotenter dominabantur.

Porro autem observanda sunt duo: alterum, Ravennæ Præsulem non dici Episcopum, sed Archiepiscopum; alte-

rum, honorificentius quam ipsum etiam Patriarcham compellari. hic enim *dilectissimus frater*, ille *reverentissimus*, & *sanctissimus frater*. Utrumque fecit miserabilis conditio temporum, quibus adulari prudentiæ fuit, & de rigore sancti Gregorii nonnihil remittere, æconomicae necessitatis. Inde vero urbis illius Præsules tantum sibi assumpserunt, ut præarrogantia Romanis Pontificibus, Christi vicariis, Petri successoribus, & ecclesiæ capitibus nescient subjici, vixque potuerint toto summorum Pontificum annisu ad officium reduci.

ROMANORUM PONTIFICUM. 7

TITULUS X.

Ad Episcopum.

SUPERSCRIPTIO. *ut supra.*

SUBSCRIPTIO EJUS. Deus te incolumem custodiat, reverentissime frater.

AD EPISCOPUM.] Formula hæc prioribus seculis inusitata post editum Diurnum sollemnis fuit: sic enim Gregorius secundus tertiusque, & Zacharias

sanctum Bonifacium Germanorum Apostolum compellant, imo & alios Episcopos.

TITULUS XI.

Ad Presbyterum, Diaconum, Primicerium
& Secundicerium.

SUPERSCRIPTIO. Dilectissimo filio Ill. Ill. servus servorum Dei.

ET SUBSCRIPTIO EJUS. Deus te incolumem custodiat, dilectissime fili.

AD PRESBYTERUM.] Sic Leo Magnus, & Eutychem epist. 6. & Faustum epist. 98. compellat; sic Gregorius Magnus plures non Presbyteros tantum,

sed etiam Diaconos, Subdiaconos, Notarios, Defensoresque & Curatores patrimonii.

TITULUS XII.

Subscriptio constituti.

ILL. Episcopus sanctæ ecclesiæ catholicæ atque apostolicæ, urbis Romæ, Ill. constituto a nobis facto subscripsi.

CONSTITUTO.] Ita Gregorius Magnus ann. 594. Gregorius secundus

ann. 721. Zacharias ann. 743. in sua quisque Synodo Romana subscribunt.

CAPUT II.

De ordinatione summi Pontificis.

ARGUMENTUM.

Sexto, septimoque, & octavo seculo, in ordinatione summi Pontificis hæc observabantur.

I. Ubi primum summus Pontifex excefferat vita, nuntius ad Exarchum mittebatur ab iis, qui sedis Apostolicæ vicem servabant.

II. Post iusta defuncto persoluta, indictumque tridui jejunium, eligebatur Pontifex, convenientibus cleri, optimatum & populi votis, decretumque condebatur, quod ab eligentibus subscriberetur.

III. De electione mox referebatur ad Principem, id est, Constantinopolitanum Imperatorem, postulabaturque electionis approbatio.

IV. Referebatur etiam ad Exarchum Ravennæ, cum precibus ut electionem vel nomine Principis confirmaret, vel confirmandam curaret.

V. Scribebatur pariter ad Iudices, Archiepiscopum & Apocrisarium Ravennæ, & ut certum videtur, ad Patricium, Antistitem, & Apocrisarium Constantinopolis, a paribus.

VI. Accepta confirmatione electus solemnî ritu deducebatur ad confessionem sancti Petri.

VII. Illic nondum ordinatus ad corpus Apostolorum Principis profitebatur fidem.

VIII. Mox ordinatus eandem iterum exponebat.

IX. Denique de fide concionem in urbe habebat, & ad universam Dei ecclesiam mittebat.

Singula hæc suas habent in Diurno formulas. Desiderari possent due, altera Imperatoris rescribentis; altera Exarchi: verum nusquam reperiuntur, quod quidem meminerim me legere.

Quæ formulæ undecim hoc capite continentur, desumptæ sunt ex iis, quæ contigerunt in ordinationibus quatuor Pontificum

cum

ROMANORUM PONTIFICUM. 9

cum Bonifacii V. anno 617. Leonis II. ann. 682. Cononis ann. 686. & Gregorii II. ann. 714. quantum conjectura assequi fas est.

TITULUS I.

Nuntius ad Exarchum de transitu Pontificis.

SUPERSCRIPTIO. Domino excellentissimo, atque præcellentissimo, & a Deo nobis longæviter in principalibus ministeriis feliciter conservando, Ill. Exconsuli, Patricio & Exarcho Italiæ, Ill. Archipresbyter, Ill. Archidiaconus, Ill. Primicerius Notariorum, servantes locum sanctæ sedis Apostolicæ.

AD EXARCHUM.] Si modo vera sint, quæ dicturi sumus ad consequentes titulos, Exarchus ille, ad quem scripta est epistola, quæ evasit in solemnem formulam, fuit Scholasticus, cujus mentio fit in vita Constantini Papæ apud Anastasium.

DE TRANSITU PONTIFICIS.] Constantini, qui Gregorium II. præcessit. Nam nuntius ille de obitu Pontificis, totus quantus est, respondet relationi ad Exarchum de electione. Relatio vero pertinet ad electionem Gregorii secundi, ut postea declarabitur. Accedat quod ingens ille stertus funeri Constantini conveniat, ut qui fuerit, si Anastasio Bibliothecario credimus, & mitissimus erga omnes, & adversus Romanes liberalis.

SERVANTES LOCUM SEDIS APOSTOLICÆ.] Observa penes quos ea ætate fuerit, vacante sede, rerum gerendarum potestas: fuit enim penes Archipresbyterum, Archidiaconum & Primicerium Notariorum. nunc aliis moribus vivitur. Non vacante tantum sede, sed etiam absente summo Pontifice summa rerum fuit penes illos tres qui dicti sunt. Id scimus, cum aliunde, tum ex epistola xv. Martini I. ad Theodorum de suis calamitatibus scri-

bentis, antequam in ipsius locum subrogatus esset Eugenius. *In absentia Pontificis Archidiaconus, & Archipresbyter, & Primicerius locum præstant Pontificis.* Animadvertite Archidiaconum priore loco à Martino appellatum, cum hic secundo tantum censeatur. Similis fere inscriptio legitur inter epistolas Joannis IV. ad Episcopos & Presbyteros Scotiæ. *Dilectissimis & sanctissimis, &c. Hilarius Archipresbyter servans locum sedis Apostolicæ, Ioannes Diaconus, & in Dei nomine electus, item Ioannes Primicerius & servans locum sedis Apostolicæ, &c.* Qua in inscriptione nota, Joannem, licet electum in Romanum Pontificum, secundo tamen post Archipresbyterum loco inscribi, unde quatuor constant. Primum, electo nihil fuisse juris ad res gerendas donec ordinaretur. Alterum, quando ætate Exarchorum, atque etiam antea, cum Gothi regnarent, dicitur aliquamdiu vacasse Apostolica sedes, tempus non ab obitu Pontificis ad electionem successoris, sed ad ipsius ordinationem computandum: vix enim electio post tri-duum protracta est, cum schismata non fuerunt. Tertium, peculiare fuisse privilegium Gregorii Magni & consequentium nonnullorum, quod Clero-

B

Quamvis non sine gravi gemitu & vere flebili voce, a Deo servatæ excellentiæ Domini nostri, per has nostras innotescimus humiles syllabas, Dei judicio, cujus dispensatione universus regitur orbis, ab hac luce fuisse subtractum Dominum Ill. sanctissimum nostrum Pontificem, cujus cuncti vere, & si dicendum est, etiam lapides ipsi fleverunt exitum. Die enim Ill. instantis mensis obiit, pro cujus consternati, ut diximus, funere, omnes grandi tristitiæ premimur mole, ad solam Christi Dei nostri cordis oculos miserationem attolentes, ut ipse dignetur subvenire desperatis, & suæ providere dignum rectorem ecclesiæ, a quo fundata est, qui etiam est pollicitus, *non ei prevalere portas inferni.* Post divinum auxilium ad vestram excellentiam, Domine Ill. excellentissime, & Deo a nobis multis temporibus concedende, omnes habemus fiduciam. Ecce eventum lugubrem indicavimus, quia ad nostram consolationem humanum alibi non habemus confugium.

Marc. 16. v. 18.

annuente res administraverint ante ordinationem. Postremum, tunc electum in literis non se Pontificem Romanum inscripsisse, sed Electum.

DIE Ill. INSTANTIS MENSIS.]
Die nona Aprilis, ut constat ex Anastasio Bibliothecario ann. 713. indict. 13. Anastasio seu Artemio imperante.

TITULUS II.

Decretum de electione Pontificis.

INTER cetera, quæ summæ divinitatis consilio disponuntur, Pontificalis promotionis sublimitas, ipso, a quo procedit omne quod bonum est, prædestinante ac largiente,

DECRETUM DE ELECTIONE.]
Observe, qui dicantur decreto a se facto subscripsisse, & inde æstima, a quibus electio tunc temporis fieret. Sunt hæc aliæque subscribendi formæ hominum laicorum, qui consentiant tantum, laudentque electionem, an qui revera eligant cum Clericis?

PONTIFICIS.] Si non temere accidit, ut sub formulæ finem mentio fieret mensis & indictionis ali-

cujus certæ ac definitæ: quod vix opiner, cum in aliis formulis non certus mensis certaque indictio, sed pro more tantum, *mens. Ill. indict. Ill.* apponatur. Si id, inquam, temere non accidit, in neminem aptius conjectura convenire potest, quam in Bonifacium V. qui sedere cepit ann. 617. mense Decembri, ut habet Baronius ex Anastasio, postquam sedes præcessoris Deusedit vacasset mensem unum & dies 6. aut 16.

ROMANORUM PONTIFICUM. 11

conceditur : nimirum novit humanis rebus providentia divina succurrere , & mœrentium fletus ac gemitus in exultationem convertere ; ut qui nuper consternabantur afflicti , postmodum appareant nimium consolati. Canentis enim Regis sunt dicta , quæ sanctus Spiritus de templo prophetæ cordis insonuit. *Ad vesperum demorabitur fletus , & ad matutinum latitia.* Qui & iterum gratias referens Deo , beneficiorum ejus magnificentiam canit & dicit : *Convertisti planctum meum in gaudium mihi , concidisti saccum meum , & præcixisti me latitia , ut cantet tibi gloria mea , & non compungar. ipsi enim cura de nobis est ,* ut vas electionis & veræ fidei monet integritas. Quippe quæ sunt tristitiæ , ad gaudium miserando perducit , quod & nobis exiguis & peccatoribus opem de ejus misericordia præstolantibus dignatio cælestis exhibuit.

Psal. 29. v. 6.

Ibid. v. 2.

1. Petr. 5. v. 7.

Etenim pontificalis memoriæ Domno Ill. Papa de præsentibus curis ad æternam requiem evocato , ut assolet humanis rebus accidere , magna nos tristitiarum moles obstrin-

Bonifacii enim V. ordinationi videntur congruere , quæ septem memorantur.

I. Quod Electus fuerit Presbyter. II. Quod virtutibus omnibus ornatus ac mitissimus. III. Quod concordie sententia electus. IV. Quod post magnum defuncti desiderium. V. Quod Sedes diu non vacaverit. VI. Quod mense Novembri electio peracta sit. VII. Quod indictione quarta. Nam Bonifacius ex Ecclesiæ Romanæ Presbytero Pontifex factus est , vir mitissimus misericors & liberalis , nulla dissensione partium , post præcessorem sanctissimum & cunctis carissimum , mox ab obitu prædecessoris ordinatus mense Decembri , atque adeo electus mense Novembri , die 14. aut 24. Decembris , indictione quidem quinta , ut est apud Anastasium , verum facile fuit , ut in alterutrum locum error irreperet , & præsertim in Diurnum in-erudita manu descriptum. Quæ de Bonifacio V. diximus constant ex vita ipsius ab Anastasio scripta , & epitaphio , quod Honorius suo præcessori posuit : sic enim post sex versus doloris

testes , sequitur.

*Hic vir ab exortu est Petri in nutritus ovili,
Sed meruit sancti Pastor adesse gregis.
Pura fides hominis votis mundata benignis,
Exultat Christi cantibus hymnis sonis,
Simplicitas sapiens , vivax solertia , simplex.*

*Serpentina fuit simplicitate vigens.
Cumque quater denos compleret Presbyter annos ,*

*Sera senectutis mens tamen alma fuit.
Culmen Apostolicum coluit tres ferme per annos ,*

Perfectum numerum terque quaterque gerens.

Hoc tibi pro meritis successor Honorius amplis ,

Marmore construxit munus epitaphii.

NOVIT HUMANIS REBUS , &c.] Hæc & alia quæ sequuntur ad ea usque , subscriptionibus confirmantes , totidem verbis leguntur in relatione de electione Pontificis ad Exarchum , titulo IV. hoc uno discrimine , quod hic Presbyter , illic Archidiaconus electus dicitur.

MAGNA NOS TRISTITIA-

B ij

xerat proprio dispensatore destitutos: sed non diu in afflictione persistere consuetâ Dei nostri benignitas sperantes in se dereliquit. Divina enim nobis in oratione manentibus, ut cælestis dignatio demonstraret, quem dignum ad successionem Apostolicæ vicis jubeat eligendum, ejus gratia suffragante, & omnium animis inspirante, in unum convenientibus nobis, ut moris est, id est, cunctis Sacerdotibus ac Proceribus Ecclesiæ, & universo Clero atque Optimatibus, & universâ militari Præsentia, seu civibus honestis, & cuncta Generalitate populi istius a Deo servatæ Romanæ urbis, si dici est, a parvo usque ad magnum, in personam Ill. sanctissimi hujus sanctæ Apostolicæ sedis Romanæ Ecclesiæ Presbyteri, Deo cooperante, & beatorum Apostolorum annisu concurrat, atque consensit electio.

Cujus Deo amabilis viri tantum meruit apud omnium conscientias bonæ & pudicæ conversationis perfectio, ut nullus in ejus electione dissideret, nullus abesset, nullusve seipsum subtraheret, quem nempe ad hoc Apostolicæ vicis officium incomparabilis, atque indeficiens Dei nostri providentia prædestinatum habuerat. Quomodo non & humanis mentibus unanimis consonantia conveniret in id, quod procul dubio in Dei præsentia tenebatur adfixum?

Cujus & decretum solemniter facientes, & desideria cordium circa ejus electionem manuum subscriptionibus confirmantes, profitemur, ipsum Deo amabilem nostrum Electum, castum, pudicum, sobrium ac benignum, & in om-

RUM MOLE, &c.] Deusdedit Bonificii præcessor magnum sui desiderium reliquit, propter eximiam sanctitatem etiam miraculis illustrem, effusamque in Clericos liberalitatem. Fit ejus memoria in Martyrologio Romano die octava Novembris: qua die probabiliter creditur vita functus.

NON DIU, &c.] Vacavit sedes dumtaxat mensem unum & dies 6. aut 16. variant enim Anastasii lectiones: unde constat paucis post prædecessoris obitum diebus electum esse Bonifa-

cium: modicum enim est breveque admodum illud vacationis tempus, ut Roma Constantinopolim decretum electionis, Romam Constantinopoli approbatio Principis deferretur.

UT MORIS EST.] Nondum ad solos Cardinales contracta fuerat potestas eligendi Pontificis, qui toti Ecclesiæ præset: contracta est primum a Nicolao II. ann. 1059. deinde ab Alexandro III. Gregorio X. & Clemens V.

ROMANORUM PONTIFICUM. 13

nibus piis operibus esse perfectum, atque orthodoxæ fidei & sanctorum Patrum traditionis defensorem, & fortissimum observatorem.

Hunc omnes, ut profecto mitissimum virum, pro ejus suavissima ac bonæ voluntatis constantia unanimiter nobis elegimus Pastorem atque Pontificem, unde ob ejus piæ conversationis integritatem immensas Redemptori nostro laudes referimus, consona cum Propheta canentes voce, *Magnus es, Domine Deus noster, & magna virtus tua. Quis enim loquetur potentias tuas, Domine, & auditas faciet omnes laudes clementiæ tuæ?* Quoniam vota petentium te exaudiens, pium nobis contulisti Pastorem, qui sanctam tuam universalem Ecclesiam, & cunctas dominicas ac rationales sibi commissas oves regere atque gubernare, te Domino Deo & Salvatore nostro protegente, valeat.

*Psal. 148. v. 5.
Psal. 105. v. 2.*

Hoc vero decretum a nobis factum subter, ut præfatum est, manibus propriis roborantes, in archivo dominico nostræ sanctæ Romanæ Ecclesiæ, scilicet in sacro Lateranensi scrinio, pro futurorum temporum cautela, recondi fecimus in mense Novembrio, indictione quinta.

Ill. humilis Presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ huic decreto a nobis facto in Ill. sanctissimum Presbyterum consensu & subscripsi: similiter totus Clerus, Optimates, & Milites seu Cives subscribunt.

MITISSIMUM.] Anastasius: *Erat beatissimus Bonifacius mitissimus super omnes homines, & misericors.*

LATERANENSI SCRINIO.] In quo præ cæteris instrumentis ecclesiasticis, electionum decreta, professionesque fidei, sive quæ a summis Pontificibus, sive quæ ab aliis Episcopis ede-

bantur in ordinatione, simulque cautiones sponsonesque inferiorum Præsulum asservabantur: unde apud Anastasium in vita Constantini Papæ de Felice Ravennensis Ecclesiæ Præsule. *Noluit secundum consuetudinem priorum suorum, solitas in scrinio cautiones facere, sed per potentiam judicium exposuit, ut voluit.*

TITULUS III.

Relatio de electione Pontificis ad Principem.

CUM non sine divinæ misericordiæ nutu sit, ita post mortem summi Pontificis, in unius electionem omnium vota concurrere, & convenire consensum, ut nullus penitus inveniretur, qui discors posset existere. Necessarium est, ut serenissimo ac piissimo Domino petitionis unitæ famulanter debeamus preces effundere, quem certum est, & de subjectorum suorum gaudere concordia, & clementer unitati postulata concedere.

Obeunte itaque beatissimæ recordationis Papa nostro Ill. in electionem Ill. venerabilis Apostolicæ sedis Archi-

Ad PRINCIPEM] Imperatorem Constantinopolitanum, ut diximus in notis ad caput I.

IN ELECTIONE Ill. non aberabit procul a vero, ut quidem mihi videtur, qui formulam hanc conjecerit esse libellum à Romanis Anastasio sive Artemio Imperatori ann. 714 oblatum, pro consensione in electionem Gregorii II. obtinenda: nam omnia electionis adjuncta huc apprime conveniunt.

Sunt illa autem sex. 1. Qui electus dicitur, erat Archidiaconus. 2. Electus ille est, qui diu antea expetitus esset. 3. Summa fuit omnium in electione consensio. 4. Ab ineunte ætate Ecclesiæ Romanæ omnibus ministeriis mancipatus est. 5. Adhæsit studiose prædecessori. 6. Fuit doctrinæ eximie atque etiam eloquentiæ.

Constans vero est scriptorum opinio, Gregorium secundum ex Archidiacono factum Pontificem, cum diu id omnes optarent, atque adeo propensissime in electionem consensissent: fuit etiam, si Anastasio credimus, a parva ætate in Patriarchio nutritus, sub sancta memoria Domino Sergio Papa subdiaconus atque Sacellarium factus, bibliotheca præfectus, dein-

de ad Diaconatus ordinem proventus. Cum viro sancto Constantino prædecessore ad regiam profectus est urbem. Erat vir castus, divina Scriptura eruditus, facundus loquela, & constans animo, Ecclesiasticarum rerum defensor, & contrariorum fortissimus impugnator.

Videri possunt obstatæ duo. Alterum, quod Anastasius tradit in vita Benedicti II. eum nempe suscepisse divales jussiones clementissimi Constantini magni Principis ad venerabilem Clerum, & populum, & felicissimum exercitum Romanæ civitatis, per quas concessit, ut persona quæ electa fuerit in sedem Apostolicam, e vestigio absque tarditate Pontifex ordinaretur. Hinc enim concludi potest, ad Principem de Gregorio II. non fuisse relatum postulatamque ipsius in electionem consensum: ordinatus enim est Gregorius post trigessimum ferme annum ab obitu Benedicti II. Verum Constantini Imperatoris concessio valuit tantum annos tres, quo temporis spatio Joannes V. & Conon ordinati sunt; nam in schismate obitum Cononis consequente, tumultuatum est, resque ad Exarchum delata, qui non prius Pontificem ordinari permisit, quam

ROMANORUM PONTIFICUM. 15

diaconi, omnium, Deo volente, declinavit assensus, propterea quod ita ab incunte ætate sanctæ idem Ecclesiæ militavit, atque sic se in omnibus solerter exhibuit, ut Ecclesiastico regimini non immerito, divina suffragante gratia, sit præponendus; præsertim cum talis olim fuerit instituti, ut etiam prædicti beatissimi Ill. Pontificis assidua conversatione sua ad tantorum meritorum insignia, quibus isdem sanctæ recordationis Antistes fuisse cognoscitur adornatus, fecerit, Christo adjuvante, profectum, ut verbis suis desiderantes ad superna gaudia animos semper accenderit: ut quidquid boni in illo amisimus, in hoc nos invenire indubitabiliter confidamus.

Ideoque lacrymabiliter cuncti famuli supplicamus, ut dominorum pietas fervorum suorum obsecrationes dignanter exaudiat; & concessa pietatis suæ jussione, petentium desideria, pro mercede imperii sui, ad effectum de ordinatione ipsius præcipiat pervenire. Quatenus per sacros Clementiæ suæ apices, sub Pastore eodem constituti, pro vita imperioque serenissimorum dominorum nostrorum, omnipotentem Dominum, & beatorum Apostolorum Principem, cujus Ecclesiæ dignum ordinari gubernatorem concedit, jugiter exoremus.

SUBSCRIPTIO SACERDOTUM. Ego Ill. misericor-

pecuniam extorsisset, ut ex Anastasio colligitur. Inde vero, ad pulsos usque Exarchos, hoc est, usque ad annum 752. vexatio, quæ inducta fuerat a Gothis, remansit; nec videtur Binius, cum totus esset in vestigiis Baronii premendis, ad historiam rerum gestarum attendisse, alioquin non scripsisset a temporibus Benedicti II. Ecclesiam Romanam ab hac tyrannide liberam fuisse.

Videtur pariter id alterum pugnare, quod in relatione sit mentio plurium Imperatorum: regnabat enim solus Anastasius, cum creatus est Gregorius II. Sed observandum, Imperatorum nomine ipsos etiam filios Anastasii appellatos. Quin etiam, post Imperatorem Ju-

stinianum, dominorum nomine, imo & Imperatorum, ipsæ quoque Augustæ comprehendebantur.

PER SACROS, &c.] Quæ jussio concessioque hic dicitur, a nonnullis consensio & approbatio tantum nominatur: quanquam Joannes Diaconus lib. 1. Vitæ S. Gregorii cap. 40. præceptionem vocat. Probabile est solemnem fuisse ea de re formulam, sed nescio an extet uspiam.

EGO ILL.] Non subscribebat Electus, imo nec privatas dabat literas, ne speciem ambitionis præferret. Gregorius Magnus a Mauritio Imperatore, pro veteri amicitia petiit enixe, ne in electione suam consentiret: non obtinuit tamen.

dia Dei Presbyter sanctæ Ecclesiæ Romanæ huic decreto a nobis facto in Ill. venerandum Archidiaconum sanctæ sedis Apostolicæ & Electum nostrum consentiens subscripsi.

ET SUBSCRIPTIO LAICORUM. Ego Ill. pietatis vestræ servus huic decreto a nobis facto in Ill. venerandum Archidiaconum sanctæ sedis Apostolicæ & Electum nostrum consentiens subscripsi.

DECRETO A NOBIS FACTO.] Eligeant igitur ipsi etiam laici: quid enim est facere decretum, nisi eligere

est? Et vero non alia forma subscribitur laicus ille, quam Presbyter.

TITULUS IV.

De electione Pontificis ad Exarchum.

SUPERSCRIPTIO. Domino excellentissimo atque præcellentissimo, & a Deo nobis longæviter in principalibus ministeriis feliciter conservando, Ill. Exconsuli, Patricio, & Exarcho Italiæ, Presbyteri, Diaconi, & familiaris universus Clerus, Axiomati etiam, seu exercitus & populus hujus Romanæ urbis supplices.

Novit humanis rebus providentia divina succurrere, & mœrentium fletus ac gemitus in exultationem convertere; ut qui nuper consternabantur afflicti, postmodum appareant nimium consolati. Canentis enim Regis sunt dicta, quæ sanctus Spiritus de templo prophetalis cordis insonuit.

PRESBYTERI, &c.] Non subscribebat electus in ejusmodi literis, ne ambitionis vitio laborare videretur. Gregorius Magnus literas dedit Constantinopolim, quibus ab amicis (conciliaverat sibi plurimos, cum apocrisarii munere fungeretur apud Imperatorem) instantius peteret consensionem impediri. Dixi ejusmodi literis, nam de aliis ad res Ecclesiasticas pertinentibus contrarium constat ex

epistola Joannis IV. de qua dictum antea.

AXIOMATI.] In dignitate constituti, sive Optimates, ut constat ex formula decreti electionis, atque innumeris ejusmodi inscriptionibus. Honoratos vocat Leo Magnus epist. 84. Gregorius Magnus *Nobiles* lib. 4. ep. 47.

NOVIT HUMANIS, &c.] Verba hæc desumpta sunt usque ad ista, confirmantes, ex formula decreti de electione summi Pontificis.

Ad

ROMANORUM PONTIFICUM. 17

Ad vesperam demorabitur fletus, & ad matutinum letitia. Qui Psa'. 29. v. 6.
 & iterum gratias referens Deo, beneficiorum ejus magni-
 centiam canit, & dicit: *Converisti planctum meum in gau-* Ibid. v. 11.
dium mihi, concidisti succum meum, & praeinxisti me letitia,
ut cantet tibi gloria mea, & non compungar. Ipsi enim cura de 1. Pet. 5. v. 7.
nobis est, ut vas electionis & veræ fidei monet integritas,
 quippe quæ sunt tristitiæ, ad gaudium miserando perducit:
 quod & nobis exiguis & peccatoribus opem de ejus miseri-
 cordia præstolantibus, dignatio cælestis exhibuit.

Etenim pontificalis memoriæ Ill. de præsentibus curis
 ad æternam requiem evocato, ut assolet humanis rebus ac-
 cidere, magna nos tristitiarum moles obstrinxerat, proprio
 dispensatore frustratos: sed non diu in afflictione persistere
 consueta Dei nostri benignitas sperantes in se dereliquit:
 triduo enim nobis exiguis in oratione manentibus, ut om-
 nium mentibus cælestis dignatio demonstraret, quem di-
 gnus ad successionem Apostolicæ vicis jubeat eligendum,
 ejus gratia suffragante, & omnium animis inspirante, in
 uno convenientibus nobis, ut moris est, familiaribus Cleri
 & plebis, Procerum etiam & militaris præsentia, si dici est,
 a parvo usque ad magnum, in personam Ill. sanctissimi
 hujus sanctæ Apostolicæ sedis Romanæ Ecclesiæ Archidia-
 cono, Deo cooperante, & beatorum Apostolorum annisu,

TRIDUO ENIM, &c.] Bonifa-
 cius Ill. anno 606. ut refert Anastasius,
 fecit constitutum in Ecclesia S. Petri, in
 qua sederunt Episcopi septuaginta duo, Pres-
 byteri Romani triginta quatuor, & Diaconi
 & omnis Clerus, sub anathemate, ut
 nullus, Pontifice vivente, aut Episcopo civi-
 tatis suæ, præsumat loqui de successore, aut
 partes sibi facere, nisi tertio die depositionis
 ejus, adunato Clero & filiis Ecclesiæ, tunc
 electio fiat, & quem quisque voluerit, ha-
 bebunt licentiam eligendi sibi Sacerdotem. Tri-
 duum porro tempore jejuniis & precibus
 publicis vacabatur.

IN UNO CONVENIENTIBUS, &c.]
 Eadem fere, quæ in relatione ad Prin-
 cipem, ut evidens sit de uno eodem-

que Electo utramque relationem esse
 intelligendam, & proinde de Grego-
 rio II.

FAMILIARIBUS CLERI] Hos
 Bonifacius in constituto vocat filios Ec-
 clesiæ.

PRO CERUM ETIAM, &c.] Inde
 constat, non ea tantum de causa conve-
 nisse tunc temporis proceres aliosque
 laicos, cum Pontifex eligeretur, ut vel
 assensum darent electoribus Clericis,
 vel testimonium ferrent de probitate
 eligendi, sed ut vere eligerent. Unde
 Leo Magnus epist. 89. *Qui præfuturus*
est omnibus, ab omnibus eligatur. Qua
sententia Gregorius Magnus usus est
 non semel.

C

concurrit atque consensit electio.

Cujus Deo amabilis viri tantum meruit apud omnium conscientias bonæ & pudicæ conversationis perfectio, ut nullus in ejus electione dissideret, ac nullus abesset, nullusve seipsum subtraheret: quem enim ad hoc Apostolicæ vicis officium incomparabilis atque indeficiens Dei nostri providentia destinatum habuerat, quomodo non & humanis mentibus consonantia conveniret? Quod procul dubio in Dei præsentia tenebatur adfixum.

Cujus & decretum solemniter facientes, & desideria cordium, circa ejus electionem, manuum subscriptionibus confirmantes, per harum latores Ill. sanctissimum Episcopum, Ill. venerabilem Presbyterum, Ill. Notarium Regionarium, Ill. adæque Subdiaconum Regionarium, Ill. & Ill. Viros honestos cives & de florentissimo atque felicissimo Romano exercitu, Ill. eminentissimum Consulem, seu Ill. & Ill. viros magnificos Tribunos militiæ confamilios nostros direximus, supplicantes atque communiter impensissime exorantes a Deo conservandæ præcellentiæ vestræ consuetam bonitatem piis votis concurrere: quia talis a nostro famulatu concorditer electus est, in quo, quantum ad hominum scientiam respicit, nullius macula reprehensionis apparebit.

Et ideo supplicantes quæsumus, ut inspirante Deo celsæ ejus dominationi, nos famulos voti compotes celeriter fieri præcipiat: præsertim cum plura sint capitula, & alia ex aliis quotidie procreentur, quæ curæ sollicitudinem & Pontificalis favoris expectant remedium. Provinciales vero curæ, vel quæcumque sunt subinde causarum utilitates, perfectæ autoritatis censuram expectant. Propinquantium quoque inimicorum ferocitas, quam nisi sola Dei atque

PROPINQUANTIUM QUOQUE, &c.] Longobardos intelligit urbi insidiantes, a quibus ut Romam tueretur Gregorius, initio Pontificatus sui muros reficiendos curavit, decoctis, ut ait Anastasius, calcariis. Restitutus est porro a nobis locus tam perturbatus, ut

sensu careret. Sic enim se habebat: Propinquantium quoque inimicorum ferocitatem, quam nisi sola Dei virtus, atque Apostolorum Principis, per suum Vicarium, hoc est, urbis Pontificem, ut omnibus aliquando vero &c. flectit ac morigerat hortatu, singulari interventu indigeant, cujus solius, &c.

ROMANORUM PONTIFICUM. 19

Apostolorum Principis per suum Vicarium, hoc est, Romanæ urbis Pontificem, virtus aliquando vero flectit & morigerat hortatu, singulari interventu indiget, cum hujus solius Pontificalibus monitis, ob reverentiam Apostolorum Principis, parentiam offerant voluntariam, & quos non virtus armorum humiliat, pontificalis increpatio cum observatione inclinat.

Cum hæc ita sint, iterum atque iterum impensius, præcelse & a Deo servate Domine, supplicamus, ut celerius, Deo operante, vestrisque præcordiis inspirante, Apostolicam sedem de perfecta ejusdem nostri Patris atque Pastoris ordinatione adornare præcipiatis, utpote per gratiam Christi ministerium Imperialis fastigii feliciter atque fideliter peragentes: quatenus & nos exigui famuli desiderium nostrum maturius expleri cernentes, incessabiles Deo & Imperiali clementiæ atque eximix ac Deo placitæ Dominationi vestræ gratiarum actiones valeamus exolvere, & cum promotæ Apostolicæ sedis Pontifice, spiritali nostro Pastori juges preces effundere pro vita atque incolumitate perfectisque victoriis tranquillissimorum atque Christianissimorum Dominorum nostrorum Ill. & Ill. magnorum, victorum, Imperatorum, ut regalibus eorum virtutibus misericors Deus multiplices concedat victorias, & de subjectione omnium gentium Christianam rempublicam faciat triumphare, deque restituta plenius Romani Imperii prisca devotione lætitiâ cordis impertiat.

Scimus enim, quod oratio ejus, quem ad Pontificalis dignitatis culmen Dei nutu eligimus, divinam omnipoten-

PONTIFICALIBUS MONITIS, &c.] Quantum sedi Apostolicæ cultum exhiberent Longobardi, quamvis Romani Imperii hostes, idque propter reverentiam erga S. Petrum, constat pluribus ex Historia Longobardorum exemplis.

PRÆCIPITIS, &c.] Videntur preces Exarcho ferri, perinde ac si res tota ex ipsius unius nutu penderet, totaque in ipsum Imperialis potestas tra-

ducta esset: nec enim sit ulla, nisi obscura, mentio hoc in libello precum, vel de Imperatoria consensione, vel de Exarchi apud Imperatorem intercessione ac instantia. Crediderim facile temporibus Gregorii secundi Exarchos tyrannide quadam suam Imperatoris nomine consensionem pecunia vendidisse, ideoque humilibus precibus quasi rei dominos exoratos fuisse.

C ij

tiam suis precibus flectet atque complacabit, & optatæ felicitatis incrementa Romano Imperio præparabit, vestramque a Deo custodiendam potestatem, ad dispensationem hujus servilis Italicæ Provinciæ, nostrumque omnium famulorum præsidium & subventum longævis armorum actis conservabit.

SUBSCRIPTIO SACERDOTUM. Ego Ill. humilis Archipresbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ huic decreto in Ill. sanctissimum Archidiaconum & Electum nostrum consentiens subscripsi.

SUBSCRIPTIO LAICORUM. Ego Ill. in Dei nomine Consul huic decreto a nobis facto in Ill. sanctissimum Archidiaconum & Electum nostrum consentiens subscripsi.

SERVILIS.] Id est, & tibi obsequentis, & magna ex parte servitutem sub Longobardorum dominatu patientis. Eadem voce utitur Agatho Papa in epistola ad Constantinum Pogona-

tum, ubi de Legatis ait, *se inquisivisse personas, quales secundum temporis hujus defectum, & servilis Provincia qualitatem poterant inveniri.*

TITULUS V.

De electione Pontificis ad Archiepiscopum Ravennæ.

SUPERSCRIPTIO. Domino sanctissimo nobis spirituali Patri Ill. Archiepiscopo, Ill. Archipresbyter, Ill. Archidiaconus, & Ill. Primicerius Notariorum, servantes locum sanctæ sedis Apostolicæ.

Inter cætera, quæ summæ divinitatis consilio disponuntur, Pontificalis promotionis sublimitas, ipso, a quo procedit omne bonum, prædestinante ac largiente conceditur. Quod quia ita dubium non est, sanctæ & paternæ Beatitudini vestræ indicare curavimus, quod Pontificalis memoriæ Domno Ill. de præsentibus curis ad æternam requiem evo-

AD ARCHIEPISCOPUM, &c.] Eodem tempore, de ejusdem electione utramque epistolam, ad Exarchum sci-

licet & Archiepiscopum, imo & consequentes duas esse scriptas, nemo inficias ierit, qui omnes vel leviter legerit.

ROMANORUM PONTIFICUM. 21

cato, consueta Dei benignitas tristitiarum molem, quæ nos de præteriti dispensatoris frustratu ad paululum obstrinxerat, absterfit atque inlinivit. Etenim ne diu ictus afflictionis nos sauciarer, providum ac Deo placitum Apostolicæ vicis successorem condonare dignata est.

In unum quippe post triduum, ut moris est, convenientibus nobis, id est, Sacerdotibus, & reliquo omni Clero, eminentissimis Consulibus & gloriosis Iudicibus ac Universitate civium & florentis Romani exercitus, in personam amatoris vestri ac oratoris Domini nostri Ill. sanctissimi hujus Apostolicæ sedis Archidiaconi, electionis vota contulimus. In cujus Deo deditæ electionis, nullus, gratia sancti Spiritus illustrante, defuit, sed omnium vota concorditer conveniunt: inque ejus sanctitatis persona decreta solemniter facientes, per harum portitores, sanctissimum Episcopum Ill. venerabilem Presbyterum Ill. Notarium Ill. Regionarium, Ill. adæque Subdiaconum Regionarium, Ill. & Ill. Viros honestos cives, & de exercitali gradu, Ill. eminentissimum Consulem, Ill. & Ill. magnificos Tribunos, ad præcelso & a Deo servati filii vestri Exarchi vestigia demandavimus: impnesius obsecrantes, ut celerius, Deo hujus animum inspirante, hanc Apostolorum Principis sedem, præsertim pro diversis imminuentibus, & ad subventum Provinciæ exigentibus, simul & ad Imperiale servitium respicientibus, de perfecta ordinatione Electi Apostolicam sedem adornet, quatenus insit in Apostolicæ sedis specula, qui & Christi regat Ecclesiam, gregemque rationabilium salubriter dis-

POST TRIDUUM, UT MORIS EST, &c.] Mos ille initium accepit, aut certe confirmationem, a decreto Bonifacii III. ante annos 118. edito. Cum autem obierit Constantinus Papa die 9. Aprilis, necesse est, ut Gregorii facta sit quidam post triduum electio, sed ordinatio in diem 22. Maii protracta, donec consensus Principis ac Exarchi advenisset. Nam Gregorius dicitur die 22. Maii sedere cœpisse.

SANCTISSIMUM EPISCOPUM, &c.] Observanda legationis amplitudo: non solum enim propter dignitatem illius, ad quem mitteretur, sed etiam, vel maxime, ad auctoritatem fidemque electioni concordi faciendam, dirigebatur, Episcopus nempe, Provinciæ; Presbyter, Cleri; Honesti viri, civitatis. Consul & Tribuni, Militiæ legatione fungebantur.

C iij

penfet ovium, & pro stabilitate a Deo decreti Romani Imperii, longævaque sospitate ac temporum prosperitate prædicti eximii Domini Exarchi indefinente prece exoret.

Elabora itaque, quæsumus, sanctissime ac beatissime Pater, ut cum harum portitoribus, veneratoribus & filiis vestris, apud præfatum Dominum Exarchum impigrius intervenias, vicem gratiæ propriæ beato Petro fautori tuo reddens, totisque nisibus imminens, ut optatæ ordinationis, Deo jubente, acceleretur negotium, quatenus de præfularibus paternæ vestræ beatitudinis adminiculis, & hæc Apostolica lætetur ac exultet ecclesia, & nos gratiarum actiones agamus, & caritas denominati Domini nostri Electi futuriq; Apostolici Pontificis opulentiùs erga vestram præfularem sanctitatem dilatetur.

TITULUS VI.

De electione Pontificis ad Judices Ravennæ.

SUPERSCRIPTIO. Domino eminentissimo & nobis in Christo fratri Ill. Consuli, Ill. Archipresbyter, & Ill. Archidiaconus, Ill. Primicerius Notariorum, servantes locum sanctæ sedis Apostolicæ.

Si benefacta sæcularibus impensa negotiis digna minime vicissitudine defraudantur, nullus profecto est qui dubitet, quin ea, quæ pio intuitu peraguntur, æternæ vitæ remuneratione rependantur.

Quæ cum ita sint, licet inclytæ Eminentiæ vestræ propositum documentis pluribus agnoscamus, totis nisibus spiritali matri huic sacrosanctæ Apostolicæ Dei Ecclesiæ utilitatibus ad concurrendum suffragari: fraterna tamen dulcedine hortari atque poscere, congruum duximus, ut con-

AD JUDICES.] Aut emendandus titulus, ut consentiat inscriptioni, singularique numero legendum, *Judici.* Aut pluribus *a pari* scriptum est: aut, quod magis reor, toti Judicum consessui directa epistola, appellato eo tantum, quæ præfideret, nempe Consule.

ROMANORUM PONTIFICUM. 23

venientibus harum portitoribus Ill. & Ill. quos cum decretalibus paginis & cum impensa supplicatione, pro celerī promotione oratoris vestri ac amatoris Domini nostri Ill. Archidiaconi & Electi, apud præcelsū & a Deo servatum Dominum Exarchum destinavimus, cum eis conveniat, & ad precandum Deo optatis apud denominatum Dominum Exarchum subveniat: ut cum effectu, Deo propitio, eis qui missi sunt, remeantibus, & de vestræ a Deo servatæ Eminentię bonitate prospera præfato Domino nostro Electo nuntiantibus, non solum affectiorem ejus sanctitatem erga vestram Eminentiam efficiant; verum & boni ministerii merces atque vicissitudo ab ipso Apostolorum Principe, cui specialiter concurritis, & in præsentī vita multiplicetur, & in regnis cælestibus rependatur.

CUM DECRETALIBUS PAGINIS, &c.] ut subscriberetur: quæ fuit approbationis nota.
Inde collige, decretum electionis Exarcho missum, atque etiam Imperatori,

TITULUS VII.

De electione Pontificis ad Apocrisarium Ravennæ.

SUPERSCRIPTIO. Dilectissimo fratri Ill. Presbytero & Apocrisario, Ill. Archipresbyter, Ill. Archidiaconus, & Ill. Primicerius Notariorum, servantes locum sanctæ sedis Apostolicæ.

Dudum dilectissimam fraternitatem vestram obitum sanctæ memoriæ Domni Ill. agnovisse Pontificis, satis scimus: cui post transitum, ut moris est, die tertia convenientibus nobis, id est, Clero, Axiomaticis etiam, & generalis militiæ ac civium Universitate, in personam Domni Ill. sanctissimi Archidiaconi, Dei gratia suffragante, electionis vota contulisse nos, indicamus. Cujus & solemne decretum facientes subscriptione omnium roboratum apud eximium & a Deo servatum Dominum Exarchum, per harum portitores Ill. & Ill. direximus, cum quibus dilectissima fraternitas

vestra conveniat, & pro celeri promotione Pontificalis ordinationis deprecanda apud denominatum Dominum Exarchum interveniat, ut valeant ii, qui missi sunt, Christo comite, cum effectu ad nos repedare, & de prosperis nuntiis Apostolicam Christi Ecclesiam, omniumque nostrum animos magnanimiter relevare.

TITULUS VIII.

Ritus ordinandi Pontificis.

PSALLUNT secundum consuetudinem. Procedit Electus de secretario, cum cereostatis septem, & venit ad confessionem, & post litaniam ascendunt ad sedem, simul Episcopi & Presbyteri. Tunc Episcopus Albanensis dat orationem primam: deinde Episcopus Portuensis dat orationem secundam: postmodum adducuntur Evangelia, & aperiuntur, & tenentur super caput Electi a Diaconibus. Tunc Episcopus Ostiensis consecrat eum Pontificem. Post hæc Archidiaconus annectit ei pallium, deinde ascen-

RITUS ORDINANDI.] Tota hæc formula, si tamen formula est, & non potius rubrica, continetur iisdem verbis in vetustissimo Ordine Romano Bibliothecæ Corbeienfis, teste D. Hugone Menardo Benedictino. Legitur etiam, paucis additis, in Ordine Romano edito.

PSALLUNT SECUNDUM CONSUETUDINEM.] Quæ nempe, cum agitur de ordinatione Episcopi, habetur in Ordine Romano: *Post processionem a secretario ad ordinationis locum Schola Introitum, ut loquantur, decantat: Elegit te Dominus sibi in Pontificem magnum, & aperiens thesaurum suum optimum, abundare te faciet omnibus bonis. Psal. Exaudiat te Dominus in die tribulationis, protegat te nomen Dei Jacob.*

CUM CEREOSTATIS SEPTEM.] Sunt qui mysterium in septenario numero latere putent, cum tamen ex Or-

dine Romano discamus, septem fuisse cerebroferarios, pro numero regionum Urbis.

AD CONFSSIONEM.] Ubi ad corpus S. Petri professio fidei prima emittitur, peragiturque tota ordinatio: quæ prærogativa summi Pontificis, ex decreto Gregorii Magni.

ET POST LITANIAM.] Id est, post Introitum Missæ a Schola decantatum, dictumque de more *Kyrie eleison*, fit ordinatio Pontificis: quæ peracta, Pontifex dicit, *Gloria in excelsis Deo*. Missæque cætera absolvit.

ASCENDUNT AD SEDEM.] Non summi Pontificis propriam, sed ordinantis Antistitis, ad quem scilicet Episcopi Albanensis & Portuensis, Presbyterique ordinandum more solito deducunt.

ORATIONEM PRIMAM.] Adit Ordo Romanus: *Super Pontificem. Adesta supplicationibus nostris omnipotens*
dit

ROMANORUM PONTIFICUM. 25

dit ad sedem, & dat pacem omnibus Sacerdotibus, & dicit,
Gloria in excelsis Deo.

Deus, & cetera, quæ habentur in ordinatione Episcopi, ut & alia duæ orationes sequentes.

ORATIONEM SECUNDAM.] Addit Ordo Romanus: *Propitiare, Domine, supplicationibus nostris, &c.*

EPISCOPUS OSTIENSIS.] Erat hoc Ecclesiæ Ostiensis privilegium, antequam ulli Episcopi in numero Cardinalium censerentur; nunc vero, cum inter eos plures sint Episcopi, qui tres aliis ætate præeunt, consecrandi Pontificis jure gaudent. Ostiensis porro, quo die Pontificem ordinabat, utebatur pallio, ex decreto Marci Papæ.

POST HÆC, &c.] Si Diaconus electus sit, consecratur in Presbyterum: hujusce enim consecrationis sunt hæc, quæ leguntur.

CONSECRAT PONTIFICEM.] Ordo R. *Deus bonorum omnium, &c.* In qua oratione hæc addi debent ad locum: *Et idcirco famulo tuo N. quem Apostolica sedis Prasulem, & Primate omnium, qui in orbe terrarum sunt Sacerdotum, ac universalis Ecclesiæ Doctorem dedisti, & ad summi sacerdotii ministerium elegisti, hanc, quasumus, Domine, gratiam largiaris. Item post pauca: Tribuas ei cathedram Pontificalem ad regendam Ecclesiam universam, &c.*

POSTMODUM APERIUNTUR EVANGELIA. In ordinatione Epi-

scopi, non à Diaconis, sed ab Episcopis duobus teneri Evangelia super caput Electi Ordo Romanus tradit, quem ad locum Alcuinus: *Quod duo Episcopi tenent codicem Evangeliorum super caput ejus, & uno fundente super eum benedictionem, reliqui qui adsunt Episcopi, manibus suis super caput ejus tangunt, non reperitur in autoritate veteri neque nova, sed neque in Romana traditione.*

POST HÆC ARCHIDIACONUS.] In libro rituum sacrorum Augustini Patritii, (per errorem Christophoro Marcello tribuitur) ritus ille describitur: *Dicitur orationibus, Papa etiam sine mitra accedit ad altare, & prior Diaconorum secundo adjuvante, capit pallium de altari, & imponit Pontifici, dicens: Accipe pallium, &c.*

ET ASCENDIT AD SEDEM.] Summi Pontificis propriam, atque Ecclesiæ universæ Thronum, indeque tum ad peragendum Missæ officium, tum in actionem gratiarum hymnum angelicum inchoat.

ET DICIT, GLORIA.] Innocentius III. Cap. *Quod sicut. De Elect. §. Super eo.* Cum solus Pontifex Romanus, (qui ante hymnum angelicum consecratur, & postmodum ipse Missarum solemnia incipit & perficit consecratus) in die consecrationis sua valeat ordines celebrare, &c.

TITULUS IX.

QUOD Indiculum hoc in loco dicitur, professionem fidei vocant Ivo, Gratianus, Antonius Augustinus, & Baronius, locis in præfatione citatis. Eam omnes illi professionem acceptam tradunt ex libro diurno, sed nemo tamen refert puram, ut hic est, sed ad usum noni sæculi auctam atque interpolatam. Visum est opere pretium, utramque παραλληλως exhibere, ut quisque facilius & varietatem observet, & quæ ex ambarum collatione consudi debeant, minore negotio intelligat.

D

Indiculum Pontificis.

Professio Pontificia

IN nomine Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi, &c. Indictione III. mense III. Ego III. misericordia Dei Presbyter & Electus, futurusque per Dei gratiam humilis Apostolicæ sedis Antistes, tibi profiteor, beate Petre Apostolorum Princeps, (cui claves regni cælorum ad ligandum atque solvendum in cælo & in terra, creator atque redemptor omnium Dominus Jesus Christus tradidit, inquit: *Quæcumque ligaveris super terram, erunt ligata & in cælo;*

IN nomine sanctæ & individue Trinitatis, Amen. Ego N. sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus vel Presbyter, vel Episcopus Cardinalis electus, ut sum per Dei gratiam hujus sanctæ Apostolicæ sedis humilis minister: profiteor tibi, beate Petre Apostolorum Princeps, (cui claves regni cælestis ad ligandum atque solvendum in cælo & in terra creator & redemptor Dominus noster tradidit, inquit: *Quæcumque ligaveris super terram, erunt ligata & in cælo; & quæcumque solveris super terram, erunt*

PONTIFICIS.] Cononis opinor, qui post Constantini Pogonati obitum creatus est; aut Sergii, qui Cononem excepit: uterque enim electus est, & cum foret Presbyter, & post Constantini mortem, qui duo characteres in Indiculo habentur. Quod hæc porro fides edita sit post Gregorii Magni ætatem, inde liquet, quod aliâ longe diversam, quam Joannes Diaconus Symbolum vocat, in consecratione sua emisit.

PRESBYTER.] Nondum Cardinalis nomen ad eminentiam dignitatis ostentandam assumebatur: assumptum vero est nono sæculo, ut ex collata professione constat: nam prius in Ecclesia non alius Cardinalis nomine appellabatur, quam qui addictus esset uni loco pio curando, ut dicemus in notis ad caput tertium, ubi sermo erit de inordinando Episcopo; & ad caput quin-

tum, cum de præficiendo Presbytero Cardinali agitur.

ELECTUS.] Nempe profitebatur orthodoxam fidem, velut unus fidelium, antequam in cathedra Petri doctor Ecclesiæ sederet. Professio hæc videtur fuisse totius ceremoniæ initium. Brevior porro est, quam quæ edebatur ab ordinato: fuit enim hæc proficientis, altera docentis.

QUI CLAVES, &c.] Prolixa parentthesis, nisi attendatur, perturbat sensum, quemadmodum & consequens, etsi brevior: in altera vero professione verba hæc, quæ uncinis duobus includuntur, vel delenda sunt, vel restituendum verbum quod desit, v. g. *profiteor*, ne peccetur in leges grammaticæ. Quid enim sibi vult infinitivus modus, *custodire*, post conjunctionem, *quod*, & subjunctivum, *non deseram*.

ROMANORUM PONTIFICUM: 27

& quacumque solveris super terram, erunt soluta & in cælis) sanctæque tuæ Ecclesiæ, quam hodie tuo præsidio regendam suscepisti.

soluta & in cælis) sanctæque tuæ Ecclesiæ, quam hodie tuo præsidio regendam suscipio, quod quamdiu in hac misera vita constitutus fuero, ipsam non deseram, non relinquam, non abnegabo, non abdicabo aliquatenus, nec ex quacumque causa, cujuscumque metus vel periculi occasione dimittam, nec me segregabo ab ipsa.

Matt. 16. v. 19.

Hanc veræ fidei rectitudinem (quam Christo autore tradente, per successores tuos atque discipulos, usque ad exiguitatem meam perlatam, in tua sancta Ecclesia reperi, totis conatibus meis, usque ad animam & sanguinem custodire, temporumque difficultates, cum tuo adjutorio, toleranter sufferre.)

Sed veræ fidei rectitudinem, (quam Christo autore tradente per te, & beatissimum tuum coapostolum Paulum, & per discipulos successores vestros usque ad exiguitatem meam prolatam in tua sancta Ecclesia reperi, totis conatibus usque ad sanguinem custodire.)

Tam de sanctæ & individuae Trinitatis mysterio, quæ unus est Deus; quam de dispensatione, quæ secundum carnem facta est, Unigeniti Filii Dei Domini nostri Jesu Christi, & de cæteris Ecclesiæ dogmatibus, sicut in universalibus Conciliis, & Constitutis Apostolicorum Pontificum probatissimorum, atque Doctorum Ecclesiæ scri-

Tam de sanctæ & individuae Trinitatis mysterio, quæ est unus Deus, quam de dispensatione, quæ secundum carnem facta est, Unigeniti Filii Dei Domini nostri Jesu Christi, & de cæteris Ecclesiæ dogmatibus, sicut in universalibus Conciliis, & Constitutionibus Apostolicorum Pontificum, probatissimorumque Ecclesiæ Doctorum scriptis sunt commendata, id est,

UNIVERSALIBUS CONCILIIS.] Adverte ordinem regularum fidei a

summis Pontificibus coram Ecclesia constitutum.

D ij

ptis sunt commendata; item quæcumque ad rectitudinem vestrae nostræque orthodoxæ fidei, à te tradita, respiciunt, conservare.

Sancta quoque universalia Concilia, Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesium primum, Calchedonense, & secundum Constantinopolitanum, quod Justiniani piæ memoriæ Principis temporibus celebratum est, usque ad unum apicem, immutata servare.

Et una cum eis pari honore & veneratione sanctum sextum Concilium, quod nuper Constantino piæ memoriæ Principe, Agathone Apostolico prædecessore meo

quæ ad rectitudinem nostræ vestraque orthodoxæ fidei, à te tradita, respiciunt, conservare.

Sanctaque octo universalia Concilia, id est, Nicænum, Constantinopolitanum, & Ephesium primum, Calchedonense, quintum quoque & sextum item Constantinopolitana, & septimum item Nicænum, octavum quoque Constantinopolitanum, usque ad unum apicem, immutata servare.

Et pari honore & veneratione digna habere, & quæ prædicaverunt & statuerunt, omnimode sequi & predicare, quæque condemnaverunt, condemnare ore & corde.

ITEM QUÆCUMQUE, &c.] Videtur probatior alterius lectio, id est, *quæ, &c.*

SANCTA QUOQUE CONCILIA.] Gregorius Magnus recens ordinatus, epistola synodica ad alios quatuor Ecclesiæ Patriarchas, idem fere habet de universalibus quinque Conciliis ante suam ordinationem habitis.

USQUE AD UNUM APICEM.] Omnes igitur canones quintæ Synodi, atque adeo undecimum, qui adversus Theodoretum scripta editus est, Pontifices, priusquam ordinentur, se conservaturos sine ulla mutilatione spondebant: qua ratione igitur Theodoretus purus erroris semper fuisse probari queat?

NUPER.] Id est, quod ultimum habitum, & quidem ante annos quinque, si modo hæc confessio Cononis sit: nam ordinatus est Conon anno 686. die 20. Octobris: Constantinus Pogonatus, cujus defuncti mentio fit, obiit ann. 685. mense Septembri: Sexto Concilio datum initium die 10. Novembris anni 680. Finis impositus die 16. Septembris anni 681.

CONSTANTINO PIÆ MEMORIÆ, &c.] Edita igitur confessio est ab Electo, post defunctum Constantinum Pogonatum, hoc est, post anni 685. mensem Septembrem, atque ita vel a Conone, qui primus post Constantinum electus est, vel a Sergio, aut altero non longe post consequente.

ROMANORUM PONTIFICUM. 29

convenit, medullitus & plenius conservare, quæque vero prædicaverunt, prædicare; quæque condemnaverunt, ore & corde condemnare.

Diligentius autem & vivacius omnia decreta prædecessorum Apostolicorum nostrorum Pontificum, quæque synodaliter statuerunt, & probata sunt, confirmare, & indimnitate servare, & sicut ab eis statuta sunt, in sui vigoris stabilitate custodire; quæque vel quosque simili autoritatis sententia condemnaverunt, vel abdicaverunt, simili autoritatis sententia condemnare.

Disciplinam & ritum Ecclesiæ, sicut inveni, & à sanctis præcessoribus meis traditum reperi, inlibatum custodire.

Et indimnatas res Ecclesiæ conservare, & ut indimnata custodiantur, operam dare.

DECRETA PRÆDECESSORUM.]

De fide scilicet ac moribus, ut ipse contextus docet; nam quæ ad disciplinam pertinent, ut alia aliis temporibus conveniant, ita subinde mutantur.

Diligentius autem & vivacius, quamdiu vixero, omnia decreta canonica prædecessorum Apostolicorum nostrorum Pontificum, quæcumque ipsi Synodaliter statuerunt & probata sunt, confirmare & indimnitate servare, & sicut ab eis statuta sunt, in sui vigoris stabilitate custodire; quæque vel quoscumque condemnaverunt, vel abdicaverunt, simili sententia condemnare vel abdicare.

Disciplinam & ritum, sicut invenimus à sanctis prædecessoribus meis canonice traditum, quamdiu vita in istis comes fuerit, illibate custodire.

Et indimnatas res Ecclesiæ conservare, neque alienare, seu in feudum, censum, vel emphyteusim dare, quomodolibet, ex quacumque causa, & ut indimnata custodiantur, operam dare.

DISCIPLINAM ET RITUM ECCLESIAE.]

Utroque nomine intelligitur ratio universalis sacrorum, de qua in sequentibus professionibus; non item forma vendi, judicandi, &c.

Nihil de Traditione, quod à probatissimis prædecessoribus meis servatum reperi, diminuere vel mutare, aut aliquam novitatem admittere; sed ferventer, ut vere eorum discipulus & sequipeda, totis viribus meis conatibusque tradita conservare ac venerari.

Si qua vero emerferint contra disciplinam canonicam, emendare; sacrosque Canones & Constituta Pontificum nostrorum, ut divina & cælestia mandata, custodire, utpote tibi redditurum me sciens de omnibus, quæ profiteor, districtam in divino iudicio rationem, cuius locum divina dignatione perago, & vicem intercessio-

NIHIL DE TRADITIONE.]

Non ea intelligitur, quæ a Christo vel Apostolis, sed quæ ab hominibus profecta est, aliudque nihil est, præter laudabiles consuetudines & constituta.

Totam hanc porro *negotium* Ivo Carnotensis refert his verbis. *In libro quoque Pontificum, qui dicitur Diurnus, ita continetur de professione Romani Pontificis.* Nihil de Traditione, quam a probatissimis prædecessoribus meis traditam & servatam reperi, diminuere vel mutare, aut aliquam novitatem admittere; sed ferventer, ut eorum discipulus & sequipeda, totis mentis meæ conatibus, quæ tradita canonice comperio, observare ac venerari profiteor. *Beatus quoque Gregorius, &c.*

Eiusdem loci meminit epist. 57. ad

Nihil de Traditione, quam à probatissimis prædecessoribus meis canonice traditam & servatam reperi, diminuere vel mutare, aut aliquam novitatem admittere; sed ferventer, ut eorum discipulus & sequipeda, totis mentis meæ conatibus, quæ tradita canonice reperio, servare & venerari.

Si qua vero emerferint contra canonicam disciplinam, communicatione filiorum meorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, cum quorum consilio, directione, & rememoratione ministerium meum geram & peragam, emendare, aut patienter, excepta fidei & christianæ Religionis gravi offensione, tuæ & beatissimi tui coapostoli Pauli procurante intercessione, tole-

Bernardum Majoris Monasterii Abbatem. Ipse enim, inquit, summus Pontifex, antequam consecrationis gratiâ consequatur, consuetudines Romanæ Ecclesiæ, & constituta prædecessorum suorum se inviolabiliter servaturum profitetur. Ex his duobus locis apertum est, summos Pontifices, ipsa etiâ Ivonis ætate, id est, circiter ann. 1115. professionem fidei, quæ prima in Diurno ponitur, ante consecrationem emisisse.

UT DISCIPULUS ET SEQUIPEDA.]

Forma loquendi illis temporibus usitata. Leo II. ad Constantinum Imperatorem, *Vt eorum pedisequum, &c.* Agatho in epistola ad Constantinum Imper. *Quorum præcessorum pusillitas mea pedisequa cupit existere.*

UT DIVINA ET CÆLESTIA MANDATA.]

Spiritus sancti Ecclesiam regentis afflatu constituta.

ROMANORUM PONTIFICUM. 31

nibus tuis adjutus impleo.

Si præter hæc aliquid agere præsumpsero, vel ut præsumatur, permisero, eris mihi, in illa terribili die divini judicii, depropitius.

Hæc conanti & diligenter fervare curanti, in hac vita corruptibili constituto, adjutorium quoque ut præbeas obsecro, ut irreprehensibilis appaream ante conspectum judicis omnium Domini nostri Jesu Christi, dum terribiliter de commissis advenerit judicare, ut faciat me dextræ partis compotem, & inter fideles discipulos ac successores tuos esse consortem.

rare, sacrosque canones & sacrorum Pontificum decreta, ut divina & celestia mandata, Deo auxiliante, custodire: utpote Deo & tibi sciens me redditurum de omnibus, quæ profiteor & quamdiu vixero, egero, vel obliviscar, districtam in divino judicio rationem, cujus sanctissime sedi divina dignatione, te patrocinate, præsideo, & vicem intercessionibus tuis adimpleo.

Eris autem mihi in illa terribili die hæc conanti & diligenter fervare conanti propitius.

Adjutorium quoque ut præbeas obsecro in hac corruptibili vita constituto, ut irreprehensibilis appaream ante conspectum judicis omnium Domini nostri Jesu Christi, dum terribiliter de commissis advenerit judicare, ut faciat me dextræ partis participem, & inter fideles discipulos & successores tuos esse consortem.

PROFESSIO PONTIFICIA.]

Et si refertur a Cardinale Baronio ad annum 869. non fuit tamen eodem modo quo refertur, usurpata, nisi decimo sæculo jam proveſto: fit enim mentio *Episcopi Cardinalis*, qui electus in summum Pontificem foret, & id quidem communi quodam jure. At Episcopum in summum Pontificem provehi jus non sivit, nisi diu post tempora Formosi, cui fuit nefario crimini datum, quod ex Episcopatu Portuensi ad summam

sedem transiisset: obiit vero Formosus nono sæculo pene incipiente.

QUOD QUAMDIU IN HAC MISERABLE VITA.] Promissio tam expressa de Ecclesia non dimittenda, quæcumque tandem causa extiterit, & quantuscumque injiciatur metus, pertinet, ut manifestum est, ad ea tempora quibus summi Pontifices a potentioribus Italianæ Tyrannis & intrudebantur & extrudebantur.

OCTAVUM QUOQUE CONSTANTINOPOLITANUM.] Ce-

Quam professionem meam, ut supra continetur, per Ill. Notarium & Scriniarium me mandante conscriptam, propria manu subscripsi, & tibi, beate Petre Apostole & Apostolorum omnium Princeps, pura mente & conscientia devota, corporali jurejurando sinceriter obtuli.

SUBSCRIPTIO. Ego qui supra Ill. indignus Presbyter Dei gratia electus hujus Apostolicæ sedis Romanæ Ecclesiæ Episcopus, hanc professionem meam, sicut supra continet, faciens jusjurandum corporaliter, tibi, beate Petre Apostolorum Princeps, pura mente & conscientia obtuli.

Lebratum est anno 869. sedente Adriano no II. in causa Ignatii & Phorii. Vide Baronium ad annum jam dictum, & Raderum in notis ad istud Concilium: ex quibus discas, quam necesse fuerit consequentibus temporibus, ad laudem orthodoxiæ, octavam hanc œcumenicam Synodum recipere: œcumenicam dico: fuerunt enim aliæ duæ a Schismaticis habitæ, quæ nomen octavæ Sy-

Hanc autem professionem meam, per Notarium & Scriniarium sanctæ Romanæ Ecclesiæ me jubente scriptam, propria manu subscripsi, & tibi, Apostole Petre, & Apostolorum omnium Principi, pura mente & devota conscientia, super sanctum corpus tuum, & altare tuum sinceriter obtuli. Actum, &c.

nodi ementiri conatæ sunt.

FILIORUM MEORUM, &c.] Scribendum videtur *fratrum*, partim quia sic Pontifices loqui solent, partim quoniam tunc temporis inter Cardinales nonnulli Episcopi censebantur.

COAPOSTOLI PAULI.] Sapit id posteriora tempora, prioribus enim solius Petri mentio fiebat.

Secunda Professio fidei.

ILL. Episcopus sanctæ Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ Urbis Romæ, reverentissimis fratribus, & dilectissimis filiis, seu universæ plebi.

Apostolicæ sedis officium, dilectissimi, ad quod, superna gratia

ROMANORUM PONTIFICUM. 33

gratia ita providente ac suffragante, pervenimus, cum tanto cordis stupore ac humilitate nos suscipere debere perpendimus, quantum ad ejus accessum nostram pusillitatem incomparabiliter imparem esse cognoscimus: quia neque pro meritis præcedentibus hoc nobis collatum advertimus, neque propter solertiam gubernandi commissum fuisse permittimus. Sed clementissimi Dei nostri misericorditer inclinata sublimitas hoc fieri vestris obsecrationibus annuit, & eligentium nos atque concurrentium sententiam, tanquam jugum pæ nobis dispensationis, impressit.

Idcirco, carissimi, pusillanimitatem, quam in nobis aspiciatis, crebris orationibus adjuvate, pro nobis apud Dei cle-

SECUNDA PROFESSIO.] Præfert illa tres characteres, quibus non improbabili-
 ter autor dignoscatur. I. Qui proficitur, electus est *concurrentibus votis*. II. Professio admodum erudita est, fide-
 demque catholicam in Conciliis tradi-
 tam ita dilucide exponit, ut vix ulla
 par reperiatur in veteribus monumen-
 tis. III. Edita est post obitum Constani-
 tini Pogonati & ante collectum Diur-
 num. Obitus Constantini contigit sub
 finem anni 685. collectio Diurni ann.
 711. Ab obitu igitur Constantini ad col-
 lectionem usque Diurni effluerunt an-
 ni triginta, quo temporis intervallo,
 constituti sunt in sede Apostolica Pon-
 tifices omnino septem, Conon, Ser-
 gius I. Joannes VI. Joannes VII. Si-
 finnius, Constantinus, & Gregorius II.
 Primus character ostendit, uni de se-
 ptem Pontificibus professionem tribuen-
 dam esse: eam secundus Cononi & Ser-
 gio adjudicat, quorum siquidem ele-
 ctionem atrox schisma præcessit: tertius
 non improbabili-
 ter Gregorium II. facit
 autorem. Nam, & post Constantini Po-
 gonati mortem ann. 714. & convenien-
 tibus votis, ordinatus est, & singularis
 doctrinæ facundiaque laude præ aliis
 quatuor celebratur. Adde quod epistolæ
 Gregorii, præsertim quæ ad Leonem
 Imperatorem scriptæ, proprias quasdam

voces, quæ hic reperiuntur, eundemque
 stylum & quasi spiritum habeant.

Habet hæc porro formula partes duas:
 alteram, quæ concio; alteram, quæ fides.
 In priore Pontifex suam fatetur tantæ
 dignitati imparem virtutem, gratias agit
 Deo ac electoribus, & se precibus po-
 stulat adjuvari, ad implendum officium.

Sanctus Leo in ipso suæ assumptionis
 die sermonem huic concioni similem
 fecit, nisi quod fidem sermoni non per-
 inde subjunxit; fortasse tunc nondum
 usu receptum erat, alteram professio-
 nem edere, quam quæ ad corpus S. Pe-
 tri fiebat: fortasse, quod magis reor, fi-
 des omi-
 ssa fuit à collectore sermonum
 Leonis, propterea quod forma commu-
 nis erat, & a Symbolo Apostolicæ Ro-
 manæ non diversa. Verum de Sermone
 S. Leonis vide appendicem notarum.

III. EPISCOPUS.] Cum ista pro-
 fessio fidei habeat formam, & concionis,
 quod initium ostendit; & epistolæ,
 quod ex inscriptione clausulaque appa-
 ret: videri potest ita se habuisse, quo-
 modo homiliæ Paschales Alexandrino-
 rum Pontificum: nimirum pro concio-
 ne primum edita est in Romana Eccle-
 sia, deinde scripto transmissa ad Eccle-
 sias omnes, saltem ordinationi Sedis
 Apostolicæ subjectas,

E

mentiam cum fletibus intercedite, ut impotentiam quæ in nobis est, Dei nostri omnipotentia roboret, & qui omnes filii sui pretioso sanguine dignatus est redimere, etiam nostræ fragilitatis officium placatus dignetur aspicere.

Verum etsi virtutum indoles nequaquam in nobis est, Evangelicæ tamen atque Apostolicæ fidei salutaris integritas inlibata atque perfecta, Christo annuente, & nunc in nobis est, & eadem sine tenus permanebit.

Quamquam ergo merita Pontificum prædecessorum, nec imitari possumus, nec condigne pensare; horum tamen spirituales regulas medullitus conservamus, & salutiferis sanctorum Patrum doctrinis innitimur, hisque tanquam inexpugnabili muro præcincti, confidimus, cuncta inimicorum fidei tela destruere, & veritatem oppugnantes mentes, eorum & præsidio & autoritate prosternere.

Horum traditionibus juxta capacitatem instructi, devotamente omni Ecclesiæ profiteamur, & coram Deo conscientiarum teste satisfacimus, quæcumque ad stabilitatem Christianæ religionis & rectitudinem Catholicæ fidei congruunt, quod & fidelium de nobis expectat optatus, & audire designat intuitus, nos facturos.

Cognoscat itaque vestra dilectio, & integra nos satisfactione prædicare, tenere, ac defendere, prædicaturosque esse confidat fidem Christi, quam Apostoli tradiderunt, Apostolorum discipuli docuerunt, eorumque successores Apostolici

CONFIDIMUS, &c.] Confidentia ejusmodi non fuit temeritatis, sed fiducia in Christo, qua factum est, ut Leoni Isauro scriberet zelo incensus adversus Iconomachum, cui cum sanctos Patres commemorasset veritatis catholica testes, exprobrassetque tantorum testium contemptum, *Audi, inquit, humilitatem nostram, Imperator, &c.* *Sanctam fidem sequere, prout invenisti atque accepisti. Non sunt Imperatorum dogmata, sed Pontificum; quoniam Christi sensum nos habemus. Alia est Ecclesiasticarum constitutionum institutio, &c.*

2. Cor. v. 2.

alius sensus secularium, &c.

OMNI ECCLESIA.] Pelagius I. cum suam fidem veller omni Ecclesiæ probare, scripsit *ad universum populum Dei* epistolam istam, quem edimus, sermoni non absimilem, ut ex mutua duorum collatione constare potest.

AUDIRE DESIGNAT INTUITUS.] Inde constat, professionem hanc fidei, etsi videatur habere formam epistolæ, in Ecclesia tamen dictam: neque enim hæc verba ad alios pertinere possunt, quam auditores, qui præfati suum testentur nutu desiderium.

ROMANORUM PONTIFICUM. 35

nostri ac probatissimi prædecessores immutabiliter servaverunt ac defenderunt.

Etenim hujus Apostolicæ traditionis normam inviolabiliter custodiemus, quam venerandum sanctorum trecentorum decem & octo Patrum Concilium, quod in Nicæa, sub magno Principe Constantino, convenit, Dei gratia revelante, redegit in Symbolum, & consubstantialem Patri Filium prædicavit, & Verbum Dei Deum verum esse confirmans Dominum nostrum Jesum Christum, Arium deitatem blasphemantem, cum suis consortibus expulit, & ut diaboli ministros æterno anathemate condemnavit.

Dehinc secundum Constantinopolitanum adæque sanctum, centum quoque quinquaginta Patrum, Concilium, sub Imperialis memoriæ majore Theodosio, in Regiam urbem concurrens, quod Symbolo deesse putabatur, exposuit, & gratia Spiritus sancti inlustrante, Deum esse Spiritum sanctum, Patrique & Filio, utpote consubstantialem, coadorandum annexit: unde Macedonium rebellem Spiritus sancti, & Apollinarem cum suis sacrilegis complicibus, perpetui anathematis censura prostravit.

Per hæc duo sacra Concilia sanctam & inseparabilem Trinitatem, unum Deum, unamque Trinitatis substantiam esse cognocimus, Trinitatemque in unitate, & unitatem in Trinitate palam prædicare didicimus, ut unum Deum, propter unitatem essentiae, fateamur, & Trinitatem inseparabi-

IMMUTABILITER, &c.] Observandum est, id dictum, primo post Honorii obitum, deinde in eo sermone, quo recipitur sexta Synodus, denique cum expressis verbis Honorius, dicitur *prævis hæreticorum assertionibus momentum impendisse*. Non igitur tantus Pontifex velut Monothelita, quod imperite a quibusdam occinitur, sed tanquam Monothelitarum fautor perstringitur: fautor, inquam, non ut qui adjuverit, sed ut qui non represserit, ut par erat; id est, non qui approbatione, sed qui dissimulatione & imprudente æconomia usus sit.

QUOD SYMBOLO DEESSE PUTABATUR.] De Spiritu sancto dixerunt Nicæni Patres id unum, & *in Spiritum sanctum*. Aliquid amplius exponendum fuit adversus Macedonium & Apollinarem cum Macedonio consentientem. Hanc porro expositionem, quasi innovatio foret fidei, atque additio, & non explicatio mera, exprobraverunt Ariani Catholicis, ut est in dialogo I. Theodoretæ adversus Macedonianum.

SANCTAM ET INSEPARABLEM TRINITATEM, &c.] Nupiam reperire est pleniorẽ dilucidiorẽque

E ij

Joan. 16, v. 14.

lem, propter substantiarum atque personarum differentiam; doceamus; dum de Patre Filius æternaliter nascitur, Spiritus sanctus de Patre procedere confirmatur, eundem Dei Filius *de suo accipere* perhibet, & in nomine suo mitti a Patre Spiritum sanctum manifestat, & insufflando discipulis, *Accipite Spiritum sanctum*, utpote de se procedentem, adnuntiat: & in cælos ascendens, ut promiserat, Paraclitum ad discipulos mittit.

Ex hoc ergo vivaciter edocemur, & unicam divinitatis essentiam, & propter inconfusas subsistentiarum proprietates, Trinitatem prædicare perfectam. Patris igitur & Filii & Spiritus sancti, sicut una vere est divinitas; ita una est gloria, imperium, majestas, virtus, atque potentia, una quoque eorum naturalis voluntas, & una est operatio.

Quibus duobus universalibus venerandisque Conciliis Tertium generale ducentorum sanctorum Patrum accessit Concilium, quod sub principalis quidem memoriæ Theodosio Augusto factum est, ex autoritate tamen Cælestini Apostolicæ sedis Antistitis, cum beato Cyrillo Alexandrinæ Ec-

mysterii Trinitatis expositionem; ut merito Anastasius Bibliothecarius Gregorium nostrum dixerit, *divina Scriptura eruditum, & facundum loquela.*

DE SE PROCEDENTEM.] Quod in hac professione minus expresse dicitur, in consequente clarius explicatur, *Spiritum sanctum nec genitum nec ingentum, sed de Patre Filioque procedentem.* Quæ verba sunt in Symbolo Gregorii Magni, non item in Fide Pelagii. Porro autem in utraque Diurni professione continetur traditio, quam *ab Apostolicis & probatissimis prædecessoribus immutabiliter servatam ac defensam* summi Pontifices VII. sæculo docebant. In Ordine Romano, ubi agitur de ordinandi Episcopi interrogatione: *Credis etiam in Spiritum sanctum, plenum & perfectum verumque Deum, a Patre & Filio procedentem, &c.* Idem habetur in sermone de fide, qui interrogationem consequitur in eodem Ordine.

DUCENTORUM.] Marius Mercator ducentos septuaginta quatuor numerat, habetque astipulatorem S. Cyrillum, qui amplius quam ducentos exitisse scribit. Positus est igitur, ut vulgo solet, numerus plenus, omissis additamentis.

THEODOSIO AUGUSTO.] Augustum dicit, ut a Magno distinguat, id est, juniorem a seniore, nepotem ab avo.

EX AUTORITATE TAMEN CÆLESTINI, &c.] Non indixit Cælestinus Concilium, sed indictionem approbavit: indictum enim est ab Imperatore Theodosio, artibus Nestorii declinare sedis Apostolicæ sententiam volentis deluso. Cælestinus vero, etsi nescierit indictionem Concilii, ut constat ex literis Nestorii ad ipsum; dici tamen potest approbasse, partim literis ad Theodosium & Synodum datis, partim missis Legatis tribus, Arcadio & Projecto Episcopis, ac Philippo Presbytero.

ROMANORUM PONTIFICUM. 37

clesiæ Præfule, prius in Ephesinam urbem convenit; in quo unio in Christo convenientium naturarum, id est, deitatis atque humanitatis in Christo connexio secundum subsistentiam, salubriter prædicata est, & profanus homincola Nestorius dominicæ dispensationi infestus, utpote qui adorandæ Incarnationis arcanum, Deum ab homine separando, disjunxerat, & sanctam virginem Mariam Dei genitricem blasphemis vocibus objurgabat, per duodecim veneranda capitula, multiplici anathemate in perpetuam condemnationem cum sociis suis dejectus est, confiteri veraciter nolens, quod *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*, id est, Deus Verbum, idemque Filius Dei, pro nobis factus est homo, id quod erat manens, factus est quod non erat: & quia simul caro, simul Verbi caro animata animarationali, in Verbo quippe hoc ipsum subsistere habuit.

Pro hujusmodi ergo de incarnatione Dei Verbi regulis explanandis, etiam Quartum sanctum sexcentorum triginta Patrum sanctorum Concilium, sub augustæ memoriæ Marciano Imperatore, in Calchedona concurrit, cui Apostolicus Papa Leo per Legatos & Vicarios præfuit; cujus, Dei gratia referante, venerabili tomo firmati Patres sen-

HOMINICOLA.] Idem objicit passim Cyrillus Nestorio.

PER DUODECIM CAPITULA, &c.] De his ista observa. I. Jussione Cælestini summi Pontificis edita esse a S. Cyrillo in Ægyptiaca Synodo, missaque per quatuor Episcopos Constantinopolim ad Nestorium, cum epistolis Synodorum Romanæ & Ægyptiacæ, quibus jubebatur subscribere intra decem dies, nisi vellet deponi. II. Nestorii artibus, imo precibus, impugnata ab Andrea Samosateno, & Theodoro Cyrensi. III. Relecta postmodum in Ephesino Concilio & approbata. IV. Post Dionysii Exigui tempora pro definitione Synodi Ephesinæ recepta. V. Cum de fide S. Cyrilli ageretur, nec in Calchedonenfi, nec in V. Synodo, aliæ alteræ consequente, lecta esse, sed alias dumtaxat epistolas duas, secundam nimirum ad

Nestorium, & pacificam ad Joannem Antiochenum.

ID QUOD ERAT MANENS, &c.] Hanc Catholicorum sententiam maligne carpit Euthérius ille Nestorianus Tyanorum Episcopus, qui cum a Concilio Maximiani exautoratus esset, non potuit in sedem restitui, quamvis Paulus Emesenus, inter gerendum pacis Ecclesiarum negotium, totis viribus anniteretur. Huic Euthério tribuendi sunt Sermones de variis propositionibus, qui inter Opera S. Athanasii tomo 2. editi sunt, ut ostendimus in Auctario Operum Theodoretii: communis enim opinionis tribuentis, vel Athanasio, vel Maximo Monacho, falsitatem demonstrat M. Mercator.

VENERABILI TOMO.] Epistola dogmatica ad Flavianum adversus errores deliri Eutychetis.

E iij

tentialiter promulgaverunt, ex duabus & in duabus naturis, sive substantiis, id est, deitate atque humanitate, unum eundemque Filium Dei Dominum Iesum Christum; & quod in nullo perempta sit differentia naturarum, magis autem, salva proprietate, utraque natura in unam personam atque subsistentiam concurrerit: etenim ex quibus eum veraciter subsistere credimus, in eisdem inconfuse inseparabiliter & indivise, & esse, & contemplari nihilominus prædicamus. Quibus acquiescere nolentes blasphemus Dioscorus, simul & delirus Eutyches, anathematis iusti censura, cum fautoribus suis, percussi sunt.

Hæc igitur sancta atque universalis quatuor Concilia, etiam sanctum Quintum Concilium venerandum assecutum est, & sub piæ memoriæ Justiniano Principe, apud Constantinopolitanam urbem est congregatum, cuius salutari consultu, unus esse de sancta Trinitate Dominus noster Iesus Christus veraciter prædicatus est: & confundentes ac dividentes sacræ ejus incarnationis arcanum, istius vocis spirituali mucrone prostrati sunt.

In hoc Origenes, cum impiis discipulis & sequacibus, Diodymo & Evagrio, & qui creatorem omnium Deum & omnem rationalem ejus creaturam gentilibus fabulis profecuti sunt, æternæ sunt condemnationi submissi.

In eo Theodorus Mopsuestenus autor Nestorii, pariterque Diodorus, & omnes execrandæ divisionis discipuli, qui & Semini-Nestoriani vocati sunt, sub anathematis æternæ censura ab Ecclesia Dei projecti sunt. Cum his & epi-

FAUTORIBUS SUIs.] Sequatur in MS. codice: Cum his & epistola, quæ ibi dicitur ad Marim Persam, & scripta Theodoretæ adversus beatissimum Cyrillum cum condemnatione projecta sunt. Sed rejecta est in suum locum ista mensura, unde per incuriam Notariorum dimota fuerat: pertinet enim ad locum, ubi fit mentio de V. Concilio.

UNUS DE SANCTA TRINITATE.] Spectant hæc verba canonem IV. quintæ Synodi: Si quis non confitetur uni-

tatem Dei Verbi ad carnem animatam animæ rationabili & intellectuali, secundum compositionem, sive secundum subsistentiam, factam esse, sicut sancti Patres docuerunt; & ideo unam ejus subsistentiam compositionem, qui est Dominus noster Iesus Christus, unus de sancta Trinitate, talis anathema sit.

IN HOC ORIGENES, &c.] Vide Dissertationem de Quinta Synodo subjunctam Liberati Breviario a nobis edito.

ROMANORUM PONTIFICUM. 39

stola, quæ Iba dicitur ad Marim Persam, & scripta Theodoriti adversus beatissimum Cyrillum, cum condemnatione projecta sunt.

In hoc Severus Acephalus, cum Petro & Zoara, cæterisque eorum impiæ confusionis consortibus atque sequacibus, perpetua condemnatione prostrati sunt, & omnes qui ex duabus & in duabus naturis sive substantiis, cum earum proprietatibus, unum eundemque Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei cognoscere renuunt. Qui cum Deus sit consubstantialis Patri atque coæternus, propter nos nostramque salutem descendit de cælo, & incarnatus est de Spiritu sancto, id est, operatione sancti Spiritus virgo Dei filium concepit, carne animam habente rationalem atque intellectualem: in qua carne & crucifixus est, & mortuus est, & tertia die, sicut voluit, resurrexit a mortuis, mortis nostræ dissolvens imperium: in qua carne, quam ex nobis assumpsit absque, solo peccato, sedet ad dexteram Patris, in ea venturus judicare vivos & mortuos: cujus regni non erit finis.

Inter hæc veneranda universalia quinque Concilia etiam sanctum Sextum Concilium universale centum septuaginta quinque venerabilium Præsulum prædicamus, quod favente Deo, & votum piæ memoriæ magni Principis nostri Domini Constantini clementer implente, in Urbe regia, eo præsidente, celebratum est, cui Apostolicæ recordatio-

Qui cum Deus sit, &c.] Locus hic respondet canoni II. Concilii Lateranensis sub Martino I. Observandum vero, hanc & consequentem confessionem, quemadmodum & quæ ab Episcopo editur, acceptas esse ex Synodis Quinta Lateranensi & Sexta, atque ex epistola Agathonis.

INTER HÆC VENERANDA, &c.] Locum hunc usque ad ista verba, *nexu perpetui anathematis devinxerunt*, Launoius cum accepisset a Patre Labbeo ex Diurno nostro, inseruit epistolæ ad Raymundum Formentinum, qua contra Cardinalem Cajetanum de summi Pon-

tificis dignitate disputat.

PIÆ MEMORIÆ.] Post obitum igitur Constantini Pogonati professio hæc edita est.

EO PRÆSIDENTE.] Id est, principalem locum tenente & moderante, innat supremi cujusdam Cognitoris, quomodo Gregorius II. Imperatorem decere scribit in literis ad Leonem Iaurum. In veteri Breviario Ecclesiæ Romanæ legitur *resistente*, in novo, *pæsente*. Albertus Pighius, vir cæteroquin bene meritus de Ecclesiâ, Sextam Synodum contendit fuisse politicam dumtaxat conventum, cui præfuerit Im-

nis Agatho Papa per Legatos suos & Responsales præfuit, cujus venerabilem tomum celebriter assequentes, eos qui novo & hæretico dogmate immaculatam Dei Ecclesiam polluere nitebantur, & errasse manifestius probaverunt, & cum sui erroris autoribus, atque fautoribus, perpetuo anathemate damnaverunt.

Recte atque veraciter statuentes, sicut duas unius Domini nostri Jesu Christi naturas, id est, deitatem & humanitatem, cujus duas natiuitates esse cognoscimus, de Patre videlicet, ex æterno; de matre, de qua humanitas ei accessit, ex tempore: ita duas quoque substantias unius ejusdemque personæ confitemur, juxta subsistentiam unitas, ex quibus & in quibus idem Dominus noster Jesus Christus Filius

perator Constantinus. Verum refellitur egregie a controversiarum fidei tractatoribus, ut non sit necesse nos pugnam jam dudum confectam redintegrare.

PER LEGATOS ET RESPONSALES SUOS.] De his ita S. Agatho ad Constantinum Imperatorem: Secundum piissimam iussionem mansuetudinis vestra, pro obedientia quam debuimus, non pro confidentia eorum scientia, dirigimus presentes consamillos nostros, Abundantium, Ioannem, & Ioannem, reverendissimos fratres nostros Episcopos; Theodorum & Georgium, dilectissimos filios nostros Presbyteros, cum dilectissimo filio nostro Ioanne Diacono, & Constantino Subdiacono sanctæ huius spiritualis matris Apostolica sedis; necnon & Theodorum Presbyterum, Legatum sanctæ Ravennatis Ecclesiæ, & religiosos servos Dei Monachos, &c.

Circa hunc locum observanda quinque. I. Theodorum & Georgium Presbyteros, Joannemque Diaconum, tenuisse locum Agathonis summi Pontificis; Abundantium vero & utrumque Joannem Episcopos Occidentalis Concilii legatione functos esse: unde illi ante Patriarchas, isti post Patriarchas censentur. Sic enim habent acta: Conveniente sancta & universali Synodo, &c. id est, Theodoro & Georgio venerabilibus Presbyteris, & Ioanne venerabili Diacono

vicem agentibus Agathonis sanctissimi & beatissimi Archiepiscopi antiquæ Romæ, & Georgio venerabili ac sanctissimo Archiepiscopo magnæ Constantinopoleos novæ Romæ, & Petro Deo amabili Presbytero & Monacho, locum servante sedis magnæ civitatis Alexandria, & Macario venerabili Archiepiscopo Theopoleos Antiochiæ, & Georgio religioso Presbytero Monacho, & Apocrisario Theodori venerabilis Vicarii sedis Hierosolymorum, Ioanne Episcopo Portuensi, Abundantio Episcopo civitatis Paternensis, Ioanne Episcopo civitatis Rhegitana, locum presentibus centum viginti quinque venerabilium Episcoporum sancti Concilii antiquæ Romæ.

II. Constare inde, quarum civitatum Episcopi fuerint Abundantius & uterque Joannes: quarum vero Ecclesiarum Cardinales Presbyteri fuerint Theodorus & Georgius: cujus Diaconie Joannes, ignotum est. Joannes autem quinque abhinc annis successit Benedicto II. cum Agathonem Leo II. Leonem Benedictus excepisset.

III. Monachos, quorum mentio fit a Pontifice, recenseri in actis. Sunt autem illi: Theophanius Presbyter & Abbas venerabilis Monasterii Sicilia, quod cognominatur ad Bajas, Georgius Presbyter & Monachus Monasterii Renati positi in antiqua Romæ, Conon & Stephanus Presbyteri & Monachi

Dei,

ROMANORUM PONTIFICUM. 41

Dei, & adnuntiatur, & creditur: quia totus Deus totus factus est homo, & in suis integer manens, etiam in nostris perfectus apparuit, absque solo peccato, quia in se salvare totum hominem venerat; ita quoque & duas naturales habere voluntates, duasque naturales operationes, secundum sanctorum Patrum doctrinam, decreverunt.

Autores vero novi hæretici dogmatis Sergium, Pyrrhum, Paulum, & Petrum Constantinopolitanos, una cum Honorio, qui pravis eorum assertionibus fomentum impendit; pariterque & Theodorum Pharanitanum, & Cyrum Alexandrinum, cum eorum imitatoribus, simulque & hos, qui hæretica dogmata contra veritatem fidei synodaliter de-

*Monasterii, quod cognominatur Domus Ar-
sena, positi similiter in seniore Roma.*

IV. Nullam fieri Constantini Subdiaconi mentionem in actis, quoniam in Conciliis nullus erat, nisi Episcopis, Presbyteris & Diaconis, locus.

V. Ex his qui missi sunt, Pontificatum gessisse tres, Joannem, Cononem, & Constantinum, quamquam de Conone Monacho subdubito. Theodorum bis fuisse schismatis causam, semel cum eodem Conon, iterum cum Sergius.

AUTORIBUS ATQUE FAVORIBUS.] Ipsis etiam, si licet ita loqui, negatis, qui nempe silent ubi vociferandum, & se præ ignava prudentia continent, cum perripenda est, Deo iubente, iniquitas. Innocentius I. Non multum interesse arbitror inter conniventis animum, & consentientis favorem. Et postea: Perficiendum est, ne permittendo lupos, mercenarii magis videamur esse, quam pastores. Epist. ad Conc. Milevit. Celestinus I. ad Episcopos Galliarum: In talibus causis non caret suspitione taciturnitas, qui occurreret veritas, si falsitas displiceret: merito namque causa nos respicit, si silentio faveamus errori.

AUTORES NOVI DOGMATIS, &c.] Dogma intelligit de unica voluntate Christi, quod licet re ipsa non differret ab Eutychiano, se tamen aliena subfor-

ma dissimulabat.

UNA CUM HONORIO.] De Honorio ita Hadrianus II. in Synodo Romana, quæ refertur in VIII. Conc. Gener. act. 7. Intolerabilis est ista præsumptio, & hanc precordiorum aures ferre non possunt. Quis unquam vestrum tale quid audivit? vel quis huius temeritatis, saltem lectione, immensitatem invenit? Siquidem Romanum Pontificem de omnium Ecclesiarum Prasulibus iudicasse legimus; de eo vero quemquam iudicasse non legimus. Licet enim Honorio post mortem anathema sit dictum ab Orientalibus, sciendum tamen est, quia fuerat super hæresi accusatus, propter quam solam licitum est minoribus majorum suorum moribus resistendi, vel pravos sensus libere respondendi. Quamvis & ibi nec Patriarcharum, nec cæterorum Prasulum cuipiam de eo, quamlibet fas fuerit proferendi sententiam, nisi ejusdem primæ sedis Pontificis consensus præcessisset autoritas. Sic se habet Anastasi versio, Græcus textus paulo aliter.

Observandum Hadrianum II. Pontificatum inivisse anno 867. atque adeo hanc ipsam professionem fidei edidisse, cum primum sedere cepit.

Observandum pariter ex Hadriani verbis, posse componi altercationes omnes hac de re moveri solitas: quis enim Papam asserat, aut tantæ causæ ignarum fuisse, aut temere sententiam dixisse?

F

claratam atque prædicatam, pertinaciter defendebant.

71 Pessimum etiam & Deo odibilem Macarium (cum ejus discipulo, & magistro impietatis, Stephano, & Polychronio deliro sene, novo Simone) cum omnibus hæreticis scriptis atque sequacibus nexu perpetui anathematis devinxerunt, qui unam execrabili ter asseriebant voluntatem, & unam operationem in Christo; quam neque divinam, neque humanam, neque inconditam, neque conditam poterant demonstrare, sed velut confusam atque congregatam. Sicut de naturis impius Eutyches, ita de naturalibus voluntatibus atque operationibus Christi, juxta hæreticorum præstigias, nitebantur defendere.

MACARIUM] Antiochenum Episcopum, adversus quem act. 8. Sexta Synodus exclamavit: *Novo Dioscoro anathema, hujusmodi deponatur: novum Dioscorum foras mitte: novo Apollinario malos annos: merito ab Episcopo alienetur, n. idetur circumposito ei pallio.*

STEPHANO] Fuit ille Monachus & Antiochenus Presbyter, Macarii discipulus & Syncellus, pertinax in errore, adversus quem conclamavit Synodus act. 9. *Hæreticum foras mitte: novo Eutycheti malos annos: novo Apollinario malos annos: hæreticum foras mitte. & impulsus est Stephanus discipulus Macarii, & foras missus.* Habuit porro & ipse discipulum Tyrannum Bardanem, ut est in peroratione Agathonis Diaconi.

ET POLYCHRONIO DELIRO SENE] Delirus dicitur, non tantum propter nomen, quod multæ ætatis hominem significat; sed etiam propter ætatem: erat enim tunc octogenario major. Senex porro dicitur, & quidem delirus: nam in sua ad Imperatorem epistola narrat visâ deliriis & somniis similia.

NOVO SIMONE] Inde corrigas vetus Breviarium Romanum, in festo S. Leon. II. in quarta Lectione, ubi legitur, & Polychronius, Novus, & Simon, quasi tres fuerint homines, & non tres tantum voces uni convenientes. Porro dictus est a populo novus Simon, Magus

scilicet, post detectam imposturam, qua tentavit, velut ille antiquus Simon Magus, prodigio fidem suam probare: sed utrumque sua spes fecellit. Neque enim Simon volavit illæsus, quod promiserat, ad suam divinitatem contestandam; neque Polychronius mortuum suscitavit, quod suæ fidei sponderat testimonium. Res ita refertur act. 16. Synodi Sextæ: *Egredientibus tam gloriosissimis iudicibus & sancto Concilio, & plurimo populo congregato in aëre publici lavacri, quod dicitur Zeuxippus, appositus est ei in argenteo exequiali feretro mortuus, similiter coram gloriosissimis iudicibus, & his qui erant ex sancto Concilio, plurimoque Christo amabili populo ibidem invento, super-assistens idem Polychronius posuit supra ipsum mortuum hujusmodi fidei suæ chartulam, perque plures horas perseverans, & insusurrans ei, nihil horum, quæ ab eo stolidæ ac blasphemæ promissæ fuerant, valens peragere idem Polychronius dixit, nullatenus se posse mortuum suscitare. Populus itaque qui ibidem aderat, exclamavit dicens: Novo Simoni anathema, Polychronio seductori populi anathema.* Missi porro ab Imperatore Macarius, Stephanus, Polychronius Romam ad Leonem II. cum errorem pertinaciter retinerent, detrusi sunt in Monasteria, & impænitentes interierunt.

ROMANORUM PONTIFICUM. 43

Sed & eos, qui unam simul & duas voluntates & operationes in Christo dicere præsumebant, sive nec unam, nec duas; vel qui proprietates naturarum Christi confundere vel extinguere nisi sunt, vel nituntur, pari cum eis anathemate multaverunt.

Propterea quosquos, vel quæque sancta sex universalis Concilia abjecerunt, simili etiam nos condemnatione percellimus anathematis,

Cum supra fati hæreticis, Sabellium, Paulum Samosatenum, Marim Persam, Montanum, Donatim, Eunomium, Novatum, Sabbatium, Acacium, Anthimum, Julianum Halicarnasense, Theodosium, Gaianum, Priscillianum, Pelagium, Cælestium, & Julianum eorum discipulum, & cum eis simul omnes hæreticos eorumque simul sequaces execramur ac condemnamus.

Quosque vero, vel quæque eadem sex sancta Concilia susceperunt, ut rectæ fidei consortes suscipimus, & cum eadem reverentia ore & corde veneramur.

Sed & hoc vestræ caritati, Christo annuente, pollicemur, cuncta, quæ hujus Apostolicæ sedis præfati Pontifices Apostolici prædecessores nostri synodaliter statuerunt, cum toto mentis studio & puritate nos esse conservaturos, & ad defendendam rectæ fidei puritatem, eorundem præsidio, coram hominibus esse sequipedam.

Unde & districti anathematis interdictioni subijcimus, si quis unquam, seu nos, sive est alius, qui novum aliquid præsumat contra hujusmodi evangelicam traditionem, & orthodoxæ fidei Christianæque religionis integritatem, vel quidquam contrarium annitendo immutare, sive subtrahere

MARIM PERSAM.] In Synodo Lateranensi sub Martino I. can. 18 dicitur, Theodulus Persa, quem opinor eundem esse cum Theodolo Theodori commentatoris, id est, Mopsuesteni discipulo, cujus meminit Hebed Jesu in Catalogo.

JULIANUM, &c.] Eclanensem Episcopum, qui a Cælestio, quem Pe-

lagius corruerat, hæresim didicit, factus postmodum ex discipulo magister totius factionis. Marius Mercator de ipso tradit, quæ nullus alius distincte. Vide nostras ad primam partem Marii Mercatoris Operum notas, & dissertationem de primis autoribus, & defensoribus hæresis Pelagianæ.

F ij

de integritate fidei nostræ tentaverit, vel ausu sacrilego hæc præsummentibus consentire.

Ut sinceritas perfectæ nostræ fidei vestræ caritati manifestius clareat, præsentem nostræ professionis paginam per Ill. Notarium scriptam, cum nostræ manus subscriptione, coram omnibus relectam, in confessione beati Petri Apostolorum Principis, deposuimus, tanquam ipso testificante de puritate conscientię nostræ, cui claves ligandi atque solvendi in terra & in cælo omnium Salvator & Dominus tradidit.

Ill. gratia Dei Episcopus sanctæ catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ urbis Romæ huic professioni rectæ & orthodoxæ fidei, sicut superius legitur, subscripsi, eamque ad corpus tuum, beate Petre Apostole, obtuli consolidandam.

Tertia Professio fidei, post ordinationem.

ILL. Episcopus sanctæ catholicæ atque Apostolicæ Ecclesiæ urbis Romæ, dilectissimis & dulcissimis filiis in Domino salutem.

ILL. EPISCOPUS, &c.] Ipsa per se professio fidei videtur dicere, a quo sit primum, & quo tempore edita: habet enim quatuor notas, quibus utrumque dignoscatur. I. Fit in ea mentio Sextæ Synodi, cujus definitio recipitur. II. Appellatur nomen Constantini Imperatoris, qui Synodum coegit. III. Imperatoris nomini non additur, quod solet post mortem, quodque in aliis duabus non omittitur, *pia memoria*, sed illud potius, quod *a Deo coronat* s. IV. Exordium ducitur ab exhortatione ad concordiam mutuamque injuriarum condonationem. Innotescit, ex prima quidem & secunda nota, fidem esse editam post solutam VI. Synodum: ex tertia vero, non fuisse editam post mortem Constantini, alioquin *pia memoria* dictus fuisset: ex postrema denique, editam post dissensiones in electione alicujus Pontificis exortas. Atqui Sex-

ta Synodus absoluta est anno 681. die 16. Septembris. Obiit Constantinus anno 685. mense Septembri, quatuor annis post Synodum solutam. Hoc intervallo temporis creati sunt tres omnino summi Pontifices, Leo II. Benedictus II. Joannes V. E tribus illis duo, Benedictus & Joannes, statim electi narrantur, Leo non item, sed Agathon succcessit, postquam vacasset diu sedes. Nec dubium quin potissima vacationis causa exciterit dissidentium in eligendo Pontifice animorum pugna. Necesse est igitur fateri professionem hanc a Leone II. anno 682. editam, siquidem Agatho defunctus est vita, aut certe sepultus die 10. Januarii anno 681. vacavitque sedes, ut habet Baronius ex Anastasio, annum unum, menses 7. dies 7.

DILECTISSIMIS ET DULCISSIMIS FILIIS.] Quod fratrum non meminit, sed filiorum dum-

ROMANORUM PONTIFICUM. 45

Hodiernæ diei festiva jocunditas invitat nos, dilectissimi, vestram in Christo fraternam humili voce exhortari concordiam. Quatenus tam alacer vestræ devotionis concursus, non ad favorem hominum, sed ad laudem potentissimi proficiat Creatoris, qui dum votis vota ubertim accumulatur, gaudiis cælestibus nostræ humilitatis gaudia amplificare dignabitur.

Quis namque, ut ait Propheta, loquetur potentias Domini? Psal. 105. v. 2. aut quis omnes ejus auditas valebit facere laudes? vel quis digne poterit magna & mirabilia ejus opera enarrare. Neque Eccli. 17. v. 8. enim hoc mea merita, carissimi, quæ nulla sunt, sed vestræ christianitatis vota apud Altissimum promeruerunt, quod in me indignum desuper cernitis exultantes, ut nimirum Omnipotens de terra inopem & de stercore pauperem sublimaret, Psal. 112. v. 7. prærogativam sacerdotii concederet, dispensatoremque suæ constitueret familiæ.

Quapropter, carissimi, hujus diei præclara solemnitas geminam apud vestram Deo placitam caritatem, per hanc meæ mediocritatis paginam compulit persolvere functionem.

taxat, signum est ad universum Dei populum directam fuisse fidei professionem, cum antea Romæ apud populum esset emissa. Sic Pelagius I. cum fidem suam universæ Ecclesiæ populo mitteret, non fratrum, sed filiorum tantum meminit: neque difficultatem creare potest, quod quæ de caritate dicuntur, offensisque condonandis, Romano populo convenient: fuit enim id in more positum, ut cum totus orbis docendus esset de re aliqua magni momenti, sermo habitus pro concione in Ecclesia mitteretur inde ad universos. Videndæ super ea re homiliæ paschales sancti Cyrilli Alexandrini.

HODIERNÆ DIEI.] Sermonem hunc habuit, jam non ad Clerum & Episcopos tantum, cum suæ fidei specimen daret ante ordinationem, sed ad Ecclesiam orbe toto diffusam post ordinationem, cum sederet in Cathedra

Petri docturus Ecclesiam.

PAGINAM.] Inde liquet, non fuisse hanc concionem tantum, quæ voce diceretur; sed epistolam quoque, quæ scripto postea mitteretur.

PERSOLVERE FUNCTIONEM.] Pontifices Romanos, statim atque in sedem Apostolicam conscenderant, solitos esse monere totam Ecclesiam de ordinatione & fide sua, constat pluribus Pontificum ipsorum testimoniis & exemplis. Gelasius epist. 2. ann. 492. ad Laurentium Lignidensem: *Quia mos est Romana Ecclesia Sacerdoti noviter constituto, formam fidei suæ ad sanctas Ecclesias prorogare, hac eadem compendiosa nimis brevitate studui revocare, ut sub qua fide vivendum sit, secundum statuta Patrum, in hac nostra epistola, per breviter, sine fastidio lector adveniat. Consuemus ergo, &c.*

F iij

Et primum omnium quidem, condecet paterno affectu meos dulces deprecare natos, ut pro meæ fragilitatis inopia Christum Dominum convenienter deprecemini, ut hoc officium pietatis, quod largiente Domino, vestris precibus, indeptus sum, suorum intercessionibus Apostolorum, concedat inculpabiliter adimplere, quatenus non de culmine præsulatus temeritatis pœna condemner; sed de fidei officio ac sedulo pietatis ministerio, in die adventus Domini, merear, una cum animabus ab eo mihi creditis, immarcescibilem gloriæ percipere coronam.

Deinde alia mihi ad vos, o dilectissimi, pro vobis est amplissima caritatis adhortatio, quatenus si quis vestrum adversus aliquem habuit vel habet huc usque querelam, meæ obsecrationis interventu, propter eum scilicet, qui autor pacis & caritatis est, invicem ex cordibus relaxetis. *Donantes vobismetipsis*, secundum apostolicam exhortationem, *sicut Deus in Christo donavit vobis, ut non*, quod absit, quolibet argumento, *a satana*, inimico pacis dissensionisque autore, *circumveniamur*. Finiantur quæso similitudines & discordiæ, ut non regnet in vestro casto corpore odii fomes, sed pax & caritas, quam diligit Deus: *ut sitis obedientes filii Patris vestri, qui in celis est*. Scriptum quippe est: *Beati pacifici, quia filii Dei vocabuntur*. Et iterum: *Pacem sequimini & sanctimoniam sine qua nemo videbit Deum*. *Dimittite*, inquit Dominus in Evangelio, *& dimittetur vobis*. In hoc, ait, *cognoscent omnes*,

Matth. 5. v. 45.
Ibidem v. 9.
Hebr. 12. v. 24.
Luc. 6. v. 37.
Joan. 13. v. 35.

ET PRIMUM QUIDEM, &c.] More prædecessorum precibus se adjuvari postulat. Ita Leo Magnus in sermone habito die ipso suæ assumptionis, Pelagius I. epistola ad universum Dei populum, Gregorius Magnus in epistola synodica ad Patriarchas Orientalis Ecclesiæ, & alii, a quibus scriptum aliquid de sua promotione ad nos pervenit. Quin & Hilarus scribens de suæ ordinationis primordiis epist. 5. ad Leonium Arelatensem, postquam petiit omnibus per universam provinciam Episcopis de sede Apostolica sibi commissa

renuntiari, addit, *ut supplicaturi Don nostro Iesu Christo, sicut exultati in gaudia, ita profutura universali Ecclesiæ orationum suarum vota conjungant*.

AMPLISSIMA CARITATIS ADHORTATIO.] Hortatur Pontifex Clerum populumque ad deponendas inimicitias, quas inter dissidendum de electione atroces conceperant, foverantque per viginti fere menses, nec adhuc tamen omni ex parte deposuerant, licet in Leonis electionem consensissent.

quia mei estis discipuli, si dilectionem invicem conservetis, ut pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda & intelligentias vestras, in Christo Iesu Domino nostro. Quatenus, sicut meæ exiguitatis promotione lætitiæ gaudia vobis hodie cumulavit Altissimus; ita profecto, & mihi de vestræ unanimi-
tatis & pacis concordia mentis jocunditas uberius multiplicetur, ut condecenter pari assensu hymnum gloriæ cum sanctis angelis, ante venerabile Apostolorum Principis corpus, possimus concordi modulamine, etiam cum interno mentis adsensu, alacriter exclamare, *Gloria in excelsis Deo, Luc. 2. v. 14. & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.*

Quibus præmissis, carissimi, ad illud singulare spei nostræ remedium, meæ humilitatis alloquium, summopere curro, ut ad quod vestrum desiderium, per afflatum Spiritus sancti, indefinenter esse sollicitum atque adtentum in meis oculis habeo conspectum; illaque meæ humilitatis professione, ad vestram ædificationem, libenter invitor depromere, quæ a me inhianter, suspensis auribus, fervore catholicæ atque orthodoxæ fidei, christianæ religioni dedita vestra devotio, per meæ ministerium linguæ convenienter cupit audire.

Propterea christianæ simul & evangelicæ doctrinæ discipuli, paternæque traditionis, per Dei gratiam, æmulatores, & orthodoxæ fidei sectatores existentes, ea, quæ per sanctos Apostolos, huiusque Apostolicæ Sedis Præsules, prædicanda suscepimus, quemadmodum *corde credimus ad justitiam*, ita nos condecet, ad vestræ salutis ædificationem, mente devota proprie ac veraciter, in conspectu totius Ecclesiæ, libera profiteri voce.

HODIE.] Ipso igitur die assumptionis habitus est Romæ sermo, qui scripto postea in provincias, saltem ordinationis Pontificiæ, directus.

HYMNUM GLORIÆ.] Nondum hymnus, qui dicitur Ambrosii & Augustini, canebatur Romæ in solemnem gratiarum actionem. Romæ dixi, nam in Galliis antea decantatum fuisse, non obscure colligitur.

ALLOQUIUM.] Locum miserabiliter corruptum emendavi. Sic enim se habebat: *Ad locum summopere curavi, ad quod vestrum desiderium per affectum sancti Spiritus, indefinenter sollicitum esse atque adtentum, immaculatis ab eo confertum, illa quæ meæ humilitatis, &c.*

IN CONSPECTU TOTIUS ECCLESIAE.] Non Romanæ tantum, sed totius Metropolitanæ, aut Univer-

Credimus in unum Deum, Patrem & Filium & Spiritum sanctum, Trinitatem inseparabilem: Patrem scilicet, ex quo omnia: Filium, per quem omnia: Spiritum sanctum, in quo omnia. Patrem quidem ingenitum, Filium autem ex Patre unigenitum, Spiritum vero sanctum nec genitum, nec ingenitum, sed de Patre Filioque procedentem. Unam sanctæ Trinitatis essentiam, unam virtutem, unam dominationem, unam naturalem voluntatem atque operationem unam. Trinitatis nomine credentes baptizati sumus, & credendum fideliter prædicamus.

Unum igitur sanctæ Trinitatis, hoc est, Deum Verbum, qui natus est de Patre ante omnia sæcula, eundem in ultimis temporibus descendisse credimus, incarnatum esse de Spiritu sancto, & de semper virgine beata Dei genitrice Maria, & inhumanatum: consubstantiali Patri secundum deitatem, & consubstantiali eundem nobis secundum humanitatem: de Patre quidem natum sine tempore & æterne, de matre autem absque semine in tempore: unde & duas ejus natiuitates prædicamus, & unum eundemque Dei Filium, eundemque hominis filium ex duabus, & in duabus naturis, hoc est, divina & humana, incondita & condita, impassibili & passibili, in unam personam atque substantiam concurrentibus, & in sua proprietate, inconfusis & immutabiliter eisdem naturis manentibus, ex quibus ineffabilis adunatio facta est, & Deus uni-

se, & orbe toto diffusa: atque hinc concludo, sermonem non solum ad Romanos habitum, sed ad omnes orbis fideles, aut saltem ad Occidentis totius Ecclesias, aut ad ordinationi Apostolicæ subjectas, missum esse.

CREDIMUS, &c.] Si conferatur fides hæc cum ea parte epistolæ secundæ Agathonis ad Imperatorem Constantinum, qua continetur catholici dogmatis expositio, continuo videbitur alterius cum altera tanta consonantia, ut hæc ab illa, si non verbis, saltem sensu desumpta videatur. Næte

moveat, quod in Agathonis epistola Spiritus sanctus dicitur *de Patre procedere*, nec additur, *Filioque*, quod in hac tamen fide legitur: nam id deletum a Græcis, cum Latinam epistolam in Græcam linguam verterent, in Concilio Florentino conquesti sunt Latini.

SPIRITUM VERO, &c.] In Ordine Romano, ut jam dictum est, ordinandus Episcopus de fide Spiritus sancti interrogatur in hunc modum: *Credis etiam Spiritum sanctum, plenum & perfectum verumque Deum, a Patre & Filio procedentem, &c.*

tus

ROMANORUM PONTIFICUM. 49

tus, mediante rationali anima, carni, quam de sancta & immaculata virgine assumpsit.

Quare vere ac proprie Θεοτόκον, id est, Dei genitricem sanctam semperque virginem prædicamus, eo quod unum eundemque Deum & Dominum nostrum Jesum Christum genuit, non in duas personas duosve filios partitum, sed eundem, deitate quidem impassibilem, passum autem carne, crucifixum & sepultum carne, resurrexisse & ascendisse in cælos carne, unde nunquam divinitate discessit, sedentem ad dexteram Patris in eadem carne, & ita venturum judicare vivos & mortuos, & sic semper in eadem carne mansurum.

Propterea detestamur eos atque condemnamus, quicumque ante adunationem duas naturas & post adunationem unam Christi naturam errantes adseverant; necnon & illos, qui in duas personas, vel duos filios, unum Dominum nostrum Jesum Christum dividentes blasphemant.

Nos igitur in omnibus sequentes sanctarum quinque Synodorum instituta, necnon & probabilium catholicæ Ecclesiæ Patrum atque Doctorum venerabiles traditiones, confitemur, atque prædicamus unitas duarum Christi naturarum proprietates, ita nihilominus, ut duas naturales voluntates atque operationes unius ejusdemque Domini nostri Jesu Christi fateamur.

Ad hæc quoque profiteamur etiam cuncta decreta Pontificum Apostolicæ sedis prædecessorum meorum, præsertim quæ a sanctæ memoriæ Martino universali Papa, ad confirmationem prædictarum quinque Synodorum, defini-

PROPTEREA DETESTAMUR, &c.] Eutychianos simul & Nestorianos, adversus popularem sexti sæculi errorem, quo, ut tradit Facundus, credebatur, nullam esse mediam inter, utrumque errorem viam, quam catholica fides infisteret.

MARTINO] Martyrio coronatus excessit e vivis anno 655. Habuerat an-

te sexennium Romæ Synodum Lateranensem 105. Episcoporum adversus Monothelitas, edideratque professionem fidei, quam Sexta Synodus recepit, atque secuta est act. 18. Sed ita nihilominus, ut damnatis aliis Patriarchis propter hæresim, annumeraverit Honorium, quod Martinus non fecerat.

G

ta sunt atque decreta, in omnibus custodire, maxime quæ adversus novas promulgata sunt quæstiones, quibus zizaniorum scandala huc atque illuc disseminata sunt.

Quorum sanctorum Patrum & Apostolicæ sedis Pontificum autoritate muniti ac freti, quæ vel synodice susceperunt, vel prædicaverunt, sine aliqua diminutione suscipimus & prædicamus. Simili modo & quæcumque damnaverunt cum suis autoribus & sectatoribus, sub anathemate damnamus.

Profitemur etiam nos, secundum illa, quæ à prædecessoribus meis statuta sunt, nunquam aliquid novi contra catholicam atque orthodoxam fidem suscepturos, nec talia temerarie præsumptibus, si opportunum fuerit etiam mori, Dei gratia nos corroborante, quoquo modo consentum præbituros.

Ad hæc vero suscipio & amplector & veneror definitionem, quam Deo auspice, fecit sancta & universalis ac magna Sexta Synodus, quæ nuper in regia Constantinopoli urbe, in qua & Apostolicæ sedis Legatos præsidere manifestum est, quæ & per decretum christianissimi, ac piissimi, a Deoque coronati Constantini Principis congregata est, & quæ suscepit, suscipio, & quæ vel quos abjecit, abjicio, similiter & quos anathematizavit atque damnavit, anathematizo & damno.

Et hanc denique, dilectissimi, orthodoxæ, atque Apostolicæ fidei normam in omnibus tenentes, atque spirituum Patrum, lucidissimis veluti sæculi luminaribus, sacris inhærentes doctrinis, oportet nostræ humilitatis religiosa devotione, quæ eorum magisterio, illustrante superna gratia, corde concepimus, ore etiam libere confiteri, ut in die adventus Domini & salvatoris nostri Jesu Christi a dex-

Quoquomodo consensum præbituros.] Id est, neque expressum, assentiendo erroribus; neque tacitum, connivendo: nam utrumque sincera fides & officium Doctoris, pru-

dentiaque, Honorii exemplo edocta, vetat. Ad Honorium porro hic respicitur, unde statim fit mentio Sextæ Synodi.

ROMANORUM PONTIFICUM. 51

tris consistentes, illam desiderabilem de Evangelio mereamur vocem audire dicentem: *Venite, benedicti Patris mei, Matt. 25. v. 34. percipite regnum, quod vobis preparatum est ab origine mundi.*

His igitur prælibatis, oportet nos, dilectissimi, ad hoc sacratissimum & venerabile beati Apostolorum Principis corpus, fixis genibus, Dominum Jesum Christum impensius exorare, ut fidelissimum ac christianissimum Romanum a Deo constitutum Principem, cum vita & victoria, religionis cultu pollentem, longævæ ætatis curriculis in suo sancto timore conservare & custodire, longe lateque regnantem pacifice, dignetur, una cum fidelissimis atque fortissimis Romanæ reipublicæ Italiæ exercitibus, rebelles inimicos Imperii, prævantibus beatissimis Apostolorum Principibus, subjugare ac prosternere, non mucrone ferri, sed prudentiæ consiliis, & absque dispendio florentissimi exercitus, sua virtute dignetur: de eorum feritate tam in regiam urbem, quam circumquaque adversantium, laudabiles decurrant triumphi, ut omnis sexus & dignitas de ejusmodi victoriis exultantes, uno ore Deo nostro & Domino Jesu Christo dignas invitentur laudes & gratias persolvere, cum quo est Deo Patri Spirituique sancto gloria per omnia sæcula sæculorum. Amen.

RELIGIONIS CULTU POLLENTEM.] Fuit ea laus propria Constantini Pogonati, patre Constante Typi autore, & proavo Heraclio Eccheseos approbato-re, religiosioris.

LONGÆVÆ ETATIS, &c.] Non respondit eventus Pontificiis votis: nam tres tantum annos supervixit: Pogonatus quippe defunctus est vita anno 685. mense Septembri, cum Leo

Pontifex anno superiore ad superos transiisset.

IN REGIAM URBEM, &c.] Vide Zonaram in Constantino, ubi narrat Bulgaros urbi regiæ & exercitui Constantini imminentes non alia ratione, quam tributi pensione, compressos: quod hic dicitur, non mucrone ferri, sed prudentiæ consilio, absque dispendio florentissimi exercitus.

CAPUT III.

De ordinatione Episcopi Suburbicarii a summo Pontifice.

ARGUMENTUM.

- I. Ubi è vita excesserat Episcopus aliquis eorum, qui sedis Apostolica ordinationi suberant, de obitu statim monebatur Pontifex, sive Cleri & Plebis Ecclesie vidua literis, sive a defensoribus patrimonii illic positi.
- II. Monitus Pontifex scribebat Clericis & Plebi Ecclesie vidue de electione Episcopi.
- III. Scribebat & vicino Episcopo, cui commendaret Ecclesia curam, donec pastorem haberet.
- IV. Fiebat electio, concurrentibus Cleri, Ordinisque, & Plebis votis, decretumque omnium subscriptione firmabatur.
- V. Electionis decretum deferabatur ad Pontificem, cum precibus, ut electionem probaret, ordinaretque Episcopum, quem sibi delegerant.
- VI. Respondebat Pontifex, Episcopumque, quem probasset, evocabat Romam ad consecrationem.
- VII. Electo, cum se conferret ad sedem Apostolicam, Archidiaconus Ecclesie vidue, alique Honorati comitabantur, secumque deferabant alias Cleri Plebisque literas, quibus instantius ordinatio urgebatur.
- VIII. Peragebatur solemniter ritu ordinatio Romæ, prævio examine de fide & moribus, monitaque inter ordinandum Episcopo dabantur, quibus ad regendam suam Ecclesiam juvaretur.
- IX. In ordinatione Episcopus professionem fidei ad corpus sancti Petri emittebat.
- X. Dabat etiam cautionem, qua disciplinam Ecclesiasticam observaturum se pollicebatur.

ROMANORUM PONTIFICUM. 53

- XI. Addebat & indiculum de obedientia erga summum Pontificem, & fidelitate erga Principem servanda.
- XII. Post ordinationem accipiebat a Pontifice ad Clericos & Plebem civitatis suae literas, quibus monebantur, quid Episcopus, & in mandatis accepisset, & spondisset; qua etiam deberet observantia a suis subditis coli.
- XIII. Accipiebat quoque, cum dimitteretur, ab Archidiacono Romana Ecclesia formatam, ut constaret, a quo facta esset ordinatio, qua die, quo mense, qua indictione, quo imperante, &c.
- XIV. Si Episcopus Ecclesiam, ad quam erat ordinatus, propter feritatem barbarorum amisisset, nec recipienda spes foret, a summo Pontifice per literas praeficiebatur vidua alteri, quod incardinari dicebatur.
- XV. Quod si contra e re foret, nullum vidua alicui Ecclesiae praeficere, vicinus Episcopus literas a summo Pontifice recipiebat, quibus adunabantur Ecclesiae, unusque ambabus praeficiebatur.
- XVI. In Ecclesia sua sedentem Episcopum invitare solebat literis summus Pontifex ad natalem suum Romae solemnius celebrandum.
- XVII. Qui invitatus fuerat, si prohibente infirmitate, alioque gravi momenti negotio, venire non posset, literisque se excusaret, rescribebat Pontifex excusatoriam, id est, epistolam, qua excusationem probaret.
- XVIII. Statis debant temporibus sistere se Pontifici Episcopi, qui sedis Apostolicae ordinationi subiacebant. Si quando id officii emitterent, accipiebant a Pontifice exhortatoriam, qua morantes monerentur, atque etiam minis terrentur.
- XIX. Quod si adversi aliquid paterentur, consolatorias Pontifex literas dabat: quae fuit illorum temporum humanitas atque benignitas.
- Fuerunt igitur circa ordinationem suburbicarii Episcopi, ordinatque instructionem novendicim formula: undecim pertinebant ad scribentem Pontificem; tres ad Episcopum; reliquae ad alios. Ex Pontificiis, neque exhortatoria Cleri ad electionem

G. iij

nem ; neque commendatoria Ecclesiæ vidue in Diurno reperitur ; sed ubique passim utraque inier Epistolæ Gregorii Magni obvia est.

Non reperitur etiam forma decreti post electionem : verum illa in Ordine Romano legitur. Quæ desunt , post Notas , appendicis instar , apponentur , ut temporum , de quibus agimus , manifestior sit usus.

TITULUS I.

Decretum de electo Episcopo , quod leget Notarius Regionarius.

SUPERSCRIPTIO. Domino sancto, merito Apostolico, & divina benedictione decorato, Ill. Papæ Patrum, summæ sedis Præsuli, famuli vestri Clerus & Plebs Ecclesiæ Ill.

Ad laudem Apostolatus vestri nihilominus credimus pertinere, si Ecclesia, quæ Pontificis officio destituta videretur, vestris fuerit, Deo favente, decorata temporibus: proinde, sancte meritis Apostolice, quæsumus Apostolatam vestrum, uti famulum vestrum Ill. virum venerabilem, Diaconum Ecclesiæ nostræ, cujus vitam & honestos mores apud nos habemus bene & optime comprobatos, hunc nobis Apostolatus vester, divina gratia præveniente, Episcopum consecrare dignetur: quatenus Ecclesia Dei & vestra, dum vestris fuerit decorata temporibus, Deo & Apostolatu vestro insufficientes gratias referat.

NOTARIUS REGIONARIUS.] Sui erant singulis Romæ Regionibus addicti Notarii, qui per vices summo Pontifici obsequium præstabant. Illi de suburbicariarum regionum sibi attributarum rebus referebant.

PAPÆ PATRUM.] Jam inde ab ætate Constantini Magni usurpata est hæc appellatio, sed non ita frequenter: fuit vero frequentior solemniorque

posterioribus temporibus.

APOSTOLATUM VESTRUM.] Etsi appellatio hæc pertinere videtur ad summæ & Apostolicæ sedis Præsulem, unde & Romanus Pontifex sæpius reperitur dictus *Apostolicus*; attributa est tamen aliquando inferioribus Episcopis. attributionis exemplum ubique passim occurrit.

ROMANORUM PONTIFICUM. 55

ET SUBSCRIPTIO IPSORUM. Ill. huic decreto a nobis facto in Ill. viro venerabili, Diacono & Electo nostro, consensi, & subscripti, &c.

TITULUS II.

Vocatoria.

DILECTISSIMIS fratribus & filiis Presbyteris, Diaconibus, Clericis, Honoratis, Possessoribus, & cunctæ Plebi Ill. Ecclesiæ, simulque vocato Ill. Episcopo, auxiliante Domino, futuro Ill. sanctæ Ecclesiæ.

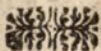
Dilectionem vestram salubriter alloquimur, quia prædictum Ill. a vobis electum Episcopum virum venerabilem ordinare compellimur. Gaudemus & oramus Christum Jesum, ut qui vobis devotionem electionis dedit, nobis quoque perficiendi tribuat potestatem. Jam fatum virum religiosa violentia tenete, & ad sanctam nostram sedem perducere festinate, qui forte dignior eo erit, si se occultare voluerit.

VOCATORIA.] Epistola 183. Joannis VIII. vocatoria est: non tamen inscribitur Episcopis & Presbyteris, &c. sed ipsimet Electo, qui de sua electione literis Pontificem monuerat. Fuit is Theodosius Nonensis Ecclesiæ in Illyrico sub Jaderenti Metropoli, Diacenus, & in Episcopum ejusdem Ecclesiæ electus. Hæc porro epistola, ut multa continet Ecclesiastica Historiæ utilia, ita lectu dignissima est.

FRATRIBUS & FILIIS.] Videtur hæc vocatoria pertinere ad Electum Metropolitanæ Ecclesiæ: sic enim vox, *fratribus*, ad Episcopos Provincia; vox, *filiis*, ad Presbyteros &c. spectabit.

DILECTIONEM VESTRAM.] similis epistola legitur in Ordine Romano, nisi quod habet clausulam hanc omnino superfluum: *Ob quam rem hanc diximus admonitionem, quia dudum placuit sanctæ Synodo Episcopum sine vocatoria suscipi non debere, ne obscuritas dubia ordinationis incurrat.*

OCCULTARE VOLUERIT.] Id fecit Gregorius Magnus, consule librum Vitæ S. Gregorii, ubi Joannes Diaconus cap. 39. & sequentibus, exponit pias artes, quibus vir sanctus declinare tentavit supremam orbis Ecclesiasticam dignitatem,

TITULUS III.

Decretale, quod legit Diaconus, designato Episcopo.

DOMINO beatissimo Papæ, sanctæ Ecclesiæ Ill. Presbyteri, Diaconi, & Plebs consistens.

ITEM ALIA MANUS. Cum adjacentibus Parochiis, in Domino, salutem.

Pontificii vestri est, destitutis Ecclesiis subvenire, ne Plebs Deo devota diu sine proprio videatur esse rector: & ideo, Domine beatissime Papa, precamur Apostolaturn vestrum, uti nobis Ill. virum venerabilem, Diaconum no-

DECRETAL.] Videri potest decretale hoc a decreto non differre, nisi verborum tenus: quo uno discrimine, quæ sequuntur, formulæ duæ a decretali diversæ sunt. Verum in contrarium facit. Primum, quod diversa sit utriusque inscriptio, nec perinde ac consequentibus formulis inscriptum sit aliud. Deinde, quod non a Notario, ut præcedens decretum, sed a Diacono legi deberet. Postea, quod decretum, post electum Episcopum; decretale, post designatum mitteretur. Denique quod decretum afferret missus aliquis ad Pontificem minister Ecclesiæ viduæ, ut approbaretur electio; decretale, Diaconus, Episcopi futuri comes, deferret, ut ordinatio fieret. Nam inter electum & designatum id intercedit discriminis, quod electus sit, in quem Clerus & Plebs consenserunt; designatus, qui a summo Pontifice approbatus, & ad ordinationem venire iussus.

Alcuinus porro libro de officiis divinis meminit decretalis huiusce, cum ait: Cum Episcopus civitatis fuerit defunctus, eligitur alius a Clero seu Populo, fitque decretum ab illis, & veniunt ad Apostolicum, cum suo Electo, deferentes secum suggestionem seu rogatorias literas, ut eis consecret Episcopum.

DIACONUS.] Non utique Romanæ Ecclesiæ, sed viduæ, cui præficiendus Episcopus: neque enim sermo est de lectione decreti, quæ fieret in ipsa ordinatione; alioquin non Diaconus tantum diceretur qui legit, sed Archidiaconus: hujus enim erat de electione referre.

CUM ADJACENTIBUS PAROCHIIS.] Ecclesiis adjacentium civitatum: Ecclesias enim significat vox Parochiarum, ut ex pluribus Diurni verbis constat. Deinde alia manus ostendit Parochias diversas esse a viduæ Ecclesiæ, cujus in Clero censebantur omnes, qui in pagensibus Ecclesiis ministrabant.

DIACONUM.] Mos erat, ut ex veterum monumentis eo pertinentibus manifestum est, Diaconos potius quam Presbyteros eligere, idque multis de causis. Primo, quia Diaconi Ecclesiæ res, non temporales tantum, sed etiam spirituales penitus noverant: est enim Diaconus Episcopi oculus & adiutor. Deinde, notiores erant omnibus civitatis Ordinibus, propter rerum administrationem. Postea, cum haberent omnia in potestate, devincebant sibi facile Clericorum animos. Denique, ut plurimum dignitatis plus afferebant quam alii, siquidem Archidiaconi, qui no-

strum,

ROMANORUM PONTIFICUM. 57

strum, vita & moribus comprobatum, & ab Universitate electum, dignemini consecrare Pastorem.

ITEM ALIA MANU.

Optamus te per multos annos bene valere, Domine beatissime Papa.

Ill. Archipresbyter subscripsit, Ill. Presbyter subscripsit, Ill. Archidiaconus subscripsit, Ill. Diaconus subscripsit, Ill. Subdiaconus subscripsit, Ill. Primicerius subscripsit, Ill. Acolytus subscripsit, Ill. Lector subscripsit, Cantor, & cæteri subscripserunt.

mine Diaconorum hic intelligendi, si bene se gessissent, ostenderant, omnibus se animi dotibus ad aliorum regimen utilibus excellere.

AB UNIVERSITATE ELECTUM.] Clero, Ordine, & Plebe, id est, sacris Ministris, Optimatibus sive Honoratis & Plebeis.

TITULUS IV.

Item aliud.

DESIDERIO facile credimus annuendum, quando id petitur, quod Ecclesiasticæ convenit disciplinæ. Ecclesia igitur nostra proprio est destituta pastore, cui a vestro Apostolatu est consulendum: & ideo, Domine beatissime Papa, precamur Apostolatam vestrum, ut Ill. virum venerabilem Diaconum nostrum, vita moribusque perspicuum, & iudicio Universitatis electum, Antistitem nobis consecrare dignemini.

TITULUS V.

Item aliud.

PASCHALIS festivitas nos hortatur, ad vestri Pontificii remedia convolare, in cuius potestate omnium Ec-

PASCHALIS FESTIVITAS.] Imminente Paschate Ecclesia vidua egebat Episcopo, non tantum propter celebritatem festi maximi, sed etiam pro-

pter hæc tria, confectionem chris-matis, solemnem baptismum, & reconciliationem pœnitentium. Vide Sacramentarium S. Gregorii.

H

clesiarum consistit ornatus : & ideo quæsumus Apostolat-
tum vestrum, Domine beatissime Papa, ut Ill. virum vene-
rabilem, Diaconum nostrum, vita & moribus comproba-
tum, & ab Universitate electum, nobis dignemini conse-
crare pastorem, cum quo venerandum Pascha, annuente
vobis Domino, celebrare possimus.

TITULUS VI.

Promissio fidei Episcopi.

IN nomine, Domini & cætera. Promitto ego Ill. Epi-
scopus sanctæ Ecclesiæ Ill. Domino meo sanctissimo &
ter beatissimo Ill. summo Pontifici, seu universali Papæ, &

PROMISSIO FIDEI.] Exhibet
quidem Ordo Romanus, quo ritu con-
secraretur illis temporibus a Pontifice
Episcopus : non exhibet tamen profes-
sionem fidei & indiculum, quæ hic ha-
bentur ; sed loco professionis interroga-
tionem, quæ ab ordinante Pontifice
fieret. Unde colligere est, Ordinem
Romanum cujuscumque legitur in li-
bris editis, esse Diurno posteriorem :
professioni enim interrogatio successit.

Habet vero forma ista fidei, prout
hic legitur, tres notas, quibus ætatem
suam ostendat. Fit enim in ea mentio
Martini I. qui ann. 655. obiit : Sextæ
Synodi, quæ absoluta anno 681. &
Constantini Pogonati adhuc viventis,
qui obiit anno 685. Edita est igitur an-
te annum 685. atque ita pertinet ad
tempus, quod intercessit inter annum
681. & 685. imo videtur ad Leonem II.
autorem referenda, qui sedere cœpit
ann. 683.

Dixi, prout hic legitur, id est, cum ad-
diamentis, quæ corpori, ut ita loquar
acceperunt. In ea enim distinguendas
puto partes duas : alteram, velut corpus :
alteram, quæ adiamenta. Illud ad vi-
cina Calchedonensi Concilio tempora
fortasse revocari potest : istorum facta
est variis temporibus succedentibus va-

ria accessio. Sic primæ Pontificiæ pro-
fessionis succedentibus temporibus addi-
ta est mentio Septimi & Octavi Con-
cilio.

Asserui vero editam, vivente Pogo-
nato, propterea quod Imperatoris no-
mine appellato, non fuerit additum
per memoriam, & ipse tamen piissimus,
christianissimus, & a Deo coronatus
dictus sit : quæ epitheta, saltem postre-
mum, non nisi viventibus, homines il-
lius ætatis tribuebant.

EPISCOPI.] Non quarumcum-
que regionum, sed illarum, quarum
Episcopi sedis Apostolica ordinationi
subessent : suberant vero, qui nulli al-
teri Metropolitæ subiacebant, cujuscum-
que Latini, Bruttii, Lucani, Apuli,
Siculi, &c.

SEU UNIVERSALI PAPÆ.]
Idem est, si potestas vocum attendatur,
summus Pontifex, quod universalis
Papa. Ab hac tamen universalis Pa-
pæ appellatione abhorruit Sanctus
Gregorius, ut constat ex epist. 30.
lib. 7. ad Eulogium Alexandrinum. Non
perinde abhorruerunt consequentes
Pontifices, postquam Bonifacius III.
consecutus est a Phoca, ut prohibere-
tur Episcopus Constantinopolitanus as-
sumere sibi appellationem soli Romæ

ROMANORUM PONTIFICUM. 59

per vos sanctæ vestræ catholicæ Ecclesiæ & Apostolicæ sedi, devota mentis integritate, & pura conscientia, firmoque, ut oportet, proposito, ea quæ pro firmamento sive rectitudine catholicæ fidei & orthodoxæ religionis conveniunt, me profiteri.

Et ideo promitto atque spondeo vobis, sanctissimo & beatissimo domno meo Papæ, & per vos beato Petro Principi Apostolorum, ejusque sanctæ Ecclesiæ, illam fidem tenere, prædicare, atque defendere, quam ab Apostolis traditam habemus, & quam per successores eorum custoditam veneranda Nicæna Synodus trecentorum decem & octo Patrum, sancto Spiritu sibi revelante, suscipiens redegit in Symbolum.

Deinde tres aliæ sanctæ Synodi, id est, Constantinopolitana centum quinquaginta Patrum, sub piæ memoriæ Theodosio seniore principe facta, & Ephesina prima, cui beatæ memoriæ Papa Cælestinus Apostolicæ sedis Pontifex, & beatus Cyrillus Alexandrinus Episcopus præfederunt. Sed & Calchedonensis sexcentorum triginta Patrum, quæ sub piæ memoriæ Martino Imperatore convenit, cuique sanctæ recordationis Papa Leo per Legatos suos Vicariosque præfedit, prout diversarum hæresum damnanda exi-

no Pontifici debitam, & ab ipso Concilio Calchedonensi delatam.

Quod dixi de consequentibus summis Pontificibus, notum est ex inscriptionibus plurium literarum ad ipsos datarum, in quibus cum universales Papæ appellarentur, non illud negotium facessiverunt scribentibus, quod Gregorius Eulogio.

Gregorius porro vocem universalis Papæ interpretatus est, pro suo admirabilis humilitatis affectu, paulo aliter, quam qui uterentur: neque enim illi volebant, quod opinatus videtur Gregorius, unicum esse totius Ecclesiæ Patriarcham, unumque Episcopum, quem universalem dicerent: sed quod Roma-

nus Papa potestatem haberet nullis, ut alii Patriarchæ, finibus definitam. Consule laudatam epistolam, aliasque plurimas eodem argumento scriptas ad Mauritium Imperatorem, Constantinam Augustam, Alexandrinum, Antiochenumque Episcopos, atque etiam ad Joannem Constantinopolitanum, hoc sibi nomen superbe arrogantem, & Sabinianum Apocrisiarum, &c.

VENERANDA NICÆNA SYNODUS.] Ab his verbis ad ista usque, *Tomus apostellatur*, maxima pars fidei in epistola Pelagii II. ad Eliam & Episcopos Istricæ, paucis admodum immutatis, continetur.

H ij

gebat diversitas, eandem fidem, uno eodemque sensu atque Spiritu, declarantes latius ediderunt.

Eos autem, quicumque ab eisdem sanctis Patribus in memoratis quatuor Synodis, vel Quinta sub piæ memoriæ Justiniano confecta, diversis vicibus damnati leguntur, ego meaque Ecclesia eorundem venerandam Patrum auctoritatem sequentes, insolubili damnatione percellimus; necnon & omnes, quos beatæ recordationis Romæ urbis Pontifices propter diversos errores vel hæreses damnaverunt, damnamus.

Illud etiam, spiritali suffragante gratia, profitemur, nos sanctæ & beatæ recordationis Leonis Apostolicæ sedis Antistitis epistolam ad Flavianum Constantinopolitanum Episcopum datam, quæ & Tomus appellatur; sed & omnes ejus epistolas de fidei firmitate perscriptas, per omnia & in omnibus inviolabiliter custodire, & semper libere, sicut prædicatis, prædicare.

In quibus inter cætera evidentissime continetur, unum eundemque Deum Dominum & salvatorem nostrum Jesum Christum Filium Dei, eundemque hominis filium, ex duabus & in duabus naturis, hoc est, divina & humana, in unam personam atque subsistentiam concurrentibus, & in sua proprietate differentiaque manentibus, esse prædicandum: non in duas personas atque in duos filios partitum; sed, ut dictum est, unum eundemque Filium Dei, Deum & Dominum nostrum Jesum Christum, quem credimus in utero virginis sanctæ Mariæ genitricis suæ, de eadem sancta semper virgine Maria sumpsisse veram carnem animatam anima rationali, ac sibi univisse: & ita ex utero virginis Dei genitricis Mariæ natum eundem Deum verum carne, eundem passum carne, crucifixum & mortuum carne, resurrexisse eum secundum carnem, ascendisse eundem in eadem in cælos, unde numquam divi-

UNUM EUNDEMQUE, &c.] præne verbis legitur in definitione fidei
Hæc *memoria* ex definitione Concilii a Sexta Synodo compositæ.
Calchedonenfis desumpta est, & eisdem

ROMANORUM PONTIFICUM M. 61

nitare discessit : & ita in eadem carne venturum iudicare vivos & mortuos : & sic semper in eadem carne mansurum.

Et quamvis ad orthodoxæ fidei sinceritatem abunde superius dicta sufficiant : tamen quia hoc specialiter a nobis profitendum , sicut condecet , voluistis ; detestamur etiam eos & abominamur , atque damnamus , quicumque in Domino Deo & salvatore nostro Jesu Christo ante adunationem , duas naturas , & post adunationem , unam , delirando dicere , vel credere præsumpserunt.

Profitemur etiam cuncta decreta Pontificum Apostolicæ sedis , id est , sanctæ recordationis Severini , Joannis , Theodori , atque Martini , custodire , qui adversus novas quæstiones in urbe Regia exortas , & pro propria doctrina cuncta zizaniorum scandala amputasse noscuntur , profitentes juxta duarum naturarum motum , ita & duas naturales operationes : & quæcumque damnaverunt , sub anathemate damnamus : quæque susceperunt , suscipimus , & tota fidei integritate veneramur .

QUIA HOC SPECIALITER.]

Inde stabilior opinio , quam antea innui , professionem factam esse statim post Chalcedonense Concilium adversus Eutychis deliria : tunc enim temporis opus erat unicuique , ad orthodoxiam suam probandam , detestari Eutychis delirium de duabus ante adunationem naturis , & una post adunationem . Quod si hæc opinio de professionis ætate probabilis est , dici debent cætera , quæ sequuntur , saltem quæ pertinent ad fidem , a Leone II. addita.

SEVERINI, &c.] Cum ab Honorio , quo sedente , ortæ sunt novæ quæstiones , & Eutychis impia nomine Heraclii prodidit , usque ad Leonem II. sub quo formulam hanc aut edidit , ut saltem additamento auctam ponimus , summæ Pontifices novæ Ecclesiæ præfuerint , Severinus , Joannes IV. Theodorus , Martinus I. Eugenius , Vitalianus , Adedatus , Donus & Agatho , Quærit merito

potest , cur priores quatuor memorentur , sileatur de aliis quinque ? cur in primis mentio non fiat de Agathone , qui post coactam Romæ Synodum 125. Episcoporum , de fide præclaras duas epistolas scripsit ? Verum causa in promptu est : adversus Eutychem , quæ operatio una Christi statuebatur , Severinus decretum edidit , quo eam *condemnare & anathematizaret*. Joannes , Exarcho Iacobo nec quicquam exiliis Clericorum favente , Concilium Romæ coegit , quo *Monotheitarum hæresim proseripsit*. Coegit pariter Theodorus adversus eandem Eutychem Typumque Constantiis Episcoporum conventum , unde Synodicas duas Constantinopolim transfudit . Martinus celebrem illam Lateranensem Synodum collegit , ubi hæresim Monotheitarum editis canonibus viginti damnavit . Atqui hi quatuor Pontifices tanto generosius adversus Monotheititas inveniuntur , quanto

H. iij

Ad hæc vero suscipio & amplector & veneror definitionem, quam, Deo auspice, sancta universalis ac magna Sexta Synodus, quæ in regia Constantinopolitana urbe convenit, & in qua Apostolicæ sedis domni Agathonis Legatos præsidere manifestum est, quæ & per decretum Christianissimi ac piissimi & a Deo coronati Constantini Magni Principis congregata est: & quæcumque susceperunt, suscipimus: & quos vel quæ abjecerunt, abjicimus: similiter & quos anathematizaverunt, atque damnaverunt, anathematizamus ac damnamus.

Profitemur etiam numquam nos aliquid novi, quod contra Catholicam fidem & orthodoxam Religionem esse clauerit, suscepturos.

Præterea promitto nunquam me parochiam, aut jura alterius cujuscumque Ecclesiæ pertinentia, sub jurisdictione Episcopatus mei usurpare.

Et ut nostræ fidei vestro Apostolatu, sanctæque ejus Catholicæ Ecclesiæ, integritas ac puritas monstraretur, præsen-

agius ferebant factum Honorii, qui per imprudentem œconomiam atque conniventiam, *Apostolicam Ecclesiam Apostolica traditionis doctrina non illustravit; sed profana traditione immaculatam fidem maculari permisit*, ut ait S. Leo II.

Jam vero Eugenius, cum perturbatis temporibus in locum S. Martini Chersonam deportati, inductus fuerit, nihil quæstionis movere aut potuit, propter Exarchi tyrannidem; aut debuit, post tam accuratam fidei expositionem in Concilio Lateranensi traditam. Quæ secunda ratio facit etiam pro Vitaliano, Adeodato, & Dono, præsertim cum tranquillior videretur Ecclesiæ status, aut potius sileret tempestas, qua recrudescente, Agatho Concilium centum & viginti quinque Episcoporum collegit, ex quo, post damnatos Monothelitarum errores, epistolas duas Constantinopolim misit, quas Sexta Synodus *secuta est*. Quare Sextam Synodum recipere aliud nihil

est, quam Agathonis decretis inharere,

ET A DEO CORONATI.] Nemo, ut opinor, legerit uspiam, hoc epitheton alteri, quam viventi adjunctum. Viventi autem tributi exempla passim occurrunt.

PRÆTEREA PROMITTO.]

Huic loco afferre potest nonnullam lucem testimonium Gregorii II. scribentis ad Serenum Forojulensem. *Dum ad cumulum tui honoris precibus eximii filii nostri Regis flexi, & rectitudine fidei, quam te tuamque Ecclesiam amplecti cognovimus, provocati, pallium tibi direximus, interdicentes & inter cetera prohibentes, ne unquam aliena jura invaderes, aut temeritatis ausu usurpares jurisdictionem cujuspiam, sed his esses contentus, quæ usque hucusque possedisti, nunc vero Gradensis Patriarcha niteris invadere jura, &c.* Inde enim constat, id imperatum fuisse Episcopis forensibus, cum mitteretur pallium, quod ordinatione suburbicariis, ut suis se finibus continerent.

ROMANORUM PONTIFICUM. 63

eis promissionis nostræ paginam per Ill. Notarium scribendam dictavimus, & sacro ferinio sanctæ Apostolicæ sedis beatitudinis vestræ contradimus.

ET SUBSCRIPTIO EPISCOPI. Ill. indignus Episcopus sanctæ Ecclesiæ Ill. huic promissioni sponcioni que orthodoxæ fidei fideliter a me factæ, omnia relegens, quæ superius continentur, consentiensque subscripsi.

ET SUBSCRIPTIO SACERDOTUM EJUSDEM ECCLESIAE. Ill. indignus Presbyter sanctæ Ecclesiæ Ill. huic promissioni sponcioni que orthodoxæ fidei factæ ab Ill. sanctissimo Episcopo meo, omnia, quæ superius professæ sunt, relegens, consentiensque subscripsi.

SACRO SCRINIO, &c.] Late-
rāensi, de quo diximus, cap. 11. tit. 2.
ad finem.

SUBSCRIPTIO SACERDOTUM.]
Unus cunctorum, in o totus Ecclesiæ
particularis, nomine subscribit.

TITULUS VII.

Cautio Episcopi.

IN nomine Domini Dei & salvatoris nostri Jesu Christi,
Imperante Ill. &c.

Inter cetera salubris instituta doctrinæ, quibus me Ill. Episcopum vos Dominus Ill. beatissimus atque Apostolicæ sedis Papa, ad accipiendum regendumque Episcopatum Ecclesiæ Ill. perducere atque informare dignati estis: hoc me quoque admonuistis, sacerdotium nullo præmio conce-

CAUTIO.] Cautiois nomine intelligitur instrumentum, quo quis fidem suam scripto obligat ad implendum promissum, unde chirographum vocat Zacharias Papa. can. 4. Synodi Romanæ ann. 743 habitæ. Ut autem isthæ cautio facilius intelligatur, componenda est cum synodali, quod accipit Episcopus, cum ordinatur, & cum exhortatione ordinantis, cujusmodi reperitur in Ordine Romano. Hæc porro, maximam partem, videtur ex epistola 9. Gelasii confecta.

Continet vero tredecim capita, quæ omnia fere Gregoriani temporis disciplinam sapiunt.

NULLO PRÆMIO, &c.] De gratuita Episcopi ordinatione sermo est, quam ut præstaret, quid non molita Ecclesiæ? Fuerunt porro, qui commodi, pastelli, præmiique nomen prætererent simonia, ne pretii vox horrorem crearet: sed Gregorius Magnus hanc larvam detraxit, dum vetuit, ne pro pallio quidem, etsi mos inoleverat, commodum reciperetur.

di, exceptis officiis, quibus ex antiqua consuetudine dari solet: quia dignum est, ut quod gratis accepi, gratis debeam, Deo iuvante, conferre.

Spondeo me de ordinatione Clericorum, ab Ostiario usque ad Presbyterum, nullum præmium esse accepturum; sed eos, quos Dei consideratione ad officium Clericatus elegero, gratis me esse ordinaturum.

Idemque fateor, nec de baptizandis consignandisque Catholicis, unquam me aliquod præmium in qualibet re vel specie, pro quacumque persona postulaturum, nec accepturum, sub divini obtestatione iudicii promitto.

Spondeo etiam Ecclesiastica prædia urbana vel rustica, universasque res immobiles, seseque moventes, vel ornamenta Ecclesiæ, ministeriaque sacrata diligenter & fideliter servaturum: si qua pignora a quibuslibet obligata sunt, aut indebite detinentur, meo annisu, labore, & sumptu proprio, ut temporis necessitas largietur, atque meo studio revo-

EXCEPTIS OFFICIIS.] Totus hic locus de præmio & officiis lucem accipit ex epistola 44. lib. 4. Gregorii Magni, si tamen epistola est, & non potius decretum in Concilio Romano, a Gregorio ann. 595. lancitum. Antiquam Patrum regulam sequens, nihil unquam de ordinationibus accipiendum esse constituo, neque ex datione pallii, neque ex traditione chartarum, neque ex ea, quam nova per ambitionem simulatio invenit, appellatione pastelli. Quia enim ordinando Episcopo Pontifex manum imponit, evangelicam vero lectionem Minister legit, confirmationis autem ejus epistolam Notarius scribit: sicut Pontificem non decet, manum, quam imponit, vendere, ita ministrum vel Notarium non decet in ordinatione ejus, vel vocem vel chartam vendicare. Pro ordinatione vero, vel pallio, seu chartis, atque pastello, eundem, qui ordinandus vel ordinatus est, omnino aliquid dare prohibeo. Ex quibus predictis rebus si quis hinc aliquid commodi appellatione exigere vel deferre forte præsumpserit, in districto Dei omnipotentis examine venturi subiacet. Is

autem, qui ordinatus fuerit, si non ex placito, neque exactus, neque expetitus, post acceptas chartas, & pallium aliquid cullibet ex clero, gratia tantummodo causa, dare voluerit, hoc accipi nullomodo prohibemus, quia ejus oblatio nullam culpam maculam ingerit, quæ ex accipientis ambitu non processit.

SPONDEO ME DE ORDINATIONE, &c.] Malum pæne cum Ecclesia natum, semper impugnatum a bonis, sæpe varia rationum specie occultatum ab aliis, utinam aliquando expugnandum.

NEC DE BAPTIZANDIS.] Primis sæculis solebant, qui baptismum susceperent, Presbyteris aliisque Ministris pecuniam largiri: id vero, quod officii gratia primum tribuebatur, cum præ avaritiâ Ministrorum postea exigeretur quasi jure debitum, Ecclesia salubri consilio dari omnino vetuit. Unde Gregorius Nyssenus nonnullos differentes baptismi, donec haberent, quod largirentur, increpat vehementer, oratione adversus differentes baptismi.

canda

ROMANORUM PONTIFICUM. 65

canda, nec a me alienanda quolibet titulo esse promitto.

Ecclesiastica vero negotia, quæ proponenda aut excipienda fuerint, me sine respectu gratiæ, consulii, vel venalitatæ aut fraudis, agendi contra detentatores, vel excipiendi contra pulsantes, efficaciter atque fideliter, considerata tamen in omnibus iustitia, quæ universis utilitatibus præponenda est, Deo juvante, a me peragenda confirmo.

Nullum me ecclesiastici juris prædium urbanum vel rusticum, cujuslibet meriti, aut idoneum, aut nimium, vel mancipia cujuslibet sexus vel ætatis, Episcopatus mei promitto alienaturum esse temporibus, quatenus Ecclesia, in qua ordinatus sum, nullum dispendium patiatur.

Quartam Clericis vel fabricis portionem me annis singulis sine aliqua imminutione spondeo præstaturum, nec pro gratia ullam, cujuslibet meriti sit, personam Ecclesiasticis officiis aggregare.

Sarta tecta vero per omnes Ecclesias meas, sub omni diligentia vel sollicitudine, me profiteor annis singulis, prout expensas habuero, esse facturum, nec ulterius Episcopatus mei tempore, pro qualibet causa, ministeria supradicta loco pignoris obliganda.

Præterea promitto, me sine sedis Apostolicæ jussione ad

SARTA TECTA VERO.] Portio illa bonorum, quæ fabricis addicta erat, per totam Parochiam penes Episcopos tunc fuit, nondum erectis in beneficium contributis Ecclesiis.

PRÆTEREA PROMITTO.] Promotionis duæ sunt partes, altera de non adeundo comitatu sine jussione sedis Apostolicæ; altera de non discurrendo per alias civitates aut provincias, Ecclesia sua deserta. Utraque ad residentiam conservandam facit; sed prior insuper ad pacem & caritatem fovendam, frænandamque ambitionem, & sanctitatem morum retinendam: nam ad comitatum Episcopos paucos necessitas & in Christo caritas; plures accuatio

fratrum, vitæ secularis studium, & honorum cupiditas trahebat.

SINE SEDIS APOSTOLICÆ, &c.] Inde constat cautionem hanc ad solos Episcopos ordinationis sedis Apostolicæ pertinere: alios enim a Metropolitæ suis veniam poposcisse certum est. Vide epistolas, quibus Gregorius Magnus pallium Metropolitæ mittit, obnoxiosque Episcopos missi monet; nam in singulis meminit Ecclesiasticæ illius regulæ, qua retinebantur in Ecclesia sua. Memento etiam Metropolitæ datarum subjectis formatarum rationem in Synodis provinciæ reddidisse.

comitatum nullatenus proficisci, nec per diversas provincias aut civitates discurrere, quatenus Ecclesiam meam videar sine gravi occasione deferere.

Promitto, me etiam ad natalem Apostolorum, si nulla necessitas impenderit, annis singulis occurrurum.

Quod si contra hæc, quæ superius continentur, aut contra quodlibet eorum, me egisse vel fecisse convictus fuero, tunc non solum ea, quæ Ecclesiæ meæ competentia amiserim, vel forte injuste perceperim, a me hereditibusque meis restituenda confirmo: verum etiam honoris me periculum spondeo subiturum.

AD NATALEM APOSTOLORUM.]

Convenerunt Episcopi alique Romam ad solemnitatem Apostolorum tribus temporibus, in Natali SS. Petri & Pauli, in dedicatione Basilicæ Apostolorum, & circa Idus Maias. De natali læculentum est testimonium Paulini epist. 13. ad Severum: *Romam ad venerabilem solemnitatis Apostolica diem profecti sumus, concursum nobis illic tuum debita quidem, sed tamen festiva meditatione promittentes.* Et epist. 16. ad Delphinum de Anastasio Papa: *Nosmetipsos Roma, cum solempni consuetudine ad beatorum Apostolorum natalem venissemus, tam blande quam honorifice excepit. Postea quoque interposito tempore etiam ad natalem suum, quod consacerdotibus suis tantum deferre solet, invitare dignatus est, nec offensus est excusatione nostra.* Et postea: *Si Dominus commestum denaverit, ut ad eum usitato solemniter nobis tempore recurramus, &c.*

Conventus ille arbitrarius fuit Episcopis, qui ordinationi sedis Apostolicæ non subjacerent, subjectis præceptis: quod Liber diurnus innuit, aperte probat Gregorii Magni epistola 70. libri primi. *Quia fratres & Coepiscopos nostros in Sicilia insula commorantes ad beati Petri Apostoli natalitium convenire volumus, &c.* Mox ubi impeditos iusta de causa dixit, jubet venire quamprimum, non tamen ante hiemem. Quod

ego interpretor de alio concursu ad dedicationem basilicæ sanctorum Apostolorum die 18. Novembris. Quo etiam de concursu intelligenda sunt verba Valentioniani, Gallæ Placidie, & Eudoxie ad Theodosium Imperatorem & Pulcheriam Augustam, quæ contra apertam Historiæ rationem aliqui de natali Apostolorum die 29. Junii acceperunt.

Quo primum tempore impositum sit hujusmodi præceptum Episcopis, qui sedis Apostolicæ ordinationi subjacebant, non ita manifestum est. Zacharias quidem in Synodo Romana, quam habuit ann. 743. cap. 4. sanxit, ut, juxta sanctorum Patrum & Canonum statuta, omnes Episcopi qui Apostolica sedis ordinationi subjacerent; qui propinqui sunt annue Idibus, aut circa Idus Maii, sanctorum Principum Apostolorum Petri & Pauli liminibus præsentarentur. Qui vero de longinquo, juxta suum chirographum, pleant. Nam qui hujus constitutionis contemptor extiterit, præter si a gravitate valida fuerit detentus, sciat se Canonum subjacere sententiis.

Verum quæ sint illa, quorumque Patrum & Canonum statuta, non satis inde edocemur, ut quæstioni præsentis satis fieri possit. Non loquitur enim Zacharias de natali Apostolorum, qui dies 29. Junii, sed de Idibus Maii: quo tempore cur convocarentur Episcopi,

ROMANORUM PONTIFICUM. 67

Insuper etiam promitto, præter cunctas mihi propinquas aut affines personas, si quis pro animæ suæ iudicio, me heredem inscripserit, aut per donationem aliquid mihi forsitan largitus fuerit, hoc me Ill. Episcopum sanctæ Ecclesiæ Ill. spondeo collaturum. Quod si minime fecero, sit superscriptæ sanctæ Ecclesiæ licentia, vel Sacerdotibus ejus, tanquam si ab eis universa sibi acquisita fuerint vel collata, ex hac mea professione & sponsione, indubitabiliter vindicare.

Illud etiam præ omnibus spondeo atque promitto, me omni tempore, per singulos dies, a primo gallo usque mane, cum omni ordine Clericorum meorum, vigiliis in Ecclesia celebrare, ita ut minoris quidem noctis, id est, a Pascha usque ad æquinoctium, vigesima quarta die mensis Septembris, tres Lectiones & tres Antiphonæ, atque tres Responsorii dicantur: ab hoc vero æquinoctio usque ad aliud vernale æquinoctium, & usque ad Pascha, quatuor

nullus scio, nisi forte ad obsequium Primati exhibendum, tunc cum neque maximi calores essent, neque absentia noceret Ecclesiis, expletis nempe sollempnibus Pentecostes ritibus, qui quam citissime absoluntur circa Idus Maias.

Hoc præceptum dixi impositum fuisse Episcopis, qui sedis Apostolicæ ordinationi subiacebant, id est, qui a summo Pontifice ordinari debebant: debebant vero qui suburbicariis Ecclesiis præerant. Suburbicarias intelligo Ruffini more: nulli enim tunc temporis Primates præter Romanum Antistitem, Ecclesiarum ejusmodi Præsulibus præerant.

INSUPER ETIAM PROMITTO.] Quæ Episcopo, non successione, sed legato, obveniebant, ea non personæ privata, sed Ecclesiæ capiti censebantur dari, atque adeo in Ecclesiæ jura cedere: imo sacris Canonum legibus noscitur esse definitum, ut in his quæ Antistes Episcopatus tempore acquisierit, non alius, sed sola succedat Ecclesia. Greg. Magnus lib. 9. epist. 14. ad Scholasti-

cum Defensorem.

ILLUD ETIAM, &c.] Inde constat, quis fuerit Ecclesiæ sensus de obligatione Episcopi, omnisque Clericorum ordinis ad vigiliis celebrandas officiūque divinum obeundum. Constat pariter, quæ fuerit officii pro diversitate tempestatum ratio, ut alia majoribus noctibus, alia minoribus responderet. Majores dicebantur noctes, quæ ab æquinoctio autumnali ad Pascha; minores, quæ a Paschate ad autumnale æquinoctium.

TRES LECTIONES, &c.] Nihil sancitur de Psalmis, qui dicebantur duodecim, pro veteri more, orto, ut dicitur, ex angelica revelatione, quod tradit Cassianus lib. 2. Instit. cap. 5. Quæ de Antiphonis & Responsorii dicuntur, sapiunt Gregorii Magni ætatem: nullum enim antiquiorem Gregoriano librum Antiphonarium haberi scio. Quid si sanctus Pontifex Antiphonarium suum ab Episcopis ordinationis suæ servari voluit, servandique cautionem exegit?

I ij

Lectioes cum Responforiis & Antiphonis suis dicantur. Dominico autem, in omni tempore, novem Lectioes cum Antiphonis & Responforiis suis perfolvere Deo profitemur.

Litanias vero bis in mense omni tempore à me facien-
das spondeo. Quæ tamen omnia cum timore & disciplina,
ut Deus placari possit, me in Ecclesia mea instituturum,
atque diebus vitæ meæ conservaturum, ipso auxiliante,
promitto:

Quam cautionem meam, per Ill. Notarium Ecclesiæ meæ
scribendam dictavi, in qua & ego subter manu propria sub-
scripsi, & testes, ut scriberent, rogavi, exhortatione Do-
mini & beatissimi Papæ Ill. stipulantibus vobis Domno Ill.
Primicerio, seu Domno Ill. Secundicerio sanctæ Sedis Apo-
stolicæ, in omnibus superius comprehensis, in verbis solem-
nibus sponendi. Actum Romæ die Ill. Imp. Ill. Consule Ill.

ET SUBSCRIPTIO EPISCOPI. Ill. indignus Epi-
scopus sanctæ Ecclesiæ Ill. huic cautioni sponfionique meæ,
omnia superscripta relegens consentiensque subscripsi, &
testes, qui subscriberent, rogavi.

SUBSCRIPTIO TESTIUM. Ill. Tribunus huic cau-
tioni sponfionique factæ ab Ill. Episcopo sanctæ Ill. Eccle-
siæ rogatus ab eo testis subscripsi, &c.

LITANIAS, &c.] Litanie ad
placandum Deum & avertenda mala
institutæ sunt. A quo primum, & quo
primum tempore, incertum est. Sunt qui
referant ad tempora Constantini, qui-
bus Ecclesia Christi, a captivitate so-
luta, publica dedit suæ pietatis signa.
Celebris Litania Procli Constantinopo-
litani Episcopi quinto sæculo, celebri-
ores consequentibus sæculis memoran-
tur, sed quæ fierent, prout necessitas
postularet. Hortatus est olim Grego-
rius Magnus Siciliæ Episcopos ad Li-
tanias celebrandas, adversus hostes In-
sulæ imminentes. *Hortor, fratres caris-
simi, ut omni hebdomada quarta & sexta
seria Litaniam inexcusabiliter indicatis, &*

*contra barbarica crudelitatis incurfus super-
na protectionis auxilium imploretis. Quæ
exhortatio primum fuit, hanc ego post-
ea in præceptum evasisse credo: sed
opinor simul frequentiam imminu-
tam, ut bis jam non in una hebdomada,
sed in mense tantum Litanie fierent.
Verum naspam, quod quidem nove-
rim, præceptum extat. Quid si pro
mense annus ponatur, Litaniæque in-
telligantur solennes duæ, major &
minor? Res facilius conficietur: ambæ
enim præcepto Apostolico quotannis
faciendæ sanciebantur; reliquæ aut pro
re nata solum, aut particularis Synodis
canone.*

ROMANORUM PONTIFICUM. 69

SUBSCRIPTIO SCRIPTORIS. Ill. sanctæ Ecclesiæ Ill. Notarius, qui & scriptor, testimonium subscriptione supplevi.

TITULUS VIII.

Indiculum Episcopi.

IN nomine Domini, Imp. &c.

Promitto ego Ill. Episcopus Ecclesiæ Ill. vobis beato Petro Apostolorum Principi, Vicarioque tuo, beatissimo Papæ Domino Ill. successoribusque ejus, per Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, Trinitatem inseparabilem, & hoc sacratissimum corpus tuum, me omnem fidem & puritatem sanctæ fidei Catholicæ exhibere, & in unitate ejusdem fidei, Deo ope-

Indiculus Bonifacii Moguntinensis.

IN nomine Domini Dei & salvatoris nostri Iesu Christi. Imperante Domno Leone a Deo coronato magno Imperatore, anno VI. post Consulatum ejus: sed & Constantino magno Imperatore ejus filio, anno III. Indictione VI.

Promitto ego Bonifacius Dei gratia Episcopus tibi beato Petro Apostolorum Principi, Vicarioque tuo beato Gregorio Papæ, & successoribus ejus, per Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, Trinitatem inseparabilem, & sacratissimum corpus tuum, me omnem fidem & puritatem sanctæ fidei catholicæ exhibere, & in unitate ejusdem fidei, Deo operante persistere, in qua omnis Christianorum sa-

INDICULUM.] Hac se formula S. Bonifacius Moguntinensis Antistes obligavit sedi Apostolicæ: nam inter epistolas Gregorii II. habetur *Indiculus sacramenti*, quod Bonifacius Roma, cum Episcopus ordinaretur, edidit, & manu sua subscriptum obtulit. Hunc operæ pretium fuit exhibere, & formulæ præ-

stare opponere, ut altera ex altero emendetur, atque etiam ex ambabus & alia consequente intelligatur, quid discriminis interesset in ejusmodi sacramento, cum vel ab Italo, vel a Longobardo, vel ab alio extra Italiam posito, præstaretur.

I iij

rante, persistere, in qua omnis Christianorum salus esse comprobatur, & nullo modo contra unitatem communis & universalis Ecclesiæ suadenti cuiquam consentire: sed, ut dixi, fidem & puritatem meam, quæ Ecclesiæ tuæ, cui a Domino Deo potestas ligandi solvendi que data, & prædicto Vicario tuo atque successoribus ejus, per omnia exhibere.

Promitto pariter, quod si quid contra rempublicam, vel piissimum Principem nostrum a quolibet agi cognovero, minime consentire: sed in quantum virtus suffragaverit, obviare, & Vicario tuo Domino meo Apostolico modis quibus potuero, nuntiare, & id agere vel facere, quatenus fidem meam in omnibus sincerissimam exhibeam.

Quod si, quod absit, contra hujus promissionis meæ seriem aliquid facere quolibet modo, seu ingenio, vel occasione tentavero, reus inveniar in æterno judicio, vel ultionem Ananiæ & Saphyræ incurram: qui etiam tibi beato Petro, de rebus propriis fraudem facere & falsum dicere, præsumpserunt.

lus sine dubio esse comprobatur, nullo modo me contra unitatem communis & universalis, suadente quopiam consentire: sed, ut dixi, fidem & puritatem meam atque concursus tibi & utilitatibus Ecclesiæ tuæ, cui a Domino Deo potestas ligandi solvendi que data, & prædicto Vicario tuo atque successoribus ejus, per omnia exhibere.

Sed & si cognovero Antistes contra instituta antiqua sanctorum Patrum conversari, cum eis nullam habere communionem aut conjunctionem: sed magis, si valuerim prohibere, prohibebo; sin minus, fideliter statim Domino meo Apostolico renunciabo.

Quod si, quod absit, contra hujus promissionis meæ seriem aliquid facere quolibet modo seu ingenio vel occasione tentavero, reus inveniar in æterno judicio, ultionem Ananiæ & Saphyræ incurram: qui vobis, etiam de rebus propriis fraudem facere vel falsum dicere præsumpserunt.

ROMANORUM PONTIFICUM. 71

Hoc autem Indiculum sacramenti ego Ill. Episcopus manu propria subscripsi, atque posui super sacratissimum corpus tuum, ac sicut superius legitur, Deo teste & iudice, præstiti sacramentum, quod & servare promitto.

Hunc autem Indiculum sacramenti ego Bonifacius exiguus Episcopus manu propria scripsi, atque ponens supra sacratissimum corpus beati Petri, ita ut perscriptum est, Deo teste & iudice, præstiti sacramentum, quod & servare promitto.

Indiculum Episcopi de Langobardia.

IN nomine Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi, Imp. &c.

Promitto ego Ill. Episcopus sanctæ Ecclesiæ Ill. vobis beato Petro Apostolorum Principi, Vicarioque tuo beatissimo Papæ Domino meo Ill. ejusque successoribus, per Patrem, & Filium & Spiritum sanctum, Trinitatem inseparabilem, & hoc sacratissimum corpus tuum, me omnem fidem & puritatem sanctæ fidei catholicæ exhibere, & in unitate fidei, Deo operante, persistere, in qua omnis Christianorum salus esse sine dubio comprobatur, & nullo modo contra unitatem communis & universalis Ecclesiæ suadenti cuiquam consentire: sed, ut dixi, fidem & puritatem meam atque concursum tibi ac utilitatibus Ecclesiæ tuæ, cui a Domino Deo data est potestas ligandi solvendique, & prædicto Vicario tuo atque successoribus ejus, per omnia exhibere.

Promitto pariter festinare omni annisu, ut semper pax,

DE LANGOARDIA.] Habet hæc formula characteres duos, ex quibus utcumque possit conjici, quo primum tempore edita sit. Nam primo similis est ei, qua sanctus Bonifacius, suam sedi Apostolicæ obligavit fidem ann. Christi 722. erat ergo jam tum in usu. Deinde edita est, quo tempore Longobardi non tantum dominatum obtinebant in eam Italiæ partem, cujus Episcopi ordinationi sedis Apostolicæ

subjacebant; sed etiam servabant pacem cum Romanis. Id vero maxime contigit, quamdiu Regina Theodolinda vixit, id est, ante annum 626. quo defuncta creditur. Quare videtur Gregorii Magni ætate scripta, aut saltem usurpata, cum jam diu in usu foret. Crediderim ego facile ad priora tempora corpus ipsum pertinere; appendicem de Longobardis, ad Gregorianam

quam Deus diligit, inter rempublicam & nos, hoc est, gentem Langobardorum, conservetur, & nullo modo contra agere vel facere quidpiam adversum, quatenus fidem meam in omnibus sincerissimam exhibeam.

Quod si, quod absit, contra hujus promissionis meæ seriem aliquid facere quolibet modo, aut ingenio, vel occasione tentavero, contra catholicam legem, reus inveniar in æterno iudicio, & ultionem Ananiæ & Saphyræ incurram: qui etiam tibi beato Petro, de rebus propriis fraudem facere & falsa dicere præsumpserunt.

Hunc autem Indiculum sacramenti ego Ill. Episcopus manu propria scripsi, atque posui supra sacratissimum corpus tuum, beate Petre, ac præbui iusjurandum, quod, ut superius legitur, Deo teste & iudice, conservare promitto.

TITULUS IX.

Synodale, quod accipit Episcopus.

CLERO, Ordini & Plebi consistenti Ill. dilectissimis filiis in Domino salutem.

Probabilibus desideriis nihil attulimus tarditatis, fratrem

SYNODALE.] Formula hæc non uno in loco, quibudam tamen licet paucis immutatis, occurrit. Reperitur, ante confectum quidem Diurnum, inter epistolas Gelasii, I. qui ann. 498. obiit, & apud Gregorium Magnum lib. 2. epist. 25. Post confectum vero Diurnum, apud Gregorium II. scribentem ad Thuringios ann. 723. & apud Hincmarum in epistola ad plebem Laudunensem. Omitto dicere, quod referatur magna ex parte ab Anselmo lib. 6. cap. 39. & a Gratiano 12. quæst. 2. cap. 26. Sed ex Gelasio, non item ex Gregorio.

Appellatur porro Synodale, partim quia mittebatur ex Synodo Romæ, & a summo Pontifice; partim quia legebatur in Synodo Ecclesiæ, cui præ-

positus erat Episcopus: nam convenisse Episcopos ad ordinationem Romæ factam, intelligimus ex Ordine Romano; convenisse pariter Episcopos vicinos, cum Clero & Plebe Ecclesiæ Episcopum excepturæ, ad celebrationem natalis diei, ex Diurno & more temporum scitur.

Observe autem, cum ejusmodi litteræ mitterentur e Synodo summi Pontificis, Pontificem solum subscripsisse; cum e Synodo alicujus Metropolitanæ, non solum Metropolitanum, sed omnes etiam Episcopos, qui interfuerunt, subscriptiones suas addidisse. Primum de summo Pontifice solemne est, & cuilibet notum; alterum de Metropolitanis aliis, discimus ex laudata mox jam

ROMANORUM PONTIFICUM. 73

jam & Coepiscopum nostrum Ill. vobis ordinavimus Sacerdotem, cui dedimus in mandatis.

1. Ne unquam ordinationes præsumat illicitas.
2. Ne bigamum, aut qui virginem non est sortitus uxorem, neque inlitteratum, vel in qualibet corporis parte vitiatum, aut expœnitentem, vel curiæ aut cuilibet conditioni obnoxium, notatumque, ad sacros ordines permittat excedere, sed si quos hujusmodi forte repererit, non audeat promovere.
3. Afros passim ad Ecclesiasticos ordines procedentes nulla ratione suscipiat, quia aliqui eorum Manichæi, aliqui rebaptizati, sæpius sunt probati.
4. Ministeria atque ornamentum Ecclesiæ, vel quidquid est in patrimonio ejusdem, non minuere studeat, sed augere.
5. De reditu vero Ecclesiæ vel oblatione fidelium quatuor faciat portiones, quarum unam sibi ipse retineat; alteram Clericis, pro officiorum suorum sedulitate, distribuat; tertiam pauperibus & peregrinis; quartam ecclesiasticis fabricis noverit reservandam, de quibus divino erit redditurus judicio rationem.
6. Ordinationes vero Presbyterorum seu Diaconorum non nisi primi, quarti, septimi & decimi mensis jejuniis, sed

epistola Hincmari, post quem Odo Bellovacorum, Raginelmus Noviomagensium, Joannes Cameracensium, Vvillébertus Catalaunorum, Hildebalduus Sueffionum, Geroldus Ambianorum, & Hadebertus Silvanectensium, Episcopi subscripserunt.

AFROS PASSIM.] Idem cavet Gregorius Magnus de Afris lib. 2. epist. 25. ad Joannem Episcopum Lysitanæ Ecclesiæ a barbaris captivam, quem Squillacinæ Ecclesiæ viduam inordinat, ut loquuntur. Inde autem verbo ad verbum descripta sunt, quæ hic leguntur de ordinationibus. Sic

enim habet: *Præcipimus autem, ne unquam illicitas ordinationes facias; ne bigamum, aut qui non virginem sortitus est uxorem, aut ignorantem literas, &c.*

ORDINATIONES VERO.] Locus hic de tempore ordinationum videtur desumptus ex epistola ix. Gelasii ad Episcopos Lucaniæ, Brutiorum & Siciliæ, cap. xi. *Ordinationes Presbyterorum & Diaconorum, nisi certis temporibus & diebus exerceri non debent, id est, quarti mensis jejunio, septimi & decimi, sed & etiam quadragesimalis initii, ac mediana quadragesima die, Sabbati jejunio circa vesperam noverint celebrandum.*

K

& in ingressu quadragesimali atque mediana, vespere Sab-
bati noverit celebrandas.

7. Sancti autem baptismi sacramentum, nonnisi in Pas-
chali festivitate & Pentecostes, noverit esse præbendum,
exceptis his qui mortis urgentur periculo, quibus ne in æ-
ternum pereant, talibus oportet remediis subvenire.

8. Litanias vero per triduum ante diem Ascensionis
Domini celebrare.

Huic ergo sedis nostræ præcepta servanti devotis animis
obsequi vos oportet, ut irreprehensibile placitumque fiat
corpus Ecclesiæ, per Christum Dominum nostrum, qui vi-
vit & regnat cum Deo Patre omnipotenti, & Spiritu sancto,
per omnia sæcula sæculorum.

ET SUBSCRIPTIO EJUS. Deus vos incolumes custo-
diat, dilecti nobis.

*SANCTI AUTEM BAPTISMI, &c.] Et iste pariter locus ex eadem epistola sumptus est cap. x. Baptizandi sibi quisquam passim quocumque tempore nullam credat inesse fiduciam, præter Paschale festum & Pentecostes venerabile sacramentum, excepto dumtaxat gravissimi languoris incursum, in quo verendum est, ne morbi crescente periculo, sine remedio salutari fortassis agrotans exitio præventus abscedat. Fuit alter Orientalis Ecclesiæ mos, solemnis enim erat Epiphaniæ baptis-
mus.*

*LITANIAS VERO, &c.] Mandatum istud non continetur in epistola Gregorii II. Videri potest prætermis-
sum, vel librorum incuria, vel quo-
niam scribebatur ad populos extra Ita-
liam positos, apud quos, aut nondum
ritus ille introductus fuerat, aut certe,
quod magis reor, vigeat constantet.
Quid si Episcopis Italiæ id ea tempe-
state impositum est mandatum, quia
laudabilis consuetudo cum obsolesceret
pastorum negligentia, Apostolica ius-
sione excitari debuit.*

TITULUS X.

Formata, quam accipit Episcopus.

ILL. Presbyteris, Diaconibus, & Plebi consistenti, Ill.
fratribus salutem, per carissimum nostrum Ill. Episco-

*FORMATA.] De formatis li-
ris scripserunt viri doctissimi tres, Ba-
ronius, Sirmondus, Ferrarius, quibus
accescit nuper Priorius. Disseruerunt
illi multa de literarum ejusmodi no-*

*mine & forma: quin & plura pro-
tulerunt exempla, præcipue Sirmon-
dus tom. II. Conciliorum Gallia. Ve-
rumtamen de formatis Episcopo datis
a summo Pontifice post ordinationem,*

ROMANORUM PONTIFICUM. 75

pum, salutamus vos, carissimi nostri: vos etiam nostri salutant.

ET SUBSCRIPTIO EJUS. Bene valete fratres in nomine Domini. Dominicum erit Pascha die III. mensis III. Indictione III.

SUBSCRIPTIO ARCHIDIACONI. III. Archidiaconus sanctæ sedis Apostolicæ subscripsi & dimisi. Data die III. mensis III. Imperante III. post Conf. III. Indictione III.

non memini me legere apud ipsos quidquam huic Diurni formulæ respondens. Dari nihilominus solitas dubitare non licet: nam primæ sedis exemplo a Patribus Africanis anno Christi 402. sancitus est hic canon: Placuit, ut quicumque deinceps ab Episcopis ordinantur per Provincias Africanas, literas accipiant ab ordinantibus suis manu eorum conscriptas, continentes Consulem & diem, ut nulla altercatio de posterioribus & anterioribus oriat.

Bernardinus Ferrarius refert quidem ex Ordine Romano formam ejusmodi literarum, quam mox exhibebimus: sed nihil habet de Archidiaconi subscriptione, cum dimitteret Episcopum; nihil de die Paschatis iis ipsis

formatis adscribendo, quamvis Patres Africani sancierint can. 106. ut *formatæ, quæ a Primatibus vel a quibuscunque Episcopis, Clericis propriis dantur, habeant diem Paschæ. Quod si adhuc ejusdem anni Paschæ dies incertus est, ille præcedens adjungatur, quomodo solet post Consulatum publicis gestis adscribi.* De formatis tamen, quæ Episcopo post ordinationem darentur, non perinde jubent: quod ad diem Paschæ, servatum nihilominus in his etiam communem morem discimus ex libro Diurno.

Sed juvat ex Ordine Romano formatam describere, ut ex ambobus exemplis inter se collatis, aliisque jam dictis, id totum, quod est de ejusmodi literis, intelligatur.

Formata Episcopo danda.

DILECTISSIMIS fratribus & filiis, Presbyteris, Diaconibus, Clericis, Honoratis & Possessoribus, vel cunctæ Plebi Ill. Ecclesiæ Ill. auxiliante Domino Archiepiscopus sanctæ Sedis Catholice.

Electionem vestram Deo acceptissimam comprobantes, virum venerabilem Ill. in primo ordine vobis consecravimus Sacerdotem, ideoque dilectionem vestram sollicitè commonemus, ut prædictum tali veneratione colatis, qua eum vobis voluistis consecrari Pontificem: quomobrem talem Missum sedis nostræ direximus, ut optime placuit sanctæ Synodo, Episcopum sine formata suscipi non debere, non obscura aut dubia nota ordinationis incurrat.

K-ij

Ego Ill. recognovi. Ill. in ordinatione Ill. Ecclesia Episcopi conscripserunt.

Ego Ill. Ecclesia Ill. subscripsi.

ACCIPIT.] Non a Metropolitano ipso, ut in formata Ordinis Romani; sed ab Archidiacono Ecclesiae Romanae, qui Episcopum consecratum dimittens dabat per eum literas ad Clerum, ut de ordinatione sui Praefulis, ordinationisque adjunctis, certiore faceret.

PER CARISSIMUM NOSTRUM.] Si vera esset lectio, notanda foret mira illa *carissimi* appellatio: ostenderet enim, quantae fuerit dignitatis Archidiaconus Romae, qui quem summus Pontifex *dilectissimum fratrem* vocaret, *carissimum suum* dicere contentus sit: sed procul dubio corrupta est, & librarius pro eo, quod re ipsa scriptum erat de more, *reverendissimum vestrum Episco-*

pum, intendens temere oculos in subsequenter lineam, in qua est *carissimi nostri*, posuit *carissimum nostrum*. Quid enim absurdius, Episcopum non honorificentius, quam Clericos inferioris ordinis compellari?

IMPERANTE ILL. POST CONSULATUM ILL.] Formata igitur haec usitata fuit, cum adhuc in notis temporum adhiberetur Consulatus, aut certe Postconsulatus. Adhiberi vero desuit, inclinante sexto saeculo; quare haec formula ante Gregorii Magni aetatem usurpabatur: imo videtur fuisse antiquissima, propriaque omnibus temporibus Ecclesiae Romanae: etsi varias congruandi notas variis aetatibus habuerit.

TITULUS XI.

Synodale, ut Episcopus alterius civitatis in alia Ecclesia possit incardinari.

CLERO, Ordini, & Plebi consistenti Ill. dilectissimis filiis in Domino salutem.

Et temporis necessitas nos perurget, & imminutio exigit personarum, ut destitutae Ecclesiae vestrae salubri debeamus

INCARDINARI.] Idem est hoc in loco, quod cum ordinaria potestate, & velut proprium Sacerdotem praefici Ecclesiae viduae cum, qui suam invadentibus barbaris amisit. Dixi, hoc in loco: nam incardinari proprie est alicui Ecclesiae tanquam proprium Sacerdotem, Presbyterum, Diaconum atque etiam Subdiaconum addici; est autem incardinationis, commendationis & ordinationis, non parva affinitas: intercedit tamen hoc discrimen, quod incardinatio valeret tantum, donec Ecclesia incardinati a barbaris occu-

pata liberaretur; commendatio, donec Episcopus aut ordinaretur, aut remitteretur; ordinatio perpetuum jus afferret, perpetuumque vicissim debitum. Id constat tum ex natura ordinationis, quod sacrum quoddam est conjugium, simile ei quod in Christo & Ecclesia est; tum ex literis S. Gregorii incardinantis & commendantis. Sic ille igitur ad Joannem Lyssitanæ Ecclesiae a barbaris occupatae Antistitem: *Propterea te Joannem ab hostibus captivata Lyssitana civitatis Episcopum in Squillitana Ecclesia Cardinalem necesse duxi-*

ROMANORUM PONTIFICUM. 77

dispositione succurrere, & ideo, secundum desiderium vestrum, fratrem & Coëpiscopum nostrum Ill. cujus Ecclesia est ab hostibus occupata, Cardinalem vestræ Ecclesiæ, sicut petiistis, constituimus Sacerdotem: quatenus vos, Deo propitio, & ordinando & vigilando solícite studeat gubernare, cui dedimus in mandatis, ne unquam ordinationes præsumat illicitas, &c. secundum morem.

onus constituere Sacerdotem, ut susceptam semel animarum curam intuitu futura retributionis impleat: & licet a tua Ecclesia sis hoste imminente depulsus, aliam, qua pastore vacat, Ecclesiam debes gubernare: ita tamen, ut si civitatem illam ab hostibus liberam effici, & Domino protegente ad priorem statum contigerit revocari, ad eam, in qua prius ordinatus es, Ecclesiam revertaris: sin autem prædicta civitas continua captivitatis calamitate prematur, in hac, in qua a nobis ordinatus es, vel incardinatus, debens Ecclesia permanere.

Præcipimus autem, &c.

Incardinationis formula est apud Gregorium lib. 2. part. 1. epist. 25. cujus corrigendum argumentum, quod sic legitur, *Visitationem cujusdam injungit Ecclesia*: non enim visitatio ad tempus, sed gubernatio injungitur incardinato. Vide lib. 1. epist. 77.

CARDINALEM VESTRÆ ECCLESIAE.] Vide epist. 15. lib. 1.

CUI DEDIMUS IN MANDATIS, &c.] Formula communis, quoties aliquis ad regendam Ecclesiam mitteretur.

TITULUS XII.

Præceptum de adunandis Ecclesiis.

POSTQUAM hostilis impietas diversarum civitatum, ita peccatis facientibus, desolavit Ecclesias, ut reparandi eas spes nulla, populo deficiente, remanserit: majori valde cura constringimur cogitare, ne defunctis earum Sacerdotibus, reliquæ plebis nullo pastoris moderamine gubernatæ, per invidiam, fidei hostis callidi, quod absit, rapiantur insidiis.

Hujus ergo rei solícitudine sæpe commonitis, sedit cordi

DE ADUNANDIS ECCLESIIS.] Verbo fere ad verbum formula hæc reperitur apud Gregorium lib. 2. epist. 59. ad Gratosum Episcopum Numenæanum, cujus Ecclesiæ unit eam, qua S. Anthemii in Curiam Sabinorum territorio erat. Reperitur etiam lib. 5. epist. 19.

GUBERNATÆ.] Apud Gregorium, gubernante.

PER INVIDIAM, &c.] Greg. per devia fidei, &c.

COMMONITIS SEDIT.] Greg. Hujus ergo rei solícitudine commoti, hoc nostro sedit, &c.

consilium, ut vicinis eas mandare debeamus Antistitibus gubernandas, ideoque fraternitati tuæ curam gubernationemque Ill. Ecclesiæ providimus committendam, quam etiam tuæ Ecclesiæ aggregatam esse constituimus ac unitam, quatenus utrarumque Ecclesiarum Sacerdos recte, Christo adjutore, possis existere, & quæcumque tibi de ejus patrimonio, vel de Cleri ordinatione seu promotione, vigilantia ac canonica visa fuerint cura disponere, quippe ut proprius Episcopus, liberum habeas, ex præsentis nostræ autoritate licentiam.

Quapropter, frater carissime, dominicorum reminiscens salubriter mandatorum, ita in commissæ plebis regimine, lucrandisque animabus invigila, ut redemptori nostro fructum bonæ operationis, in quo lætari possis, exhibeas.

MANDARE DEBEAMUS ANTISTITIBUS.] Gregor. mandamus Pontificibus.

ILL. ECCLESIAE.] Greg. sancti Anthemi Ecclesiæ in Curium Sabino-
rum territorio constituta.

PROVIDIMUS.] Greg. prævidimus.

AGGREGATAM ESSE CONSTITUIMUS AC UNITAM.]

Greg. aggregari univ. necesse est.

AUTORITATE.] Greg. permissione.

UT REDEMPTORI NOSTRO, &c.]

Greg. ut ante tribunal æterni judicis constitutus fructum bonæ operationis, qui ad tuam mercedem pertineat, eidem redemptori nostro, in qua lætari possis, exhibeas.

TITULUS XIII.

Invitoria ad Episcopum, in natali Papæ.

DEi nostri misericordia favente, Ill. dies in quo Episcopatus mei est natalis, adproperat, ad quem ex more missis a me literis invitaris: decet enim, frater caris-

IN NATALI PAPÆ.] Conveniebant Episcopi Italiæ ad diem natalem summi Pontificis. De Anastasio Paulinus epist. 16. ad Delphinum: *Interposito tempore etiam ad natalem suum, quod consecratoribus suis tantum deferre solet, invitare dignatus est, nec offensus est, excusatione nostra, &c.* Hinc observa,

consecradores tantum, id est, Episcopos jure ordinario vocatos, reliquos privilegio.

Sixtus in epistola, qua gratulatur Cyrillo initam inter Ecclesias dissidentes pacem. *Ad beatum Petrum fraternitas universa convenit: ecce auditorium conveniens auditoribus, conveniens audiendis,*

sime, ut ejusdem particeps festivitatis existas, & fraternæ congregationi præsentiam tuæ dilectionis accommodes, ut ea inter nos, quæ mos Ecclesiasticus exigit, confirmemus.

habuerunt Coepiscopi nostri congratulationis testem, quem habemus honoris exordium: sancta namque & venerabili Synodo, quam natalis mihi dies favente Domino congregarat, quia sic credendum est, ipse præsedet, &c. Et in epistola ad Joannem Antiochenum. *Audivit universa fraternitas, qua ad natalis mei convenerat diem, &c. Observa concursum Episcoporum appellari Synodum, & in ea de rebus, quæ inciderent, tractatum.*

S. Leo Sixti successor, in sermone, qui vulgo dicitur secundus in anniversario assumptionis suæ. *Venerabilium quoque fratrum & sacerdotum meorum desiderata mihi & honoranda præsentia hinc sacratio est atque devotior, si pietatem hujus officii, in quo adesse dignati sunt, ei principaliter deferunt, quem non solum hujus sedis Præsulem, sed & omnium Episcoporum noverunt esse Primatem.*

Hilarius Leonis successor epistola prima ad Ascanium: *Lectis in conventu fratrum, quos natalis mei festivitas congregarat, literis vestris, &c. Et epist. 2. Præsidente fratrum numero concilio, & ex diversis provinciis ad diem natalis nostri in honorem beati Petri Apostoli per Dei gratiam congregato, &c.*

Observanda hic tria: mos conveniendi, mos invitandi, & forma invitationis. Discimus, veterem morem conveniendi, tum ex his testimoniis, tum ex Diurno: morem invitandi per literas, ex epist. 16. Paulini ad Delphinum, & longe clarius ex his Diurni verbis, ex more missis a me literis invitatis: formam literarum, ex Diurno solo.

Quare formula hæc singularis est: neque enim apud curiosos literarum Ecclesiasticarum indagatores, Baro-

nium, Sirmondum, & Ferrarium, reperitur, quemadmodum nec excusatoriarum duarum: quamquam possent omnes ad tractorias non absurde revocari; siquidem conventus ille, ad quem invitabantur, Synodus erat, in qua de rebus Ecclesiasticis, si quæ urgerent, agebatur. Id partim exemplis Sixti & Hilari, partim Diurni verbis edocemur.

Esti vero soli illi, quos dixi, Episcopi ordinationi sedis Apostolicæ subiecti evocarentur, ex omnibus tamen Italiæ provinciis, imo ex aliis remotioribus concurrere Præsules, discimus ex epistola utraque Hilari: respiciunt enim ambæ Concilium Romanum anno 465. habitum xv. Kalend. Decembris. Huic vero interfuerunt, præter suburbicarios, Ingenuus Ebredunensis, Sabinus Avenionensis, Maximus Taurinensis, & ex Africa Restitutus & Octavius.

Quorsum vocarentur Episcopi, docet non solum Diurnus, sed etiam S. Leo: nempe, ut in cœtu Sacerdotum Pontifex de sua assumptione ageret Deo gratias: deinde, ut quæ mos Ecclesiasticus exigit, communiter confirmarentur: denique ut ejusmodi obsequio suum Episcopi Principem agnoscerent.

Primates alios id etiam habuisse in more, ut vocarent ad sui natalis festivitatem Coepiscopos, conjicere licet ex allocutione Augustini ad populum Carthaginensem: post concionem enim absolutam, *Quod novit caritas vestra, inquit, suggerimus, dies anniversarius Domini senis Aurelii crastinus illucescit: rogat & admonet per humilitatem meam caritatem vestram, ut ad basilicam Faustii devotissime venire dignemini.*

Serm. 32. de
Verbis Domini.

TITULUS XIV.

Excusatoria.

SCRIPTA fraternitatis tuæ, quæ transmisisti, oblata nobis relegimus, veniamque imbecillitati ac senectuti fraternitatis tuæ, quam expetiisti, ob id quod venire non potuit, concessimus: cognoscentes, quia non studio excusationis peractum est, ut ad nos minime fraternitas tuæ pervenisset.

EXCUSATORIA.] Non qua in- | summus Pontifex imbecillitati ac se-
vitatus Episcopus se excuset, sed qua | nectutis excusationem accipiat.

TITULUS XV.

Excusatoria, quando Episcopus infirmatur.

ET natalis nostri festivitas & consuetudinis solemnitas exigit, ut de profectu nostro omnipotenti Deo, quæ debentur gratiæ, sub cunctorum Sacerdotum frequentatione & præsentia redderentur: sed quia caritatem tuam ad devotionis occursum inæqualitate corporis perhibes impeditam, necesse est, ut concedamus veniam, quicquid infirmitas exigit corporis: quia ubi necessitas interest, voluntas non vocatur ad culpam: cupimus tamen, recuperata sanitate, pro tempore ea, quæ oportet, affectione pensetur.

TITULUS XVI.

Epistola ad Episcopum exhortandum.

MIRAMUR nimis fraternitatis tuæ reverentiam, quod immemor pollicitationis, quam temporibus conse-

POLLICITATIONIS.] Vide | de occurru ad natalem Apostolorum.
crationem Episcopi, qua parte agitur | Consule & notas ad hunc locum.
crationis

ROMANORUM PONTIFICUM. 81

erationis tuæ, beato Petro Apostolorum Principi præbuiſti, huic Apoſtolicæ ſedi poſt biennium adfuturum, ut tuo te Pontifici præſentaffes. Ecce quot lapſa ſunt tempora, & minime adveniſti: ſed in præſenti moneo reverentiam tuam, ut mox ſuſceperis præceptionis noſtræ literas, abſque aliqua excuſatione celerius apud nos convenias: quod ſi diſtuleris, ſuperbiæ faſtu elatus, ſcias te, ex auctoritate Domini mei ſummi Apoſtolorum Principis beati Petri, a Miſſarum ſolemniis eſſe ſuſpenſum, quoad uſque tuam nobis præſentiam exhibeas.

TITULUS XVII.

Epistoła conſolatoria.

APOSTOLICI ſermonis ſumentes principium clamamus: *Quis inſirmatur, & ego non inſirmor?* Alio etiam inquit loco: *ſi unum membrum patitur, compatiuntur & cetera membra.* Nam ipſi nos tuis condolentes doloribus, continua quaſi valetudine laboramus: quod quia oportunitas eſt, veluti præſentes caritatis fervore ſanctitatem alloquimur tuam, & ſtylo exarante, illud ad animum Apoſtolicæ conſolationis reducimus, quo conſolatur mœrentes: *Omne gaudium exiſtimate fratres, cum in tentationes varias incideritis.* Ipſa quoque Veritas docet: *Beati eritis, cum vos oderint homines, & perſecuti fuerint, atque dixerint adverſum vos omne malum, & reliqua.* Pro quo pollicetur, mercedem eis reconditam eſſe copioſam in cælis. Quia vero in ſæculo exercitium tribulatio eſt, ut æquanimiter tolereſ eventus, tuam unanimem caritatem admonemus, ne iſte tibi caſus aliquam ingerat puſillanimitatem. Labor enim eſt, per quem fructum te credimus ſpiritualem recipere a Chriſto. Illud namque recole dictum Prophetæ canentis: *Euntes ibant & flebant, mittentes ſemina ſua, venientes autem venient in exultatione portantes manipulos ſuos.*

His denique prælibatis, conſolare, ſancte frater, & eſto

L

robustus: illius enim praesidio te confidimus ad propriam redire sedem, pro cuius amore tantam peregrinationis contumeliam sustines. Nam nostra apud Christum indefinens est deprecatio, ut ipse, compressa insania saevientium, ad propriam te revocet sedem. Laborare nisibus totis non quiescimus, ut modis quibus potuerimus, ejus auxilio fulti, te tuæ reducamus sedi, & in aliquo non hæsites, nec te superflua opprimat tristitia: votis enim nostris Christum Dominum nostrum favere cito confidimus, atque credimus, quod, eo miserante, lætus concessam recipias ad regendum Ecclesiam, ut læta jam mente Christo feramus laudes.

CAPUT III.

De usu pallii.

ARGUMENTUM.

Pallium summi Pontifices aliquando presentibus dabant, aliquando mittebant absentibus. Dandi presentibus antiquum ritum exhibet Ordo Romanus. Literarum, quibus mitteretur, formula quatuor hic continentur.

TITULUS I.

SI pastores ovium solem geluque pro gregis sui custodia die ac nocte ferre contenti sunt, & ut nequaquam ex eis, aut errando pereant, aut ferinis laniatæ morsibus moriantur, oculis semper vigilantibus circumspectant, quan-

SI PASTORES.] Nullus plane dubito, quin hæc formula desumpta sit ex Gregorio Magno, non tamen fortasse tota ex uno loco, sed ex diversis hinc & inde. Id fragmenta quædam variis epistolis inserta produnt: id suadet stylus, qui totus Gregorianus est: suadent & Gregorianæ sententiæ.

quod cum per se clareat, elucere tamen potest manifestius ex collatione cum epistolis, quas S. Pontifex, cum pallium mitteret, aut Episcopos recens ordinatos monitis instrueret, ad diversos scripsit, præsertim vero ad Maximum Salonitanum Episcopum.

Formulam hanc magna ex parte

ROMANORUM PONTIFICUM. 83

to sudore quantaque cura debeamus esse pervigiles, nos qui pastores animarum dicimur, attendamus: susceptum officium exhibere erga custodiam dominicarum ovium non celsimus, ne in die divini examinis, pro desidia nostra, ante summum pastorem, negligentia reatus nos excruciet, unde modo honoris reverentia sublimiores inter ceteros judicamur.

Pallium autem fraternitati tuæ ex more, ad Missarum solemnities celebranda, transmisimus, quo non aliter, Ecclesiæ tuæ privilegiis in suo statu manentibus, uti largimur, quam decessores prædecessoresque tuos usos esse incognitum non habes.

Cujus quoniam indumenti honor modesta actuum vivacitate servandus est, hortamur, ut ei morum tuorum ornamenta consentiant, quatenus, autore Deo, recte utrobique possis esse conspicuus.

Itaque vita tua filiis tuis sit regula: in ipsa, si qua torpido illis invecita est, se erigant: in ea quod imitentur, aspiant: in ipsa semper considerando proficiant, ut tuum, post Deum, videatur esse, bene quod vixerint.

Cor ergo neque prospera, quæ temporaliter blandiunt-

Joannes VIII. adhibuit, cum anno 878. Valloni Metensi Episcopo pallium mitteret: descripsit enim verbo ad verbum ad hæc usque, *indiscretus inveniat*. Adhibuit etiam Leo VII. ann. 935. cum pallium tribueret Gerardo Lauriacensi: sicut & Alexander II. anno 1062. cum pariter pallium Petro Dalmatiæ Episcopo dirigeret. Juvat Joannis, Leonis & Alexandri epistolas cum formula Diurni componere: inde enim & usus manifestior fiet, & ecclesiastica eruditionis nonnihil existeret.

In Ordine Romano, cum ordinatur Episcopus, in exhortatione ordinantis, habentur hæc exordio formulæ nostræ admodum similia: Si pastores animalium pro commodo temporali, tanto semetipsos labore afficiunt, ut oves dominorum suorum absque damno custodiant, &

lucrum acquirere possint: quid nos e contra in die districti judicii dicturi sumus, quando apparuerit Pastor pastorum, &c.

COR ERGO NEQUE, &c.] Adeo similia sunt, quæ Gregorius Magnus scribit ad Maximum Salonitarum, lib. 7. epist. 130. ut quæ habet Diurnus, non aliud esse videantur, quam Gregorianæ exhortationis explicatio. Pallium ad sacra Missarum solemnities utendum ex more transmisimus, cujus vos volumus per omnia gentium vendicare: hujus enim indumenti honor humilitas atque justitia est: tota ergo mente fraternitas vestra se exhibere festinet in prosperis humilem, & in adversis, si quando eveniunt, cum justitia erectam, amicum bonis, & perversis contrariam nullius unquam faciem pro veritate loquentis premitens, misericordia operibus juxta virtutem.

L ij

tur, extollant, neque adversa deiciant; sed quidquid illud fuerit, virtute patientiæ devincatur.

Nullum apud te locum odia, nullum favor indiscretus inveniatur: benignum te boni sentiant, districtum mali cognoscant: infontem apud te suggestio mala non faciat, nocentem gratia non excuset: remissum te delinquentibus non ostendas, ne quod ultus non fueris, perpetrari permittas.

Sit in te & boni pastoris dulcedo, sit & iudicis severi districtio: unum scilicet, quod innocentes viventes foveat; aliud, quod inquietos feriendo a pravitate compescat. Sed quoniam nonnumquam præpositorum zelus, dum districtus malorum vult vindex existere, transit in crudelitatem correctio, iram iudicio refræna, & censura disciplinæ sic utere, ut & culpas ferias, & a dilectione personarum, quas corrigis, non recedas.

Misericordem te, prout virtus patitur, pauperibus exhibe. Oppressis defensio tua subveniat: opprimentibus modesta erectio contradicat: nullius faciem contra justitiam accipias. Nullum querentem justitia despiciat: custodia in te æquitatis excellat, ut nec diviti potentia sua aliquid apud vos extra viam suadeat rationis audere; nec pauperem de se sua faciat humilitas desperare: quatenus, Deo miserante, talis possis existere, qualem sacra lectio præcepit dicens: oportet Episcopum irreprehensibilem esse.

Sed his omnibus uti salubriter poteris, si magistratam caritatem habueris, quam qui secutus fuerit, a recto tramite non recedit.

Ecce, frater carissime, inter multa alia, ista sunt sacerdotii; ista sunt pallii. Quæ si studiose servaveris, quod foris accepisse ostenderis, intus habes,

substantia insistens; Et tamen infestare etiam ultra virtutem cupiens, infirmis compatiens, bene valentibus congaudens, aliena damna propria deputans, de alienis gaudiis tanquam de propriis exultans: in corrigendis autem vitiis sapiens, in fovendis

virtutibus adiutorum animos demulcens, in ira iudicium sine ira tenens, in tranquillitate autem severitatis suæ censuram non deferens. Hæc est, frater carissime, pallii accepti ratio, quam si solícite servaveris, quod foris accepisse ostenderis, intus habes,

ROMANORUM PONTIFICUM. 85

Fidem autem, quam in tuis epistolis breviter adscripsisti, licet latius explanare debueras, redemptori tamen nostro gratias agimus, quod eam in ipsa etiam brevitate rectam esse cognovimus.

Sancta Trinitas fraternitatem vestram gratiæ suæ protectione circumdet, atque ita in timoris sui via nos dirigat, ut post vitæ unius amaritudines, ad æternam simul pervenire dulcedinem mereamur.

FIDEM AUTEM.] In sequenti formula sit pariter mentio fidei minus explicate, quam deceret, expositæ. Ex utraque constat. I. Fidem mitti solitam ab Episcopis ad sedem Apostolicam, cum pallium scripto peterent. II. Utramque formulam pertinere ad Episcopos, qui sedis Apostolicæ ordinationi non subiacebant: hi enim & ordinabantur Romæ, & fidem in ordinatione profitebantur. III. Ambas etiam paulo post Synodum Quintam esse compositas: tunc enim opus erat enucleatius fidem suam exponere, propterea quod schismatici plures Quintam Synodum non admitterent, atque ita eam recipere, testimonium foret orthodoxiæ. IV. Utriusque autorem, aut informatorem potius, esse Gregorium Magnum: nullus enim fuit curiusior fidei professionisque V. Synodi exactor: unde in professionibus fidei, quas vel summi Pontifices vel Episcopi emitterent, tam expressa utriusque mentio fiebat.

Ad hunc locum illustrandum valet

plurimum, quod a Gratiano refertur, cap. Optatum. D. C. ex epistola Joannis VIII. ad Vvilibertum Coloniensem. Optatum tibi pallium nunc conferre nequimus, quia fidei tuæ paginam minus, quam oporteat reperire, comperimus: cum videlicet in ea nullam sanctorum universalium Synodorum, in quibus fidei nostra Symbolum continetur, nec decretalium Romanorum Pontificum constitutorum, secundum morem, feceris mentionem; sed nec illam propria subscriptione munieris, nec aliquem, qui hanc iurejurando firmaret, miseris.

SANCTA TRINITAS, &c.] Hæc clausula superiorem Ecclesiæ auctoritatem sapit: nulla porro hac in formula, sicut neque in consequentibus tribus, fit mentio plenitudinis potestatis, nulla fidelitatis & obedientiæ peculiaris erga sedem Apostolicam, nulla vicis Apostolicæ atque auctoritatis in Episcopos, nulla denique, nisi in tertia, petitionis vehementis; sed tantum ornatus, & incitamenti ad sanctius vitam instituendam.

TITULUS II.

Item aliud.

OFFICIUM Sacerdotis assumere, si interiori vigilantia perpendamus, plus est oneris, quam honoris;

OFFICIUM SACERDOTIS.] rio Magno accepta sit, nullus est dubitandi locus: id aperte stylus, id sen-

L iij

quippe cui propria curare non sufficit, nisi & salubriter gesserit aliena. Nam ad hoc pastoralis regiminis cura adgraditur, ut aliorum in se sollicitudinem pia provisione suscipiat, & in eorum se custodia vigilanter disponat, ut lupo insidians possibilitatem in eo irrumpendi non habeat, nec lationem ovibus inferat. Sic quia nimirum curam suscepimus, assiduam debemus sollicitudinem exercere, ut callido antiquoque humani generis inimico aditum præcludamus, & totis contra ejus voracitatem viribus obsistamus: ne nostra forte desidia, rabida, quod absit, quemquam fauce deglutiat: quatenus ad nostram non immerito applicetur pœnam, perditio diræ negligentiae.

Exhibeamus ergo quod dicimus. Divini dispensatione consilii præesse nos contigit, prodesse quantum possumus, festinemus, ut dum creditor rationes nobiscum positurus advenerit, lucrum nos fecisse reperiatur, & sua nos, sicut promisit, remuneratione lætificet.

Hoc itaque, frater carissime, considera, & locum quem adeptus es, non ad requiem, sed ad laborem, te suscepisse cognosce. Adhortationis ope corda fidelium corroborata, infidelium converte: quod ut facilius adsequi merearis, prædicationem tuam vita commendet: ipsa eis instructio, ipsa magistra sit: ad desiderium æternæ vitæ, docente te, suspirent: tuo viventes exemplo, ad eam perveniant: temporalia despiciant, & quæ transitura sunt, contemnentes, ad ea semper, quæ nullo fine clauduntur, anhelent.

In his igitur studium adhibe, in his tota mentis intentione persiste: quatenus dum tua prædicatione atque imi-

tentiae, id media fere pars quatuor in locis apud Gregorium totidem verbis repetita docet. Præfatio ad hæc usque verba remuneratione lætificet, legitur in epistola xi. Leonis noni ad Joannem Salernitanum.

PRÆDICATIONEM TUAM
VITA, &c.] Locus affinis apud Gre-

gorium epist. 113. lib. 7. Ind. 2. cum Siagrio Augustodunensi pallium mitteret: Oportet, ut enixius in cunctis se studiis fraternitas vestra exerceat, & circa subjectorum actus cura sit vigilans, ut vestrum illis exemplum, instructio, & vita magistra sit, &c.

ROMANORUM PONTIFICUM. 87

ratione hæc fuerint consecuti, tanto majora a Deo nostro recipias, quanto congrua sollicitudine lucrandis ei animabus officii tui exercere opera minime destiteris.

Pallium præterea, juxta antiquam consuetudinem, fraternitati tuæ transmisimus, quo ita uti memineris, sicut prædecessores nostri tuis prædecessoribus concessere, privilegiorum tuorum scilicet integritate servata.

Fidem autem fraternitatis tuæ, quamvis in epistola quam direxisti, subtiliter debuisses exponere; verumtamen lætamur in Domino, qui eam rectam esse ex solemnibus Symboli confessione didicimus.

Præterea pervenit ad nos, quod sacri ordines in illis partibus cum datione commodi conferantur: quod si ita est, flens dico, gemens denuntio, quia, cum sacerdotalis ordo intus cecidit, foris quoque diu stare non poterit: scimus quippe ex Evangelio, quid Redemptor noster per semetipsum fecerit, quia ingressus templum cathedras vendentium columbas evertit. Columbas enim vendere, est de Spiritu sancto, quem Deus omnipotens consubstantiallem sibi, per impositionem manuum hominibus tribuit, commodum temporale percipere: ex quo, ut prædixi, malo jam innuitur, quid subsequatur: quia qui in templo Dei columbas vendere præsumpserunt, eorum, Deo judice, cathedræ ceciderunt, quia videlicet error in subditos cum augmento propagatur: nam ipse quoque, qui pretio ad sacrum honorem perducitur, jam in ipsa provectus sui radice vitiatus, paratus est aliis venundare quod emit. Et ubi est quod scriptum est: *Gratis accepistis, gratis date.*

Matt. 21. v. 12.

Matt. 10. v. 8.

PRIVILEGIORUM INTEGRITATE SERVATA.] Cum mitteretur pallium, aut concedebantur primum, aut concessa pridem confirmabantur privilegia. Gregorius Magnus concedit primum Siagrio, cujus indumenti ne magnificentiam nudam videretur modo contulisse, hoc etiam pariter prospeximus concedendum. Et postea: Omnino rationis ordo nos admonet, ut cum usu

pallii aliqua largiri privilegia debeamus. Confirmationis olim concessorum ubique passim exempla occurrunt.

PRÆTEREA Pervenit, &c.) Totus hic locus de simoniaca ordinum collatione, desumptus est ad hæc usque verba, pro qua re admoneo, ex lib. 4. epist. Gregorii Magni epist. 50. ad Virgilium Arelatensem, cum ei pallium mitteret; & epist. 55. ad Joannem

Cum prima contra sanctam Ecclesiam simoniaca hæresis sit exorta, cur non perpenditis, cur non videtis, quoniam cum quisque cum pretio ordinat, provehendo agit, ut hæreticus fiat?

Pro qua re admonco atque obtestor, ut omnino debeas esse sollicitus, ut nihil sibi commodi datio, nihil gratia, nihil quarumlibet supplicatio personarum in sacris ordinibus vindicet: sed ille ad hoc officium perducatur, quem morum gravitas commendat, & actiones: nam si, quod non credimus, fieri tale aliquid senserimus, canonica illud, ut dignum est, severitate corrigemus.

Oramus omnipotentem Deum, ut sua te munitione circumregat, & sacerdotii susceptum officium operibus implere concedat.

Corinthiorum Episcopum, sed præsertim ex epistola ejusdem libri 36. ad Episcopos Græciæ, in qua paucis immutatis continetur clausula exhortatoria, quæ in aliis duabus desideratur. Reperitur quoque lib. 5. epistola 7. ad Episcopos Epiri, usque ad hæc verba, *Oramus*, &c. cui tamen clausulæ alia fere par responderet.

Inde vero colligere est, quantum simoniaca lues ea tempestate grassaretur, quantumque sanctissimus Ponti-

fix in ea abolenda laboraverit. Quid porro simoniæ nomine comprehenderet, satis aperte docet epistola 44. lib. 4. Locum consule, & si vis, inde oculos in nostra tempora reflecte. Insertus est locus idem epistolæ 94. Joannis VIII. qua Rostagno Arelateni pallium mittit. Tom. 9. Conc. Gen. novæ editionis.

ORAMUS, &c.] Idem fere est apud Gregorium epilogus, in epistola ad Virgilium Arelatensem.

TITULUS III.

Item aliud.

PALLII usum, quem ad sacerdotalis officii decorem, & ad ostendendam unanimi-
tatem, quam cum beato Petro Apostolo universum gregem dominicarum ovium, quæ ei commissæ sunt, habere non dubium est, Apostoli-

PALLII USUM.] Hac formula Symmachus ann. 501. pallium misit Theodoro Laureacensi Episcopo, ut habetur in nova collectione Conciliorum, inter epistolas Symmachi epist. 11.

quæ ex appendice Chronici Reicher-
spurgensis, & Metropoli Salisburgensi Hondii desumpta dicitur. Legitur etiam apud Goldastum in Appendice documentorum.

cam

ROMANORUM PONTIFICUM. 89

eam sedem, sicut decuit, poposcisti, utpote ab eisdem Apostolis fundatæ Ecclesiæ Episcopus, majorum petitioni libenter indulgimus, & ad ostendendam in te tuamque Ecclesiam, ejusdem sedis Apostolicæ caritatem, ex nostri etiam tibi usu pallii, quo secundum tuæ morem uti possis Ecclesiæ, illud destinasse significamus. Fraternitatem tuam congrue ac necesse commonentes, ut & creditæ tibi Ecclesiæ opus, & Apostolicæ in te sedis benevolentiam affectumque considerans, ita Deo regente cor tuum, commissam exequi gubernationem studeas, ut adepta, cujus ornaris officio, dignitate, & probitate morum, & vivacitatis sollicitudine, & custodita integritate fidei, amplius studeas adornari.

Hac eadem forma Casario Arelatenfissum ab eodem Symmacho pallium dubitare vix licet. Quamvis igitur Symmachi ad Casarium literas perisse doleat vir doctissimus. Thomasinus, opinor tamen jacturam inde posse sarciri.

Missum porro pallium Casario a Symmacho, discimus ex literis Vigilii Papæ ad Auxanum Arelatensem datis ann. 543. Quia, inquit, digna credimus ratione compleri, ut agenti vices nostras pallii non desit ornatus, usum tibi ejus, sicut decessori tuo prædecessor noster sanctæ recordationis Symmachus legitur contulisse, beati Petri sanctæ autoritate concedimus.

Sunt qui credant, ante Symmachum a nullo Pontifice datum pallium ulli Episcopo, præterquam Ostiensi a Marco Papa ann. 336. ut eo summi Pontificis ordinator insigniretur: in eumque sensum interpretantur, quod Vigilii solius Symmachi meminit, non item prædecessorum aliorum. Verum verba hæc formulæ, *majorum more, & secundum morem tuæ Ecclesiæ*, credulitatem hanc evertunt: fit enim mentio,

& *majorum*, qui plures; & *moris*, qui facto uno non inducitur.

Hac etiam forma, paucis immutatis, usus est Paschalis I. cum Bernardo Viennensi Episcopo pallium mitteret ann. 817. Paucis, inquam, immutatis: nam quinque linearum præfationem præposuit, & solemnem temporum illorum clausulam subjunxit, facta mentione Notarii; & confirmationem privilegiorum addidit, de quibus formula hæc silet; & pauca quædam antiquæ formulæ verba prætermisit, quæ retineri satius erat. Vide appendicem Tomi VII. Conciliorum generalium postremæ editionis pag. 1869. & observe obiter, formulam hanc Diurni trecentis saltem annis usitatam fuisse, nempe ab ann. 501. quo Symmachus vivebat, ad 817. quo scribebat Paschalis. Saltem dixi: nam ut simplicissima est, primæque omnium, quæ ad nos cum expressa pallii mentione pervenerunt, ita antiquissima videtur: sunt enim addita, quæ in aliis cernuntur, posteriorum temporum a pristina simplicitate recedentium indicia.

M

TITULUS IV.

Item aliud Episcopis Siciliae.

APOSTOLICÆ sedis benevolentia, & antiqua consuetudine provocati, fraternitati tuæ, quam in Ill. Ecclesia gubernationis suscepisse constat officium, pallii usum prævidimus concedendum, illis videlicet temporibus atque eo ordine, quibus decessorem quoque tuum usum esse non ambigis.

Hoc nihilominus admonentes, ut sicut a nobis hujusce decoris usum, ad sacerdotalis officii honorem, accepisse te gaudes: ita etiam morum atque actuum probitate, ad gloriam Christi, nostra susceptum autoritate sacerdotale adornare contendas officium. Sic etenim alterno eris invicem honore conspicuus, si ad hujusmodi corporis habitum, mentis quoque tuæ bona concordent.

Omnia etiam privilegia, quæ tuæ pridem concessa esse constat Ecclesiæ, nostra autoritate firmamus, & inlibata decernimus permanere.

APOSTOLICÆ, &c.] Tota quantitas est, verbo ad verbum continetur lib. 5. epist. 8. Gregorii Magni ad Donum Episcopum Messanensem scribens ann. 595. continetur etiam epistola ejusdem libri 18. ad Joannem Syracusanum. Prefatio ad hæc usque verba, *prævidimus concedendum*, posita fuerat in epistola 54. lib. 4. ad Marinianum Ravennatem.

ANTIQUA CONSUETUDINE.] Apud Gregorium, *antiqua consuetudine ordine*. Inde vero confirmantur tria.

I. Etiam ante Symmachi tempora a summis Pontificibus missa esse Episcopis pallia; neque enim esset antiqua consuetudo, quæ centum annos non superaret. **II.** Missa esse pallia non Metropolitæ tantum, sed etiam Episcopis quibuscumque: temporibus enim Gregorii nullus erat in Sicilia Præsul, qui Metropolitæ jus haberet. **III.** Quibus incrementis Messanenſis civitas in Archiepiscopalem evasit.

NON AMBIGIS.] Apud Gregorium, *non ambigimus*.

C A P U T V.

De præceptis summi Pontificis ad Episcopos
sue ordinationis, de sacris locis &
Sanctorum reliquiis.

A R G U M E N T U M.

Formulis hoc capite comprehensis describuntur præcepta summi Pontificis ad Episcopos sue ordinationis, de locis sacris, Sanctorumque reliquiis. Mandat vero loca sacra, id est, basilicas, oratoria, baptisteria & altaria consecrari, sanctuaria collocari, reliquias concedi vel recondi, levare corpora Sanctorum, & honestiore loco reponi; præfici Presbyteros oratoriis & basilicis. Sunt hic porro non præceptorum tantum, sed etiam petitionum formula.

T I T U L U S I.

Episcopo, de ordinando Presbytero.

PRESBYTER, qui basilicæ Massæ Ill. præfuerat, præsentis sæculi dicitur vita privatus, in cuius locum ab his, quorum interfit, Ill. Diaconus substitui postulatur; cuius vitam & conversationem caritas tua diligenti examinatione perquirat: & si vitæ meritis venerabilium canonum per omnia suffragatur autoritas, vespere Sabbati, sine suffragatione, cum Presbyterum solemniter ordinabis: quatenus sub Ecclesiasticæ disciplinæ observatione dignus sit, qui memoratam inculpabiliter gubernare possit Ecclesiam.

VESPERE SABBATI.] Congruis nempe temporibus jejuniorum. Vespera autem Sabbati, si more antiquo intelligatur, aliud nihil est, quam pars illa diei, qua nondum jejunium

solutum esset: atque adeo etiam prima pars diei Dominicæ, si ad eam usque protraheretur jejunium. Vide epist. S. Leonis ad Diaconum.

TITULUS II.

Item aliud.

FILIUS noster Ill. postulavit, in oratorio instantia sua consecrato, debere sibi ordinari Presbyterum: & ideo si fraternitas tua videt expedire, aut quæ donata sunt, possunt servientibus sine querela sufficere. Supra scripti desiderii præbentes effectum, præsentì præceptione censemus, ut in eodem loco ordinare, tempore competenti, caritas tua debeat Presbyterum, qui sit dignis moribus, & fide perfectus.

TITULUS III.

Petitio dedicationis oratorii.

DOMINO sancto & beatissimo Patri Patrum Ill. Papæ famulus vester.

Ad augmentum catholicæ religionis pertinet, quotiens in honore Sanctorum loca venerabilia divino cultui consecrantur.

In prædio quidem Ill. juris mei basilicam, sumptu proprio, me suggero construxisse, quam in honore Sanctorum Ill. & Ill. Martyrum desidero consecrari: cui basilicæ ad luminaria, vel ad alimoniam ibidem servientibus offero Ill. & Ill.

Quapropter quæso Apostolaturn vestrum, uti detis præceptiones vestras ad Ill. venerandum civitatis Ill. Antistitem, quatenus supra memoratam basilicam debeat sacrosanctis mysteriis consecrare, ut hoc facto, beatitudinis vestræ temporibus sancta veneratio sumat augmentum.

Promitto pariter, nihil mihi de eodem loco ulterius vindicandum, nisi processionis gratiam, quæ Christianis omnibus in commune debetur.

ROMANORUM PONTIFICUM. 93

Pari prece depono, ut datis affatibus vestris ad Ill. venerandum Ill. civitatis Episcopum, quatenus possit mihi reliquias supra memoratorum Sanctorum solemniter contradere.

TITULUS IV.

Responsum oratorii dedicandi.

PETITORIA Ill. nobis insinuatione suggestit, quod habetur in subditis: in fundo Ill. juris Ill. oratorium se pro sua devotione fundasse, quod in honorem Sancti Ill. desiderat consecrari.

Et ideo fraternitas tua, si in tuæ parochiæ memorata constructio jure consistit, & nullum corpus ibi constat humanum, percepta primitus donatione legitima, id est, Ill. & Ill. vel Ill. præstantes liberos a fiscalibus titulis, solidos tot, gestisque municipalibus allegatis, prædictum oratorium absque Missis publicis, solemniter consecrabit, ita ut in eodem loco, nec futuris temporibus baptisteria construantur, nec Presbyterum constituas cardinalem.

Sed etsi Missas fieri sibi forte maluerit, a dilectione tua noverit Presbyterum postulandum, quatenus nihil tale a quolibet alio Sacerdote nullatenus præsumatur. Sanctuaria vero suscepta, sui cum reverentia, collocabis.

PETITORIA.] Hac formula bis usus reperitur Pelagius I. semel Eleutherio, iterum Alterio Episcopo scribens, si credimus Holstenio, qui ex collectione Cardinalis Deusdedit epistolas illas duas cum aliis excerptit.

Usus est deinde Gregorius Magnus tribus in locis, lib. 7. epist. 85. Indict. 2. lib. 8. epist. 63. ad Decium Lilybetanum, & lib. 11. epist. 20. ad Passivum Firmatum.

TITULUS V.

Responsum de sperandis sanctuariis.

SANCTUARIA beati Ill. Ill. oblata petitione sibi postulat debere concedi, quatenus in ejus nomine basilica propriis constructa sumptibus solemniter consecrari debeat: & ideo, frater carissime, præfati desiderii, ex nostra te præceptione convenit obedire, uti devotionis suæ, in consecratione quam postulat, potiatur effectu.

SANCTUARIA, &c.] Tota hæc formula, quemadmodum & consequentes duæ, desumpta est ex epist. 26. lib. 9. S. Gregorii: habetur etiam lib. 7.

epist. 107.

Sanctuariorum porro sunt vel ipsæ Sanctuariorum reliquiæ, vel potius reliquiarum thecæ; vel, ut aiunt, reliquaria.

TITULUS VI.

De dandis sanctuariis.

IN oratorio ab Ill. constructo, quod jubente decessore nostro, in honorem beatorum Ill. & Ill. dicitur consecratum, beati Martyris Ill. accepta sanctuariorum dilectio tua, sub congrua devotione, restituat, ut supradicti sancta religiosa petitio, per operam sacerdotalis officii, mereatur effectum.

TITULUS VII.

De dando beneficio sancti Angeli.

ILL. beneficia sancti Archangeli, oblata petitione, sibi postulat debere concedi, quatenus in ejus nomine ora-

BENEFICIA SANCTI ARCHANGELI.] Beneficiorum nomine intelligi reliquias, discimus ex S. Greg. epist. 72. lib. 2. ubi mentio fit de cruce a summo Pontifice missa ad Dynamium, in qua beneficia entera S. Petri, & craticula S. Lau-

rentii inserta erant. Sed quæsierit aliquis, quæ tandem cogitari possint beneficia & reliquiæ S. Michaëlis: nomine enim Angeli significari Michaëlem, certum est. Responderi potest, fuisse fortasse ramentum ex lapide, in quo

ROMANORUM PONTIFICUM. 95

torium propriis constructum sumptibus possit solemniter consecrari: & ideo, frater carissime, præfati desideriis, ex nostra te præceptione convenit obedire, ut devotionis suæ, in consecratione quam postulat, potiatur effectu.

olim Archangelus apparuit, aut in Gargano monte, aut alibi uspiam. Credibilis tamen videtur fuisse pallium altari, seu memoriz sancti Archangeli impositum, & pro benedictione petentibus dono datum.

Hanc conjecturam auget, & vix non indubitaram reddit, quod mihi a V. C.

Stephano Baluzio communicatum est. Excerptum ex Historia MS. Monasterii S. Michaelis Cuxanensis in dicecesi Helnensi, quam Garfias ejusdem loci Monachus composuit circa annum M. xxx. Sic enim habet: *Sunt reliquie ipsius gloriosi Archangeli Michaelis, ex pallio scilicet ejus sancta memoria.*

TITULUS VIII.

Responsio de dedicando oratorio intra Monasterium Monachorum.

RELIGIOSIS desideriis sine difficultate præstari decet effectum. Quoniam Ill. Sancti Ill. in loco, in quo Monachi habitant, oratorium, pro voto suo dixit esse fundatum, dilectionem tuam præsentibus jussionibus duximus admonendam, quatenus ad prædictum locum, cum postulerit, ingruanter accedas, veneranda solemnia dedicationis impendens, ut quotiens necesse fuerit, a Presbyteris Ecclesiæ in supra scripto loco deservientibus celebrentur sacrificia veneranda Missarum: ita ut in eodem Monasterio, neque fraternitas tua, neque Presbyteri, præter diligentiam disciplinæ, aliquid molestiarum inferant, ut si quid pro diversorum devotione commoditatis accesserit, sibi æstiment vindicandum, cum Monachis in eodem loco deservientibus debeat proficere, quidquid offerri constiterit.

RELIGIOSIS, &c. Habetur eodem verbis apud Gregorium lib. 7. epist. 49. Inde vero constat, quod fuc-

rit jus Episcoporum & Presbyterorum in consecrata oratoria: quod Monachorum in oblationes.

TITULUS IX.

De recondendis reliquiis intra Monasterium.

RELIGIOSIS desideriis sine difficultate præstari decet effectum: atque ideo, quoniam Ill. Abbas Monasterii Ill. vel Ill. qui est supradicti Monasterii, oratorium pro voto suo dixit esse fundatum, postulans, ut dedicari debeat: dilectionem tuam præsentibus jussionibus duximus admonendam, quatenus ad prædictum locum, cum postulaverit, ingravanter accedas, veneranda solemnia dedicationis impendens, ut quotiens necesse fuerit, a Presbyteris Ecclesiæ in eodem loco deservientibus, celebrentur sacrificia veneranda Missarum.

Ita ut in eodem loco, neque fraternitas tua, neque Presbyteri, præter diligentiam disciplinæ, aliquid molestiarum inferant; aut si quid pro diversorum devotione commoditatis accesserit, sibi æstiment vindicandum: cum Monachis in eodem loco deservientibus debeat proficere, quidquid constiterit offerri.

Sanctuarium vero suscepta sui cum reverentia collocabis.

RELIGIOSIS DESIDERIIS, &c.] Desumpta formula ex lib. 2. epist. 98. S. Gregorii scribentis ad Fortunatum Neapolitanum de Monasterio Gratio-

se Abbatissæ consecrando. Affinis est etiam epistola 52. libri 1. quæ est ad Joannem Episcopum Surrentinum.

TITULUS X.

De recondendis reliquiis intra Episcopium.

QUONIAM dilectio tua sanctuarium beati Ill. sibi nostra voluntate concessa, in oratorio, quod in nomine ejus-

INTRA EPISCOPIMUM.] Nota disciplinam temporis, per quam licebat quidem Episcopo civitatis suburbicariæ domesticum habere oratorium,

sed quod rite consecraretur: nec prius tamen, quam a summo Pontifice indultum fuisset. Unde Gelasius epist. 9. ad Episcopos Lucaniæ, &c. cap. 4. *Basilicam* dem.

ROMANORUM PONTIFICUM. 97

dem beati Martyris intra Episcopium civitatis suæ asserit construxisse, postulat recondenda, ut in ejus honorem locus ipse debeat consecrari, fraternitati tuæ, si tamen nulum illic humatum corpus esse claruerit, quæ postulas, indulgemus, quatenus desiderii tui, Deo autore, potiaris effectu.

licas noviter institutas, non petitis ex more præceptionibus dedicare non audeant. Quibus ex verbis id, ab antiquis jam inde temporibus, servatum colligitur.

CONSECRARI.] Nondum in-

valuerat usus tubicularium, ut ita loquar, clanculariumque oratoriorum. Suum singula oratoria lapideum altare fixum habebant, suam a domus profanæ recto sejunctam fabricam.

TITULUS XI.

Petitio Episcopi.

AD laudem summi certum est pertinere Pontificis, quotiens sanctarum Basilicarum copia videtur accrescere. In fundo Ill. in nostro territorio constituto, Basilicam me propriis sumptibus certum est fabricasse, quam, Deo autore, vobis propitiis, in honorem sancti Ill. Martyris consecrare desidero, cui Basilicæ ad facta tecta, vel ad alimoniam custodum, de ipsius fundi Ill. & Ill. offero: ideoque oro Apostolatam vestram, uti, data jussione vestra, in prædicti sancti Ill. Martyris honorem, Basilicam possim dedicare.

Cui Basilicæ, &c. Nota rursus temporum morem, quo quisquis Basilicam ædificaret, deberet simul con-

ferre, quod ad facta tecta, alimoniam custodum, atque etiam luminaria opus esset.

TITULUS XII.

Item Responsum.

BASILICAM, quam dilectio tua, in honorem beatorum Apostolorum Ill. & Ill. nuper fabricasse commemorat, facultatem tribuimus dedicandi, præcipue si ea spatia Ecclesiæ tuæ juris esse testaris, in quibus eadem est fundata constructio, in qua etiam benedictiones de sanctua-

N

riis Apostolicis, id est, palliola de eorum confessionibus, tradidimus collocanda. Providi quoque Pontificis devotione providebis, ut possessionem servientibus ibidem profuturam, quam de propriis facultatibus deputasti, solemnī devotione transferbas.

PALLIOLA.] Brandea vocat etiam & velamina sanctus Gregorius.

TITULUS XIII.

Item Responsum.

ILL. in solo sibi concessō ab Ill. & in Ill. fundo, petitione oblata, dudum se asserit Monasterium condidisse, in quo nuper oratorium, quod deerat, esse commemorat, petens hoc in honorem Sancti Ill. debere dedicari.

Et ideo, frater carissime, si in tuæ diocesis jure consistit antedicta fundatio, præsentī præceptione suscepta, oratorium memoratum solita benedictione sacrabis. Sic tamen ut non illud publica processione a conditore aliquatenus teneatur: congregationi tantummodo, quæ illic esse noscitur, sacra mysteria celebrabis, quatenus religiosa congregatio, citra strepitum plebis, Domino die noctuque valeat supplicare.

ET IDEO.] Solemnis forma præ- | lis usurpatur.
ceptionis, quæ in consequentibus titu-

TITULUS XIV.

Item Responsum.

PETITIONEM dilectionis tuæ, boni operis perfectione gaudentes, congrua gratulatione suscepimus: & ideo Basilicam, quam dudum asseris Arianæ hæresis speluncam fuisse, nunc solitudinis tuæ opera catholicæ fidei, Christo Deo nostro ac Salvatore nostro regnante, aptaveris concedendam, quam postulas, ut in honorem beatorum Ill. atque Ill. Martyrum debeat consecrari.

ROMANORUM PONTIFICUM. 99

Et ideo, frater carissime, si in tuæ parochiæ memorata constructio jure consistit, & nullum corpus ibidem constat humatum, prædictam Basilicam reconciliandi, atque consecrandi, tibi nostris præceptionibus facultatem moveris attributam.

TITULUS XV.

De altari dedicando.

RELATIONIS tuæ, sed & petitionis oblatae ab Ill. tenore decurso, necesse fuit rationabiliter respondere: ideoque in altare, quod in Basilica Sancti Ill. olim dedicata constructum dicitur, dilectionis tuæ consecratio aptata perveniat: quatenus ædificatoris devotio desiderii sui plenum sortiatur effectum.

TITULUS XVI.

De recondendo corpore Sanctorum

FILIUS noster Ill. suis nobis suggestionibus indicavit, partibus Ill. corpus Beati Ill. noviter fuisse repertum, & quod Ill. gloriosus genitor ejus in Basilica, quam noviter ædificavit, idem corpus statuit collocandum, petitque ut eadem Ecclesia solemniter debeat consecrari.

Ideoque, frater carissime, si in tuæ parochiæ memorata constructio jure consistit, nullumque corpus ibi constat humatum, percepta primitus a prædicto viro donatione legitima, quæ in luminariis ejusdem basilicæ digne possit sufficere, eandem Ecclesiam, convocatis aliis fratribus & Coëpiscopis nostris tibi vicinantibus, stude solemniter dedicare, quatenus devotionis suæ in consecratione, quam postulat, potiatur effectum.

SOLEMNITER, &c.] Observa
geminum consecrationis modum: com-
munem unum, de quo superiores formu-
læ; alterum solemnem, ad quem vicini

Episcopi convocantur: talis fuit dedi-
catio Basilicæ, quæ Synodo secundæ
Arausicanæ occasionem dedit.

N. ij.

TITULUS XVII.

Basilica quæ post incendium reparatur.

BASILICAM, quam in castro Ill. dilectio tua post incendium asserit reparatam, & in honorem beati Ill. habitatores loci ipsius desiderant consecrari, dedicationis tibi in eo præceptionis nostræ serie facultatem tribuimus, ut fidelium devotio competentem fortiatur effectum. Scias sanctuaria noviter missa: sanctuaria vero suscepta sui cum reverentia collocabis.

SCIAS SANCTUARIA] Roma | bantur. Sic enim Pontifex aliqua ex
mittebantur reliquiæ, aut certe accipi | parte videbatur ipse locum sanctum
aliunde speciali præceptione manda- | construere.

TITULUS XVIII.

Basilica quæ post ruinam alterius juxta ipsam constructa est.

QUONIAM beati Ill. Basilicam lateribus aliquando constructam funditus perhibes corruisse, & ita ruina ipsa vel aliis squaloribus esse repletam, ut mundari difficilius fuerit, quam ædificari: te autem in vicino omnino ejusdem loco, Basilicam aliam in honorem prædicti Martyris, non de lateribus, sed de calce atque arena instruxisse commemoras, sed & in meliorem longe statum, quam illa fuerat, surrexisse. Nunc autem facultatem tibi ejusdem Basilicæ tribui desideras dedicandæ, & ut de prædictis ruinis ad novam Basilicam ipsæ reliquiæ transferantur.

Ideoque, ut pia & justa sunt, quæ a tua fraternitate poscuntur, dedicandi tibi prædictum locum concedimus, Deo propitiante, licentiam; sed & reliquias cum honore debito transferendi, atque in ea quæ a te constructa est,

TRANSFERENDI.] Ut sine missis | bat Basilicam, ita neque ea ex uno loco
Roma sanctuariis consecrare non lice- | in alterum consecrationis gratia transferre.

Basilica collocandi. Hæc enim ad filiorum Ecclesiæ gaudium, & ad tuæ opinionis, vel etiam mercedis, utilitatem noscuntur pertinere.

TITULUS XIX.

Peritio de dedicando Baptisterio.

VOTIVA solemnitas animorum exigit augmenta Basilicæ, quatenus in bonum religionis populi devotio major ad crescat. Ergo quia in Basilica Sancti Ill. & in fundo Ill. juris mei Baptisterium collocavi, ita ut reliquias in eodem loco sanctorum Martyrum Ill. & Ill. desiderem introduci: idcirco provolutus Apostolatus vestri meritum obtestor, & per sedem, quam regitis, divinitatis sorte Vicarii, ut datis ad nostrum venerabilem Ill. Episcopum jussionibus, in cujus diœcesi videtur esse constructum, dedicationem Baptisterii, prædictis Martyribus propitiis, fieri censeatis, ut in fide catholica, ad crescente populo, & agente beatitudini vestræ gratias, reliquiæ collocentur: cui Basilicæ facta donationis cartula, fundos Ill. & Ill. me collocaturum esse promitto.

BAPTISTERIUM.] Non est fons ipse sacer, sed ædes Basilicæ addita, quare dicitur *augmentum Basilicæ*, rotunda ut plurimum instar testudinis, in cujus medio fons sacer. In nonnullis Ecclesiis, præsertim cathedralibus, ejusmodi ædes conspicitur etiamnum, quæ ut non est sub eodem tecto cum Basilica, ita proprium habet consecrationis ritum. Depingi solebat imaginibus baptismorum in Novo Testamento celebrium, Christi a Joanne, Eunuchi a Philippo, &c. Ornabatur quoque San-

ctorum statuis atque reliquiis: imo & suum etiam habuit olim altare. Hæc partim ex veteribus Scriptoribus constat, partim ex relictis antiquæ religionis vestigiis.

BASILICÆ.] Ubicumque constitutum erat Baptisterium, suam habuit plebem, atque ita fiebat, ut more nostro loquamur, parochialis: unde Zacharias Papa prohibuit, ne Baptisteria in privatis oratoriis constituerentur. Unde etiam in formula dicitur, *quatenus populi devotio major ad crescat.*

Responsum dedicandi Baptisterii.

FILIUS noster in fundo Ill. juris sui Basilicam dudum dicatam oblata asserit petitione, & se prædicta in Basilica Baptisterium, quod deerat, suggessit condidisse, quod solemnî benedictione sacrari desiderat, atque in eodem Baptisterio Sanctorum Ill. & Ill. sanctuaria debere collocari.

Idcirco, carissime frater, si in tuæ diœcesis memorata fundatio jure consistit, præceptione suscepta, desideriiis satisfacies conditoris: sic tamen, ut oblatarum rerum primitias donatio solemnîs præveniat, denuntiaturus ex more, nihil illic juris fundatori ulterius jam deberi, nisi processionis gratiam, quæ Christianis omnibus in commune debetur: quatenus & desideria conditoris in omnibus compleantur, & per sacrum lavacrum regenerandis illic peccatorum maculæ deleantur.

FILIUS NOSTER, &c.] Hinc accepta est magna ex parte, unde & consequens, paucis quibusdam verbis aliunde assumptis.

DONATIO SOLEMNIS.] Quæ

alendo Presbytero Cardinali, id est, titulari, sufficeret: *legitima* dicitur a Pelagio I. & S. Gregorio; a neutro summa expresse traditur.

TITULUS XXI.

Item Responsum.

PETITORIA Ill. nobis suggessit insinuatione, quod habetur in subditis, in loco Ill. juris sui Baptisterium se asserit construxisse.

Et ideo, frater carissime, præsentî præceptione suscepta, desideriiis satisfacies conditoris: quatenus per venerandum lavacrum peccatorum illic maculæ deleantur.

PETITORIA, &c.] Formula desumpta est paucis immutatis ex lib. XI.

S. Gregorii epistola 24. ad Honorium Episcopum Tarentinum.

CAPUT VI.

De rebus Ecclesiæ procurandis & alienandis.

ARGUMENTUM.

Cum mittitur ad patrimonium gerendum curator, datur primum ei procurandi autoritas: deinde scribitur & ad colonos, ut obediant; & ad Patritium Provincie, ut patrocinetur; & ad Iudicem pariter, ut in causis pauperum adjuvet; & ad Episcopos loci, ut opem ferant. Postea fit potestas & conficiendi legitimas locationis cartulas, & commutandi sive fundos, sive mancipia, & servos seu pueros concedendi. Denique post rationes administrationis gestæ redditas, tribuitur immunitas. Horum omnium formulæ hic habentur, & tres insuper aliæ nempe liberatis, qua donatur servus, & tractoriarum, quibus, vel qui mittuntur ad negotia sedis Apostolicæ, vel qui redeunt in patriam, post limina Apostolorum rite salutata, instruuntur.

TITULUS I.

Præceptum quando laicus tonsuratur, & fit Regionarius.

QUos bonæ vitæ opinio & optimæ conversationis meritum commendat, hos & nos intra Ecclesiasticum ovile aggregare non despiciamus.

Et quia ex narratione plurium sumus satisfacti de conversationis tuæ modestia, quod elegantis vitæ sis, dignum censuimus inter Clerum hujus Apostolicæ Dei Ecclesiæ te connumerari, ac inter Notarios Regionarios, per hujus præceptionis paginam, ex autoritate beati Petri Apostolorum Principis, cujus licet impares meritis, Deo tamen dignante, vices gerimus, ab hac die noveris te esse ascriptum, quatenus talis beneficii vel promotionis memor existens,

diebus vitæ tuæ, in his quæ injuncta fuerint a proceribus tuis, fideliter ac sinceriter deservias, & in cunctis obedientiam & rectitudinem exhibeas, ut Deo beatoque Petro Apostolo auctori & protectori nostro acceptus appareas, & apud nos commendatior de fidei servitio, atque laude dignus proberis.

TITULUS II.

Præceptum, quando absens Subregionarius fit Regionarius.

QUI in commissis sinceriter fidem suam illibatam exhibet, unde Apostolorum Principi, ejusque Vicario, possit esse acceptus, merito ad incrementum provehitur dignitatis, & fortiori, nostro interveniente præceptionis annisu, ditatur honore.

Et idcirco de tuis fidelibus servitiis, quamquam dudum, tamen & in præsentem ex suggestionem Ill. satisfacti, promotionis munificentiam tibi concedimus: & ideo ex autoritate beati Petri Principis Apostolorum, cujus licet impares meritis, Deo tamen dignante, vices gerimus, noveris te ab hac die inter Regionarios Notarios esse adscriptum, quatenus talis beneficii existens memor, tu quoque meliora valeas ac festines demonstrare servitia.

TITULUS III.

Præceptum, eunte ordinatore in patrimonium.

SALUBRI providentia, quicquid Ecclesiastica requiritur utilitas, illis committendum credimus esse personis, quas fidei puritas, vel placitæ actionis studium laudabili opinione commendat: quapropter tibi Ill. quod divina gratia suffragante dictum sit, omne patrimonium juris sanctæ Romanæ, cui Deo auctore deservimus, Ecclesiæ, per insulam

ROMANORUM PONTIFICUM. 109

lam Ill. constitutum, præsentì præceptione peræquandum, siue ordinandum committimus : injungentes ut colonorum vires, subdivini judicii contemplatione, consideres, & quantum pensionis nomine, a præsentì Ill. indictione, inferre debeant, sollicita provisione disponas, ne quisquam eorum, ultra quam sufficit, exigi coarctetur, aut amplius quam inferre convenit, minusve persolvat; & quidquid tibi, cum Dei timore, provida deliberatione constiterit, ejusdem creatoris nostri dextera protegente, disponas : ut cui prævideris aliquid relaxandum pensionis, levigationem inveniat; & cui addendum esse credideris, quod justum est, cogatur exolvere : quia id quod pauperibus erogatur, longe sit a mercede, si in his, a quibus inferitur, non fuerit juste ac misericorditer dispensatum.

TITULUS IV.

Item aliud, fundi Rectori.

QUONIAM in ordinando, siue discutiendo patrimonio sanctæ Romanæ, cui Deo autore deservimus, Ecclesiæ, in provincia Ill. constituto, præsentì Ill. indictione, jubemus te rectorem accedere : te videlicet bene agente, & absque colonorum gravamine conversante, ut divini consideratione judicii, nostræ quoque commonitionis memor, ita te efficaciter & fideliter exhibeas, ut nullius neglectus, vel fraudis, quod absit, alicujus inveniaris sustinere periculum : magis autem id agas, quatenus de fide & industria tua divinæ possis gratiæ commendari. Ad familias quoque ejusdem patrimonii, secundum morem, præcepta direximus, ut nihil, quod ad peragenda ea, quæ tibi injuncta sunt, in aliquo valeant impedire.

TITULUS V.

Colonis, & Familiæ massarum sive fundorum in
Provincia constitutæ.

AD sollicitudinem vos Ill. sedis nostræ Notarii & Re-
ctoris dispositio nostra pertinere constituit. Jubemus
enim, ut ejus, pro Ecclesiæ utilitatibus & cultura agro-
rum, mandatis parere properetis, & salubrioribus obedire
præceptis: cui talem dedimus potestatem, ut eos, qui con-
tumaces extiterint, districta severitate corripiat. Noveritis
enim sub hac conditione vos esse commissos, ut mancipia,
si qua foris latitant, vel fines pervasos, sua instantia juri
Ecclesiastico revocare non differat: pariter etiam periculo
suo fuisse commonitum, ne aliquando violentiam rebus
alienis, vel raptum forsitan, facere præsumatis.

AD SOLICITUDINEM, &c.] Descripta est, paucis admodum immu-
tatis, ex lib. 7. Gregorii epistola 52.

ad colonos Syracusanos: habetur verò
totidem verbis in codice Thuanæo.

TITULUS VI.

Præceptum ad commendationem euntis Rectoris
in patrimonium, ad Judicem Provinciæ.

QUI in actione positus bonis se omnipotenti Deo com-
mendare studet operibus, viam sibi profecto sternit,
per quam salubriter ad desiderata perveniat, & ad majora
semper, Christo adjuvante, proficiat.

Itaque præmissis salutationis alloquio, Ill. Notarium por-
torem præsentium, quem ad regimen patrimonii Eccle-
siastici in Ill. insula constituti transmisimus, vestræ magni-

QUI IN ACTIONE.] Habetur
in codice Thuanæo hac inscriptione:
Ill. Episcopus, servus servorum Dei, Ill. In-
sula Ill. glorioso Judici. In fine adduntur
aliquot lineæ, quæ in formula sequenti

totidem verbis leguntur, ut suspicari
merito liceat, exscriptorem codicis
Thuanæi formulas duas in unam con-
traxisse præ oscitantia.

ROMANORUM PONTIFICUM. 107

tudini commendamus, ut bonitatis vestrae illi affectum & gratiam in causis pauperum libentissime commenderis: atque ita cum, sicut revera christianos decet, in omnibus adjuvetis: quatenus dum, vobis concurrentibus, utilitatem commissam peregerit, ante omnipotentis Dei oculos, intercedente beato Petro Apostolorum Principe, actionum vestrarum mercedem invenire, & ejus semper debitricem habere Ecclesiam valeatis.

TITULUS VII.

Ad Patricium Provinciae.

QUod illa protegit, unde aliquid accedere cognoscitur pauperibus alimentum, quid aliud agit, quam de proprio egentibus eleemosynam subministrat? Quod & quia ita esse excellentiae vestrae indicium non latet, libenter scribimus ea, quae facere vos sponte confidimus.

Proinde, honore debito salutantes, latorem praesentium Ill. cui patrimonii Ecclesiastici in illis partibus constituta cura commissae est, scriptis praesentibus commendantes, petimus, ut ei auxilii vestri salus dignanter assistat, atque illum, quaecumque causa poposcerit, adjuvet: quatenus pro impensis patrociniis bonis, & nos orare pro excellentiae vestrae incolumitate enixius provocemur, & beatus Petrus Apostolorum Princeps, cui vestrum obsequium commodatis, dignam vobis & hic & in futurum retributionem compenset. Nec enim novum vobis est, ista, quae poscimus, agere: nam multi exinde venientes tanta de vobis testati sunt, ut majorem de sublimitatis vestrae bonitate fiduciam capere, quam olim habuimus, debeamus:

AD PATRICIUM.] Praefectos Provinciae intellige, sive qui ab Imperatoribus Constantinopolitanis mittebantur in Occidentem, ad regendas Provincias, quas nondum alii Reges occupant: sive qui a Regibus Galliarum in suis ditionibus constituebantur.

Est apud Gregorium non una epistola ad Patricium Siciliae: sunt & epistolae plures ad Patricios Galliarum Arigium, Dynamium, &c. Sunt autem epistolae illae ita similes huic, ut unum omnes autorem habere merito dicantur.

O ij

quoniam postulatus rationi sine dubio creditur exhibere, quæ consuevit etiam non postulatus præstare.

Omnipotens Deus ab omni malo vos protegat, & de vestra nos semper faciat salute gaudere.

TITULUS VIII.

Item ad Episcopos.

NOTARIO Ill. sanctæ nostræ Ecclesiæ patrimonium in insula Ill. a præsentī Ill. indictione, Deo auxiliante, peragendum noveritis esse commissum: quare dilectio vestra memorato Notario, ubicumque necesse habuerit, solatia festinet impendere: quatenus adjutus vestro auxilio, quæ ei injunximus, sine impedimento valeat explicare: ut dum nobis de obedientia vestra retulerit, apud nostros animos possitis, Deo propitio, melius commendari.

NOTARIO.] In codice Thuanæo habetur hæc inscriptio: Ill. Episcopus, servus servorum Dei, Ill. Episcopis a patribus. Et postea: Notarius Ill. sanctæ nostræ Ecclesiæ patrimonium in insula Ill. si-

tum ab hoc præsentī anno dominica Incarnationis M. Ill. Deo auxiliante, gubernandum noveritis esse commissum. Quæ de re, &c.

TITULUS IX.

Tractoria.

ECCLIASTICÆ causæ non recepit utilitas tarditatem: ideoque apud excellentissimum filium nostrum Ill. Regem Ill. Notarium sanctæ nostræ Ecclesiæ destinavimus. Exhortamur, ut ei caballos, cum quibus ad vici-

TRACTORIA.] Ante novem annos, cum ad M. Mercatoris Commonitorium notas adderem, utramque edidi, occasione epistolæ illius, quam Zozimus Papa ad omnes orbis Episcopos de condemnatione Pelagii & Celestii misit, quamque Mercator Tractoriam dictam tradit. Eo loci

Jacobum Gothofredum codicis Theodosiani commentatorem notavi, quod ubi Bernardinum Ferrarium arguere voluit, Episcopos scripsisset, cum tractoriis ad Synodum a Pontificibus evocarentur, fuisse quidem a fidelibus christiana caritate acceptos in via: sed id tractoriis neque præceptum, neque

nam civitatem facile possit occurrere, caritas vestra sine mora faciat procurare: quatenus actio, quæ ei injuncta est, cum divino favore vestroque solatio, celeriter mereatur effectum.

comprehensum, imo nec id ex ullo adhuc loco probari. Dixi enim ex his duabus tractoriis, quibus inferioris dignitatis hominibus providetur, exhortatione & præcepto ad fideles, non improbabili colligi posse, quid de vocatis ad Synodum Episcopis sentire oporteret. Non probavit autor dissertationis de Literis canonicis, notari a me Gothofredum: sed ut cursum legerat, quæ scripsi, ita contrarium atque dixi, mihi imposuit. Voluit me locutum de tractoriis Imperatoris, cum de Pontificiis agerem, & negare præceptum de

ferenda ope, cum expresse affirmarem. quæ fuit incuria legendi: absit enim ut aliud quidquam cogitem.

Affinis quædam est inter epistolas Pelagii I. ab Holstenio ex collectione Cardinalis Deuldedit excerptas, quas Joanni Comiti, malim *Curatori*, Patrimonii, Luminosum Presbyterum, ad gerendum aliquod sedis Apostolicæ negotium, directum commendat.

Est apud Marculfum lib. I. formula 11. celebris quædam tractoria Regis evectionem Legato decernentis.

TITULUS X.

Item tractoria.

PRÆSENTIUM latores pro sua devotione liminibus beatorum Principum Apostolorum præsentati, petierunt, ut a nobis relaxati, valeant ad propria remeare: ideoque præcipimus, quatenus sine impedimento solatium eis ac consultum impertientes, eos absolvere debeatis, videlicet ut ex vestra subventionione refecti, sospites valeant & infantes ad propria repedare. Ad eorum vero sustentationem, itineris adjumentum atque vires impendite, vicissitudinem vobis a remuneratore omnium bonorum Deo impertiendam absque dubio præstolantes.

ITEM TRACTORIA.] Huic nostræ tractoriæ affinis est, quæ inter formulas veteres decima numeratur, quæque pœnitens, dum expiandi sceleris gratia peregrinando loca sancta invi-

sit, fidelibus commendatur, ut mansionem, focum, panem & aquam ab iis accipiat.

ABSOLVERE.] Liberos dimittere.

TITULUS XI.

Præceptum autoritatis de faciendis cartulis.

QUÆCUMQUE ad Ecclesiasticarum rerum locationes contractusque respiciunt, sicut salubre est, Pontificale providere consultum: ita providæ ejus autoritatis interesse censuram, necesse est, ut non tantum legaliter, sed etiam regulariter, possit res Ecclesiæ Dei committi poscentibus.

Quia igitur vineas atque casales juris sanctæ Romanæ, cui, Deo autore, deservimus Ecclesiæ, in patrimonio Ill. quod curæ tuæ commissum est, constitutas, diversi sibi factis cartulis postulant debere conducì, atque ipsam conductionem multis desiderant annis extendi: experientia tua, hac autoritate suffulta, prædictas vineas & casales, cum omnibus eis pertinentibus, factis solemniter cartulis, sub justa pensione, rationibus ecclesiasticis annis singulis persolvenda, dare non differat.

Ita sane, ut nulla ratione præsumas, colonos sanctæ nostræ Ecclesiæ emittere, neque locum eis pertinentem ulla ratione usurpare, & alii cuilibet conducere vel locare: nam sunt omnia irrita & vacua, quæ feceris, si extiteris temerator.

Quatenus hoc modo, interveniente locationis conductionisque contractu, & illis eorum labor sit utilis, & sanctæ nostræ Ecclesiæ procuretur utilitas atque indemnitas.

TITULUS XII.

Item aliud, de faciendis cartulis.

QUAMVIS ea, quæ legaliter geruntur, nulla valeant refragatione convelli, ne qua tamen possit esse contrahendi dubietas, necessario nostra intervenire debet autoritas.

ROMANORUM PONTIFICUM. III

Quia igitur Ill. vineæ tabulas plus minus tot juris sanctæ Romanæ, cui, Deo autore, deservimus Ecclesiæ, in patrimonio, quod curæ tuæ commissum est, constitutas, sibi factis cartulis postulat debere conduci, atque ipsam conductionem multis desiderat annis extendi: experientia tua, hac nostra auctoritate suffulta, prædictam vineam, cum omnibus ei pertinentibus, factis solemniter cartulis, sub unius aurei solidi pensionem rationibus Ecclesiasticis annis singulis persolvendam, dare non differat.

Quatenus hoc modo interveniente locationis conductionisque contractu, & illis suis labor sit utilis, & sanctæ nostræ Ecclesiæ procuretur utilitas.

AUREI SOLIDI.] Si aureus solidus Romanus sex millibus denariis æstimetur, quod vult Cassiodorus, & singuli denarii Romani tribus asibus & semi, ut habet communis opinio. Aureus solidus mille libras Gallicas & paulo amplius valet.

TITULUS XIII.

Præceptio de commutando fundo.

QUANQUAM rei commutatio ex ipsa corporali traditione possit firma consistere, vel ea, quæ legaliter geruntur, nulla valeant refragatione convelli: ne qua tamen possit esse contrahendi dubietas, nostræ debet intervenire auctoritatis annisus.

Et quoniam Ill. fundum Ill. positum in loco Ill. juris sanctæ Romanæ, cui, Deo autore deservimus Ecclesiæ, poposcit, atque desiderat commutare, ad cuius vicem fundum Ill. positum in loco Ill. juris proprii concedere velit: experientia tua, hac nostra suffulta auctoritate, prædictum fundum Ill. in integro juris sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ut præmissum est, existentem, a præsentis Ill. indictione denominato Ill. contradat atque commutet, suscipiens ab eo nimirum ad invicem ejusdem fundi, in jus dominiumque sanctæ nostræ Romanæ Ecclesiæ, denominatum fundum Ill. in integro, & omnibus ei pertinentibus, vel quæcumque

sunt nomina ejusdem fundi, quæ in Ecclesiastico nostro Scrinio pro futuri temporis cautela contradere Scriniariis sanctæ Ecclesiæ nostræ convenit.

Quatenus hoc modo interveniente, & ille suæ petitionis potiatur effectu, & sanctæ nostræ Ecclesiæ procuretur indemnitas.

TITULUS XIV.

Præceptum de commutando mancipio.

CONSTAT strenuitatem tuam, juris sanctæ Romanæ, cui, Deo autore, deservimus Ecclesiæ, puerum nomine Ill. nutritivisse, ipsumque in ministerium tuæ domus per tot annos etiam habuisse, quam tuæ strenuitati precatus es nos commutare, ad cujus vicem Ill. puerum natione Ill. juvenem tribuere poposcisti.

Tuis denique precibus flexi, per hujus nostræ præceptionis atque commutationis paginam, antefatum puerum in jura nostræ sanctæ Ecclesiæ suscipientes, sibi qui supra Ill. a præsentis Ill. indictione, puerum ante dictum Ill. jure irrevocabili concedimus, atque donamus, nullam jurisdictionis partem sanctæ nostræ Ecclesiæ in eum de cætero habere decernentes.

In cujus fidem præceptionis atque commutationis paginam manu nostra roboratam tibi tradidimus.

TITULUS XV.

Item aliud, de commutando mancipio.

AB BAS Monasterii Ill. propria nobis relatione suggestit, memorati Monasterii quemdam servum in possessione Ill. famulam nostræ Ecclesiæ fuisse sortitum.

SORTITUM.] Vel optare, vel etiam duxisse uxorem.

Pro

ROMANORUM PONTIFICUM. 113

Pro quibus tuæ experientiæ, præsentis præceptionis nostræ autoritate injungimus, ut accedens apud locum Ill. in patrimonio Ill. tibi commissio, pro prædicta Ecclesiæ famula vicariam suscipias a prædicti Monasterii hominibus, & commutatione propriam Ecclesiæ emittas, eo quod colonum Monasterii est sortita, ut deinceps in possessione Monasterii absque ulla repetitione debeat deservire.

Pro cujus rei peragenda firmitate, præsentem præceptionem nostram intervenire censuimus, ut prædicta commutatio omne in posterum stabilitatis robur obtineat.

TUÆ EXPERIENTIÆ.] Ad Curatorem patrimonii dirigi præceptum, passim apud Gregorium III. Curatores patrimonii appellantur. constat ex appellatione, qua ubique

TITULUS XVI.

Præceptum de donando puero.

NIHIL sibi subtrahit, qui sedule sibi ministrantibus aliquid largitur, Domino Deo nostro dicente: *Beatus servus ille, quem cum venerit Dominus, invenerit vigilantem.* Luc. 12. v. 37.

Ideoque ex Apostolica autoritate tibi puerum nomine Ill. ex jure Xenodochii Ill. largimur ad serviendum, compassionis modo a nobis tibi impenso, pro gratitudinibus tuis, atque fideli servitio nobis exhibito, quem in tuo dominio, sub ea conditione statuimus esse, ut post tui diem obitus, si bene servierit, iugo servitutis absolvatur, libertate a te munitus.

Quam nostram autoritatis præceptionem quicumque maluerit violare, sit æternæ condemnationis innodatus vinculo.

PRÆCEPTUM DE DONANDO, &c.] Similes duæ sunt, aut certè non admodum diversæ, apud Gregorium Magnum: altera, lib. 2. epist. 57. qua Theodoro Consiliario Acoimum puerum; altera, lib. 10. epist. 52. qua Joannem puerum Felici Portuensi Episcopo per epistolam dono dat.

Item præceptum de concedendo puero.

EXEMPLO pastoralis benignitatis accenduntur fidelium animæ, & maxime ministrorum Ecclesiasticæ dignitatis; ut fidelia servitia in commissis, non solum ipsi exerceant, verum alios adhibere commemorent.

Quapropter fidelibus servitiis tuis satisfacti, dilectioni tuæ Ill. puerum, qui ex colonatu massæ Ill. patrimonii Ill. juris sanctæ Romanæ, cui, Deo autore, deservimus Ecclesiæ cognoscitur, collocata tibi munificentia, Apostolica autoritate donamus, cedimus, atque largimur, & juri atque dominio tuo eundem Ill. puerum conferimus. Ita ut, ab hac die, ut proprius dominus, ejus servitio potiaris, & quidquid de eo facere volueris, liberam ex nostra autoritate habeas facultatem: quatenus hoc beneficio potitus, etiam meliora nobis ac fideliora obsequia exhibere inviteris.

PRÆCEPTUM, &c.] Hæc & conditionem apponat, posteriores naturalia consequens a priore differt, quod iam prior largiendæ testamento libertatis

TITULUS XVIII.

Item præceptum de concedendo.

CREDIMUS ad augmentum & laudem sanctæ Ecclesiæ pertinere, si ex donis beati Petri Apostolorum Principis, cujus, licet impares meritis, vices tamen, Dei dignatione, gerimus, ejus utilitatibus fidelia exhibentibus servitia, aliquid largiamur: non enim respicit ad dispendium, quod eis irrogatur, dum largitatis Apostolicæ munificentia invitantur majori studio atque alacritate in commissis invigilare ministeriis, & solerti cura erga creditas utilitates impendere devota mente certamina.

ROMANORUM PONTIFICUM. 115

Igitur tuis fidelibus atque sinceris provocati servitiis, ad aliquantulam tuæ puritatis remunerationem, ex largitate beati Petri Apostolorum Principis, in præsentī Ill. indiçtione, donamus tibi atque largimur puerum nomine Ill. natione Ill. ex familia sanctæ Romanæ, cui, Deo autore, deservimus Ecclesiæ, in tua transferentes jura, ita ut in eo jus atque dominium, ut in propriis famulis habere debeas: nec licentia sit cuilibet, a tuo aliquando jure auferre, quidquid tuorum ad aliquantulam recompensationem servitiourum bona voluntate dignoscimur contulisse.

Quam donationis paginam manibus nostris roboratam tuæ dilectioni tradidimus pro futura cautela.

TITULUS XIX.

Securitas.

JUSTITIÆ consentaneum esse dignoscitur, ut ii, qui Ecclesiasticis utilitatibus fideliter serviunt, perfecta debeant securitate muniri, quatenus nullam impoſterum a quoquam patiantur jacturam.

Et quoniam patrimonium Ill. juris sanctæ Romanæ, cui, Deo autore, deservimus Ecclesiæ, curæ tuæ commissum est, cujus exactionem, per nostrum dispositum, fecisse dignosceris, præsentī Ill. indiçtione de nuntiatica, vel de aliis accidentibus causis, prædicta Ill. indiçtione, pro quo tradidisti nobis de suprascripto patrimonio in auro scilicet solidos x. boves numero pari x. caballos x. vaccas x. porcos juxta accepturi tui tenorem.

SECURITAS.] Non est tantum acceptilatio vel apocha, sed rationum rite redditum testimonium, quo muniti Procuratores rerum Ecclesiasticarum securi vivebant. Vox ista sic accipitur epist. 42. lib. 1. Gregorii Magni.

Suspicio, securitatis formulas istas duas ad posteriora tempora pertinere: nam subscribendi formam, qua Notarii nomen in utraque apponitur, vix

reperitur ante nonum, aut etiam decimum sæculum; & actionaria portarum urbis, cujus mentio fit, in posteriore spectat tempus, quo summi Pontifices jam dominabantur Romæ. Accedit, quod terribilis illa comminatio, quæ eidem posteriori formulæ subjungitur, fervorem noni sæculi, decimique genium sapiat: adde, si volueris, corruptiorem Latinitatem.

P ij

TITULUS XX.

Securitas.

CONSTAT nos magnitudini vestræ commisisse actionaria de diversis portis hujus Romanæ urbis ad peragendum in fide dominicale, de hac transacta indictione, cujus exactione fecisse dignosceris fideliter, quodcumque exinde abstollere exigereque valuistis, sine ulla fraude præsentare atque assignare in integro visi estis, & in omnibus a vobis completi sumus de eadem actionaria: nihilque apud vos remansisse manifestum est, dum omnia puriter fideliterque cum omni integritate manifestum est vos præsentasse.

Statuentes Apostolica censura, & autoritate beati Petri Principis Apostolorum, ut nullus unquam, sit licet magna parvaque persona, præsumat quoquo modo vos heredesque vestros pro eadem actionaria molestare, aut quamlibet requisitionis controversiam vobis vestrisque heredibus inferre: unde amplissima vobis heredibusque vestris cautela plenariam securitatem duximus muniendam, quam Ill. Notario & Scriniario sedis nostræ scribendam præcipimus, cuique manu nostra subscripsimus, & vobis contradidimus, sub die Ill. Imper. Domino, filioque, & cætera.

DOMINICALE.] Jus domini.

TITULUS XXI.

Præceptum libertatis.

DOMINO credimus Deo nostro placere, quod pietatis intuitu discreta prosequitur compassio, eo di-

PRÆCEPTUM LIBERTATIS.] libertate donantur, suntque cives Romani.
 Desumpta videri potest aliquatenus hæc formula ex epist. 12. lib. 5. Gregorii Magni, ubi Montana & Thomas Porro autem plures sunt in collectione V. C. Bignonii ingenuitatis for-

ROMANORUM PONTIFICUM. 117

cente: *Misericordiam volo, & non sacrificium.* Ipse namque in suis legitur eloquiis conductis operariis tribuisse mercedem. *Osee 6. v. 6.
Matt. 9. v. 13.*

Ad cujus imitationem, nos, qui pastoris vices, eo dispensante, gerimus, fidelia exhibentibus servitia, præmia laborum reddere debemus, ut illi, quod miserando fecerimus, sit acceptabile.

Igitur servitiis exhibitis, prona, in quantum voluisti, mente, quibus nostro in commissis animo satisfacisti, te Ill. sanctæ, cui, Deo autore, servimus Ecclesiæ, famulum, autoritate beati Petri Apostolorum Principis, per hujus nostræ præceptionis paginam, recompensationis munere, a præsentis Ill. indiotione, cumulo libertatis largito, ab omni servili fortuna & conditione liberum esse censemus, civemque Romanum solum ab omni subjectionis noxa decernimus: nec aliud cunctis, nisi solam salutationem debere, ut perfecto, absolutus jugo servili, ritu possis degere, quibus advixeris diebus, & more liberorum, Deo agens gratias, pro cujus hoc amore & mandato te constat promeruisse.

mulæ: plures quoque eruditæ ad eas, siue quæ apud Marculum, siue quæ in tribus aliis veterum formularum collectionibus habentur, notæ. Nulla tamen huic nostræ conferenda, quæ cui cumulum libertatis largitur, civem Romanum declarat: nec jure cuiquam debere aliud, nisi solam salutationem, perfectoque

ritu posse degere: quibus omnia ingenuitatis jura comprehendi apertum est. Merito igitur hæc singularis forma observanda est.

CUMULO LIBERTATIS.] Id est, plenissima illa libertate, quæ jussu appellatur, *Instit. de libertinis, tit. 5.*

CAPUT VII.

Diversa privilegia Apostolicæ autoritatis concessa Monasteriis, Diaconiis, & Xenodochiis.

ARGUMENTUM.

Comprehenduntur hoc capite diversa privilegia Apostolicæ autoritatis Monasteriis, Diaconiis, & Xenodochiis, aliisque piis locis.

P iij

concessa ; neque visus est debere ullus alius ordo statuendus, quam qui reperitur in codice MS. in quo perturbate omnia permiscetur : ponitur tamen in fronte, propter singularitatem, Prologus in Judicatum.

Non præsto ætatem omnium ejusmodi formularum : suspicor enim id accedisse collectioni isti, quod Ordini Romano, qui cum simplicior esset primum breviorque, additamenti auctus est. Opinor ab audaci manu inserta esse huic parti quadam sequioris ævi: neque enim præcedentis ætatis leniori spiritu plena sunt, sed terribiliter minantur ; qui genius novi decimique sæculi.

Paucissima quædam observavimus ad singulas formulas, quoniam nihil admodum Ecclesiasticæ vetustatis habent, nihil reconditioris doctrinæ: voces autem inclinatæ Latinitatis, si quæ occurrant, ex Glossario V. Clar. Cangei facile intelligentur.

Prologus in Judicatum.

CUM pro exequendis justitiæ profectibus, & altercantium sopiendis tergiversationibus, pastoralis nos vehementer provocare dignoscatur sollicitudo curæ : idcirco vigilantius insistimus, ut, si qua inter partes deceptio exoritur, liquida protinus indagine jus perscrutari, & æquitatis moderamine, quoad cuncta congruant, limari queat.

Et quoniam constat, &c.

Privilegium.

I.

QUONIAM semper sunt concedenda, quæ rationalibus congruunt desideriis, oportet ut devotio conditori piæ constructionis oraculi in privilegiis præstandis minime denegetur.

Igitur quia postulasti a nobis, quatenus Monasterium Sancti Ill. situm in loco Ill. privilegiis sedis Apostolicæ de-

QUONIAM, &c.] Zacharias Papa | fundatori Monasterii Fuldenfis concessit hac formula privilegium Bonifacio | sit anno circiter 750.

ROMANORUM PONTIFICUM. 119

coretur, ut sub jurisdictione sanctæ, cui, Deo autore, deservimus Ecclesiæ, constitutum, nullius alterius Ecclesiæ jurisdictionibus submittatur.

Pro qua re piis desideriis faventes, hac nostra autoritate, id quod exposcitur, effectui mancipamus: & ideo omnem cujuslibet Ecclesiæ Sacerdotem in præfato Monasterio ditionem quamlibet habere, vel autoritatem, præter sedem Apostolicam, prohibemus: ita ut nisi ab Abbate Monasterii fuerit invitatus, nec Missarum ibidem solemnitate quispiam præsumat celebrare, omnimodo constituentes per hujus decreti nostri paginam, atque interdicentes omnibus omnino cujuslibet Ecclesiæ Præsulibus, vel cujuscunque dignitatis potestate præditis, sub anathematis interpositione: qui præsumpserit, præsentis constituti a nobis præfato Monasterio indulti, quolibet modo existere temerator, &c.

Privilegium.

II.

QUONIAM semper, *ut supra usque ad hæc verba*, existere temerator.

Statuentes insuper Apostolica censura, sub divini judicii obtestatione, & validis atque atrocioribus anathematis interdictionibus, ut neque ullus Sacerdos unquam præsumat, vel quispiam alius, quæ in eodem sancto loco largita atque oblata sunt, & in postmodum illic concessa fuerint, vindicare, sed firma stabilitate, juris ipsius prælati Monasterii existenda, atque in perpetuo permanenda statuimus. Nec licentia sit, ut dictum est, ex ejus vel omnibus eidem Monasterio pertinentibus, cuiquam magnæ parvæque personæ auferre, ut profecto isdem venerabilis locus juxta id quod

QUONIAM, &c.] Hæc formula, pluribus interpolatis, usus est Stephanus II. anno 757. cum Fulrado Abbati S. Dionysii diploma mitteret de li-

bertate Monasteriorum, quæ vel ipse, vel successores per Franciam condituri essent.

subjectus Apostolici constituti atque privilegii tenor consistit, inconcusse dorandus permaneat.

Si quis autem, quod non optamus, nefario ausu præsumperit, hæc quæ a nobis ad laudem Dei pro stabilitate jam dicti Monasterii statuta sunt, refragari, aut in quocumque transgredi, sciat se anathematis vinculo innodatum, & cum Diabolo & ejus atrocissimis Pompis, atque Juda traditore Domini nostri Jesu Christi, æterni incendii supplicio concremandum deputari. At vero qui pio intuitu observator in omnibus extiterit, custodiens hujus nostri Apostolici constituti ad cultum Dei respicientis præceptionem, benedictionis gratiam a misericordissimo Domino nostro multipliciter consequatur, & vitæ æternæ particeps effici mereatur.

POMPIS.] Leo IX. undecimo sæculo epistola II. ad Episcopum Salernitanum: Si quis autem contra hujus nostre præceptionis privilegium agere præsumperit, aut præsumptibus consenserit, aut fautor extiterit, &c. sciat se autoritate beati Petri Apostolorum Principis, calorum regni clavigeri, nostroque anathematis vinculo innodatum, & a regno Dei alienatum, atque cum Diabolo, & ejus atrocissimis Pompis transgressorum Sanctorum Patrum canonica traditione deputatum, &c.

Joannes VIII. ante ducentos annos in privilegio Monasterii Tornutensis pro Pompis Angelos dixerat: more

Scripturæ: Cum Diabolo & Angelis ejus perpetuo incendio cremandum.

Si pateretur hic locus reconditoris doctrinæ aliquid comminisci, diceretur forsitan emendanda lectio, legendumque *Pompis*. Sunt enim *Pompæ* deductores animorum ad inferos, fuitque olim *Ῥωμαῖος* Mercurii cognomen apud Sophoclem in *Ajace*: quamquam retineri potest vox *Pompis*, ut significet satellites, & ut loquitur Scriptura, Diaboli Angelos: nam *Pompæ* nomine intellexerunt veteres, non spectacula tantum, sed & stipatores atque gestatores spectabilium rerum: unde Cicero dixit *lictorum pompam*.

Privilegium Monasterii.

III.

CREDITÆ speculationis impellimur cura, atque etiam ardore christianæ religionis, & studio divini cultus promovendi, pro venerabilium locorum atque Deo servientium, cogitare stabilitate, ut hoc proveniente pio labore & animæ Christo dicatæ, quæ se in illis diebus vitæ earum, servituras decreverunt, perseverent imperturbatæ, necnon

ROMANORUM PONTIFICUM. 121

necnon illa maneat sine tenus firma, quæ a christianis in Dei laudem constructa sunt.

Quia igitur Monasterium sancti Christi Martyris Stephani, quod intra atrium beati Apostoli Pauli fundatum est, omnino constat, jam elapso tempore, congregatione servorum aut ancillarum Dei, nudatum & solitudini, nullo Præposito in eo aut Monachis habitantibus, traditum: permoti proinde compassione tanti piaculi, ac compulsi dolore, Apostolica autoritate, providimus Monasterio tibi commisso idem Monasterium sociare, quatenus a præsentis Ill. indictione atque in perpetuum, a te tuisque successoribus, cum sibi omnibus subjacentibus, in integro disponatur, atque cum Dei timore regatur, ut vestro conjunctum subsistat Monasterio: ita ut in eodem venerabili loco Domino Deo nostro laudes exolvere debeatis, nullam vos rationem exinde vel ei pertinentibus, nisi soli Deo, solvere, hac nostra autoritate statuimus: fabrica autem seu luminarium concinnatio indifferenter, vobis sine dubio procurantibus, efficiatur.

Nulla proinde in exolvendis Deo laudibus, vel in luminariis concinnandis mora proveniat: sed devota sinceritate peragere festinate, ac ne per incautæ desidiæ culpam iudicii vos futuri metus concutiat, potius elaborare studete, ut divina placetur vestro conatu clementia, possitque manere hoc, quod a nobis iusta deliberatione decretum est, futuris inconvulse perpetuisque temporibus.

STEPHANI.] Leo IV. qui creatus est Pontifex ann. 847. collapsum S. Stephani Protomartyris Monasterium restituisse scribitur: verum cum Monasterium illud vicinum Basilicæ

sancti Laurentii fuisse dicatur; istud vero, de quo hic agitur, intra sancti Pauli atrium, necesse est ut sit diversum.

Privilegium.

I V.

SPIRITUALIUM præmiorum munificentiam religiosis viris castamque vitam degentibus, cum mittit præsu-

Q

laris autoritas ad futuræ prorsus vicissitudinis cumulum proficiens, laudabili poterit apud omnium conditorem mercimonio æternam obtinere memoriam.

Hinc proinde certam habentes sollicitudinis tuæ religiosæ constantiam, piis semper studiis inhaerentis, & sobria conversatione pollentis, præfata venerabilia loca Ill. beatorum Ill. posita in loco Ill. nimia egestate obrui reperta, prædecessorum incuria, tibi per hujus nostræ præceptionis paginam omnibus diebus vitæ tuæ, ad regendum ac dispensandum committimus, tuæ religiositati & successoribus tuis in perpetuum donantes Monasterium Ill. situm in loco Ill. cum quo pariter consociantes ei & dicto Ill. qui ponitur in loco Ill. cum omnibus ad eadem venerabilia loca pertinentibus urbanis vel rusticis prædiis in integrum: ea prorsus ratione, ut omnem, qua indigent præfata, fabricam ac restaurationem, seu luminariorum concinnationem, omni seposito neglectu, perficere studeas, ut hæc perficiens nullo modo a quopiam ejici, aut alienari dubites. Imo magis omnium eorundem venerabilium locorum, ut præfatum est, augmentum & compendium, fabricam ac meliorationem perficere studeas, sub divinæ retributionis intuitu. Nos autem omnibus omnino indictimus nostris posteris ac successoribus hujus piæ dispositionis censuram sine tenus inviolatam servare.

Privilegium.

V.

CUM magna nobis sollicitudine insistat cura pro universis Ecclesiis ac piis locis vigilandi, ne aliquam necessitatis jacturam sustineant, sed magis propria utilitatis stipendia consequantur: ideo convenit nos pastoralis totæ mentis integritate eorundem venerabilium locorum maximæ stabilitatis integritatem procurare, & sedule eorum utilitatum subsidia conferre: ut Deo nostro omnipotenti, id quod pro ejus sanctimoniis, honore etiam & laude atque

ROMANORUM PONTIFICUM. 123

gloria ejus divinæ majestatis, venerabilibus nos certum est contulisse locis, sit acceptabile, nobisque ab ejus locupletissima manu digna hujusmodi pii operis in fidereis conferatur arcibus remuneratio.

Igitur quia petiistis a nobis, quatenus fundos Ill. atque Ill. sitos in loco Ill. tuæ religiositati ad tenendum, emissâ præceptione, in perpetuum concedere deberemus: ita sane ut a vobis, &c.

Statuentes Apostolica censura, autoritate beati Apostolorum Principis, sub divini judicii obtestatione & anathematis interdicto, ut nulli unquam nostrorum successorum Pontificum, vel alii cuilibet magnæ parvæque personæ, ipsa prænominata loca a potestate & ditione jam præfati Monasterii auferre vel alienare sit licitum, sed potius in proprio suo consistent.

Si qua autem temerario ausu parva magnaue persona contra hoc nostrum Apostolicum decretum agere præsumperit, sciat se anathematis vinculo esse innodatam, & a regno Dei alienam, & cum omnibus impiis æterno incendio & supplicio condemnatam: at vero qui observator extiterit præcepti, gratiam atque misericordiam, vitamque æternam a misericordissimo Deo nostro consequi mereatur.

Privilegium.

V I.

CONVENIT Apostolico moderamini pia religione poscentibus benevola compassione succurrere, & poscentium animis alacri devotione impertiri assensum: tunc enim potissimum præmium apud conditorem omnium reponitur Deum, quando venerabilia loca opportune ordi-

CONVENIT, &c.] Agapetus II. hujus formulæ exordium usurpavit, cum ann. 949. Aymardo Cluniacensi Abbati privilegium concederet: usurpavit etiam Joannes XIII. cum Berengario Virdunensi Episcopo scriberet de

Monasterio, quod idem Berengarius in suo Episcopio construxerat, privilegiis Apostolicis confirmando: usurpavit denique Leo IX. cum anno 1049. Hugoni Cluniacensi immunitatem largiretur.

Q ij

nata ad meliorem fuerint sine dubio statum perducta.

Igitur quia petiistis a nobis, quatenus fundum Ill. &c.

Statuentes beati Petri Principis Apostolorum autoritate, cujus nos etsi impares meritis, divina tamen gratia suffragante, vices gerimus, sub anathematis interdictione & divini judicii obrestatione, hæc quæ a nobis compassionis modo decreta sunt, quempiam in quoquam convellere, sed potius firma stabilitate inconvulsa perpetuis permanere temporibus definimus.

Privilegium.

VII.

TANTO plus Ecclesiasticæ res protensiori incremento proficiunt, quantum ex eis, studio pietatis, egentibus aliquid fuerit, vel Christo fervientibus, aut locis venerabilibus commodatum. Unde enim credita, miserante Deo, suscepimus, optima dispensatione ejus potentia restitui non dubitamus, atque nos fiduciam, de obtinendo præmio futuro, tenemus.

Igitur quia petiistis a nobis, quatenus fundum Ill. &c.

Statuentes quapropter Apostolica autoritate, sub interminatione futuri judicii, nulli licere nostrorum successorum, vel alii cuilibet, hæc quæ a nobis intentione decreta sunt pia, in quoquam convellere, potius firma stabilitate inconvulsa manere, atque sub anathematis vinculo perpetuis temporibus observanda definimus.

Privilegium.

VIII.

DIVINA nos ac saluberrima præcepta, & sanctorum Canonum ac venerabilium Patrum instruunt efficaciter documenta, omnium Ecclesiarum Dei, pio considerationis intuitu, imo & Apostolici moderaminis annisu, utilitatum commoditatem, atque firmitatis perficere inte-

gritatem, quatenus procurata earum utilitatum subsidia existunt, inconcussa permaneant, atque personæ divino cultui dedicatæ in laudibus Dei diutissime persolvendis valeant proficere.

Nam profecto inter cætera pastoralis congruæ operationis certamina, quæ indeficienter studemus procurare, hoc procul dubio commissa sollicitudo nos provocat, pia consideratione, sancire, ut nullam indigentia inopiam, quæcumque Ecclesia, quæ sub Episcopali regimine constituta est, quoquomodo perpeti debeat. Et ideo fas exigit æquanimiter nos uniuscujusque Ecclesiæ privilegia, juraque Parochiarum, ac Dioceseon, & Monasteriorum Apostolica censura promulgare possidenda, ut ex hoc & sanctorum Canonum instituta illibata permaneant, & nobis lucri potissimum præmium a conditore omnium Deo conferatur.

Igitur, &c.

Privilegium.

I X.

CUM piæ desiderium voluntatis, & laudanda de bonis intentio Apostolicis sit semper studiis adjuvanda, cura est solitudinis adhibenda, ut ea qua legaliter geruntur, & æquitatis formæ conveniunt, nulla valeant refragatione perturbari, sed irrefragabili jure, Deo autore, debeant permanere: & ob hoc Apostolicis promulgatis sanctionibus, propria unicuique, quæ suppetunt, rationis fas exigit, possidenda confirmari.

Et ideo, quoniam constat, excellentiam vestram plurima Monasteria tam construxisse, quam acquisivisse, & cuncta in honore & nomine fautoris vestri beati Petri constituisse dedicare: quibus & diversa agrorum prædia ac possessiones, & famulorum multitudinem videmini contulisse: quæ omnia sub tuæ excellentiæ ditione, vel conjugis tuæ Ill. Reginae & natorum vestrorum genealogiæ, in perpetuum eadem Monasteria & agrorum possessiones, cum

Q. iij

omnibus originalibus famulis ac manentibus vel univēsis sibi pertinentibus, Apostolicæ sedis privilegiis poposcistis confirmare detinenda, sicuti inferius ascripta, eadem loca atque agrorum prædia continere monstratur, scilicet, &c.

Paschalis I. ad Petronacium Ravennatem Episcopum utitur toto hoc exordio ad ea usque verba, & *ideo*, *quoniam constat*: sed voces in Concilio-

rum generalium Tomo VLI. pag. 1502. ita mutilatæ sunt, itaque corruptæ ac perturbatæ, ut omni sensu careant; hinc tamen emendari possunt.

Privilegium.

X.

CONVENIT Apostolico moderamini, pia religione poscentibus, benevola compassione succurrere, & poscentium animis alacri devotione impertire assensum: ex hoc enim lucri potissimum præmium a conditore omnium Deo procul dubio promeremur, dum venerabilia loca opportune ordinata ad meliorem fuerint sine dubio statum perducta.

Igitur quia petiisti a nobis, quatenus Monasterium Sancti Ill. positum in loco Ill. juris sanctæ Romanæ, cui, Deo autore, deservimus Ecclesiæ, tibi ad regendum, ac cum Dei timore dispensandum, emissâ præceptione, concedere deberemus: inclinati precibus tuis, per hujus præcepti feriem, supra scriptum Monasterium integrum cum omnibus pertinentibus, a præsentī Ill. indictione, & donec, Deo jubente, advixeris, tibi concedimus, cum Dei timore regendum atque dispensandum: ea dumtaxat ratione, ut servos Dei Monachos, qui in eodem Monasterio sunt, vel quos aggregare potueris, sub castitate & modestia, sub regulari atque monachica disciplina, ut paterfamilias, foveas & gubernes, ita ut quotidianis diebus ac noctibus juges Deo laudes canere debeant: & ut luminariorum concinnationem atque restaurationem omnem sine mora procures. Loca etiam Monasterii urbana vel rustica, si forsitan ab aliquibus ablata vel perversa cognoveris, hæc tuo studio juri

venerabilis Monasterii labores reducere : ut juxta quod a nobis es institutus, in omnibus & erga omnes, sollicitudinem pii studii gerens, possis a Deo mercedem suscipere, atque id quod a nobis decretum est, cunctis diebus vitæ tuæ inconcussa firmitate valeat subsistere.

Privilegium.

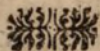
X I.

SEMPER religiosis castamque vitam viventibus libenter in his, quæ postulant, annuimus : ideoque petente te a nobis, cum tua congregatione, Monasterium beati Ill. juris sanctæ nostræ Ecclesiæ constitutum in hac Romana civitate, regione Ill. quatenus ibidem commanentes, & jugiter piis operibus vacantes, quotidie Deo laudes decantare debeatis.

Ob hoc, per hujus nostræ præceptionis seriem, tibi tuæquæ congregationi ipsum Monasterium perenniter concessimus, videlicet ut nunquam te liceat tuamque congregationem exinde egredi, sed semper ibidem inhabitare : quia, ut dictum est, a nobis pietatis intuitu compatientibus vestræ peregrinationi, ipsum Monasterium vobis est concessum.

Sed sicut statuimus vos exinde minime egredi, ita firmamus, atque decernimus, nullum habere de nostris successoribus licentiam, vos exinde dejiciendi ; sed semper esse Monasterium, in quo Domino nostro Jesu Christo humani generis redemptori laudes decantare omnibus diebus congregatio vestra debeat.

In qua præceptionis nostræ piæque mentis dispositione subterscripsimus, & tibi proinde atque tuæ congregationi pro æterno munimine vestro tradidimus.

Privilegium Monasterii in alia Provincia.

XII.

SI semper sunt concedenda, quæ piis desideriis congruunt, quanto potius ea quæ pro divini cultus prærogativa poscuntur, non sunt omni modo abneganda, ut quæ sunt a largitoribus non solum poscenda, sed etiam vi caritatis procul dubio exigenda.

Petis nos igitur, ut Monasterio Ill. Sancti Ill. in loco Ill. constituto, in quo præesse dignosceris, privilegia sedis Apostolicæ largiamur: quatenus sub jurisdictione sanctæ nostræ, cui, Deo autore, deservimus Ecclesiæ, constitutum, nullius Ecclesiæ jurisdictionibus submitatur.

Pro qua re piis votis faventes hac nostra autoritate, id quod a tua religione exposcitur, effectui mancipamus: & ideo omnem cujuslibet Ecclesiæ Sacerdotem in præfatum Monasterium jurisdictionem quamlibet, autoritatemve extendere, atque sua autoritate, nisi a Præposito Monasterii fuerit invitatus, Missarum solemnitatem celebrare, omnimodo inhibemus.

Curæ ergo tuæ sit, Monasterii Fratres, in quo præes, egregiis moribus ac vita irreprehensibili exornare, ut caritas tua, quos subjectis Apostolicis privilegiis maluit inconcussæ dotandos, desideret, aut potius anhelet, inviolabili cælestis affluentia munere, diurnis sanctæ disciplinæ precibus decorandos.

Sit profecto communis & sincera vita, sit sobria communionis sinceritas, ut quibus mundus est mortuus ac sepultus, per incentiva contentionis vitia minime suscitetur: quia incassum quis & frustra laborare cognoscitur, si superbiæ vitiorum austeri colla submittere sentiat. Sit excelsa in Deo humilitas, quia per hanc electi arcem cælestium munerum possidebunt.

Sit igitur ante oculos mentis & corporis traditionum regula paternarum, ut unusquisque Prælatus noverit, quali-
ter

ter debeat imperare subjectis, ne dum aspera, & non unicuique fratri aptissima, videntur imponi, usque ad contemptum prorumpant de imperantis indiscretionem subjecti.

Sit itaque moderata vivacitas, sit sollicitudinis supereminens in fratribus strenuitas, ut dum regulariter omnes, qui se Deo integerrime conferunt, pro obedientia linea bene servientes exhibeant temporalia, & ad gaudia cælestis patriæ perveniant sempiterna. Et hæc quidem, quæ ad sollicitudinem pertinent, dixisse sufficiat.

Ante omnia vero Redemptoris nostri misericordiam, cui ingemiscimus redemptionem nostram expectantes, enixius cum singultibus & gemitibus expectemus, ut ea quæ pietas flagitat, fragilitas humanæ conditionis sufficienter atque confidenter de sui auctoris suffragatione, adimpleat.

Præceptum de concedendo Xenodochio.

XIII.

PETENTIUM desideriis ita nos convenit impertire assensum, ut tamen sequentibus temporibus, nullis Ecclesiastica utilitas valeat submitti dispendiis: nam tunc petitorum postulatio congruum videtur suscipere effectum, quando venerabilia loca opportune ordinata, ad meliorem fuerint sine dubio statum perducta.

Igitur quia petisti a nobis, quatenus Xenodochium, quod appellatur Ill. constitutum in Romana regione Ill. juris sanctæ Romanæ, cui, Deo autore, deservimus Ecclesiæ, tibi ad regendum, emissa præceptione, concedere deberemus: inclinati precibus tuis, per hujus præcepti seriem, supra scriptum Xenodochium, cum omnibus ei pertinentibus, a præsentis Ill. indictione, diebus vitæ tuæ, sub inferius ascripta conditione concedimus dispensandum.

PETENTIUM, &c.] Tota hæc præfatio ad ista usque verba, igitur quia petisti, legitur indiplomate, quo Stephanus II. Fulrado Abbati Hospitalis & domum Romæ, concedit, anno 772. Indict. 10. mense Januario.

R

Ea prorsus ratione, ut in eodem venerabili loco lecti cum stratis suis tuo studio præparentur, in quibus ægros semper suscipias & egenos, eisque curam adhibeas, & necessaria tribuas, confectionem idoneam infirmantibus atque indigentibus annue facias, atque præpares, vel omnia, quæ infirmantium necessitati sunt utilia: medicos introducens, & curam ægris impendens, ut tali tuo studio Christus Deus noster possit placari, atque præsens præceptio cunctis diebus vitæ tuæ maneat imperturbata, ne, si neglexeris, divinam indignationem incurras, & justa mercede tuæ dispensationis frustreris.

Item aliud.

XIV.

QU i in commissis sibi fidem propriam illibate exhibere festinant, maxime ex quibus pauperum potest provenire consultum, ab iis nihil aliud agi creditur, quam si de proprio egentibus eleemosynam administrent.

Quod quia ita esse non est ambiguum, tibi Ill. sanctæ nostræ Ecclesiæ Notario, cum Dei auxilio, Xenodochium Ill. omnibus diebus vitæ tuæ providimus committendum: ea videlicet ratione, ut omnipotentis Dei præ oculis habens iudicium, pure ac fideliter conversans, nullius hominum, pro fideli & pia operis conversatione, hujus rei cautelam habens præ oculis, ita te in commissis ejusdem Xenodochii utilitatibus geras, ut curam infirmorum ibidem jacentium solertem ac fidelem necnon efficacem exhibere festines; quatenus apud hominum opiniones laudem acquiras, & omnipotenti Deo nullis de neglectu reprehensionum maculis submittaris.

Constituentes videlicet hæc, quæ a nobis, per præsentis nostræ præceptionis auctoritatem, decreta sunt, nostros etiam in futuro successores inconcussa modis omnibus conservare.

Præceptum de Præpositatu.

XV.

QUANTUM nobis fidelium moderata sinceritas, & dispensatorum discreta lætificat puritas, tantum pastoralis providentiæ cura nos sollicitat, in subjectis meritorum cumulare suffragia: hinc enim & pietatis integritas compendium sustinet, & Apostolica Dei Ecclesia digne commissa meliori tantum flagavit statu.

Idcirco certis verisque indiciis experti de sinceritatis tuæ certissima efficacia, quod Deum præ oculis præferas, per hujus nostræ præceptionis paginam, Præpositum te in memorata Basilica Beati Ill. quæ sita est in loco Ill. esse cunctis diebus vitæ tuæ, a præsentis Ill. indictione, decernimus.

Ea vero ratione servata, ut si qua expensa aut mercede, in quacumque re prædicta, necesse habuerit Basilica seu luminariorum concinnatione, a tua industria expendatur: ita videlicet, ut summam sollicitudinem & curam erga eandem sacrosanctam Basilicam nihilominus exhibeas, quatenus valeas Deo omnipotenti, ejusque Martyri complacere.

Statuentes per hujus nostræ præceptionis paginam, & sub divini judicii obtestatione prohibentes, si studiose ejus a te fuerit in omnibus utilitas procurata, nulli licere diebus vitæ tuæ de eodem Præpositatu te suadere, potius quod a nobis decretum, servari devote statuimus.

Præceptum de concedendo puero in Monasterio.

XVI.

NIHIL credimus minui ab Ecclesiæ jure, quoties ex bonis Apostolicis aliquid piis locis fuerimus largiti, præcipue tamen eis, providentia favente, qui in nomine Jesu Christi Dei nostri, laudes jugiter solvunt.

Igitur tibi Ill. Abbati Presbytero, & per te antefato venerabili Monasterio irrevocabili jure pro Monachorum Fra-

R. ij

trum congregatione, & stipendii victusque necessitate procuranda, a præsentis Ill. indictione, donamus, cedimus, atque largimur juri dominioque Monasterii, ut præmissum est, possidendos, ex patrimonio Ill. vel Monasterio Ill. seu in superscripta familia tales natione Ill. ita ut cunctis diebus vitæ eorum in eodem deserviant Monasterio, & omnes obedientiam vobis exhibeant, vel qui ex eis fuerint procreati, sicut certe servi propriæ dominationis.

Nec licentia sit cuiquam aliquem subtrahere, aut alienare, sed jure perpetuo loco venerabilis Monasterii, vel Diaconie servire subiaceant, in omnibus servitia exhibentes, in quibus fuerint imperati, & ordinati a congregatione illic constituta, ut certe propriæ dominationis.

Quod si quisquam contra hujus nostræ præceptionis atque donationis paginam venire tentaverit, sit autoritate beati Petri Apostolorum Principis anathematis vinculo innotatus, & perpetuæ condemnationi summiffus.

Quam præceptionis paginam a nobis subscriptam tibi Abbati Ill. tuoque Monasterio contradidimus, pro futura cautela.

Privilegium Diaconias.

XVII.

DUM pro adipiscendis cælestis regni gaudiis æternis sunt procul dubio ad cultum divinæ majestatis conferenda stipendia, omnino fas exigit, eo, quo valemus, annisu, quæcumque ad stabilitatis integritatem & profectum venerabilium pertinere noscuntur locorum, enucleate perficere, maxime in quibus omnipotenti Deo laudes referuntur, & sedula fratribus nostris subministratur alimonia, quatenus omnium indigentium, inopum etiam profelytorum, copiosa proficiant subsidia: & ex hoc Redemptori nostro hoc ipsum, quod ad gloriam sancti nominis ejus dignoscimur procurasse, sit acceptabile, nobisque ab eodem

ROMANORUM PONTIFICUM. 133

omnium creatore Domino Deo nostro in athereis arcibus conferatur remuneratio.

Igitur quia postulat a nobis tua fidelitas, quatenus fundum Ill. &c.

Eum, a præfenti Ill. indictione, tuæ magnitudini, & per te in eadem venerabili Diaconia, in perpetuum concedimus detinendum. Sed dispensator qui pro tempore fuerit in eadem venerabili Diaconia, id est, quando lucina perficitur, in eadem Diaconia pro remissione peccatorum nostrorum, omnes diaconites & pauperes Christi, qui ibidem conveniunt, *Kyrie eleison*, exclamare studeant: ita sane, ut singulis quibusque Indictionibus pensio rationibus Ecclesiasticis ter a tua magnitudine, successoribusque tuis dispensatoribus, difficultate postposita, in perpetuum persolvatur, omnisque, qua indiget defensio, seu melioratio, indifferenter vobis sine dubio procurantibus, efficiatur, nullaque præterea ad dandam annue pensionem a tua magnitudine successoribusque tuis dispensatoribus mora proveniat, sed ultro actionariis sanctæ nostræ Ecclesiæ apto tempore persolvatur.

Statuentes autoritate beati Petri Principis Apostolorum, sub divini iudicii obtestatione, & anathematis interdicto, ut nulli unquam nostrorum successorum Pontificum, vel alii cuilibet magnæ parvæque personæ, liceat ipsum prænominatum fundum quoquomodo auferre, vel alienare: potius autem in propria utilitate, usu & potestate venerabilis Diaconiæ, pro sustentatione & alimoniis fratrum nostrorum Christi pauperum perpetuis maneat temporibus.

At vero qui observaverit hoc nostrum Apostolicum præceptum, habeat gratiam maximam, vitamque æternam a misericordissimo Domino Deo nostro consequi mereatur.

QUANDO LUCINA PERFICITUR.] | duntur, atque adeo serotinæ proccs
Id est, quo tempore luminaria accen- | complentur.

R. iij

Privilegium.

XVIII.

SUPERNAE miserationis respectu ad hoc regiminis curam suscepimus, ut iuste precantium votis, & libramine æquitatis, cunctis in necessitatibus subvenire debeamus, præsertim iis, qui pro nomine redemptoris Domini Jesu Christi, totis se vitæ temporibus, ad exhibenda sedula servitia, & canendas potentias ejus, sub religionis habitu, septis monasterialibus contulerunt: nam pontificalibus meritis decoramur, dum ex mandato divino, exigente ratione, jure pertinentia cuique restituimus, & compassione pastorali, si quos arctat necessitas, consolamur.

Quia vero plurimis transactis annis, Monasterium, cui præest tua religio, Ill. Abbas, coram synodali Collegio, porrecta petitione, innotuisti, possedisse jure inconcussifundum Ill. & Ill. & quod talis sanctæ recordationis præcessor supra scriptum fundum tuæ congregationi restituisset: justum fore decernimus, autoritate beati Petri Apostolorum Principis, cujus licet meritis impares, dignatione tamen divina, vices gerimus, ut a præsentis Ill. indictione atque perpetuis temporibus, eundem fundum Ill. & Ill. Monasterium tuum, tuaque congregatio, absque qualibet annuali possideat functione, suoque jure defendat, propriisque usibus vindicet, nullusque temeritatis ausu a vobis auferre, quovis ingenio aut occasione, tentet vel temeret, sed perpetuo jure & proprietate maneat venerabilis loci.

Si quis autem, quod non optamus, hujus nostri fuerit ausus decreti paginam contra ire, vel molestiam inferre conatus fuerit parti vestræ, vinculo anathematis innodetur, & Judæ perecellatur maledictione traditoris: at vero observantes, ex meritis atque precibus Apostolorum, necnon Christi Confessoris Martini, vitæ futuræ præmiis perfruantur.

Privilegium.

XIX.

SUMMAM gerentes solitudinem venerabilium locorum, quantum ex divino adjutorio possibilitas datur, de eorum stabilitate satagere studemus; hoc namque studio, & divina placatur clementia, & laus Christi ac Ecclesiæ procuratur, & nos potiori fiducia, pro impetranda venia delictorum, æternam pietatem audemus implorare.

Igitur improbitate quorundam petentium contigit, elapsis jam annis, ut loci antedicti Præposito avaritia devicto, fundus Ill. & Ill. pupillorum, quo illorum alimentorum necessitas sustentabatur, locaretur; ipsaque dum extenditur amorum conditio, mors acciderit, & a jure jam dicti Orphanotrophii præmissa alienarentur loca, & Domino proprio frustrarentur, dumque necessitate victus arctatur locus, frequentia cessavit infantium, quibus deerat expensæ providentia.

Ne ergo Cantorum deficeret ordo, atque hinc Dei Ecclesiæ contumelia irrogaretur, eadem curiose inquirentes loca, a quibus ultra rationem detinebantur, præcipientes venerabili restituimus loco: justum fore cernentes, ut pro laude Dei pupillos nutrientibus ministrarent, quæ usibus excolebantur exterorum.

Præcipimus proinde, ut a præsentī Ill. indictione, & futuris perpetuisque temporibus, ex autoritate beati Petri Apostolorum Principis, cujus, licet meritis impares, vices tamen gerimus, Deo miserante, jam dictus fundus, cum omnibus ejus juribus redonatus, Orphanotrophii sæpius dicti permaneat proprius sub inconcussa firmitate, utilitati ejus

CANTORUM ORDO.] Inde ad-
discimus Cantorum scholam ex Orphanotrophiiis fuisse suppletam. Sancivit porro S. Gregorius in Synodo Romana, ne Presbyteri Diaconive in Ecclesia canerent, sed Subdiaconi tantum,

minoresque Ordines ac pueri tantum. Non diu obtinuit mos ille, quamvis a sancto Pontifice non infirma ratione stabilitus: alia aliis temporibus disciplina Ecclesiæ est.

vel infantium ministraturus : nec liceat cuiquam magno vel parvo eum conducere , aut ab utilitate ejus alienare , sed & semper usibus loci venerabilis & necessitatibus conservetur.

Si quis itaque extiterit temerator , vel contra hujus decreti paginam venire tentaverit , anathematis vinculo insolubiliter innodetur , atque Judæ traditoris maledictione condemnetur.

Privilegium firmationis loci.

XX.

QUÆCUMQUE intuitu pietatis geruntur , inconvulsa debent firmitate manere : atque ita convenit studere , ut omnium jura perenni subsistant stabilita tempore , præsertim cum pro laude Domini Dei nostri devota sinceritate pauperibus Christi providentur subsidia vitæ , eo nempe dicente : *Beati misericordes , quoniam ipsi misericordiam consequuntur* ; atque in se dicente redigi , quod uni fuerit ex minimis factum.

Mat. 5. v. 7.

Hac spe fretus , condidisse Diaconiam in honorem sanctæ Dei genitricis semperque virginis Mariæ Dominæ nostræ , in loco Ill. venerabilis frater , dignosceris , opportune certus , quod mercedis præmia obtineas in futuro : ibique ob id contulisti , atque alii pro amore omnipotentis Dei nostri , fidelium offerre , pro administratione pauperum ejus , & propter redimenda peccata , student.

Ne ergo aliquis æmulatione quadam contra salutem temerator existens , ex rebus semel Deo dicatis , aviditate devictus , abstrahat aut defraudet , nostræ ut autoritatis

PRIVILEGIUM FIRMATIONIS.]
Episcopus condiderat Diaconiam , & quidem , ut credile est , in fundo ditioris suæ : petit id quod contulerat in sustentationem pauperum , privilegio sedis Apostolicæ firmari , ne quis aliquando fraudaret pauperes. Si fuit Epi-

scopus ille ordinationis Apostolicæ , nihil inde colligitur , nisi quod arctissimis fuit limitibus coercita ejusmodi Præsulum potestas. Si forensis erat , intelligere licet , quæ fuerit illis temporibus Præsulum de Romani Pontificis autoritate opinio.

præcepto

ROMANORUM PONTIFICUM. 137

præcepto venerabilis loci immunitas procuretur, sperasti.

Quapropter præcipimus, beati Petri Apostolorum Principis autoritate, per hujus decreti paginam, omnibus omnino qualibet dignitate præditis & potestate, ut ex rebus ejusdem venerabilis Diaconiae nemo præsumat quidquam auferre. Sed quidquid illud est, suo semper possideat jure, & omnia sibi vindicet concessa, vel si qua fuerint oblata, ita ut sub tuitione & regimine ac dispensatione loci Ill. maneat.

Sub judicii metu æterni statuentes Pontificali censura, atque sub anathematis interdicto, nullum existere temerarium.

Privilegium, quando suo proprio loco conceditur.

XXI.

DUM magna nobis cura insistit, pro stabilitate omnium locorum sanctorum cogitare, ut eorum devotissimæ commoditatis proficiat integritas, convenit. Certe nos pro Ecclesia tam Ill. quam Ill. maximam gerere sollicitudinem, ne minus illic luminariorum concinnatio habere videatur, ob hoc de ejus propriis prædiis, scilicet loca Ill. subter via Ill. in præfato venerabili titulo, pro usu & utilitate ejusdem sancti loci, atque Presbyteri, qui omni tempore ejusdem venerabilis tituli curam gesserit, perennibus ac perpetuis temporibus permansuros confirmamus supra scriptos Ill. fundos, & præfenti Ill. indictione, & in perpetuum in usu & utilitate præfati tituli, ut dictum est, permansuros.

Statuentes Apostolica censura, sub divini judicii obtestationibus, & anathematis interdictionibus, ut nullus nostrorum successorum Pontificum, vel qualibet magna parvaque persona, ipsos prænominatos fundos ab eodem venerabili titulo & usu Presbyteri auferre, vel alie-

S

nare præsumat. Sed nec Presbyteri, aut Visitatores, qui ejusdem sancti loci in tempore curam gesserint, audeant cartulam, aut aliud quodlibet munimen, exinde cuiquam emit-tere; potius autem, ut præfati sumus, firma stabilitate in usu & utilitate ipsius sancti loci, vel omnium ejus Presbyterorum, perpetuis permaneant temporibus.

AUT VISITATORES.] Ut Ecclesie Episcopo orbata, ita loci pii Presbyteris commendabantur Visitato-ribus: atque hinc fortasse origo prima commendarum, quas vocant, mandato in concessionem degenerante.

Privilegium ad confirmationem Monasterii.

XXII.

DESIDERIUM quod ad religiosum propositum & sanctorum locorum stabilitatem pertinere monstratur, sine aliqua est, Deo autore, dilatione perficiendum, ut quoties in quibusdam ejus utilitatibus & commodis nostrorum assensum, & solitæ Apostolicæ autoritatis exposcitur præsidium, ultro benignitatis intuitu nos conveniat subvenire, & jura, pro integra securitate, ex ratione solidare; ut ex hoc ipsius venerabilis loci Ill. salus & indemnitas proficiscatur, & nobis quoque lucri potissimum præmium a conditore omnium Deo in fidereis arcibus præscribatur.

Convenit reverentiæ Ill. nos implorasse, ut præfatum Monasterium Sancti Ill. autoritatis serie muniamus, & omnia ei pertinentia perenni jure ibidem inviolabiliter permanenda confirmemus.

Propterea flexi precibus tuis, per hujus præceptionis paginam statuentes, decernimus, ut cuncta loca urbana, vel rustica, id est, massas, casales, diversa prædia, culta vel inculta, colonos vel familias, quæ præcepto per Ill. & Ill. & Ill. in eodem venerabili Monasterio concessa sunt, vel etiam per alias monitiones in eodem pio loco advenerint, sicuti omnia præfatum tuum Monasterium detinuit temporibus sanctæ recordationis Ill. atque Ill. prædecessoris nostri, ex

ROMANORUM PONTIFICUM. 129

nunc, cum magna securitate, quietus debeas possidere: & per te etiam venerabili tuo Monasterio, vel successoribus tuis Abbatibus, sit facultas possidendi ac tenendi; ut jurisdictione in perpetuum fruentes defendant, & in utilitatibus ejusdem pii loci perenniter proficiant.

Pro quo, sub divini judicii obtestatione promulgantes, decernimus, ut nullo modo cuiquam publicæ actionis viro-
rum, vel etiam cujuscumque sit dignitatis magnæ vel par-
væ personæ, cuilibet liceat habere jurisdictionem in dicto
Monasterio, massis, fundis, casalibus, prædiis, cultis vel in-
cultis, vel aliis possessionibus, colonis etiam & familiis, vel
diversis rebus, ubicumque detinere videmini, nec quispiam
horum ex eodem pio loco auferre, aut diripere præsumat,
neque ullam læsionem, aut contrarietatem malam in ipso
Beati Ill. Monasterio, atque omnibus annexis ei pertinen-
tibus, pro quovis ingenio aut argumento, inferre audeat,
potius autem jure perpetuo in eodem venerabili Monaste-
rio, ut superius affatum est, proficiat, & in potestate atque
ditione religiositati tuæ vel omnibus successoribus tuis Ab-
batibus perenniter permaneat disponendi atque possidendi
licentia.

Si quis autem temerario ausu, contra hujus nostræ Apo-
stolicæ præceptionis seriem, pie a nobis promulgatam, veni-
re vel agere tentaverit, sciat se Domini nostri & Aposto-
lorum Principis Petri anathematis vinculo innodatum, &
cum Diabolo & ejus atrocissimis Pompis, atque cum Juda
traditore Domini Dei & salvatoris nostri Jesu Christi, in
æternum igne concremandum, simulque in chaos demersus
cum impiis deficiat.

Qui vero intuitu pietatis custodes, & obediētes, atque
observantes hujus nostræ salutiferæ præceptionis extiterint,
benedictionis gratiam, & cælestis retributionis æterna gau-
dia a justo judice Domino Deo nostro consequi merean-
tur.

DESIDERIUM, &c.] Præfatio | Paschalis II. ad Hugonem Clunia-
censem. hæc ex parte legitur in epistola 70.

S ij

Privilegium, quando loca, quæ ablata sunt in Monasterio, in usus pristinos restituuntur.

XXIII.

DIVINÆ præceptionis monent cunctos eloquia, ut quoties res aliena contra rationis ordinem a quoquam detinetur, æquitate debeat imminente restitui.

Constat siquidem fundum Ill. in loco Ill. constitutum, qui dudum a tuo Monasterio detinebatur ab Ill. & Ill. fuisse illicite invasum, & usque hætenus detentum.

Nunc igitur, quoniam, supernæ pietatis gratia suffragante, prædictum Monasterium tuum, nos sicut ex antiquitus fuit, denuo confirmamus, statuimus, ut hoc, quod suum est, debeat sine cunctatione recipere.

Ea de re hujus privilegii autoritate confirmantes, antedictum locum in præfato Monasterio constituimus, quatenus ad jus ejusdem Monasterii, de quo ablatum fuerat, revertatur, & in ipsius dominio sine ambiguitate permaneat.

Statuentes, &c.

DISSERTATIONES

A D

LIBRUM DIURNUM.

DISSERTATIONES

A. D.

LIBRUM PRIMUM

DISSERTATIO I.

APPENDIX

AD NOTAS CAPITIS I.

De Indiculo scribendæ epistolæ.

I. **D**UBITARE non licet, literas Pontificias ita aliquando inscriptas fuisse, ut nomen suum Pontifex postponeret nomini illius, ad quem scriberet : id enim plurimæ Pontificum epistolæ aperte docent.

II. Quo primum tempore usus iste cœperit, definiri non potest, quando quidem epistolæ, quæ circumferuntur datæ ante Damasi Siriciiue ætatem, aut dubiæ sunt, aut certo supposititiæ, præter paucas, quæ probatorum Scriptorum libris inseruntur.

III. Quamdiu manserit, ex eo constat, quod a Damasi Siriciiue temporibus deduci potest ad nonum usque sæculum traditio, quæ tam diu servatus ostenditur.

IV. Traditio eo certior est, quo infirmiora sunt argumenta duo, quæ in contrarium afferri queunt. Primum est, referri epistolas unius ejusdemque Papæ utroque modo inscriptas. Alterum, regesta Leonis Magni, Gregoriiue pariter Magni, quibus nulla fuerunt primis sæculis numerosiora, plena esse epistolis, in quibus nomen Pontificis priore loco ponitur.

V. Fatendum est sub finem quarti sæculi, quintique initium, utriusque modi inscriptiones usitatas esse : sed fatendum simul, a Leone Magno, qui anno 440. Pontificatum inivit, usque ad Joannem VIII. qui ann. 872. sedere cœpit, unicum morem invaluisse, postponendi nempe nominis Pontificis.

VI. Neque credendum regestis Leonis Gregoriiue, propterea quod a collectoribus neglectæ sint solemnes epistolarum inscriptiones ac subscriptiones, quas probati Autores alii suis scriptis inseruerunt. Cum enim collectores vellent parcere fastidio lectorum, quod perpetua ejusdem formulæ repetitio pareret, contenti sunt dicere, quis cui scriberet, & qua de re : sed hæc postea prolixius. Nunc texenda traditionis series, præmissis tamen cautionibus sex.

VII. Prima. Mos ille, de quo loquimur, non repente inductus est, sed paulatim, aliis aliter epistolis ejusdem Pontificis inscriptis, donec quinto tandem sæculo penitus invaluerit: idem videtur fuisse definendi, qui incipiendi modus.

Secunda. Non sunt, ut jam monui, consulenda super ea quæstione regeſta Pontificum, qui a quarto sæculo ad nonum federunt: collectores enim solemnes inscriptiones subscriptionesque prætermiserunt. Epistolæ igitur S. Leonis, quæ in recentiori editione Operum solemnem formulam præferunt, aliunde acceptæ sunt ab Editore nupero, & adjectæ collectioni veteri.

Tertia. Quorum Pontificum epistolæ suis a collectoribus detruncatæ sunt, minutæque quasi capite & pedibus, illæ si quando apud probatos Autores aliis insertæ scriptis reperiuntur, integræ sunt, ut plurimum, & hinc idcirco petendæ.

Quarta. Cum Pontifices vel sententias damnationis in aliquos, ut Vigilius in Rusticum & Sebastianum, vel ad homines communione privatus, ut Felix ad Acacium, scribunt, tunc nomen suum præferunt, quod ratio & judicii, & fidei jubet.

Quinta. Nonnullis videntur Pontifices, cum præcellentibus quibusdam personis scriberent, nomen suum postposuisse; cum inferioribus, præposuisse. Id ut a vero abesse demonstramus, in texenda traditionis serie, exemplis utemur epistolarum ad Imperatores, Episcoporum cœtus, & privatas personas datarum.

Sexta. In traditionis serie servabitur ordo succedentium sibi Pontificum; nec ullus omitteretur, cujus habeantur epistolæ, vel germanæ, vel honorificam inscriptionem subscriptionemque continentes. Hæc enim nota docet epistolas a collectoribus relatoribusque non fuisse mutilatas.

IV. SÆCULO.

Damasus sedere cœpit ann. 367.

Dilectissimis fratribus Acholio, Eurydico, Severo, Uranio, Philippo & Joanni, Damasus.

Dilectissimo fratri Acholio, Damasus.

Siricius ann. 385.

Dilectissimo fratri Anyſio, Siricius.

V. SÆCULO.

Innocentius ann. 402.

Dilectissimo fratri Anyſio Innocentius.

Dile-

AD NOTAS CAPITIS I.

149

Dilectissimo fratri Rufo, Innocentius.

Bonifacius I. ann. 418.

Dilectissimo fratri Rufo, Bonifacius. Eadem inscriptione alia duæ sunt ejusdem ad eundem epistolæ.

Dilectissimis fratribus universis Episcopis per Thessaliam constitutis, Bonifacius.

Dilectissimis fratribus Rufo, & ceteris Episcopis per Macedoniam, Achaïam, Thessaliam, Epirum veterem, Epirum novam, Prava-
len, & Daciam constitutis, Bonifacius.

Celestinus ann. 423.

Dilectissimis fratribus Perigeni, Dynato, &c. Episcopis per Illyricum, Celestinus.

Dilectissimo fratri Nestorio, Celestinus.

Xystus III. ann. 432.

Dilectissimis fratribus universis Episcopis Synodo apud Thessalonicensem congregandis, Xystus.

Dilectissimo fratri Proclo, Xystus.

Dilectissimis fratribus universis Episcopis per Illyricum consistentibus, Xystus.

Leo I. ann. 440.

Dilectissimo fratri Anatolio, Leo. Eadem inscriptione alia duæ sunt ejusdem epistolæ ad eundem.

Dilectissimis fratribus Episcopis Metropolitanis per Illyricum constitutis, Leo. Eadem inscriptione est alia ad Metropolitanos per Achaïam.

Gloriosissimo & clementissimo Theodosio Augusto, Leo Episcopus, & sancta Synodus Roma collecta.

Gloriosissima & clementissima filia Pulcheria Augusta, Leo Episcopus, &c.

Dilectissimis fratribus universis Episcopis per Viennensem provinciam, Leo.

Dilectissimis fratribus Constantino, Audentio, &c. Leo Papa.

Dilectissimo fratri Ravennio, Leo.

Hilarus ann. 461.

Dilectissimo fratri Ascanio Hilarus Episcopus. Eadem inscriptione sunt alia quatuor ad Leontium Arelatensem.

Dilectissimis fratribus Episcopis provincia Viennensis, Lugdunensis, Narbonensis prima & secunda, & Alpium Penninarum, Hilarus Episcopus. Est ad eosdem eadem inscriptione altera epistola.

Dilectissimis fratribus Victuro, Ingenno, &c. Hilarus.

Simplicius ann. 467.

Dilectissimo fratri Zenoni, Simplicius. Eadem inscriptione ad Acacium binas literas dedit.

Felix ann. 483.

T

Gloriosissimo ac serenissimo filio Zenoni, Felix Episcopus, in Domino salutem.

Dilectissimo fratri Zenoni, Felix.

Gelasius ann. 492.

Dilectissimo fratri Euphemiano, Gelasius. Eadem inscriptione bis ad Honorium Dalmatiae Episcopum, semel ad Aonium Arelatensem, semel pariter ad Rusticum Lugdunensem.

Dilectissimis fratribus universis Episcopis per Dardaniam constitutis, Gelasius Episcopus. Eadem inscriptione ad Episcopos per Lucaniam, Brutios & Siciliam, & ad Orientales.

Anastasius ann. 496.

Gloriosissimo & clementissimo filio Anastasio Augusto, Anastasius Episcopus.

Symmachus ann. 498.

Dilectissimo fratri Aonio Symmachus. Est & alia ad eundem eadem inscriptione. Sunt aliae duae ejusdem inscriptionis ad Caesarium Arelatensem.

Dilectissimo atque carissimo fratri Laurentio Mediolanensis Ecclesiae Archiepiscopo, Symmachus Episcopus, in Domino salutem.

Dilectissimis fratribus Episcopis Afris, Symmachus. Eadem inscriptione ad Episcopos per Galliam consistentes.

VI. SÆCULO.

Hormisdas ann. 514.

Dilectissimo fratri Remigio, Hormisdas. Eandem inscriptionem praesentunt epistolae ad Dorotheum, Joannem, Sallustium.

Dilectissimis fratribus universis Episcopis per Hispaniam constitutis, Hormisdas. Ejusdem modi est epistola ad Episcopos per Bæticam.

Dilectissimo fratri Casario, vel his qui sub dilectionis tuae ordinatione consistunt, Hormisdas.

Felix IV. ann. 526.

Dilectissimo fratri Casario, Felix.

Bonifacius II. ann. 530.

Dilectissimo fratri Casario, Bonifacius.

Joannes II. ann. 533.

Gloriosissimo & clementissimo filio Justiniano Augusto, Joannes Episcopus urbis Romae.

Dilectissimis fratribus universis Episcopis per Gallias constitutis, Joannes.

Dilectissimo fratri Casario, Joannes.

Agapetus ann. 535.

Dilectissimo fratri Casario, Agapetus.

Dilecto fratri Petro, Agapetus.

Vigilius ann. 540.

Dilectissimo fratri Casario, Vigilius. Eadem est inscriptio ad Euthereum, & iterum ad Casarium.

Gloriosissimo & clementissimo filio Iustiniano, Vigilius.

Dilectissimo fratri Menna Episcopo, Vigilius Episcopus. Eadem inscriptio est trium epistolarum ad Auxanium Arelatensem, eadem & ad Aurelianium.

Dilectissimis fratribus universis Episcopis omnium provinciarum per Gallias, qui sub regno vel potestate gloriosissimi filii nostri Childeberti Regis Francorum constituti sunt: sed & his, qui ex antiqua consuetudine ab Arelatensi consecrati sunt, vel consecrantur Episcopo, Vigilius.

Eadem inscriptio epistolæ ad eisdem de Aureliano, cui suas vices committit: uno verbo nulla est Vigilius epistola, ne ipso quidem Constituto excepto, quæ non eandem inscriptionis formam præferat, præterquam quæ excommunicationis sententiam adversus Rusticum & Sebastianum continet, quæque ad universam Ecclesiam dirigitur: in illa enim iudex reis, in ista caput membrum scribit.

Pelagius I. ann. 555.

Dilectissimis fratribus Gaudenzio, Maximiano, Geronio, Iusto, Terentio, Vitali & Laurentio, per Tusciam annonariam, Pelagius.

Dilectissimo fratri Sapando, Pelagius. Sunt aliæ tres ad eundem eadem inscriptione.

Domino filio gloriosissimo atque præcellentissimo Childeberto Regi, Pelagius Episcopus. Sunt aliæ tres pariter ad eundem eodem modo inscriptæ.

Pelagius II. ann. 577.

Dilectissimo fratri Annachario, Pelagius urbis Roma Episcopus.

Dilectissimis fratribus Elia, aliisque Episcopis, universis filiis in Istria paribus constitutis, Pelagius Episcopus sanctæ Ecclesiæ Catholice urbis Romæ. Sunt aliæ duæ ejusdem modi ad eisdem.

Gregorius I. ann. 590.

Nulla est in toto ipsius Regeſto epistola, quæ non sit a collectore, suis, quas haberet, solemnibus formulis spoliata: habuisse tamen omnes, vel ex eo uno apertum est, quod ad sæculares viros feminasque multæ datæ sint, nec ulla tamen Domini Dominæque nomen in epigraphæ præferat, quamvis id numquam omisſum Joannes Diaconus tradat. Accedit, quod cum Gregorius in epistolis, eodem Diacono teste, post Joannis Constantinopolitani insolentem arrogantiam, se semper servum servorum Dei inscriberet, nullæ tamen, ut nunc habentur,

hanc inscriptionem præferant ; deinde cum epistolas Pelagii II. ad Istriæ Episcopos scripserit, usitatamque formam in iis servaverit, credibile non est, eum a more prædecessoris recessisse. Quid quod alienum a ratione videtur, eum, qui se præ humilitate servum servorum Dei dixerit, nomen suum, aut jubentis Imperatoris more, aut edicentis Prætoris modo, præposuisse. Denique epistola ad Etherium Arelatensem commendatitia Augustini in Angliam proficiscentis, quæ in Regeſto caret omni forma, refertur a Beda lib. 1. Hist. cap. 25. cum idonea inscriptione & subscriptione, *Reverendiſſimo & ſanctiſſimo fratri Etherio Coepiſcopo, Gregorius ſervus ſervorum Dei.* Et in fine : *Deus te incolumem cuſtodiat, reverendiſſime frater.* Ejuſdem formæ epistola ad Virgilium Etherii ſucceſſorem, & ad Auguſtinum Eboracenſem Episcopum ab eodem Beda refertur cap. 28. & 29. Quin etiam cap. 30. ad Mellitum Abbatem, *Dilectiſſimo filio Mellito Abbati, Gregorius ſervus ſervorum Dei.*

Et ad Regem Edilbertum, *Domino gloriſiſſimo atque præcellentiſſimo filio Edilberto Anglorum Regi, Gregorius Episcopus.* Et in fine : *Incolumem excellentiam veſtram gratia ſuperna cuſtodiat, Domine fili.*

VII. SÆCULO.

Bonifacius IV. ann. 607.

Domino excellentiſſimo atque præcellentiſſimo Regi Anglorum Athelberto, Bonifacius Episcopus, ſervus ſervorum Dei.

Bonifacius V. ann. 617.

Dilectiſſimo fratri Juſto, Bonifacius.

Viro glorioſo Edwino Regi Anglorum, Bonifacius Episcopus, ſervus ſervorum Dei.

Domina glorioſa filia Edelburge Regina, Bonifacius Episcopus, ſervus ſervorum Dei.

Honorius I. ann. 626.

Domino excellentiſſimo atque præcellentiſſimo filio Edwino Regi Anglorum, Honorius Episcopus, ſervus ſervorum Dei. Et in fine : *Incolumem excellentiam veſtram gratia ſuperna cuſtodiat.*

Dilectiſſimo fratri Honorio, Honorius. SUBSCRIPTIO. Deus te incolumem cuſtodiat, dilectiſſime frater.

Martinus I. ann. 649.

Domino piſſimo & ſereniſſimo victori, triumphatori, filio, diligenti Deum & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, Conſtanti Auguſto, Martinus Episcopus ſervus ſervorum Dei. SUBSCRIPTIO. Piſſimum Domini Imperium ſuperna gratia cuſtodiat, & omnium gentium agrivices ei ſubdat.

Electo spirituali consensu catholica Carthagenensium Ecclesia, & omnibus qui ei subsunt, Episcopis, Clericis, Populisque Christi amantibus, Martinus servus servorum Dei, ejus gratia Episcopus sanctæ Catholicae & Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ.

Joanni Episcopo Philadelphia, Martinus servus servorum Dei, sanctæ ejus Catholicae & Apostolicæ Ecclesiæ Romanorum Episcopus. Eadem forma inscribitur epistola ad Theodorum, Esbrutorum Episcopum, Antonium Bocathorum, Paulum Thessalonica.

Georgio Archimandrita, Martinus servus, &c. ut supra.

Eodem modo inscribitur epistola ad Pantaleonem, Petro illustri, Martinus servus servorum Dei, &c.

Dilectis fratribus qui sanctæ Christi Dei nostri civitati, nempe Hierosolymitana sedi sacerdotaliter subsunt, orthodoxis Episcopis, Presbyteris, Diaconis, Praefectis Monasteriorum, Monachis, Ascetis, Populis Christum diligentibus: similiter & iis qui censentur sub Antiochena sede, Martinus, &c.

Christum diligenti Clero & Populo sanctæ Dei Catholica Thessalonicensium Ecclesiæ, Martinus, &c.

Vitalianus ann. 655.

Domino excellentissimo filio Oswio Regi Saxonum, Vitalianus Episcopus, servus servorum Dei.

Adeodatus ann. 667.

Dilectissimis fratribus universis Episcopis in Gallia partibus commorantibus, Adeodatus.

Agatho ann. 678.

Domini piissimis & serenissimis, victoribus ac triumphatoribus, carissimis filiis, amatoribus Dei & Domini nostri Jesu Christi, Constantino Majori Imperatori, Heraclio & Tiberio Augustis, Agatho Episcopus, servus servorum Dei. SUBSCRIPTIO. Piissimorum Dominorum Imperium gratia superna custodiat, eique omnium gentium colla substernat. Ejusdem modi est sequens altera epistola ad eundem.

Leo II. ann. 683.

Piissimo & tranquillissimo Domino, victori & triumphatori, filio, dilecto Dei & Jesu salvatoris nostri Jesu Christi, Constantino Imperatori, Leo Episcopus, servus servorum Dei. SUBSCRIPTIO. Piissimum Domini Imperium gratia superna custodiat, &c. ut supra.

Dilectissimis fratribus universis Ecclesiarum Presulibus per Hispaniam constitutis, Leo. SUBSCRIPTIO. Deus vos incolumes custodiat, dilectissimi fratres.

Dilectissimo fratri Quiricio, Leo.

Domino glorioso filio Simplicio Comiti, Leo servus servorum Dei.

Domino excellentissimo filio Ervigio, Leo. SUBSCRIPTIO. Incolum-

mem excellentiam vestram gratia superna custodiat.

VIII. SÆCULO.

Joannes VII. ann. 705.

Domini eminentissimis Eitelredo Regi Merciorum, & Alfrido Regi Decorum & Berniciorum, Ioannes Papa.

Gregorius II. ann. 714.

Domino glorioso filio Carolo Duci, Gregorius Papa.

Reverentissimo & sanctissimo fratri Bonifacio Coepiscopo, Gregorius servus servorum Dei.

Gregorius III. ann. 731.

Reverentissimo & sanctissimo fratri Bonifacio Coepiscopo, ad illuminationem gentis Germania, vel circumquaque in umbra mortis morantibus gentibus in errore constitutis, ab hac Apostolica sede directo, Gregorius servus servorum Dei.

Dilectissimis nobis Episcopis in Provincia Bajoariorum & Alamania constitutis Wigoni, Lindoni, Rodulpho, Vinilo seu Adde, Gregorius Papa.

Domino excellentissimo filio Carolo Subregulo, Gregorius Papa. Ejusdem modi est altera.

Reverentissimo & sanctissimo fratri Bonifacio Gregorius servus servorum Dei.

Zacharias ann. 741.

Reverentissimo & sanctissimo fratri Bonifacio, Zacharias servus servorum Dei. Sunt & aliæ septem ejusdem ad eundem pari inscriptione.

Dilectissimo nobis Burchardo sanctæ Ecclesiæ Wirtzburgensis Episcopo, Zacharias Papa.

Dilectissimis nobis Reginfrido Rotomagensi Episcopo, (tum recensitis aliis undecim) & cæteris amantissimis Coepiscopis, Presbyteris etiam, & Diaconis, cunctisque orthodoxis Ecclesiarum Dei Clericis Apostolicam doctrinam tenentibus, Zacharias divina gratia pradius, Apostolica sedis Pontifex, servus autem servorum Dei, in Domino saluem dicit.

Stephanus II. ann. 752.

Domino excellentissimo filio Pipino Regi, Stephanus Papa. Ejusdem formæ est inscriptio alterius epistolæ ad Pipinum, Carolum, & Carolomannum, nisi quod Pipinum vocat suum spirituales compatrem.

Paulus I. ann. 757.

Domino excellentissimo filio, & nostro spirituali compatri, Pipino Regi Francorum, & Patricio Romanorum, Paulus Papa. Aliæ sex epistolæ ad eundem eandem præferunt inscriptionem, atque etiam subscriptionem. Incolumem excellentiam vestram gratia superna custodiat.

AD NOTAS CAPITIS I.

151

Stephanus III. ann. 767.

Domna Religiosa filia Bertrada, Deo sacrata, seu Domino filio Regi Francorum, & Patricio Romanorum, Stephanus Papa. SUBSCRIPTIO. Incolumem religiositatem vestram, atque excellentiam tuam gratia superna custodiat.

Dominis excellentissimis filiis Carolo & Carolomanno Regibus Francorum, & Patriciis Romanorum, Stephanus Papa. SUBSCRIPTIO. Incolumem, &c.

Hadrianus I. ann. 770.

Domino excellentissimo filio Carolo Regi Francorum & Longobardorum, atque Patricio Romanorum, Hadrianus Papa. SUBSCRIPTIO. Incolumem, &c. Sunt aliæ tredecim ad eundem eadem forma inscriptionis & subscriptionis.

Dilecto fratri Tarasio Patriarcha, Hadrianus servus servorum Dei. Leo III. ann. 795.

Domino excellentissimo filio Kenulpho, Regi Merciorum provincia Saxonia, Leo Papa.

Domino piissimo & serenissimo, victori ac triumphatori, filio, amatori Dei ac Domini nostri Jesu Christi, Karolo Augusto, Leo Episcopus, servus servorum Dei. SUBSCRIPTIO. Piissimum Domini Imperium, &c. Sunt aliæ novem ad eundem ejusdem formæ.

Gregorius IV. ann. 827.

Dilectissimis fratribus universis Coepiscopis, per Galliam, Germaniam, Europam; & per universas provincias constitutis, Gregorius servus servorum Dei.

IX. SÆCULO.

Post Gregorios tres, II. III. & IV. qui constantes non fuerunt in retinendo uno scribendi modo, sed aliquando hunc, aliquando istum usurparunt, constanter Leo IV. nomen suum præposuit, Leonisque exemplum consequentes Pontifices secuti sunt. Semel tamen Formosus, semel etiam Benedictus VII. nomen suum subjunxit: ille, cum ad Episcopos Angliæ; iste, cum ad Gallos & Germanos scriberet. Verum utraque epistola non magnam facit fidem: nam quæ Formosi, vulgo dicitur vitio non carere; quæ Benedicti, non ita pridem è latebris prodiit: & cum id restituat, quod olim Symmachus constituisset, etiam inscriptio Benedicti Symmachi inscriptionem imitata dici potest.

Quin & tunc temporis abstinerunt Pontifices ab appellatione Domini Dominæque, cum sæcularibus literas darent, etiam Imperatoribus atque Reginis: quamquam Joannes VIII. semel epistolam 92. ita inscripsit: *Dilectissima filia Domna Angelberta Imperatrici, pia me-*

moria Ludovici invictissimi Imperatoris coniugi, serenissima Augusta.

Imo Nicolaus I. passim prætermisit solemnem subscriptionem, quæ prædecessores utebantur, nec jam incolumem custodiri a superna gratia eum precabatur, cui scribebat: sed *vel optamus, &c.* apposuit, vel *bene vale*, vel aliud simile. Acceptum tamen a maioribus morem epistola 36. & 67. retinuit. Nicolaum imitati sunt successores, nisi quod Joannes VIII. veterem morem semel, aut iterum observavit.

Gregorius VII. induxit in morem, qui postea obtinuit, ut salutem & Apostolicam benedictionem iis impertiretur, quibus literas daret.

Ex his quæ hæcenus allata sunt, possunt conducibilia quædam ad historiam Ecclesiasticam concludi.

I. Circa noni sæculi initia formulas Diurno Libro comprehensas paulatim desuetas esse.

II. Id eo tempore contigisse, quo magnæ conversiones rerum factæ sunt, expulsisque Italia Exarchis, & everso Longobardorum regno, non mediocriter dominium Apostolica sedes obtinuit.

III. Non repente consuetudinem veterem abolitam esse, sed quasi per partes, ne miraretur orbis, & forsân reclamaret.

IV. Mirum videri, quod Bernardinus Ferrarius refert lib. 2. de antiquis Ecclesiasticis epistolis, de salute & Apostolica benedictione a summis Pontificibus in fronte literarum impertita iis, quibus scriberent. *Hanc consuetudinem*, inquit, *quemadmodum a Cleto Romano Pontifice primum inventam tradunt Polydorus Virgilius de Invent. rerum lib. 8. cap. 2. & Gilbertus Genebrardus in Chronolog. lib. 3. ad ann. Christi 93. in Cleto; ita ab eo mutuatos reliquos deinde Pontifices constanter retinuisse affirmant.* Id vero quis non miretur, cum ante Gregorium VII. qui sæculo undecimo sedit, aut nullus, aut vix ullus ea salutatione reperitur usus. Unde vero asseri possit Cletus fuisse huius salutationis autor, nullus scio, cum nullæ habeantur ipsius epistolæ, neque scriptores Polydoro Virgilio Genebrardoque majores, monumentis literarum hac de re quidquam tradiderint. Quod ille salutem precatus sit, gratiamque Dei more Apostolorum iis, ad quos scriberet: admodum credibile est. Verum non de salute, sed de Apostolica benedictione agitur, quam se impertiri nullus Apostolus suis literis præfatus est.

Erit forte qui optet, ut postquam expositum est, quæ forma Pontifex inscriberet subscriberetque literas, quas aliis daret, ostenderetur deinceps, quæ forma inscriptionis esset, quæ subscriptionis literarum, quas ab aliis acciperet. Verum id quoniam non pertinet ad Diurnum Librum, in quo quæ agenda Pontifici præscribuntur, non quæ ab aliis, omitti jure posset: præsertim cum ad arbitrium quisque suum scripsisse

psisse videatur, nec constanter idem modus ab omnibus, etiam unius dignitatis, puta Imperatoriæ, Augustæ, &c. observatus reperiatur.

Non erit tamen alienum ab argumento breviter referre, quid super ea re sub finem sexti sæculi, quando sedit Gregorius Magnus, aliisque duobus sequentibus totis, a Principibus, Augustis, Patritiis, &c. usurpatum sit: quamquam pauca admodum reperiantur, sive in collectionibus pontificiarum literarum, sive apud Annalium Ecclesiasticorum scriptores exempla, aliunde vero curiosius inquirere operæ pretium non est.

Imperator ad summum Pontificem, ann. 682. *Flavius Constantinus fidelis in Jesu Christo Deo Imperator Leoni, sanctissimo & beatissimo Archiepiscopo veteris & clarissimæ urbis Roma, & œcumenico Papa. SUBSCRIPTIO* piissimi Imperatoris; *Deus te in multa tempora custodiat, sanctissime & beatissime Pater,*

Ann. 687. *Imperator Caesar Flavius Justinianus fidelis in Jesu Christo, pacificus, pius, perpetuus Augustus, Joanni sanctissimo ac beatissimo antiquæ almae urbis Roma atque universali Papa. Et divina manu; Divinitas te servet per multos annos, sanctissime ac beatissime Pater.*

OEcumenica Synodus: *Sanctum & universale Concilium, quod per Dei gratiam, & piam sanctionem piissimi ac fidelissimi magni Imperatoris Constantini congregatum est, in hac a Deo conservanda & regia Constantinopoli nova Roma, in secreto sacri palatii dicto Trullo, sanctissimo ac beatissimo Papa senioris Roma Agathonis in Domino salutem.*

Synodus Africana universalis ad summum Pontificem: *Domino beatissimo, Apostolico culmine sublimato, Patri Patrum Theodoro Papa, & summo omnium Prasulum Pontifici. Columbus prima sedis Episcopus Concilii Numidia, & Stephanus prima sedis Episcopus Concilii Byzacenti, & Reparatus Episcopus prima sedis Concilii Mauritania, & universi Episcopi de tribus Conciliis antedictis Africane Provincia.*

Patriarcha ad summum Pontificem ann. 712. *sanctissimo & beatissimo fratri & comministro, Domino Constantino, Joannes indignus Episcopus in Domino salutem. SUBSCRIPTIO. Fortis in Domino ora pro nobis, sanctissime & beatissime frater.*

Primas Africae ad summum Pontificem: *Domino beatissimo & honorabili sancto fratri Theodoro Papa, Victor.*

Episcopus ad summum Pontificem, ann. 741. *Domino carissimo, summi Pontificatus insula pradito, viro Apostolico, Zacharia, Bonifacius servus servorum Dei.*

Reverentissimo Patri, dilectissimo Domino, cum timore & tremore venerando Magistro, Apostolici honoris privilegio pradito, Pontificatus insula Apostolica sedis sublimato Zacharia, Bonifacius exiguus servus

vester, licet indignus & ultimus, tamen Legatus Germanicus devotissimus, optabilem in Christo immarcescibilis caritatis salutem.

Observe I. Constantinum Pogonatum & Justinianum II. nomen suum nomini Leonis II. Pontificis præponere, nec secutos Marcianum in literis ad Leonem I. exemplum: *Leoni reverendissimo Episcopo Ecclesie gloriose civitatis Romæ, Marcianus*; secutos tamen formam Justini & Justiniani I. Ille enim ad Hormisdam: *Victor Justinus, pius, felix, inclytus, triumphator, semper Augustus, Hormisdæ sanctissimo ac beatissimo Archiepiscopo almæ urbis Romæ, & Patriarchæ*. Hic ad Joannem II. *Victor Justinianus, pius, felix, inclytus, triumphator, semper Augustus, Joanni sanctissimo Archiepiscopo almæ urbis Romæ & Patriarchæ*. Et ad Agapetum: *Imperator Caesar Flavius Justinianus, Alemannicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, Anticus, Alanicus, Vandalicus, Africanus, pius, felix, inclytus, victor ac triumphator, semper Augustus, Agapeto sanctissimo Archiepiscopo almæ urbis Romæ, & Patriarchæ*.

Observe II. neque in collectionibus pontificiarum epistolarum, neque apud Baronium reperiri ullius Augustæ epistolam ad summum Pontificem cum solemni forma, præterquam Pulcheriæ ad S. Leonem, quæ ejusdem modi cum forma, qua Marcianus usus est.

Observe III. œcumenicam Synodum sextam nomen Pontificis postposuisse suo, in quo exemplum quartæ referentis ad S. Leonem I. de rebus actis Calchedone, imitata est. Relatio enim sic inscribitur: *Sancta & magna & universalis Synodus, quæ per Dei gratiam, & sanctionem piissimorum, & amatorum Christi Imperatorum nostrorum collecta est, in Calchedonensium Metropoli Provincia Bithynia, sanctissimo ac beatissimo Romanorum Archiepiscopo Leoni*.

Incertum est an Calchedonensi præverit Ephesina: variant enim in variis codicibus relationis inscriptiones.

Neutrius Synodi Patres summum Pontificem expresse fratrem Patremque & Dominum vocant, quamquam Calchedonenses in ipsa relationis serie, modo se fratres, modo filios appellent. Unde viderint, qua ratione se tueantur, qui ex eo, quod Calchedonenses Leonis se filios nominaverint, multa sibi argumentari videntur.

Observe IV. Patriarchas quatuor majores, Alexandrinum, Antiochenum, Constantinopolitanum & Hierosolymitanum, atque etiam Episcopum Carthaginensem, qui totius Africanæ Diœcesis Primas, cum literas dant ad summum Pontificem, fratrem & comministrum dicere, sed simul Dominum vocare: qua Domini appellatione vicissim non utitur Pontifex, cum suas ad ipsos literas inscribit.

Observe V. Provinciales Synodos, quibus neque Patriarchæ præsunt, neque Patriarchis suppar Africanæ Diœcesis Primas, in epistolis

AD NOTAS CAPITIS I.

sumum Pontificem, & Dominum & Patrem vocare, in quo ab œcumenicis Synodis differunt. Id ex antiquo servatum: nam anno 416. Milevitani Concilii Patres, quibus præerat Silvanus Numidiæ propter ætatem Primas, datam ad Innocentium I. Synodicam sic inscribunt: *Domino beatissimo, meritoque venerabili, & in Christo honorando Papa Innocentio, Silvanus, Valentinus, Aurelius, Donatus, Restitutus, Lucianus, Alipius, Augustinus, &c.* Carthaginensis tamen Synodi, cui præsidebat totius Africae Primas, epistola sic se habet: *Domino beatissimo, & honorandissimo fratri, sancto Innocentio Papa, Aurelius, Numidius, &c.*

DISSERTATIO II.

APPENDIX

AD NOTAS CAPITIS II.

De ordinatione summi Pontificis.

CAPUT secundum tres in partes tribuitur : complectitur vero ; prima literas , quibus ante ordinationem electi Pontificis , vel nuntiabatur obitus præcessoris , vel electionis decretum continebatur , vel decreti approbatio petebatur : secunda ritum , quo peragebatur Pontificis consecratio : tertia professiones expositionesque fidei catholice . Ad singulas id observandum superest , quod brevitatis ratioque notarum vetuit textui Diurni subjungere .

§. I. De literis pertinentibus ad ordinationem summi Pontificis.

I. DIXI in notis , non Ravennam tantum , sed in urbem quoque regiam missas fuisse a Romanæ Ecclesiæ Clero , Populoque Romano literas ad Principem , ut Electi approbatio obtineretur ; & ad Antistitem Patritiosque & aulæ Principes , necnon sedis Apostolicæ Apocrisarium , ut de negotio apud Principem promovendo monerentur . Id facile intelligitur ex Gregorii Magni epistolis , tum ad Joannem Constantinopolitanum Episcopum , tum ad alterum Joannem Exconsulem ac Patritium , tum denique ad Philippum Comitem Excubitorum . Cum enim illi , qui valebant apud Imperatorem autoritate , id præstitissent quod rogati fuerant , utique a Clero per literas Roma scriptas , de violata amicitia sanctus Pontifex cum ipsis conqueritur , & cum Joanne quidem Episcopo : *Quo studio Episcopatus pondera fugere volueritis scio ; & tamen hæc eadem Episcopatus pondera , ne mihi deberent imponi , non restitistis .* Constat ergo , quia non me , sicut vos diligitis , qui illa me voluistis onera suscipere , quæ vobis imponi nolulistis . Cum Joanne autem Patritio : *Contra amorem non modice contristor , quia quietem me querere cognovistis , & ad inquietudinem perduxistis , &c.* Cum Philippo denique Excubitorum Comite : *Indignus ego*

Epist. 4.

Epist. 30.

Epist. 31.

ad suscipienda Episcopatus onera, jussioni omnipotentis Dei, vestraque voluntati me subdidi, cui me praeesse largitate magis gratia, quam judicii aestimatione voluistis. Dubium non est, quin Honorato Diacono sedis Apostolicae Responsali in eandem sententiam scripserit.

II. Dixi etiam suspicari neminem debere, ejusmodi literarum formulam Diurnum deficere: datae sunt siquidem proportionem a paribus, paucis, ut fit, immutatis; eadem nempe Constantinopolitano Antistiti, quae Ravennati, &c. Id ut asseram, efficiunt duo: alterum, quod eadem fuerit scribendi causa ad Constantinopolitanos ac Ravennates, idem argumentum, eadem necessitas: alterum, quod consuetudo obtinuerit illis temporibus, literas, cum de eadem re pluribus mitterentur, similes omnibus dari, quod a pari dicebatur, id est, argumento pari. Id ex epistolis Gregorii Magni constat.

III. Addidi nusquam reperiri formam, qua vel Exarchus, vel Imperator, electione probata, per subscriptionem, ut opinor, decreti ad se allati, ordinandi Pontificis potestatem faceret. Id nemo revocaverit, credo, in dubium, qui libros ea tempestate confectos legerit; quamquam apud Marculum lib. I. reperitur gemina Regis de ordinando Episcopo praecipio, qua respondet plebi poscenti sibi Episcopum concedi. Tres illae formulae, quae corruptissimae sunt in Editione Bignonii, emendatae a Sirmondo subjunguntur tomo II. Conciliorum Galliae.

IV. Est etiam apud Cassiodorum epistola Athalarici ad urbis Senatorem, qua gratissimum animo suo proficitur, quod Theodorici avi sui, Felicem IV. eligentis in Pontificem, judicium probassent, contentioque pristina Clericorum laicorumque in partes scissorum, receptione Pontificis a Principe electi, posuisset.

§. II. De ritu, quo summus Pontifex ordinabatur.

I. **R**ITUS iste varius fuit variis temporibus: nam alius in Diurno Ordineque Romano vetere describitur; alius a Cencio Camerario in coronatione Celestini III. alius ab Augustino Patritio in Libro Rituum Ecclesiasticorum; alius paulo diversus nunc observatur.

II. An servatus sit ante septimum saeculum alter, quam qui solitus in consecratione aliorum Metropolitanorum, imo & Episcoporum, non aperte constat. Ea certe tempestate, non ex Episcopis summi Pontifices fiebant: id enim tentatum primo in Formoso; sed ex Diaconis ut plurimum, & Presbyteris Ecclesiae Romanae, ut Historia Pontificum docet. Quare tunc tres ritus conjungi simul contigit, quibus nempe continuo, qui electus fuerat, Presbyter, Episcopus, & summus Pontifex crearetur.

III. Fiebat vero Presbyter & Episcopus aliorum more, summus autem Pontifex impositione pallii accepti ex altari S. Petri, & ἐνθρονισμῷ. Id ostendunt hæc verba: *Archidiaconus annectit ei pallium, & ascendit ad sedem.* Pallium, plenitudinem potestatis, ἐνθρονισμὸς præfidentiam significabat, nondum ulla coronationis mentio, Roma serviente adhuc sæculari potestati.

IV. Supremæ in universam Ecclesiam autoritatis indicium fuit, non præcise acceptio pallii; communis enim fuit cum omnibus Patriarchis; sed acceptio ex altari S. Petri, cui Deus ovile suum pascendum commisit, cujusque in locum succedit Pontifex.

V. Quem servaverit olim Ecclesia orientalis ritum in ordinandis suis Patriarchis, non est expresse traditum in Ritualibus Græcorum Libris. Liberatus Diaconus de Alexandrino hæc tradit: *Consuetudo est Alexandria, illum, qui defuncto succedit, excubias super defuncti corpus agere, manumque dexteram ejus capiti suo imponere, & sepulto manibus suis, accipere collo suo beati Marci pallium, & tunc legitime sedere, id est, inthronizari posse.* Quæ non perinde accipienda sunt, ac si solo ejusmodi ritu quis ex Presbytero fieret Episcopus, nec alia consecratio adhiberetur, quod nonnullis temere venit in mentem; sed quod præter communem ordinandi Episcopi ceremoniam, hæc solemnis foret constituendi Patriarchæ ratio, cujusmodi aliquid in electione summi Pontificis nunc contingit, etiam si Episcopus nondum fuerit.

VI. Nam quod aliqui dicunt, Presbyteros Alexandrinæ Ecclesiæ, de quibus loquitur Hieronymus, fuisse omnes Chorepiscopos, & eos quidem Episcopali charactere præditos, vix ego possim admittere: licet enim fatear in suburbiiis Alexandria, locisque vicinis plures extitisse Episcopos, scio tamen temporibus Alexandri, qui Arium eiecit, & Cyrilli qui Nestorium profligavit, multos fuisse in Ecclesia Alexandria Presbyteros, cujusmodi erat Eulogius, ad quem Commonitorium Cyrillus scripsit, tertiæ parti Concilii Ephesini insertum.

§. III. De professionibus fidei a summis Pontificibus in ordinatione sua emissis, in genere.

I. SUMMOS Pontifices, cum ordinarentur, suæ fidei professionem emisisse, indubitatum est, neque enim solum a catechumenis, cum Baptismum, sed etiam a fidelibus, cum Presbyterium ac Episcopatum susciperent, factam fuisse fidei confessionem, discimus ex variis Scriptorum locis, & in primis ex epistola Eusebii Cæsariensis ad suos, apud Theodoretum lib. I. Hist. Ecclesiast. cap. XII. Quod autem ab Episcopis singulis præstari oportuit, quoniam debent esse Ecclesiæ suæ doctores, id

certe Episcopus Romanus, cum totius Ecclesiæ sit doctor, non omisit.

II. Non perinde certum, saltem non ita vulgo notum, qua forma, qui ante septimum sæculum eligebantur ad summum Pontificatum, fidem professi sint. Conducibile igitur est ad Ecclesiasticam Historiam illustrandam, in id inquirere: sed ne inter inquirendum fallat incautos error, oportet initio, professiones duas distinguere: alteram, quæ ab ordinando; alteram, quæ ab ordinato ederetur.

III. Utramque discrevit Joannes Diaconus in Vita S. Gregorii, illique Symbolo nomen fecit, huic Synodica: illud privati erat hominis, hæc Ecclesiæ doctoris: Electus illo fidem profitebatur, ista Pontifex exponebat, quid credi deberet ab omnibus, atque in sede Petri docebat Dei populum. Prioris mentio vix reperitur ante Gregorium Magnum; posterioris non pauca exempla extant.

IV. De Symbolo Gregorii ita Joannes Diaconus: *In specula sanctæ universalis Ecclesiæ, virtutis humanitatis aut autoritatis orthodoxæ, unde videri & audiri clarius Evangelicus præco valeret, consistens, oris sui divinissimo gladio, & rectam fidem munivit, & cunctas hæreses uno Symbolo dissipavit: quod videlicet sacra confessionis Symbolum ita se habet: Credo in unum Deum omnipotentem, Patrem & Filium & Spiritum sanctum, tres personas, unam substantiam: Patrem ingenitum, Filium genitum, Spiritum vero sanctum, nec genitum, nec ingenitum, sed coæternum, de Patre & filio procedentem. Confiteor unigenitum Filium consubstantialem, & sine tempore natum de Patre, omnium visibilium & invisibilium conditorem, lumen ex lumine, Deum verum de Deo vero, splendorem gloriæ, figuram substantiæ: qui manens Verbum ante sæcula, perfectus homo creatus est juxta finem sæculorum, conceptus & natus ex Spiritu sancto, & de Maria Virgine, qui naturam nostram suscepit absque peccato: & sub Pontio Pilato crucifixus est & sepultus, tertia die resurrexit a mortuis: die autem quadragesimo ascendit in cælum, & sedet ad dexteram Patris, inde venturus est judicare vivos & mortuos: positurus ante oculos omnium omnia occulta singulorum: daturus justis perpetua præmia regni cælestis, iniquis autem supplicia ignis æterni: innovaturus sæculum per ignem, & carnis resurrectionem. Confiteor unam fidem, unum Baptisma, unam Apostolicam & universalem Ecclesiam, in qua sola possunt laxari peccata, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti.*

V. De Synodica hæc scribit: *Synodicam quoque suam Gregorius, secundum priscum decessorum suorum morem, Joanni Constantinopolitano, Eulogio Alexandrino, Gregorio Antiocheno, Joanni Hierosolymitano, & Anastasio Patriarchæ Antiocheno, destinavit, qua ita se habet: Consideranti mihi, quod impar meritis, ac toto animo renitens, pa-*

storalis curæ pondera portare compulsus sim, caligo mœroris occurrit, &c. Triste cor nihil aliud, nisi eas, quæ videri nil sinunt, tenebras videt: nam quid Antistes ad Dominum, nisi pro delictis populi intercessor eligitur? Quæ itaque fiducia ad eum pro peccatis alienis intercessor venio, apud quem de propriis securus non sum? Si fortasse quispiam apud potentem virum, qui & sibi iratus, & mihi esset incognitus, intercessorem suum me fieri quæreretur, protinus responderem; ad intercedendum venire nequeo, quia ejus notitiam ex sedula familiaritate non habeo. Si igitur recte homo apud hominem, de quo minime præsumpsissem, fieri intercessor erubescerem, quantæ hoc audaciæ est, quod apud Deum pro populo locum intercessoris obtineo, cui familiarem me esse, per vitæ meritum, non agnosco? Quæ in re, est mihi adhuc aliud gravius formidandum, quia sicut cuncti liquido cognovimus, cum is, qui displicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur, & valde pertimesco, ne commissæ mihi plebs fidelium, reatus mei additamento, depereat, cujus nunc usque Dominus æquanimiter delicta tolerabat. Cum vero utcumque hunc timorem supprimo, & consolatam mentem ad Pontificalis operis studia accingo, considerata ipsa rei immensitate, deteseor. Perpendo quippe, quod omni cura vigilandum est, ut rector cogitatione sit mundus, operatione præcipuus, discretus in silentio, utilis in verbo, singulis in compassione proximus, præ cunctis contemplatione suspensus, bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum justitiæ erectus, &c.

Præterea, quia corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem: sicut sancti Evangelii quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere & venerari me fateor: Nicænum scilicet, in quo perversum Arianæ dogma destruitur: Constantinopolitanum quoque, in quo Eutychii & Macedonii error vincitur: Ephesinum etiam primum, in quo Nestorii impietas judicatur: Calchedonense vero, in quo Eutychetis Dioscorique pravitas reprobat, tota devotione complector, integerrima approbatione custodio: quia in his, velut in quadrato lapide, sancta fidei structura confurgit, & cujuslibet vitæ atque actionis norma consistit: quisquis eorum soliditatem non tenet, etiamsi lapis esse cernitur, tamen extra adificium jacet. Quintum quoque Concilium pariter veneror, in quo epistola quæ Iba dicitur, erroris plena, reprobat, & Theodorus personam mediatoris Dei & hominum in duabus substantiis separans, ad impietatis perfidiam cecidisse vincitur. Scripta quoque Theodoriti, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, ausu dementia prelatæ refutantur. Cunctas vero, quas præfata veneranda Concilia personas respuunt, respuo; quas venerantur, amplector: quia dum universali sunt consensu constituta, se & non illa destruit, quisquis præsumit, aut solvere quos religant.

religant, aut ligare quos solvunt. Quisquis ergo aliud sapit, anathema sit.

VI. Hæc Joannes de Symbolo & Synodica S. Gregorii, quæ ut ad rem nostram exponantur utilius & clarius, observanda duo. Primum, unius rei tria fuisse nomina, Fidem, Symbolum, Indiculum: Fidei nomen ab argumento factum est; Symboli, ab articulorum ordine, brevitate, & tesserae similitudine; Indiculi a forma, quæ scripto tradebatur, velut instrumentum suis omnibus, personæ temporis & testium, adjunctis munitum, & in archivo asservandum.

Alterum, fuisse pariter alterius nomina tria, Expositionem fidei, Sermonem, & Synodicam. Dicta est Expositio fidei, quia explanatio quædam fuit Symbolo prolixior, & ad hæreses damnandas accommodatior: Sermo, quoniam pro concione fidelium fiebat: Synodica, quoniam, & e Synodo Romana mittebatur ad Patriarchas, & in Synodo Patriarcharum legenda fuit, ut tota Ecclesia sui doctoris fidem agnosceret.

VII. De forma fidei, quam Symbolum diximus, quaque Electus ante ordinationem utebatur, occurrunt quæstiones duæ. Prima, cujusmodi fuerit priscis temporibus: prisca dico, quæ Gregorii Magni ætatem præcesserunt, fuitne dumtaxat Symbolum, quod Apostolicum vocatur, & illud quidem, quale usurpamus, an quomodo erat olim in usu Romæ? Secunda, quale fuerit priscum Romanæ Ecclesiæ Symbolum.

VIII. Ut prima quæstio plane solvatur, prisca primum tempora dividenda sunt, tum Romana Symbola distinguenda. Prioribus temporibus, id est, ante annum 400. quando Rufinus Aquileiensis Presbyter nihil dum additamenti factum fuisse scribit Romano Symbolo, non aliam puto emissam ab Electis professionem fidei, quam quæ Symbolo Romano additionis puro continebatur: posterioribus vero, id est, ab anno circiter 400. ad Gregorium Magnum, recitatum arbitror ab iisdem Electis Symbolum idem Apostolicum, sed cum additamenti, modo paucioribus, modo pluribus, prout exigebat ratio temporum, & propius ad septimum sæculum accedebatur, quo tempore ea fidei professio emissæ est, quæ Libro Diurno continetur, & ad decimum quintum usque sæculum, aut etiam ulterius, in usu fuit.

IX. Quæ ut manifestiora fiant, solvenda est altera quæstio, quale fuerit Romæ Apostolicum Symbolum, cui nihil adhuc additum, Rufinus, paulo ante quadringentesimum Christi annum, scribebat. Ex veteribus monumentis, ita se habuisse intelligitur. *Credo in Deum Patrem omnipotentem, & in Jesum Christum filium ejus unigenitum Dominum nostrum, qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine, passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus*

tertia die resurrexit, ascendit ad calos, sedet ad dexteram Dei Patris, inde venturus est judicare vivos & mortuos. Credo in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem. In eo desunt tria, quæ in vulgari continentur, Creatorem cali & terra, descendit ad inferos, vitam æternam.

X. Inde oritur tertia quæstio, quando contigerit, & quorsum, addi hæc tria? Nemo, quod sciam, id inquisivit, utile tamen est nosse, vel per conjecturam.

XI. Videtur nonnullum Rufinus conficiendi locum dare, cum tradit, Romanum Symbolum additamenti tunc caruisse, cum scriberet, *propterea quod nulla illic hæresis sumpsisset exordium; in cæteris autem locis, quantum intelligi datur, propter nonnullos hæreticos, addita quadam videri, per quæ novellæ doctrinæ sensus crederetur excludi.*

XII. Inde enim videor mihi non improbabiler concludere, necessitatem accessionis faciendæ tunc extitisse, cum capitales tres hæreses Origenis, Manichæi, & Arii in Romanam Ecclesiam irrepere conatæ sunt. Conatæ sunt vero, & cum liber Origenis *περί ἀρχῶν* Romæ visus est, & cum Manichæi clam latentes, certis indiciis deprehensi, producti sunt in publicum, & cum Eutychianus error, Ariani soboles quædam, percrebuit.

XIII. Liber *περί ἀρχῶν* temporibus Anastasii I. Romam venit; Manichæos infectatus est Leo Magnus ann. 443. Eutychiana hæresis sub eodem Pontifice turbas ubique movit, occasione Latrocinii Ephesini. Adversus Origenis temporalem & mutabilem beatitudinem sanctorum *vita æterna* credita est: adversus Manichæismum de mundi sensibilis a dæmone conditione, *factor cali & terra*: adversus Arii errorem, quod nulla fuerit in Christo anima, *descensus ad inferos* animæ, cum corpus jaceret in sepulcro.

XIV. Hæc sola quidem triplex additio accessit ad Symbolum, prout tradebatur catechumenis, & in baptismo reddebatur: sed longe major videtur facta, cum ab ordinandis, ut fidem suam puram erroris probarent, proferebatur. Id constat ex Symbolo Gregorii Magni, quod quam diversum sit a vulgari, nemo non videt.

XV. Septimo sæculo, cum summi Pontifices ordinarentur, jam non Symbolum, quod antea fiebat; sed pro Symbolo fuit forma fidei, cujusmodi exhibetur in Diurno. Obtinuit illa vero, non tantum ad decimum saltem sæculum, quo vivebat Yvo Carnotensis, sed etiam ad tempora Basileensis Concilii, ut postea dicetur: Yvo enim aperte satis innuit, suis etiam temporibus, summos Pontifices in ordinatione professionem illam emisisse, cujus non mediocrem partem ex Diurno refert, & Basileenses hanc exigunt ab ordinando Pontifice.

AD NOTAS CAPITIS II. 163

XVI. Oritur etiam quarta quaestio, quo tempore commutatio Symboli in formam fidei Diurno contentam facta sit? Factam opinor, postquam prioribus sex Conciliis œcumenicis religionis christianæ principia duo, consubstantialitas personarum divinarum, & Incarnationis veritas, constituta essent: tunc enim Concilia recipere, & hæreses, quas proscripserant, execrari, indubitata fuit *epistolas* nota.

XVII. Oritur & quinta, an sine discrimine, summi Pontifices alique Episcopi, saltem qui Romæ consecrabantur, sive forenses essent, sive ordinationi sedis Apostolicæ subditi, suam profiterentur fidem. Fuit illud vel maximum discrimen, quod Pontifices sancto Petro *dubios*, Episcopi successori sancti Petri, fidem sacramento obligarent.

XVIII. Oritur & hæc postrema, quam verum sit, aut potius quo examine egeat, quod Euthymius Zygabenus tit. xii. suæ Panopliæ refert, ex Photii Constantinopolitani dissertatione de Spiritus sancti processione, *usque ad tempora Sergii Constantinopolitani*, (ordinatus est anno 608.) *Romanos Pontifices in Episcopatus sui exordio, fidei, quam profitebantur, literis canonicis ad sedes omnes Patriarchales transmissis, Symbolum sine mutatione inseruisse.* Primo enim mutatio, de qua loquitur, ea sola est, qua Spiritus sanctus a Patre Filioque procedere diceretur. Deinde, quod ait, summos Pontifices, & Symbolum suis canonicis adjunxisse usque ad tempora Sergii Constantinopolitani, & in suo Symbolo non posuisse processionem Spiritus sancti a Patre & Filio, refellitur exemplo Gregorii Magni, qui sedere cœpit ann. 590. siquidem, & in Symbolo suo professus est Spiritum sanctum a Patre & Filio procedere, & suis ad Patriarchas literis Symbolum non adjunxit.

XIX. Quod pertinet ad Synodicas literas, quas summi Pontifices, statim atque Apostolicam sedem ascendissent, ad Patriarchas Patriarchisque suppres Antistites, dabant, præter ea, quæ dicta sunt in notis, non abs re quæri possunt ista septem: quam antiquus fuerit ille mos, quando cœperit, ad quos Synodica mitterentur, quid contingerent, quis mittendi finis, quando desierunt mitti, quorum Pontificum Synodica ad nos pervenerint?

XX. Veterem fuisse morem docet Gelasius epistola i. ad Euphemium, ii. ad Laurentium Lignidentem Præsulem, & iii. ad Dardaniæ Episcopos. Ad Euphemium enim Constantinopolitanum conquerentem, quod Synodicam nondum a Gelasio accepisset, respondet Pontifex in hæc verba: *Apostolicam sedem institutum sibi noviter Sacerdotem, præcuntibus oportuisse dixisti literis indicare. Fuit quondam Ecclesiastica vetus hæc regula apud Patres nostros, quibus una Catholica Apostolicaque communio ab omni prævaricatorum libera pollutione con-*

stabat : nunc autem cum societatem præferre maluis extraneam , quam ad beati Petri purum redire illibatumque consortium , quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena ? quomodo dispositionis Apostolicæ antiqua fœdera præbeamus hominibus communionis extraneæ ?

Ad Laurentium in Macedonia Episcopum : Quia mos est Romanæ Ecclesiæ Sacerdoti noviter constituto , formam fidei suæ ad sanctas Ecclesias prærogare ; hæc eadem compendiosa nimis brevitate studui renovare , ut sub qua fide vivendum sit , secundum statuta Patrum , in hac nostra epistola , propter breviter , sine fastidio lector agnoscat.

Ad Episcopos Dardaniæ : Regimen Apostolicæ sedis adepti , strepitu publico retardante , commissum nobis sacræ dispensationis officium , propriis , ut mos erat , literis nequivimus indicare , quo vestra fraternitas de communionis Domini munere nobiscum gratuletur. Tum adversus grassantem hæresim Eutychianam exponit fidem , & sub finem addit : Hæc autem vestra dilectio etiam ad contiguas sibi quasque Provincias , vicinorumque Pontifices faciat pervenire , ut Ecclesiarum Præsides , universæ veritatis instructione percepta , mortiferam declinare valeant falsitatem.

XXI. Sed quando Ecclesiastica hæc , quæ fuit apud Patres , vetus regula initium acceperit , obscurum est : licet tamen veritatis aliquid videre , si modo distinguantur duo in ejusmodi literis , alterum quod renuntiarent de ordinatione , alterum quod fidei expositionem contineret. Opinari siquidem non improbabiler quispiam possit , primum fuisse semper , in eamque rem utiliter proferri testimonium Cypriani ad Cornelium recens ordinatum rescribentis : secundum , hujus licet mentio non reperiatur ante Gelasii tempora , extitisse tamen longe antea , ortumque duxisse , jam inde a temporibus Aureliani Imperatoris , id est , circiter annum Christi 270.

Nam Gelasius anno 493. testatur *morem fuisse Romanæ Ecclesiæ Sacerdoti noviter constituto , formam fidei suæ ad sanctas Ecclesias prærogare.* Mos ille igitur jam dudum obtinuerat. Testatur etiam , fuisse veterem apud Patres regulam : ergo obtinuerat ex longo tempore. Sed ex quo ? Non sane ab origine Ecclesiæ , neque primis duobus sæculis , siquidem nec ullum extat vestigium , nec ulla conjiciendi ratio , cum tunc lateret Ecclesia , minitantibus undique Imperatoriis mucronibus.

Restat ergo , ut mos ille tunc ortus sit , cum fides Ecclesiæ Romanæ patefieri potuit publice , ipsis etiam volentibus Imperatoribus , ut esset credendi norma & orthodoxiæ regula. Id vero contigit sub Aureliano primum , deinde sub Constantino : nam Aurelianus , quamvis ethnicus , adversus Paulum Samosatenum ab Synodo II. Antiochena exautoratum sancivit , ut illi Ecclesiæ Antiochenæ domus tribueretur , cui Romanæ Ecclesiæ Episcopustribuendam censeret , quasi

diceret, cum haberi debere Catholicum Ecclesiæ Antiochenæ Præsulem, cujus fidem Romanæ Ecclesiæ Episcopus probaret.

Constantinus vero, qui Ecclesiam a servitute eripuit, fecit, ut quod habet a Christo Ecclesia Romana docendi fidem orbis privilegium, in actum libere erumperet, & ab omnibus agnosceretur.

Hæc igitur opinio menti meæ insedit, jam inde ab ætate Aureliani Episcopum Romanum, cum primum succederet in sedem Petri, qui jussus est fratres suos confirmare, ad omnem Dei populum formam fidei suæ, id est, catholicæ, misisse.

XXII. Mittebat vero ad Patriarchas, ut antea diximus, supparesque Patriarchis Præsules autocephalos. Id constat partim ex Gelasio, partim ex Gregorio Magno: nam ille ad Macedones, & Dardanos epistolas dedit, hic ad Joannem Constantinopolitanum, Eulogium Alexandrinum, Gregorium Antiochenum, Joannem Hierosolymitanum, & Anastasium item Antiochenum literas a paribus, quibus suæ fidei professionem complexus est. Lib. I. ep. 24.

Observandum porro ex Gelasio & Gregorio, Pontifices Synodicas suas ad Præsules schismate divisos non misisse; misisse vero ad eos, qui etiam dejecti per vim & injuriam forent de throno, manebant tamen in communione sedis Apostolicæ factum improbantis. Nam Gelasius neque ad Joannem Constantinopolitanum scripsit, neque ad Thessalonicensem Episcopum, propterea quod uterque erat Acaciano schismate impeditus; scripsit tamen, & ad Dardanos subjectos Constantinopolitano Patriarchæ, & ad Laurentium Lignidensis Ecclesiæ Præsulem Thessalonicensi subditum, ut ne carerent communione fidei, qui suis Primatibus schismaticis non consentiebant.

Dedit literas Gregorius ad Anastasium illum nobilem, qui dicitur Sinaita, ex Antiochena sede per injuriam expulsus, perinde ac ad alios Patriarchas, licet in ipsius locum inductus esset Gregorius; imo parilem epistolam dedisse non contentus, aliam misit, ubi post alia: *Præterea, sicuti Patriarchis aliis paribus vestris, Synodicam vobis Epistolam direxi, quia apud me semper hoc estis, quod ex omnipotentis Dei munere accepistis esse, non quod ex voluntate hominum putamini non esse.*

XXIII. Synodica porro continebat tria vel quatuor: nuntium de ordinatione summi Pontificis, formam fidei, precum expostulationem, atque etiam exhortationem ad munus implendum. Id constat partim ex Synodica Gregorii Magni, partim ex Diurni formulis.

XXIV. Ex his apparet, quo fine mitteretur, nimirum, ut Christi ovile foret unum, ut oves pastoris sui vocem audirent & sequerentur, ut Ecclesiæ unitas, cujus vinculum est fides, ac membrorum capitique consensus, integra servaretur: nam literis, & pastor oves,

cum darentur ; & oves pastorem , cum reciperentur , agnoscebant.

XXV. Obtinuit mos ille , quamdiu Ecclesia Orientalis ab Occidentali non recessit. Postquam vero dirum schisma alteram ab altera distraxit , jam non fuit opportunum , neque scribere fidei formam ad homines , qui sedem Apostolicam erroris arguerent : neque caritatis paternæ vinculo complecti eos , qui per superbiam amplexus paternos repellerent.

XXVI. Paucorum porro Pontificum Synodica ad nos pervenerunt. Curiose inquisivi , nec inveni plures extra Diurnum , quam quatuor Gelasii I. Pelagii I. Gregorii Magni , & Leonis IX. si tamen hæc postrema , exacte loquendo , Synodica dici debet. Istas hunc in locum referre operæ pretium est : collatæ enim cum his , quas Diurnus exhibet , non mediocriter ad ecclesiasticam doctrinam conducunt.

XXVII. Gelasius igitur in epistola mox laudata ad Laurentium Liguidentem : *Constituimus* , inquit , *Dominum nostrum Iesum Christum Filium Dei unigenitum , ante omnia quidem secula , sine principio , ex Patre natum secundum deitatem ; in novissimis autem diebus de sanctissima Virgine Maria eundem incarnatum , & perfectum hominem ex anima rationali & corporis susceptione , homousion Patri secundum deitatem , & homousion nobis secundum humanitatem : duarum enim naturarum perfectarum unitas facta est ineffabiliter , propter quod unum Christum eundem Filium Dei & hominis , unigenitum a Patre , & primogenitum ex mortuis constituimus : scientes quod quidem coæternus sit suo Patri secundum divinitatem , secundum quam opifex est omnium , & nasci dignatus sit , post consensionem sanctissimæ Virginis , cum dixit ad Angelum : Ecce ancilla Domini , fiat mihi secundum verbum tuum.*

Ineffabiliter sibi ex ipsa edificavit templum , & sibi univit , quod non coæternum de sua substantia e celo detulit corpus , sed ex massa nostræ substantia , hoc est , ex Virgine hoc accipiens , & sibi uniens , non Deus Verbum in carnem versus est , neque ut phantasma apparuit , sed inconvertibiliter & incommutabiliter suam conservavit essentiam , primitiasque naturæ nostræ suscipiens , sibi univit.

Nam Deus Verbum has nostræ naturæ primitias multa sibi bonitate unire dignatus est , qui non permixtus , sed in utriusque substantia unus & ipse visus , secundum quod scriptum est : Solvite templum istud , & in tribus diebus resuscitabo illud. Solvitur enim Christus Iesus , secundum meram substantiam , quam suscepit , & solutum suscitavit proprium templum , hoc ipse secundum divinam substantiam , secundum quam & omnium artifex est.

Numquam autem post resurrectionem unionis nostræ naturæ discessit a proprio templo , nec discedere potest propter ineffabilem suam benignitatem , sed est ipse Dominus Iesus Christus passibilis & impassibilis ;

passibilis secundum humanitatem, impassibilis secundum divinitatem.

Suscitavit igitur suum templum Deus Verbum, & in se natura nostra resurrectionem & renovationem operatus est, & hanc Dominus Christus noster Deus, postquam resurrexit a mortuis, discipulis suis ostendebat dicens: Palpate me & videte quoniam Spiritus carnem & ossa non habet, quemadmodum me videtis habere. Non dixit, quemadmodum me dicitis esse, sed habere: ut & qui habet, & qui habetur considerans, non permutationem, non conversionem, non mutationem, sed unitatem factam respicias. Propterea & fixuras clavorum, & fisionem lancea demonstravit, & cum discipulis manducavit, ut per omnia resurrectionem nostrae naturae in se renovatam doceret.

Et quia secundum beatam divinitatis substantiam inconvertibilis est, incommutabilis, impassibilis, immortalis, nullius indigens, perficiens omnia, passiones permisit proprio inferri templo, quod virtute propria suscitavit, & per propriam perfectionem templi sui, renovationem nostrae naturae operatus est.

Qui autem dicunt subtilem hominem Christum, aut passibilem Deum, aut in carnem versum, aut congenitum habuisse corpus, aut de caelo hoc detulisse, aut phantasma esse, aut mortalem dicentes, Deum Verbum indignisse, ut a Patre suscitaretur, sine anima corpus, aut sine sensu hominem suscepisse, aut duas substantias Christi, secundum permutationem confusas, unam factam fuisse substantiam; & non consistentes Dominum nostrum Jesum Christum duas esse naturas inconfusas, unam autem personam, secundum quod unus Christus, unus idem filius, istos anathematizat Catholica & Apostolica Ecclesia.

Expositio ista fidei, tota quanta est, pertinet ad veritatem incarnationis adversus hereses ea tempestate grassantes, quas inter Apollinariana, Nestoriana, & Eutychiana eminebant.

XXVIII. Pelagius I. in epistola ad Regem Childebertum, apud quem calumniose accusatus fuerat, quasi de Incarnatione Verbi divini non perinde sentiret, ac S. Leo, post laudatum, quem aliis literis receperat, Leonis tomum, priorumque quatuor Synodorum honorificam mentionem.

Credo, inquit, in unum Deum, Patrem & Filium & Spiritum sanctum, Patrem scilicet omnipotentem, sempiternum, ingenitum: Filium vero ex ejusdem Patris substantia genitum, ante omne omnino vel temporis vel cujusquam initium, de omnipotente omnipotentem, aequalem, consempiternum, & consubstantialem genitori: Spiritum quoque sanctum omnipotentem, utriusque, Patri scilicet ac Filio, aequalem, consempiternum atque consubstantialem, qui ex Patre intemporaliter cedens, Patris est Filiique Spiritus. Hoc est tres personas, sive tres subsistentias unius essentiae, sive naturae, unius virtutis, unius operationis, unius beatitudinis,

atque unius potestatis, ut trina sit unitas, & una sit Trinitas, iuxta vocem Dominice veritatis, dicentis: Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti.

In nomine, inquit, non nominibus, ut & unum Deum, per indistinctum divina essentia nomen ostenderet, & personarum discretionem suis demonstratam proprietatibus edoceret: quia dum tribus unum deitatis nomen est, aequalitas ostenditur personarum, & rursus aequalitas personarum nihil extraneum, nihil accidens in eis permittit intelligi: ita ut & unusquisque eorum verus perfectusque sit Deus, videlicet ex plenitudine divinitatis, nihil minus in singulis, nihil amplius intelligatur in tribus.

Ex hac autem sancta & beatissima atque consubstantiali Trinitate, credo atque confiteor, unam personam, id est, Filium Dei, pro salute humani generis, novissimis temporibus descendisse de caelo, nec patriam sedem, nec mundi gubernacula relinquentem, & S. Spiritu superveniente in beata Virgine Maria, atque obumbrante ei virtute Altissimi, eundem Verbum ac Filium Dei in utero ejusdem sanctae Virginis Mariae clementer ingressum, & de carne ejus sibi unisse carnem anima rationali & intellectuali animatam.

Nec ante creatam esse carnem, & postea supervenisse Filium Dei, sed sicut scriptum est, Sapientia edificante sibi domum, mox carnem in utero Virginis, mox Verbi Dei carnem factam, exindeque, sine ulla permutatione aut conversione Verbi carnisque naturae, Verbum ac Filium Dei factum hominem, unum in utraque natura, divina scilicet & humana, Christum Jesum, Deum verum, eundemque verum hominem processisse, id est, natum esse, servata integritate maternae virginis, quia sic eum virgo permanens genuit, quemadmodum virgo concepit. Propter quod eandem beatam Virginem Mariam Dei genitricem verissime confitemur: peperit enim incarnatum Dei Verbum.

Est ergo unus atque idem Jesus Christus verus Filius Dei, & idem ipse verus filius hominis, perfectus in deitate, & idem ipse perfectus in humanitate, ut poto totus in suis, & idem ipse totus in nostris: sic per secundam nativitatem sumens ex homine matre quod non erat, ut non desisteret esse quod per primam, qua ex Patre natus est, erat.

Propter quod eum ex duabus & in duabus manentibus indivisis inconfusisque credimus esse naturis. Indivisis quidem; quia & post assumptionem naturae nostrae unus Christus Filius Dei permansit & permanet: inconfusis autem, quia sic in unam personam atque substantiam adunatas credimus esse naturas, ut utriusque proprietate servata, neutra converteretur in alteram. Ac propterea, sicut saepe diximus, unum eundemque Christum esse verum Filium Dei, & eundem ipsum verum filium hominis confitemur, consubstantialem Patri secundum deitatem, consubstantialem nobis eundem secundum humanitatem, per omnia nobis similem absque peccato, passibilem carne, eundem ipsum impassibilem deitate.

Quem

Quem sub Pontio Pilato sponte pro salute nostra passum esse carne consuemur, crucifixum carne, mortuum carne, resurrexisse tertia die, glorificata & incorruptibili eadem carne, & conversatum post resurrectionem cum discipulis suis ac multis modis evidenter eis ostendisse sui corporis veritatem, & quadagesimo die videntibus eisdem discipulis ascendisse in celos; sedere etiam ad dexteram Patris, credo & confiteor, secundum testificationem angelorum, sicut ascendit in celos, ita venturum judicare vivos & mortuos. Omnes enim homines ab Adam usque ad consummationem seculi natos & mortuos, cum ipso Adam ejusque uxore, qui non ex aliis parentibus nati sunt, sed alter de terra, altera autem de costa viri, creati sunt: tunc resurrecturos esse confiteor, & ad stare ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bona, sive mala; & justos quidem per largissimam gratiam Dei, utpote vasa misericordiae in gloriam preparata, eterne vitae premiis donaturum, in societate videlicet angelorum, absque ullo jam lapsus sui metu, sine fine victuros: iniquos autem, arbitrio voluntatis propriae, vasa irae apta in interitum permanentes, qui viam Domini, aut non agnoverunt, aut cognitam diversis capiti praevaricationibus reliquerunt, poenis aeterni atque inextinguibilis ignis, ut sine fine ardeant, justissimo judicio traditurum.

Nullus sermo fit de V. Synodo, quoniam adhuc in Galliis male audiebat, quasi Calchedonenſi repugnaret: fit autem de praedestinatione & vasis misericordiae, propterea quod quaestiones ea de re adhuc movebantur in regno Childeberti, quamvis Arausicana II. Synodus habita ann. 529. sententiam dixisset, eamque Bonifacius II. confirmasset.

XXIX. Gregorius I. ad Patriarchas scribens more majorum, post expositas prolixè oneris pastoralis difficultates, imploratasque fratrum preces, quibus ad implendum munus juvetur, sic habet: *Præterea, quia corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem, sicut sancti Evangelii quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere & venerari me fateor.... Quinque quoque Concilium pariter veneror, &c. quæ pag. 160. allata sunt.*

XXX. Quinque Synodorum susceptio fuit his temporibus plena certaue fidei Catholicae expositio, Quintæque idcirco facta est distinctior expressiorque mentio, quoniam a multis nondum recepta fuerat, & in ipsa quoque Italia, vicinisque locis schismatici adhuc movebant turbas, a quibus se discernere, Catholicorum intererat.

§. IV. De prima professione fidei.

XXXI. **H**ACTENUS de professionibus fidei generaliter, nunc de singulis: & de prima quidem observavimus duo: al-

terum, eam circa septimum sæculum successisse Symbolo, quod eo usque in usu fuerat, pro temporibus tamen additamenta quædam passum: alterum, suis & ipsam accessionibus affectam fuisse, prout a septimo sæculo, quo usurpari cœpit, recessum est longius ad tempus, quo desuit: urumque abunde in notis probatum est.

XXXII. Restat inquirere, quo tempore desierit: erat adhuc in usu ætate Yvonis Carnotensis, ut in præfatione diximus, id est, ann. 1115. imo & anno 1294. quo anno Bonifacius VIII. S. Celestino V. successit: eam enim in ordinatione sua emisit, ut est apud Bzovium, ex M.S. Vatic. Libet initium huc adducere: *In nomine sanctæ & individue Trinitatis, Amen. Anno Dominica Incarnationis millesimo ducentesimo nonagesimo quarto, Indictione octava. Ego Benedictus Caietanus S. R. E. Diaconus Cardinalis, & Electus, ut fiam per Dei gratiam. Cætera, quæ sequuntur, sunt eadem omnino, quæ in Baroniana.*

XXXIII. Videtur desisse sæculo sequenti: nam Constantienses eam velut antiquatam aliquatenus revocare velle ad usum visi sunt, cum sess. 39. statuerunt, qua formula summus Pontifex, antequam ipsius electio publicaretur, fidem suam profiteretur. Sic enim edicunt.

Quanto Romanus Pontifex eminentiori inter mortales fungitur potestate, tanto clarioribus ipsum decet fulciri fidei vinculis, & sacramentorum Ecclesiasticorum observandis ritibus alligari. Eapropter ut in futurum Romani Pontificis, in sua creationis primordiis, singulari splendore luceat plena fides, statuimus & ordinamus, quod deinceps quilibet in Romanum Pontificem eligendus, antequam sua electio publice- tur, coram suis electoribus publice confessionem & professionem faciat infra scriptas.

In nomine sanctæ & individue Trinitatis, Patris & Filii & Spiritus sancti. Amen.

Anno a Nativitate Domini millesimo, &c. Ego N. electus in Papam, omnipotenti Deo, cujus Ecclesiam suo presidio regendam suscipio, & beato Petro Apostolorum Principi, corde & ore profiteor, quamdiu in hac fragili vita constitutus fuero, me firmiter credere & tenere sanctam fidem catholicam, secundum traditiones Apostolorum, generalium Conciliorum, & aliorum sanctorum Patrum, maxime autem sanctorum octo Conciliorum generalium, videlicet primi Nicani, secundi Constantinopolitani, tertii Ephesini, quarti Calchedonensis, quinti & sexti Constantinopolitanorum, septimi item Nicani, octavi quoque Constantinopolitani, necnon Lateranensis, Lugdunensis, & Viennensis, generalium etiam Conciliorum; & illam fidem usque ad unum apicem immutata servare, & usque ad animam & sanguinem confirmare, defensare, & predicare. Rurum pariter Sacramentorum Ecclesiasticorum catholica Ecclesia traditum omnimodo prosequi & observare.

Hanc autem professionem meam per Notarium Scriniarium sanctæ Romanæ Ecclesiæ, me iubente, scriptam propria manu subscripsi, & tibi omnipotenti Deo pura mente & devota conscientia super tali altari, &c. sinceriter offero, in presentiatium, &c. Datum, &c.

XXXIV. Idem decreverunt Basileenses, eandemque statuerunt formam consensus, ut loquuntur, nisi quod Conciliis addiderunt Basileense, & confessioni pollicitationem atque juramentum. *Polliceor etiam fideliter laborare pro tuitione fidei catholice, & extirpatione hæresum ac errorum, reformatione morum, ac pace in populo Christiano. Inro etiam prosequi celebrationem Conciliorum generalium, & confirmationem electionum, juxta decreta sacri Basileensis Concilii. Hanc autem professionem, &c.*

Ad hæc formam adjunxerunt, qua singulis annis summus Pontifex, anniversario die suæ exaltationis, inter Missarum solemnias, a primo Cardinali, de officio moneretur: quæ forma nonnihil habet simile monitis, quæ recens ordinatus Episcopus a summo Pontifice accipiebat, ut est in capite 111. Diurni, tit. ix.

XXXV. Cum ab ordinatione Bonifacii VIII. ad decretum Constantiensis effluerint anni circiter 123. necesse est, eo temporis intervallo antiquatam esse veterem formulam. Incertum vero, qua definite intervalli parte: incertum etiam, quam ob causam. Neque enim audiendi sunt sedis Apostolicæ importuni quidam obsectatores, qui quæ somniant, temere effutunt, defuisse usum formulæ, in qua mentio fit Conciliorum, cum moveri cœpit quæstio, de Pontificum & Conciliorum autoritate comparata.

XXXVI. Non alia porro emissâ est in ordinatione forma professionis a S. Celestino V. quam quæ a Bonifacio successore: quare ea etiam verba protulit sanctissimus Pontifex, quæ in forma fidei habentur. *Profiteor tibi, beate Petre Apostolorum Princeps, sanctæque tuæ Ecclesiæ, quam hodie tuo præsidio regendam suscipio: quod quamdiu in hac misera vita constituimus fuero, ipsam non deseram, non relinquam, non abnegabo, non abdicabo aliquatenus, nec ex quacumque causa, cujuscumque metus vel periculi occasione dimittam, nec me segregabo ab ipsa.*

XXXVII. Atque hinc præsertim argumentum suppetebat Bonifacii octavi hostibus, cur S. Celestini abdicationem illegitimam jactarent: quippe factam contra solemnem promissionem Deo Ecclesiæque factam. Verum hujus quæstionis nihil superest, quod prudenter tractari possit, post Bonifacii constitutionem Corpori Juris Canonici insertam, & Egidii Romani aliorumque libros.

§. V. De secunda professione fidei.

XXXVIII. **D**E secunda vero id nunc tractandum, quod attingimus in notis, lectore ad hunc locum remisso, si de sermone S. Leonis in die ordinationis habito edoceri vellet.

XXXIX. Sermonem hunc, qui primus omnium a sancto Pontifice dictorum numeratur, editi Codices, etiam qui nuper, factum dicunt in die anniversario assumptionis ejus ad Romane sedis culmen & onus. Irrepisse vocem hanc *anniversario*, sermo ipse docet, seque habitum in ipso assumptionis die evidenter ostendit; quod quia nonnullius est ad historicam veritatem momenti, & apprime congruit loco, in quo versamur, exponendum est manifestius, ac comprobandum: sed prius proferendus sermo totus.

Psal. 144. v. 21. Laudem Domini loquatur os meum, & nomen sanctum ejus anima mea ac spiritus, caro & lingua benedicat. Quia non verecundæ, sed ingratae mentis indicium est, beneficia tacere divina; & satis dignum est, a sacrificiis Dominicæ laudis obsequium consecrati Pontificis inchoare; quia in humilitate nostra memor fuit nostri Dominus, & benedixit nobis; quia fecit mirabilia magna solus, ut præsentem me cerneret vestræ sanctitatis affectio, quem fecerat necessitas longæ peregrinationis absentem.

Psal. 115. v. 3. Ago igitur Deo nostro gratias, & semper acturus sum *pro omnibus quæ tribuit mihi*: vestri quoque favoris arbitrium debita gratiarum actione concelebro, evidenter intelligens, quantum mihi possint reverentiæ, amoris & fidei, studia vestræ dilectionis impendere, animarum vestrarum salutem pastoralis sollicitudine cupienti, qui tam sanctum de me, nullis admodum præcedentibus meritis, judicium protulistis.

Obsecro igitur per misericordias Domini, juvate votis, quem desideriiis expetiistis, ut & Spiritus gratiæ maneat in me, & judicia vestra non fluctuent, præstet in commune nobis omnibus pacis bonum, qui vobis unanimatis studia infudit: ut omnibus diebus vitæ meæ in omnipotentis Dei servitium, & ad vestra paratus obsequia, cum fiducia possim Dominum deprecari: *Pater sancte, conserva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi*, semperque proficientibus vobis ad salutem, *magnificet anima mea Dominum*, & in futuri retributione judicii ita mihi apud justum judicem sacerdotii mei ratio subsistat, ut vos mihi per bona opera vestra sitis *gaudium*, vos *corona*, qui bona voluntate sincerum præsentis vitæ testimonium præstitistis.

Honorabilem igitur mihi, dilectissimi, hodiernum diem fecit divina dignatio, quæ dum humilitatem meam in summum gradum provehit, quod neminem suorum sperneret, demonstravit: unde etiam ne-

cessarium est trepidare de merito, religiosum est tamen gaudere de dono, quoniam qui mihi oneris est autor, ipse mihi fiet administrationis adjutor: & ne sub magnitudine gratiæ succumbat infirmus, dabit virtutem, qui contulit dignitatem.

Recurrente igitur per suum ordinem die, quo me Dominus Episcopalis officii voluit habere principium, vera mihi in gloriam Dei causa est latandi, qui mihi, ut multum a me diligeretur, multa dimisit; & ut mirabilem faceret gratiam suam, in eum munera sua contulit, in quo meritorum suffragia non invenit. Quo opere suo Dominus, quid cordibus nostris insinuat, quidve commendat, nisi ut de justitia sua nemo presumat, & de ipsius misericordia nemo diffidat? Quæ tunc evidentius præminet, quando peccator sanctificatur, & abjectus erigitur. Neque enim de qualitate nostrorum operum pendet celestium mensura donorum, aut in isto sæculo, in quo tota *vita tentatio* *Iob 7. v. 1.* *est*, hoc unicuique retribuitur, quod meretur, ubi *si iniquitates Dominus observaret, nullus judicium suum sustineret.* *Psal. 129. v. 3.*

Magnificate ergo, dilectissimi, Dominum mecum, & exaltemus nomen ejus in invicem, ut tota ratio celebritatis hodiernæ ad laudem sui referatur auctoris: nam quod proprie ad affectum animi mei pertinet, confiteor me plurimum de omnium vestrum devotione gaudere; cumque hanc venerabilium confacerdotum meorum splendidissimam frequentiam video, angelicum nobis in tot sanctis sentio interesse conventum. Nec dubito nos abundantiore hodie divinæ præsentis gratiæ visitari, quando simul adsunt, & uno lumine micant tot speciosissima tabernacula Dei, tot membra excellentissima corporis Christi. *Psal. 33. v. 4.*

Nec abest, ut confido, ab hoc cœtu etiam beatissimi Apostoli Petri pia dignatio & fida dilectio: nec vestram devotionem ille deseruit, cujus nos reverentia congregavit. De vestro itaque & ipse gaudet affectu, & in consortibus honoris sui observantiam Dominicæ institutionis amplectitur, probans ordinatissimam totius Ecclesiæ caritatem, qua in Petri sede Petrum forte suspicit, & a tanti amore pastoris, nec in persona tam imparis tepescit heredis.

Ut ergo hæc pietas, dilectissimi, quam erga humilitatem meam unanimiter exhibetis, fructum sui studii consequatur, misericordissimam Dei nostri clementiam supplices obsecrate, ut in diebus nostris expugnet impugnantes nos, muniat fidem vestram, multiplicet devotionem ac dilectionem, augeat pacem, meque servulum suum, quem *ad ostendendas divitias gratiæ suæ*, gubernaculis Ecclesiæ voluit præsidere, sufficientem tanto operi, & utilem vestræ defensionis dignetur efficere, & ad hoc tempora nostræ servitutis extendere, ut proficiat devotioni, quod fuerit largitus ætati, per Christum Dominum nostrum. Amen.

XXXX. Si attentius sermo consideretur, singulaque ipsius diligentius perpendantur, confectum fatebitur quisque, id quod intendimus. Quorsum enim verba hæc. *Dignum est a sacrificiis Dominice laudis obsequium consecrari Pontificis inchoare*, &c. ut presentem me cerneret vestra sanctitatis affectio, quem fecerat necessitas longa peregrinationis absentem, &c. vestri quoque favoris arbitrium debita gratiarum actione concelebro, &c. Obsecro igitur, iuvare votis, quem desideriiis experiistis, ut & Spiritus gratia in me maneat, & judicia vestra non fluctuent, &c. Honorabilem igitur mihi hodiernum diem fecit divina dignatio, quæ dum humilitatem meam in summum gradum provehit, &c. Recurrente igitur die, quo me Dominus Episcopalis officii voluit habere officium, &c.

Rom. 9. v. 23.

XXXXI. Quorsum, inquam, hæc verba, si anniversarius dies significari debeat & non ipsemet natalis? Quorsum dicitur, *obsequium consecrati Pontificis inchoari*? Quorsum mentio *reditus a longa peregrinatione*? Quorsum actio gratiarum pro electione? Quorsum præsentis temporis verbum *provehit*, si jam unum saltem annum totum in Pontificali sede transegisset?

XXXXII. Iis igitur, a quibus tituli sermonibus Leonis additi sunt, imposuerunt hæ voces, *Recurrente igitur die, quo me Dominus Episcopalis officii voluit habere principium*. Visæ sunt enim recursum anniversarii diei, & non solius feriæ, post septem hebdomadas, innuere.

XXXXIII. Adde quod adjuncta omnia historica electionis assumptionisque idipsum ostendunt: nam cum Sixtus præcessor exiisset e vita die 28. Martii, Leo qui procul in Galliis, ad reconciliandos Aëtium & Albinum dissidentes, versabatur, unanimi studio electus est, missaque legatione, Romam, quo post quadraginta dies venit, ad Pontificatum incundum revocatus; quo temporis intervallo & mira quadam pace omnia transacta sunt, & plurimi Præsules ad ordinationis festivitatem confluerunt, & maximo omnium plausu peracta consecratio, recurrente electionis die, ut scilicet, qui electus fuerat feria 6. quæ dies 29. Martii, ordinaretur eadem feria, quæ dies 10. Maii, cum vacasset nimirum sedes amplius 40. diebus, ut est in Chronico credito Prosperi, vel ut habetur apud emendatum Anastasium, 42. diebus.

§. VI. *De causa Honorii summi Pontificis, & VI. Synodi generalis.*

AT TIGIMUS etiam in notis ad hanc professionem, pauca de Honorio Papa, qui tamen in ea damnatur: operæ pretium est, de causa tanta differere, quoniam a variis varie agitur, & ex eo loco

in quo versamur, definiri potest, quomodo diximus in Præfatione, id est, salva sedis Apostolicæ & œcumenicæ Synodi reverentia.

I. Anceps visa est in hunc usque diem difficilisque illa causa, non ipsa per se, opinor, sed quoniam animorum affectio autores in partes divisit: omnes enim fere ad disputationem afferunt præjudicatam sententiam, aliis Honorium nolentibus a sexta Synodo damnatum, aliis aliquid contrarium vehementer volentibus. Qui nolunt damnatum, illi ut plurimum contendunt acta Synodi, quæ habentur, esse corrupta; sunt tamen ex iis qui Synodum errasse pugnent. Qui damnatum volunt, hi partim affirmant Synodum errasse, partim Honorium Monothelismi insimulant: atqui tria hæc corrupta esse acta, errasse Synodum, Honorium Monothelitam fuisse, difficilia creditu, imo improbabilia merito videri queunt: nam corrupta esse acta, nemo nunc affirmanter defenderit, qui bona fide rem agat; reliqua autem duo offendunt animos eorum, qui vel Synodum, cui præfedit Spiritus sanctus; vel sedem Apostolicam, in qua fides Petri immobiliter manet, venerantur & colunt.

II. Operæ pretium est, incredibilitatem horum trium demonstrare, ut discussis vanarum commentationum nebulis, veritas asfulgens, & actorum integritati, & Synodi sententiæ, & sedis Apostolicæ puritati, honorifice consulat.

III. Ut id vero præstetur, probandum est primo, adulterata non fuisse acta sextæ Synodi, tum ab eadem Synodo Honorium re ipsa damnatum, postea nec illam errasse, nec illum Monothelitarum hæresi infectum fuisse; sed prius de Monothelismo aliquid breviter prælibandum.

IV. Docet tria fides catholica, I. duas esse in Christo naturas, divinam & humanam; II. eas substantialiter conjungi; III. conjunctionem hanc substantialem esse tantum hypostaticam. Substantialem naturarum unionem aliqui, cum assequi non valerent, Nestorianismum de duabus in Christo personis excogitarunt; alii cum intelligere non possent substantialem unionem, quæ hypostatica tantum esset, hæresim de una in Christo natura pepererunt. Peccarunt hi & illi, sed priores per defectum, solam unionem *χρημῶ* agnoscentes; posteriores per excessum, fingentes, aut Verbum informasse carnem instar animæ ac mentis, aut naturas duas confusas fuisse, aut ineffabilem quandam alterius in alteram contigisse conversionem, qua fieret, ut cum ante unionem duæ extitissent, post unionem unica remaneret, sed quæ tamen alterius speciem retineret, eaque se indueret.

V. Primus error fuit Arianorum & Apollinarii; secundus Polemonis; postremus Eutychis, aut Armenorum potius Monachorum, qui de liro seni illuserunt.

VI. Eutyches igitur Incarnationem eo fere modo factam asseruit,

quo solent Catholici consecrationem Eucharistiæ, conversione scilicet alterius substantiæ in alteram, specie illius quæ convertitur, remanente alterique adherente: dicebat nempe naturam humanam, cum *Verbum caro factum est*, conversam ita in Verbum, ut remaneret tamen humana species, qua indutum Verbum perinde incurreret in oculos, ac Christi corpus, specie panis post peractam conversionem remanente obvelatum, ferit sensus.

VII. Inde vero consequabantur plurima, sed hæc maxime sex. I. unicam esse reipsa post unionem naturam, cum antea fuissent duæ, itaque interpretabatur Eutyches Cyrilli dictum de una post unionem incarnata Verbi natura. II. Christum esse Deum *ἰσθῆναι*, hominem specie. III. Verbum vere esse natum ex Virgine, vere passum ac crucifixum. IV. unicam fuisse Christi operationem, unam voluntatem. V. adhæsisse Eutychem Docetis hæreticis, qua parte negabat humanam naturam reipsa manere. VI. consensisse ex parte Ario & Apolinario, perfectam non agnoscentibus in Christohumanitatem.

VIII. Error ille, ut potentissimis duobus nitebatur præsidis, autoritate Cyrilli, ementita quidem, sed credita; & vera Eutychis formidolosaque, propter Chrysaphium Eunuchum, potentia, ita exiguo tempore incredibiliter invaluit: nam & Ægyptum fere totam obtinuit, propter Cyrilli nomen; & Constantinopoli dominata est, propter Chrysaphium; & apud Monachos Orientis altas egit radices, ob Eutychis Monachi famam, ac speciem sanctitatis.

IX. Damnatus est Constantinopoli primum a sancto Flaviano; deinde Romæ a Leone Magno; denique Calchedone a sexcentis & triginta Patribus: extinctusque videri tunc potuit, & revera erat, nisi alte animis hominum de vulgo insedisset vana quædam opinio, inter Eutychis & Nestorii partes nihil esse medium, & eum qui duas naturas fateretur, adhærere Nestorio; qui unam personam, Eutychi: naturam enim a persona, hoc in negotio, vulgus non discernebat.

X. Post concilium Calchedonenſe Oriens tres in partes scissus est: nam Concilii definitionem alii omnino rejecerunt, alii omnino receperunt: nonnulli partim rejecerunt, partim receperunt: receperunt omni ex parte Catholici, Eutychiani omni ex parte rejecerunt; tertiam viam ingressi sunt, qui a Græcis *διακρίβμενοι*, a Latinis Hæsitantes dicti: ex his ortum Monothelitæ habuerunt.

XI. Nonnulli enim, cum autoritate Concilii cogerentur, duas fateri in Christo naturas, καὶ ὑπόστασιν unitas, nec adhuc tamen deposuissent animo præjudicium illud Apolinarii, quod Cyrillus refert in Apologetico ad Theodosium, uniri substantialiter non posse, sed *ἐκπικῶς* tantum, quæ singula perfecta essent, atque ita eo requiri, ut aliquid uni defuit, quod ab altero suppleatur: cumque illud, quod

deesse

desse deberet, in neutra natura reperire possent; utraq̃ue enim integra & perfecta inerat Christo, divina quidem, quia simplex est; humana vero, quoniam carni neque anima humana deerat, neque mens. Id in operatione ponendum censuerunt, atque ita unam dixerunt esse Christi operationem & unam *θέλησιν*, seu voluntatem, eamque divinam; unde etiam nacti sunt appellationem Monothelitarum.

XII. Fuerunt, fateor, argumenta alia, quibus se postmodum hæresis stabilire conata est: sed erat præcipuum in eo, quod dixi, præsidium, si modo, quod visum omnibus fere communiter Patribus, Monothelitæ inter Eutychianos, aut Apolinaristas potius, censentur: nam alia illa, quæ protulerunt, adducere pro se ipsi quoque potuerunt Nestoriani, qui revera Monothelitæ extiterunt, antequam hoc nomen audiretur: definebant scilicet Christum, hominem a Verbo *ἐκ τῆς ψυχῆς*, aiebantque hominem divini Verbi merum esse instrumentum, illudque simile ferramenti, quibus artifex utitur, quibusque motum imprimit, cum a se nullum prorsus habeant.

XIII. Inde factum est, ut in epistola Agathonis Papæ ad Constantinum Imperatorem, quæ in sexta Synodo act. 4. relecta est, inter recensenda testimonia hæreticorum pro una operatione, de Nestorio hæc habeantur. *Item ex libro XV. Nestorii hominicolæ, quem inscripsit præclare initiationis. (ἐπιταφίως ὑμνήσω;) Inconfusus custodimus naturas, non secundum substantiam unitas; sed voluntate; propter quod earum unam voluntatem, operationem, & dominationem statuimus, dignitatis aequalitate ostensa. Deus enim Verbum assumens, quem prædestinavit hominem, per potestatis rationem, ad eum non est secretius, propter præstium affectum.*

XIV. Quam vero voluntatem Monothelitæ intelligerent, & humanæ naturæ detraherent, facultatem ipsam volendi, an solam operationem, disputant recentiores Theologi; sed immerito, ut mihi quidem videtur: controverfiam enim fidei, eamque maximam, imprudenter revocant ad levem illam Philosophorum quæstionem, utrum facultates animæ re ipsa differant ab ipsius substantia; si enim non differant, quæ possit abesse volendi facultas, ubi anima est?

XV. Volebant igitur, in quo erant hæretici, humanam in Christo naturam esse instrumentum divinæ personæ: instrumentum inquam, non quod ageret cum ageretur, ut sentit Ecclesia; sed quod ageretur tantum, aut potius pateretur, instar instrumentorum vitæ expertium, quæ ex se, suoque proprio motu agunt nihil, sed pure patiuntur ab artifice.

XVI. Ita vero si constituta sit Monothelitarum hæresis, consonant mirifice omnia, quæ vel ipsi pro se afferunt, vel ipsis Catholici obijciunt. Proferunt illi pro se duo potissimum, nempe quod, cum ita

sentiunt, & a damnatis in Concilio Calchedonenſi hereticis recedant longe, & Chriſti dignitati, ut qui maxime, conſulant.

XVII. Damnati ſunt, inquiebant, in Concilio Calchedonenſi Arius, Apollinarius, Neſtorius, Eutyches, & conſuſionis autor Polemon. Ab his recedimus longe, & ab Ario quidem ac Apollinario, quoniam in Chriſto naturas duas integras perfectasque ſatemur; ab aliis autem, propterea quod, & unionem hypſtaticam naturarum admittimus, contra Neſtorium; & poſt unionem naturas duas agnoſcimus, adverſus Eutychem; & conſuſionem naturarum reſcimus, contra Polemonem.

XVIII. Ad dignitatem Chriſti, quod huc attinet, faciunt præſertim duo, unitas, atque impeccabilitas. Unitati conſulere ſibi Monotheliſæ videbantur: primum, quod uni eidemque Verbo tribuerent omnia, quæ dicuntur de Chriſto, humana & divina. Deinde, quod non dividerent voces Evangelicas & Apoſtolicas de Chriſto. Denique, quod Deum vere natum de Virgine aſſerent, vereque paſſum & mortuum.

XIX. Impeccabilitatem Chriſti illeſam ſervare ſe præſtabant, cum peccati radicem omnem evellerent, pugnam ſcilicet judiciorum & voluntatum. Neque enim duas in Chriſto operationes voluntatesque ponebant, ſed unicam, quæ Dei foret: ſic enim ratiocinabantur. Voluntas eo ipſo quod creata ſit, peccabilis eſt: ſi qua igitur ejuſmodi in Chriſto ponatur, Chriſtus peccabilis dicitur: non eſt autem peccabilis Chriſtus: non eſt igitur in eo voluntas creata. Deinde ubicumque ſunt voluntates duæ, & illæ quidem duarum differentium naturarum propriæ, poteſt eſſe pugna; ſic enim in homine voluntas carnis & voluntas ſpiritus pugnant. Pugnare vero voluntatem humanam cum divina, peccare eſt: peccare igitur poſſet Chriſtus, ſi humanam haberet voluntatem: peccare autem non poteſt, non habet igitur humanam voluntatem.

XX. Hæc pro ſe hæretici, Catholici vero præter varios ſcripturæ locos, quibus humana in Chriſto anima voluntasque probatur, obiciebant potiſſimum quatuor. I. Quod unius voluntatis aſſertores cum Docetis, Apollinarianiſque, & Neſtorianis, ac Eutychianiſ ſentirent. II. Quod repugnarent Apoſtolo Chriſtum docenti, fratribus per omnia ſimilem factum, præter peccatum. III. Quod Incarnationis perfectionem tollerent. IV. Quod perimerent veritatem redemptionis hominum per Chriſtum.

XXI. Obiciebant iſta Catholici, paradoxe quidem in ſpeciem, ſed reiſa vere: quantumvis enim verbis catholicis hæretici errorem diſſimularent, re vera tamen ſentiebant, & cum Docetis, ſaltem ex parte, videbatur enim eſſe humana in Chriſto voluntas, quæ nulla erat: &

cum Apollinarianis, quia ubi est natura rationis particeps, necesse est etiam esse naturalem ipsius operationem: & cum Eutychianis, quoniam ut omnes Patres adversus Trinitatis ὁμοούσιου impugnatores assument, ubi una est operatio, una quoque natura est: & denique cum Nestorianis, humana siquidem Christi natura, si voluntate propria, quæ libera, careat, merum est Verbi divini instrumentum, operationis naturalis expers; Christusque aliud nihil est, quam homo a Verbo ἐκπεργόμενος.

XXII. Deinde clamat Apostolus debuisse Christum per omnia fratribus simili, excepto peccato, ut interpretantur Patres: non potuit vero tanta similitudo intercedere, si Christo defuit, quod in aliis præstantissimum est αὐτεξέστην, id est, operatio animæ rationalis propria.

XXIII. Postea Incarnatio peracta est eo fine, ut liberaretur homo a servitute peccati; si ergo Verbum voluntatem humanam non assumpsit, eam certe non liberavit, cum tamen ea vel maxime, vel sola per se serviret, quippe quæ proprie sola rea est: Verbum enim non liberavit nisi quod assumpsit, liberatio siquidem efficitur καὶ τὸ σύμμετρον, ut docent Patres.

XXIV. Denique redimere Christus homines non potuit, nisi merito & satisfactione; nullum vero est meritum, nulla satisfactio, ubi nulla operatio creata libera: nam mereri & satisfacere inferioris est, qui libere actiones passionisque idoneas superiori offenso exhibeat.

XXV. Ex his constat, quæ fuerit Monothelitarum hæresis: negabant scilicet ullam esse in Christo voluntatem liberam præter divinam, quæ humanam moyeret, ut purum instrumentum artifex.

XXVI. Illa vero hæresis, ut salutis humanæ caput petebat, ita Catholicorum animos vehementer commovit: senserunt enim continuo agi de summa totius salutis, & id occulte moliri dæmonem, ut per ministros suos, speciem Catholicorum Calchedonensem fidem profitentium ementitos, persuaderet populis, aut piam esse unius operationis sententiam, aut quæstionem de una vel duabus voluntatibus esse levem, quæ silentio sopiri deberet potius, quam verbis agitari.

XXVII. Inde factum, ut Christianus orbis tres in partes scinderetur; aliis duas operationes singularum Christi naturarum proprias defendentibus; aliis unicam reipsa, eamque Dei propriam dicentibus; aliis denique ab unius aut duarum appellatione abstinere volentibus, quasi ad ὁρθόδοξον sufficeret, simpliciter operationem Christi Dei & hominis profiteri; cætera enucleatius exponere, superfluum atque etiam noxium. Duas voluntates operationesque Catholici dicebant, unicam Monothelitæ: nec unam, nec duas dici debere, edixit Constantius in Typo, causatus, eam fuisse Honorii Papæ sententiam. Quo jure id causatus sit, nunc videndum.

XXVIII. Parentum aetate multi, cum audirent hæreticos Honorio crimen heresis Monothelitarum objicere, & importune congerere testimonia, falsa quidem reipsa, sed probabilia tamen in speciem, crediderunt temere rem ita se habere; opinioque velut contestata obtinuit. Nunc vero postquam agitata est diligentius sanctiusque causa, pauci numero, iique vel suspectæ aliunde fidei, vel non maxime autoritatis, Honorium Monothelismi damnant, reliqui bene multi absolvunt.

XXIX. Quam illi inconsiderate sentiunt, tam illi circumspecte; neque enim aliter de quæstione scripsit Honorius, quam S. Leo, nisi quod fidei dogma sanctus Leo brevius pressiusque, prolixius Honorius exposuit. Ita S. Leo: *Agit utraque forma cum alterius communione, quod proprium est; Verbo scilicet operante, quod Verbi est; & carne exequente, quod carnis est.* Honorius: *Utrasque naturas in uno Christo unitate naturali copulatas, cum alterius communione operantes, atque operatrices consueti debemus: & divinam quidem, quæ Dei sunt, operantem, & humanam, quæ carnis sunt, exequentem, &c.*

XXX. Videtur ergo fere superfluum, diutius in hoc argumento versari, præsertim cum epistolæ duæ Honorii, quæ in sexta Synodo prolatae sunt act. 12. & 13. si conferantur cum ipsa definitione fidei ab eadem Synodo composita, nulla in parte inveniuntur differre, nisi quod, & in priore fit mentio unius voluntatis, & in utraque, per quamdam œconomiam, ad coercendas animorum contentiones, prohibetur, ne unius vel duarum operationum voces inter prædicandum usurpentur.

XXXI. Verum prior differentia nullius est momenti, posterior parvi ad rem, quæ de agitur: nam una illa voluntas, cujus meminit Pontifex, nihil ad quæstionem Monothelitarum pertinet: fuit enim humana & spiritus propria, excludens eam dumtaxat, quæ carnis dicitur, quæque in nobis originis peccato infectis adversus rationem rebellat. Negavit id unum scilicet Honorius, quod & omnes Catholici, assumptam esse a Verbo naturam, in qua pugnant inter se forent voluntates, & existeret fomes, ut aiunt, peccati. Istud aperte ostendunt hæc verba: *Unam fateamur voluntatem Domini nostri Jesu Christi, quia profecto a Divinitate assumpta est nostra natura, non culpa; illa profecto, quæ ante peccatum creata est, non quæ post prævaricationem vitata.* Et postea: *Non est itaque assumpta, sicut præfati sumus, a Salvatore vitata natura, quæ repugnaret legi mentis ejus; sed venit quæcere & salvare quod perierat, id est, vitatam hominis naturam: nam lex alia in membris, aut voluntas diversa non fuit, vel contraria Salvatori, quia super legem natus est humane conditionis, &c.*

XXXII. Hinc in sensum accipi debere verba Honorii, decent tres locupletissimi testes: Joannes Abbas, qui epistolam nomine Ho-

norii composuit. Joannes I V. Honorii post annum medium successor, in Apologia; & sanctus Maximus Martyr, utriusque testimonio sanctum Pontificem defendens, partim in disputatione cum Pyrrho, partim in epistola ad Marinum.

XXXIII. Abbas igitur Joannes apud Maximum: *Unam voluntatem diximus in Domino, non Divinitatis ejus & humanitatis, sed humanitatis solius. Cum Sergius scripsisset, quod quidam duas voluntates in Christo contrarias dicerent, rescripsimus, Christum non duas voluntates contrarias habuisse, carnis, inquam, & spiritus, sicut nos habemus post peccatum, sed unam tantum, qua naturaliter humanitatem ejus signabat.*

XXXIV. Joannes I V. vel Joannes idem Abbas ipsius nomine: *Predictus ergo decessor meus docens de mysterio Incarnationis Christi, dicebat non fuisse in eo, sicut in nobis peccatoribus, mentis & carnis contrarias voluntates: quod quidam ad proprium sensum converientes, Divinitatis ejus & humanitatis unam eum voluntatem docuisse suspicari sunt; quod veritati omnimodis est contrarium.*

XXXV. Observandum obiter ad hæc testimonia, valere ipsa plurimum ad evertendam conjecturam nuperi Historiæ Monothelitarum scriptoris. Quærenti enim qua ratione posset objectionem repellere, venit in mentem opinari, corruptionem, quam a Græcis factam in literis Honorii queritur Maximus, in eo fuisse positam, quod pro nova voluntate, quam dixisset Honorius, unam substituerint, cum Latinas voces interpretarentur Græce. Verum si res ita se haberet, nec idonea foret interpretationis ratio, qua uterque Joannes utitur; nec tolerari posset amborum patientia, de corruptione tacentium; imo nec ferri Joannis Diaconi socordia, qui Græcam epistolam eum authentica Latina contulit in Synodo, nec de fraude tanti momenti Patres monuit.

XXXVI. Quid ergo, inquires, sexta Synodo fiet? an erravit & quidem sciens, cum post utriusque Joannis solemnem, datis ad Imperatorem literis, expositionem, Honorium damnavit, velut unius voluntatis assertæ, reumque ex suis ipsius epistolis peregit? Non erravit procul dubio sancta Synodus, cum foret œcumenica: ex suis, fateor, epistolis damnavit Honorium; sed quod unius voluntatis assertæ reum fecerit, id enimvero nego; imo contendo, non posse quidquam ex Synodi actis afferri, unde id concludi queat, quod mox demonstrabitur, ubi de integritate actorum cum Baronio disseruerimus.

XXXVII. Diximus orbem Christianum scissum fuisse tres in partes, propter motam de una Christi vel duabus voluntatibus a Monothelitis questionem. Ut pax Ecclesiæ redderetur, & orbi concordia, collectum est sextum Concilium Constantinopoli, in quo Catholici præ zelo & ardore veri dogmatis defendendi uno eodemque anathemate

perculerunt Ecthesim Heraclii & Typum Constantii, hoc est, unius operationis defensores Monothelitas, & Monothelitarum fautores, qui de una & duplici operatione taceri vellent.

XXXVIII. Hoc anathemate implicatus reperitur Honorius in actis Concilii, qualia nunc habentur: opinatur Baronius non haberi sincera, opinionemque suam ita probabilibus conjecturis confirmat, ut viris etiam doctis eam persuaserit. Sincera esse quæ habentur, contendunt alii, multisque & gravibus argumentis pugnant.

XXXIX. Ad opinionem suam firmandam Baronius argumentis quatuor utitur: ait enim, nec Honorii ex parte quidquam fuisse causæ, cur damnetur; nec potestatem habuisse Synodum, qua primam sedem judicaret; nec fuisse tacituros, qui aderant, sedis Apostolicæ Legatos, si quid ejusmodi attentatum fuisset; nec adulteratorem denique adulterandique causas latere.

XL. Primum ex eo conficit. I. Quod epistolæ duæ Honorii nihil Monothelismi contineant, nec damnent ullomodo duas voluntates, nisi quæ matuo pugnent, ut caro & spiritus: quod catholicum est. II. Quod in suis literis Agatho Honorii successor affirmet præcessores suos integros fide purosque erroris extitisse. III. Quod literarum Agathonis momentum per se gravissimum augeat Synodi œcumenicæ autoritas, cum eas quasi ab ipso Petro conscriptas recepit.

XLI. Concludit alterum eo maxime argumento, quod prima sedes a nemine judicetur, eamque juris canonici regulam traditione, usu, & autoritate multorum, sive summorum Pontificum, sive Patrum, confirmat.

XLII. Jam vero tertium probat conjecturis. Legati, ait, si quid contra sedis Apostolicæ honorem tentari vidissent in causa Honorii, restitissent certe eodem, aut etiam majore studio, quam quo calumniam Vigilio in eadem Synodo illatam repulerunt: neque enim par tantum, sed etiam longe major ratio impellebat, siquidem Vigili memoria remotior foret, Honorii præse. Deinde id unum Cardinales Legati sedis Apostolicæ Presbyteri duo, & Diaconus Joannes habuerunt in mandatis, *ut nihil præsumerent augere, vel minuire aut mutare, sed traditionem hujus Apostolicæ sedis, ut a prædecessoribus Apostolicis Pontificibus instituta est, sinceriter enarrare.* Missi vero ab Occidentali Synodo Episcopi in aliud nihil dammandum consentire poterant, quam quod ipsa Synodus, cujus erant vicarii, prius damnasset; alioquin peccassent in religionem sui muneris, & in observantiam sedis Apostolicæ, cujus integritas & fides videbatur lædi, vel ipsa capitis accusatione. At Synodus Occidentalis nihil statuerat in Honorium, nihil Pontificis tam sancti culpaverat.

XLIII. Quartum denique sic conficit. Theodorus damnatus est

in VI. Synodo, nec usquam actorum ipsius mentio fit: adulteravit igitur acta, & quidem priusquam ederentur, nomenque Honorii, deleto suo, substituit. Damnum probat, partim quia Monothelita fuit, Macarii quoque Antiocheni fidem subscripsit; partim quod nemini Synodus paritum voluerit, qui in ea hæresi fuisset. Adulterasse acta, ex silentio colligit, insertosque post 11. actionem quaterniones, quibus damnatio Honorii contineretur, factamque adulterationem ante acta edita dataque Legatis Apostolicæ, aliorumque Patriarcharum, exemplaria. Id vero facinoris quis tentare ausus, nisi is, cujus maxime intererat, fueratque in Romanos Pontifices vetus odium, ut qui ab Imperatore importunis precibus obtinuerat, ne Vitaliani nomen sacris diptychis inderetur. Perficere vero potuit quod tentare ausus, quoniam cum, defuncto Georgio, restitutus esset in sedem Constantinopolitanam anno 682. in potestate habuit acta ipsa authentica, priusquam ex urbe regia Legati Romani recederent: ipsis igitur ac aliis vitata tradidit.

XLIV. Qui aliter quam Baronius de tanta causa sentiunt, illi ut dum sunt generum, ita diversas ad primum Cardinalis argumentum responsiones adhibent. Qui Honorium credunt Monothelismi reum, negant indulgendum humanis hac in parte conjecturis, sed standum iudicio œcumenicæ Synodi, quippe cui præsedie Spiritus sanctus, Legati sedis Apostolicæ interfuerunt, summi Pontifices eundem honorem, quem aliis quinque universalibus, paremque venerationem exhibent, universa Ecclesia Catholica consensum præbuit, & Ecclesia Romana suum cultum ad initium usque nostri sæculi testatum esse voluit publicis suis precibus, dum in festo S. Leonis II. legendam præscriberet tertiam hanc quartamque Lectionem, ad matutinum Officium. *Hic suscepit sanctam sextam Synodum, quæ nuper per Dei providentiam in regia urbe celebrata est, Græco eloquio conscriptam, exequente ac residente piissimo ac clementissimo magno Principe Constantino intra palatium, quod appellatur Trullus: simulque cum eo residebant Legati sedis Apostolicæ, & duo Patriarchæ, Constantinopolitanus & Antiochenus, atque centum quinquaginta Episcopi: in qua Synodo condemnati sunt Cyrus, Sergius, Honorius, Pirrus, Paulus & Petrus, necnon Macarius cum discipulo suo Stephano; sed & Polychronius novus Simon, qui unam voluntatem & operationem in Domino Jesu Christo dixerunt, vel prædicaverunt, &c.*

XLV. Nunc aliter ista breviusque leguntur. *Probat acta sextæ Synodi, quæ Constantinopoli celebrata est, præsentibus Legatis sedis Apostolicæ, præsentem quoque Constantino Imperatore, & duobus Patriarchis, Constantinopolitano & Antiocheno, ac centum & septuaginta Episcopis, quam & in Latinum transtulit. In eo Concilio Cyrus, Sergius*

et Pyrrhus condemnati sunt, unam tantummodo voluntatem et operationem in Christo predicantes.

XLVI. Qui vero Honorium erroris purum arbitrantur, aliam ob causam damnatum defendunt, nempe quod auctorum novi haeretici dogmatis pravis assertionibus fomentum impenderit; quod haereseos fautor, concursor atque confirmator extiterit; quod Apostolicam Ecclesiam non Apostolica traditionis doctrina lustraverit, sed profana prodicione immaculatam maculari permiserit; quod flammam haeretici dogmatis, non ut decuit Apostolicam auctoritatem, incipientem extinxerit, sed negligentia confoverit; quod immaculatam Apostolica traditionis regulam, quam a praedecessoribus suis accepit, maculari consenserit.

XLVII. Ad alterum Baronii argumentum, nihil melius afferri potest testimonio Adriani II. Pontificis, de suo praedecessore dicentis, in Synodo Romana, quod in VIII. Synodi action. 7. refertur. Intolerabilis est ista praesumptio, et hanc aures praecordiorum, fateor, sustinere non possunt. Quis autem vestrum tale quid, precor, audivit, vel quis huiusmodi temeritatis, saltem lectione, immensitatem invenit? Si quidem Romanum Pontificem de omnium Ecclesiarum Praefulis iudicasse legimus, de eo vero quemquam iudicasse non legimus. Licet enim Honorio ab Orientalibus post mortem anathema sit dictum, sciendum tamen est, quia fuerat super haeresi accusatus, propter quam solam licitum est minoribus majorum suorum motibus resistendi, vel praevidens sensus libere respuendi, quamvis et ibi nec Patriarcharum, nec ceterorum Antistitum cuipiam de eo quamlibet fas fuerit proferendi sententiam, nisi eiusdem primae sedis praecessisset auctoritas.

XLVIII. Quod pertinet ad Legatos, facilis est solutio rationis, quam Baronius ex ipsorum silentio desumit. Nam primo, sunt qui eos timiditatis accusent, ut qui meticolose cesserint Orientalibus, Sergii sui, quem mirifice colerent, nec subducere possent anathemati, dedecus communione damnationis cum Romano Pontifice minuere volentibus. Deinde, sunt qui prudentem oeconomiam laudi dent, si quidem communem universae Ecclesiae pacem unius hominis honori pretulerint. Tertio, non improbabilius aliqui id eis in mandato datum credunt, quod et testimonio Adriani mox allato probant. Quarto, nihil aliud forsan in Concilio factum Honorio, quam quod in Synodo Romana, et in Agathonis literis; nisi quod Constantinopoli patentius et expressius actum, quod in Synodo Romana, ipsisque Agathonis literis implicite et subobscurum.

XLIX. Jam quod dicitur de Theodoro actorum corruptore, fidem fere omnem omni ex parte superat. Nam primo, quod propter Monothelismum depositus sit, et quidem paulo ante Synodum, nemo veterum tradit, nemo ante Baronium: quamquam suspicio Baronii non

non improbabilis videtur : nam & Macarii Antiocheni fidei subscripsit , & eo facto depositionem meruit , qua Macarius mulctatus est. Deinde, etsi consenserit Macario, quemadmodum & Georgius successor, at pertinax non mansit, sed Georgium imitatus, resipuit : quambrem defuncto mox successit, restitutus in sedem prius relictam. Synodus vero neminem proscripsit, nisi aut defunctum aut pertinacem.

L. Verum etsi fidei professus dicatur catholicam fidem cupiditate sedis recipiendæ, etsi retinuerit animo non tantum errorem, sed etiam odium in sedem Apostolicam, qua ratione tandem potuit, quamvis maxime tentaverit, toties acta vitare, quoties Honorii mentio facta est? quomodo licuit homini uni professionem fidei Episcoporum manibus subscriptam, ipsasque Constantini Imperatoris literas adulterare? Annon erat fides sigillis obsignata? Annon suas literas Constantinus apprimere Catholicus manu sua subscripsit? An præcipiti imprudentia, & non matura potius, ut in re tanti momenti par erat, lectione recognovit, quod subscriberet? An ipse etiam Imperator, quem Constantino Magno Synodus parem dixit, venit in societatem facinoris cum Theodoro? Quis sibi, quis aliis persuadeat, id tentatum a Principe tam pio, tamque ardentem Catholico, ut ipsiusmet parentis Typum, avique Ecthesim proscripserit?

L.I. Baronius igitur, etsi pie totam ingenii doctrinæque, quibus valebat plurimum, vim adhibuerit, ad eam muniendam Honorii defendendi rationem, quam unicam valere credidit, paucis tamen eruditius fecit utcumque satis : maxima pars auscultare non destitit antiquis Scriptoribus, quibus numquam in mentem venit arguere vitii, imo nec in dubium revocare acta V.I. Synodi, multo minus alia publicæ fidei instrumenta suppositionis damnare. Quare aliam inierunt viam, aliamque defensionem Honorii moliti sunt.

L.II. Joannes V. qui duodecimus ab Honorio Pontificatum gessit, unusque fuit Legatorum Agathonis ad sextam Synodum, cum Romam Constantinopoli reverteret, attulit acta Synodi, quæ cum literis Imperatoris deferenda Romam accepit. Qualia vero accepit? Integra, an vitata? Si integra, cur revocantur in dubium, quæ scripsit Leo II. integris actis de Honorio consona? Si vitata, quomodo facinus non agnovit, cum rerum pars magna fuerit? Si agnovit, quomodo non admonuit summum Pontificem, questusque est de nefario scelere? quomodo summus ipse Pontifex in re tam infanda contieuit? quomodo corruptorem non postulavit nefandi sceleris apud Imperatorem? quomodo consentanea actis & Imperator scripsit, & ipse Pontifex rescripsit? quo crimine vir sanctissimus acta vitata, sedi Apostolicæ injuriosa, plenaque calumniis in Honorium, non approbavit tantum, sed etiam, retento vitio, Latina fecit, Hispanisque recipienda

pariter ac Gallis misit : quomodo vitium istud in professionem fidei summis Pontificibus emittendam induxit ? Si hæc incredibilia non sunt, qualia tandem sunt ?

LIII. Jam vero quid faciemus aliis aliarum sedium magnarum Legatis ? retuleruntne & ipsi suas in Provincias acta vitiata, an integra ? Si integra, quomodo ex iis emendata non sunt, quæ vitium passa erant, maxime cum septima & octava Synodi cogerentur ex orbe toto ? Si vitiata, quæ fieri potuit, ut de vitio nullus ex septuaginta quinque supra centum Episcopis, nullus e Presbyterorum infinita pene multitudine verbum diceret scriberetque ? An totus orbis ea tempestate obstupuerat eo usque, ut & vitium & facinus agnoscere non posset, tot Episcopis, totque Clericis actorum Synodi consciis, & accusare valentibus ; vel si agnosceret, uni homini neque potentissimo, neque optimæ famæ, neque gratiosissimo Principibus adlaretur ?

LIV. Quid plura persequar ? quid consequentium sæculorum, quid summorum Pontificum, Conciliorum generalium, illustrium Scriptorum, aut Honorii condemnationem, aut de corruptione actorum silentium ? quid Ecclesiæ ipsiusmet Romanæ tam diuturnam in Officio S. Leonis II. confessionem ? quid infinita ejusmodi argumenta ?

LV. Constans igitur cum sit actorum integritas, constans pariter Honorii *epistola*, inquirendum est, quæ fuerit tantæ damnationis justa causa : nam sextam Synodum, aut rejicere velut spuriam, quod fecit Albertus Pighius ; aut damnare erroris, in quæstione facti, quod visum quibuldam ; aut usurpatæ autoritatis in judicio Honorii accusare, quod ab aliis tentatum ; non est, ut ego quidem reor, hominis, qui consentanea loqui velit : nam si valeant exceptiones ejusmodi tres adversus sententiam in Honorium a VI. Synodo latam, merito quæsierit aliquis, quod factum antea, cur his non sint usi, qui post Synodum vixerunt, veteres Honorii defensores ; cur consequentes Synodi œcumenicæ, septima & octava, sextam aut velut spuriam non rejecerunt, aut tanquam errantem secutæ sunt ; cur summi Pontifices non modo non reclamaverunt adversus illegitimi judicii ream, sed eam potius pari cum quinque præcedentibus veneratione prosecuti sunt ; cur in eam jurarunt Episcopi Episcoporum, cum in sedem Apostolicam ascenderent ; cur cum in eam jurarent, non modo definitionem fidei laudarunt, sed etiam damnati Honorii nominatim meminere.

LVI. Omitto dicere, non solum de sancto Leone II. qui Synodum, etiam qua parte accusatur Honorius, Latinis & legendam & recipiendam exhibuit, sed etiam de Gallicanis Hispanisque Præsulibus, qui exhibitam recepere ; imo & de Collectoribus Canonum doctissimis Yvone, Anselmo, Deusdedit, & Gratiano, qui sextam Syno-

dam accensuerunt aliis, sine exceptione ulla aut animadversione. An non erat utraque maxime opus, si vel spuria sit sexta Synodus, vel erroris, usurpataque autoritatis rea?

LVII. Ut iusta damnationis causa, quam inquirimus, manifeste appareat, videntur mihi tria ostendenda. Primum, quod antea assertum, non posse concludi ex actis, imo neque eorum, qui actis vel conficiendis interfuerunt, vel recognoscendis impensius studuerunt, testimonio, damnatum a Synodo. Honorium, quod unius in Christo voluntatis assertor esset. Alterum, damnationis aliam causam, & a Synodo indicari, & ab aliis ejusdem ætatis constanter concordanterque tradi. Postremum, justam fuisse, quam illi tradunt, damnationis causam.

LVIII. Quod pertinet ad primum, sex omnino in locis actorum afferri videtur causa, cur Honorius damnetur. Act. xlii. pag. novæ Editionis 944. quod ejus epistola ad Sergium dissentanea sit Patribus. Ibidem, quod Sergii mentem in omnibus sequatur, & dogmata confirmet. Act. xiv. pag. 972. quod ejus epistola in unam eandemque impietatem cum scriptis hæreticorum concurrat. Act. xvi. pag. 1024. quod per eum perinde atque per alios demon disseminaverit hæresim unius voluntatis & operationis, &c. Act. eadem pag. 1044. quod prædicaverit unam voluntatem & operationem. Eadem Act. pag. 1053. quod secutus sit Theodorum, Sergium, Pyrrhum, &c.

LIX. Ex his locis contendo, si modo referantur, ut se habent, concludi non posse Honorium a Synodo percussum anathemate, propterea quod unicam in Christo voluntatem docuisset, sed tantum quod docentibus faverit, docendique opportunitatem suppeditaverit.

LX. Primus locus sic se habet. *Retractantes dogmaticas epistolas, que tanquam a Sergio quondam Patriarcha hujus regie urbis scriptæ sunt, tam ad Cyrum, qui tunc fuerat Episcopus Phasis, quam ad Honorium quondam Papam antiquæ Romæ; similiter & epistolam ab illo, id est, Honorio rescriptam ad eundem Sergium: hasque invenientes omnino alienas existere ab Apostolicis dogmatibus, & a definitionibus sanctorum Conciliorum, & cunctorum probabilium Patrum, sequi vero falsas doctrinas hereticorum, eas omnimodo abjicimus, & tanquam animæ noxias execramur.* Atqui eo loci nullus sermo fit expresse de una Christi voluntate, sed tantum generatim de falsis doctrinis abhorrentibus ab Apostolorum traditione. Abhorrent quidem Sergii & Pyrrhi doctrinæ ab Apostolorum de fide traditione: abhorret vero inconsulta Honorii, ignaviter nolentis obistere hereticis, æconomia a generosa fortitudine Pauli, aliorumque Apostolorum, contestantium, Deo magis quam hominibus obsecundari oportere.

LXI. In secundo loco Synodus, postquam nomen eorum proscri-

Aa ij

psit, quorum Agatho Papa mentionem fecerat in epistola, id est, Theodori Pharanitani, Cyri Alexandrini, Sergii, Pyrrhi, Petri & Pauli Constantinopolitanorum, eosque *utpote contraria recte fidei sentientes anathemati submitti definivit*. Pergit in hæc verba: *Cum his vero simul projici a sancta Dei Catholica Ecclesia, simulque anathematizari praevidimus. & Honorium, qui fuit Papa antiquæ Romæ, eo quod invenimus per scripta, quæ ab eo facta sunt ad Sergium, quia in omnibus ejus mentem secutus est, impia dogmata confirmavit.*

Verumenimvero locus hic tantum abest, ut probet, Honorium unius voluntatis assertæ damnatum, ut in contrarium afferri queat: mentem enim Sergii secutum esse, non est de dogmate consensisse, sed adhæsisse consilio de silentio indicendo; Græce enim legitur τῇ ἐκείνου γνώμῃ ἐξακολουθῶντα, id est, consilio famulatum, quo facta impia ejus dogmata confirmavit, non consentiendo, sed connivendo.

Observo ad hunc locum, projici ab Ecclesia mortuorum nomina, eosque anathemati submitti, aliud nihil esse, quam coram nomina ex sacris diptychis deleri, & in Ecclesia, vel omnino non appellari, vel non sine infami elogio atque dedecore.

Tertius locus continet sententiam Synodi de libellis, cartis, & opusculis, quæ a Chartophylace prolata fuerant, & coram Patribus lecta, inter quæ Honorii epistolæ duæ fuerunt, τῶν εἰδῶν λαβόντες, ἔγνωμεν εἰς μίαν, & τὴν αὐτὴν ἀσέβειαν φέρειν, & συνείδομεν ταῦτα εἰς βίβλα & ψυχροδόρα παραχρῆμα περὶ τέλειον ἀφανισμὸν πρὸς παραδοθῆναι. His perspectis, cognovimus in unam ipsam eandemque impietatem tendere, & velut profana ac animis perniciofa continuo igni tradenda censuimus. Sed cum in eadem dispari modo impietatem tendere possint scripta duæ; alterum, quia dogma: alterum, quia dissimulationem dogmatis continet: concludere non licet inde, Epistolis Honorii contineri definite hæreticum dogma, sed alterutrum dumtaxat indefinite.

LXII. Nihilo plus valet quartus locus: ait enim Synodus, *demonem per organa sua, id est, Theodorum, Sergium, Pyrrhum, Petrum & Paulum, & Honorium, ac Cyrum, atque Macarium, & Stephanum Ecclesie continenter erroris scandala excitare, unius voluntatis & operationis in duabus naturis Christi hæresim in populum Catholicum spargendo*. Verum hæresis & docendo & docentibus connivendo spargitur. Quare concludi ex hoc loco, quo Synodi definitiva, ut loquuntur, sententia continetur, nihil aliud legitime potest, quam quod alterutro modo ad hæresim spargendam Honorius contulerit.

LXIII. Quintus locus habet in speciem plus aliquid momenti. Synodus enim cum interrogaretur ab Imperatore, an omnes definitioni sponte subscripserint, exclamat, in hæc verba: *Nestorio & Eutychi, & Discero anathema. Apollinari & Severo anathema. Consentaneis*

eorum anathema. Theodoro Pharanitæ anathema. Sergio & Honorio anathema. Pyrrho & Paulo anathema. Macario & Stephano & Polichronio anathema. Omnibus hæreticis anathema. Qui predicaverunt, & predicant, & docent ac docturi sunt unam voluntatem & unam operationem in dispensatione Domini nostri Iesu Christi, anathema. Videntur enim omnes qui appellati sunt, dici hæretici, qui quidem predicaverint unam voluntatem. Verum distinctione punctorum evanescit omnis argumenti vis & species: nam anathema dicitur hominibus nominatim appellatis, unam eandemque ob causam in exclamatione, ob quam in definitione, de qua mox actum. Tum adjecto puncto subiungitur, Omnibus hæreticis anathema. Iterum adjecto puncto, Qui predicaverunt & predicant, & docent ac docturi sunt unam voluntatem & unam operationem in dispensatione Christi Dei nostri, anathema.

LXIV. Postremus locus in prosphonetico ad Imperatorem parum admodum valet, ad Honorium unius voluntatis assertæ reum peragendum, multum ad absolvendum. Sic enim se habet: *Superfluas vocum novitates & harum adinventores procul ab ecclesiasticis septis abjicimus, & anathemati merito subijcimus, Theodorum Pharanitanum, Sergium & Paulum, Pyrrhum simul & Petrum, qui Constantinopoleos Præsulum tenuerunt, insuper & Cyrum qui Alexandrinorum sacerdotium gessit, & cum eis Honorium, qui fuit Romæ Præsul, utpote qui eos in his secutus est.* Græce, *ὡς ἐκείνους ἐν ταῖς ἀνορθώσεσσι.* Observandum autem, Honorium ab aliis sejungi, quasi disparis conditionis esset, & damnatum dici, quod aliis famulatus obsecutusque sit, hoc enim significat vox *ἀνορθώσαντες*. Perversis vero consiliis aliorum famulatus est, non resistendo, ut par erat, sed per imprudentem silentii iussionem favendo: quo silentio abusi hæretici dogma Catholicum de duabus voluntatibus populos sensim sine sensu dedocere tentabant. Non igitur hæresis assertæ reus fuit, sed fortæ; non consensionis cum hæreticis, sed inconsultæ dissimulationis.

LXV. Quoad secundum: Imperator Constantinus, qui Synodo interfuit, & summus Pontifex Leo, qui acta e Græcis Latina fecit, Honorium non hæresis causa, sed alterius facinoris damnatum tradunt.

Constantinus igitur in Edicto, *Anathematizamus eos, inquit, qui novorum dogmatum autores & fautores sunt: Theodorum dicimus, qui fuit Pharanitanus Episcopus, & Sergium, qui fuit hujus urbis Antistes, moribus Theodoro & impietate parem, atque etiam Honorium, qui fuit antiquæ Romæ Papa, horum fautorem, adiutorem & confirmatorem hæresis, &c.* Homines qui damnantur, duum generum facit, dogmatum autores & fautores: Theodoro & Sergio velut autoribus, Honorio tanquam fautori, dicit anathema.

Synodi porro mentem nemo melius intellexit, quam Imperator.

Aa iij.

ut qui rebus Theologicis apprime erat eruditus, Synodique actionibus indefesse interfuit, imo etiam pars optima extitit. Cum paulo ante dixisset de Sacerdotibus, qui perverse Ecclesias gubernarunt. *Hi sunt, inquit, Theodorus, qui fuit Pharan Episcopus, Sergius, qui fuit nostræ a Deo conservandæ regie urbis Antistes, ad hæc Honorius, qui fuit antiquæ Romæ Papa, huiusmodi hæreseos confirmator, qui etiam sibi ipse pugnat, &c.* Vocat confirmatorem hæreseos, propter inconsultam œconomiam: arguit quod pugnet secum, quia cum catholice reipsa sentiret in literis, non tamen spiritu, quo ad profligandam hæresim opus erat, & locutus est & egit.

LXVI. Leo II. In epistola ad Constantinum Imperatorem. *Anathematizamus novi erroris inventores, id est, Theodorum Pharanitanum Episcopum, Cyrus Alexandrinum, Sergium, Pyrrhum, Paulum, Petrum, Constantinopolitana Ecclesia subseffores magis, quam Præsules; necnon & Honorium, qui hanc Apostolicam Ecclesiam non Apostolice traditionis doctrina illustravit, sed profana proditiōe immaculatam maculari permisit.*

In epistola ad Episcopos Hispaniæ. *Condemnatione mulctati sunt Theodorus Pharanitanus, Cyrus Alexandrinus, Sergius, Pyrrhus, Paulus, Petrus, Constantinopolitani, cum Honorio, qui flammam hæretici dogmatis non, ut decuit Apostolicam auctoritatem, incipientem extinxit, sed negligentia confovxit.*

In epistola ad Ervigium Regem. *De Ecclesiæ Catholice adunatione projecti sunt Theodorus Pharanitanus Episcopus, Cyrus Alexandrinus, Sergius, Paulus, Pyrrhus & Petrus, quondam Constantinopolitani Præsules, & una cum eis Honorius Romanus, qui immaculatam Apostolicam traditionis regulam, quam in prædecessoribus suis accepit, maculari consensit.*

LXVII. Ut tanti testimonii momentum perpendatur, observandum. I. A nemine eruditorum nunc audiri Baronium, qui adversus Imperatoris Summiq. Pontificis literas quasi supposititias reclamat. II. Leonem summa diligentia perlegisse acta quæ transtulit. *Gestorum synodaliū, inquit, seriem recensentes, curiosaque diligentia singula quæque gesta flagitantes, eadem quæ Apostolica sedis Legati narraverant, scriptis consonantibus convenire reperimus. Comperimus enim, &c.* III. Legatos sedis Apostolicæ non interfuisse tantum, sed etiam præfuisse actionibus Concilii, in quibus actum est de Honorio: imo definitioni & prosphonetico, in quibus damnatur, subscripsisse primos omnium, atque ita fieri non potuisse, ut sinerent se actis suppositis illudi, illisque Pontificem in errorem ducerent. IV. Legatorum nomine non eos tantum intelligi debere, qui locum Agathonis tenebant, sed etiam qui a Concilio Romano missi cum Monachis in

AD NOTAS CAPITIS II. 191

Concilio consentur, eosque omnes nec rudes fuisse, nec imperitos doctrinæ fidei, sed eruditos apprime, licet secularis eloquentiæ expertes; quare non potuisse tam supine falli, ut neque sententiam Concilii, quam ipsi præsidendo tulissent, neque actorum integritatem, quæ subscripsissent, satisque Pontificem curiose ininterrogantem docerent. v. Non aliud objectum fuisse Honorio, quam quod Sergius consentiret, atque adeo foveret hæresim. Consensit vero tantum, qua parte Sergius ficto pacis nomine dissimulandum censebat, uterque igitur concordie studio fovit hæresim: sed Honorius alienam, quia non peremit; suam Sergius, quia dissimulavit. Subscripsit uterque similia reprobatis duobus scriptis Imperatorum; sed Honorius, Typo Constantis, quo nihil imperabatur præter silentium; Sergius, Eûhesi Heraclii, qua præter silentii indictionem continebatur unius voluntatis professio. Typus porro damnatus est a Martino I. velut impius, & a tota Synodo Lateranensi rejectus, allatis rationibus, quæ ut sancta Synodo dignæ, ita ineluctabilis sunt momenti.

LXVIII. Facile nunc conficitur, quod fuerat in partitione tertium: constat enim peccasse Honorium sua illa œconomia, qua voluit, de una vel gemina operatione taceri, cum tamen religionis causa exigeret, aperte geminam defendere: ne scilicet ab Eutychianorum reliquiis fides de duabus naturis inconfusis, impermixtis, & indistinctis, quæ oblique petebatur, nutaret. Nullum vero peccatum est, quod fidei Catholicæ noceat, quin ab Ecclesia merito vindicari queat; nequit autem, si exemptus sit e vivis qui peccavit, nisi eraso de sacris tabulis nomine, infamata memoria, & combustis libris, quæ tria Synodus adversus Honorium exercuit: eradi porro nomen de sacris diptychis id ipsum est, si agitur de mortuis, quod ab Ecclesia projici; infamari memoriam nihil aliud, quam propter nocumentum illatum fidei damnari; comburi libros, est indignos dici qui legantur.

LXIX. Nihil vero mirum, eadem pœna erroris fautores, etiam negativos, si licet ita loqui, qua auctores ipsos, affici; eadem enim utrosque culpa teneri docent summi Pontifices.

Innocentius primus ad Patres Milevitanos: *Caveat pastoralis cura ne duarum ovium dira contagia serpent forsitan per vulgus incautum, rapacique lupus corde latetur intra ovile dominicum tantas ovium fusas catervas, dum a custodibus dissimulanter habetur vulnus duarum. Prospiciendum est ergo, ne permittendo lupos, mercenarii magis videamur esse quam pastores.*

Cælestinus I. ad Episcopos Galliarum: *Timeo ne connivere sit hic tacere: timeo ne magis ipsi loquantur, qui permittunt illis taliter loqui. In talibus causis non caret suspitione taciturnitas, quia occurreret veri-*

192 APPENDIX AD NOTAS CAP. II.

tas, si falsitas displiceret: merito namque causa nos respicit, si silentio faueamus errori.

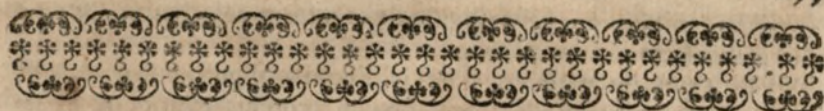
Leo I. epist. 93. ad Turibium: *Si profanis erroribus Sacerdotum corda non resistunt, qua conscientia honorem sibi debitum vendicant, qui pro animabus sibi creditis non laborant? Bestia irruunt, & ovium septa non claudunt: fures insidiantur, & excubias non praeferunt: morbi crebrescunt, & remedia nulla prospiciunt, &c.*

Æelix II. ad Acacium Constantinopolitanum. *Negligere, cum possis deturbare perversas, nihil est aliud quam fovere; nec caret scrupulo societatis occulte, qui evidenter facinori desinit obviare, &c.*

Synodus Lateranensis sub Martino I. de Typo Constantis agens. *Similiter, inquit, malum est, pejus amplecti, & cum ipso melius indifferente projicere.*

DISSER

DISSERTATIO III.

APPENDIX

AD NOTAS CAPITIS IV.

De usu pallii.

I. **P**ALLII nomine, qua significatione hic sumitur, genus quoddam sacri vestimenti intelligitur, quo Patriarchæ amiciebantur quidem, cum ordinarentur; exuebantur vero, si deponi cungeret.

II. Cujusmodi fuerit in Ecclesia Orientali, non est hujus loci differere: ad solam enim Occidentis Ecclesiam pertinet Liber, quem illustramus; nec hujus quoque loci est dicere, quis modus nostra ætate sit, quis ritus conferendi, & quis usus atque autoritas; nemo siquidem id non potest facile discere ex Juris Pontificii interpretibus, ad titulum *de usu & autoritate pallii*.

III. Ad sola igitur priora sæcula spectat hæc qualiscumque est nostra Dissertatio, si tamen Dissertatio est, & non potius compendiosa quedam observatio.

IV. Vox pallii apud Latinitatis autores vestem illam longam significat, quæ aliis indumentis ita imponitur, ut subinde assumatur, cum prodeundum in publicum; deponatur, quando quisque domi apud se est.

V. In sacris ornamentis vox illa ambiguum habet significationem: sumitur enim, aliquando pro veste sacra, quæ superinduitur, ut quod pluviale dicitur, quodque cappa & casula; aliquando pro insigni quodam dignitatis eximiæ, quod ipsi etiam cappæ casuleque imponitur: atque idcirco pallii nomen sortitur, quoniam vel pallio imponitur, sicut pallium reliquis vestibus, vel est pallii ornamentum quoddam & decus: frustra enim sunt, qui super ea nominatione anxie quaerendo se cruciant.

VI. Postrema hac potestate nunc accipitur, atque ita significat idipsum proportionem in Ecclesia, quod torquis in militaribus regiisque

Ordinibus, nimirum insigne dignitatis cujusdam præcellentis, & ætænam pallio sacro circumadditam.

VII. Quoniam vero nulla est in Ecclesia dignitas Patriarchali major, idcirco ornatus ille Patriarcharum proprius exitit, & illius præsertim, qui reliquis omnibus antecellit, quique jure divino præest, id est, summi Pontificis, sive Episcopi Romani.

VIII. Cum autem in Ecclesia dignitati potestas respondeat, pallium, de quo loquimur, una cum dignitate, plenitudinem potestatis significat, pro modo tamen personæ, a qua geritur: nam in summo Pontifice, in Ecclesiam universam; in aliis Patriarchis, in singulas suas dioceses, potestatem demonstrat.

IX. Sicut in Orientali Ecclesia nullum designari potest tempus, quo geri a Patriarchis cæperit, sic neque in Occidentali: quare perpetuus merito dici potest usus in summis Pontificibus, cum sacris operarentur, aut munia sibi propria obirent. Fuit certe usus ante annum 336. quo anno Marcus Papa Ostiensis Episcopo permisit pallium gerere, tunc cum Electum a Clero Romano in summum Pontificem more majorum ordinaret.

X. Non recedit igitur procul a vero sententia illorum, qui Linum Petri successorem hujus ornamenti autorem faciunt. Faciunt vero Rupertus Tuitiensis, & Augustinus Patritius: ille in lib. 1. de divinis Officiis cap. 27. iste lib. 1. sacrorum rituum, sect. de pallio.

XI. Mirabile porro est, quod scribit Rupertus, Maternum, qui ad Trevirensē Ecclesiam fundandam a B. Petro Apostolo missus est, hereditatem pallii suis successoribus reliquisse: id enim si verum sit, fateri oportet, S. Petrum usum fuisse pallio, eoque Maternum donasse, atque adeo ab exordio nascentis Ecclesiæ summos Pontifices & gessisse, & concessisse pallium. Verum, ut sine testimonio veterum, autor ille duodecimi dumtaxat sæculi tam antiquam pallii concessionem facit, ita fidem vix obtinere valet, saltem apud homines non vehementer credulos.

XII. Accepit a Ruperto, quæ scripsit Augustinus Patritius, autor librorum de sacris Ecclesiæ Romanæ ritibus, quos qui tribuunt Chrysophoro Marcello Corcyrensi, videntur Marcelli præfationem ad Leonem X. inter legendum prætermisisse: scribebat enim præfationem Marcellus anno 1516. sedente Leone X. cui librum dicavit: composuit librum autor anno 1473. aut 1474. sedente Sixto IV. & regnante Federico, ut manifeste ostendit.

XIII. Quemadmodum vero summi Pontifices potestatem suam aliquando Præsulibus inferiorum Ecclesiarum communicarunt, eosque in Provinciis remotis Vicarios suos crearunt, ita communicatæ potestatis insigne contulerunt, quæ ipsa est concessio pallii: unde factum,

et pristinis temporibus, quotiescumque collatum est, facta sit mentio concessæ autoritatis illius, quæ per se summo Pontifici convenit, nempe cogendi Synodos, exercendi de Episcopis rebusque fidei judicia, facultatem Episcopis faciendi longius a sua Ecclesia recedendi, &c.

XIV. Quia porro vicaria potestas cum pallio tribuebatur a summo Pontifice, ius æquitatisque exigebat, ut qui pallium accipiebant, obligarent vicissim summo Pontifici peculiarem fidem. Verum quæ angustis vicarii muneris terminis obligatio fidei coercebatur primum, latius postea extensa est.

XV. Primis temporibus, cum pallium per literas a Pontificibus mitteretur, literæ continebant, non tantum exhortationem ad vitam sanctius instituendam, munusque pastorale digne vicaria potestate implendum, sed etiam aliquando mandata de extirpandis hæresibus, zizanisque in agro Ecclesiæ succrescentibus. Verum de peculiari obedientia subjectioneque nullus tunc erat sermo, fuit posteriore ætate, si non semper, saltem ut plurimum. Id quod dixi de primis temporibus, constat ex epistolis Symmachi, Pelagique II. & S. Gregorii, atque etiam ex formulis Diurni.

XVI. Non diffiteor tamen, quin pallii sacrique illius torquis communicatio fuerit arctior quædam accipientis Episcopi cum dante summo Pontifice conjunctio, ita ut per Episcopum Pontifex videretur potestatem suam exercere in Provinciis longius remotis, & ubique Ecclesiæ adesse potestate, ut qui orbem Christianum Vicarii Christi regendum suscepissent. Id Pelagius I. mittens Sapaudo Arelateni pallium innuit. Vices enim suas idcirco traditas significat more majorum, ut stabilis illius petra sempiterna soliditas, supra quam Dominus Salvator noster propriam fundavit Ecclesiam, a solis ortu usque ad occasum, primatus sui apicem successorum suorum autoritate, tam per se, quam per Vicarios suos, firmiter obtineret, &c. Sic participata sollicitudine sanctam Dei universalem Ecclesiam nostri per Dei gratiam rexere majores, &c.

XVII. Quoniam vero sexto septimoque sæculo mittebatur pallium Episcopis, etiam extra Imperii ditionem positus, factum est, ut quo tempore summi Pontifices pene servirent sub Exarchis Imperatoribusque, eoque suspicaciores forent Exarchi ac Imperatores, quod vix Romæ dominatum retinerent, adversus invadentes aliarum gentium Reges: factum, inquam, est ut Pontifices, cum pallium mitterent, consensum Imperatoris expeterent; ne ea de causa oriretur suspicio affectati aliunde præsidii. Ita Vigilus Justiniani, ita Gregorius Magnus Mauritii consensum poposcit: gemebat enim sub Theodoræ Justinianique serviliter uxorii tyrannide Vigilus, & Gregorius Exarchi calumnias, convitiæque Imperatoris patiebatur. Neuter scilicet,

Bb ij

pro sua prudentia, volebat animos hominum quarentium rixas tangere, vel levissima suspicione societatis initæ cum Regibus Childeberto, Theodorico, & Theodeberto: neuter enim ignorabat, quæ calumnia simili specie Silverio structa esset, quamque dira inde summus Pontifex pertulisset.

XVIII. Ex his conficiuntur duo: alterum, nec esse opus laboriose quarere generalem aliquam, & quæ ad omnes Pontifices pertineat, causam consensus Imperatorum, qui a Pontificibus dumtaxat duobus expetitus scitur: neque rationi consentaneum esse causam illam, etsi generali quadam opus esset, inde asserere, quod pallium ornatus Imperialis foret, qui ut esset summis Pontificibus ab Imperatoribus concessus, ita communicari non posset aliis sine Imperatorum venia: nam Imperialium hæc vestium concessio, unde facta Orientalibus Patriarchis habetur, unde Romanis, nisi forte ex conclamata illa donatione Constantini facta Sylvestro?

XIX. Alterum, speciem veri non habere, quod nuperus quidam scriptor commentus est, de causa expetitæ ab Imperatoribus potestatis, ut Gallicanis Presulibus pallii usus tribueretur, non item Hispanis. Temporibus, inquit, Vigilii & Gregorii Magni, Galliæ Constantinopolitani Imperatoris, aut dominio adhuc aliquatenus subiacebant, aut certe auctoritatem agnoscebant, Hispania vero jam omnino Romani Imperii jugum excusserat: quare Gregorius Magnus, ait, cum Leandro Hispalensi pallium mitteret, consensus ab Imperatore obtentum non meminit: meminit vero, cum Siagrio Augustodunensi.

XX. Tota hæc commentatio vanitate sua corrui. Unde enim novit ille, non postulatam fuisse a Mauritio potestatem, cum Gregorius Leandro pallium mitteret? An quia silent literæ, factum non est? Silent & literæ, quibus pallium mittit, aut Pelagius Sapaudo Arelateni, aut S. Gregorius Virgilio pariter Arelateni: an inde fit consequens, ut nec ille, nec iste petierit ab Imperatore consensionem? Si fit consequens, ruit ratiocinium hominis, cum quo res est, qua spectat Galliarum Episcopos. Si non fit consequens, ruit pariter, qua Hispanos attinet. Dicere vero, quod venit in mentem viro doctissimo, postulatam non fuisse a Pelagio consensionem Imperatoris, cum Sapaudo pallium concederet, quia jam consuetudo concedendi obtinuerat; non valet admodum, ut respondeatur Hispanorum Patrono. Si enim valeret, nihil erat causæ, cur hæc eadem consensio peteretur, cum Vigilius Auxanio, Aurelianoque pallium daret: antea enim Arelateni Cæsario Symmachus dederat. Verum inde opinio nostra stabilitur: Pelagius enim consensionem Justiniani non postulavit, quia ipsi cum Justiniano bene erat; postulavit Vigilius, quia male.

XXI. De personis, quibus conferebatur pallium, pristinis illis

temporibus, in quibus versamur, non una est constansque omnium sententia. Sunt qui opinentur, lege quasi communi, Metropolititis datum, inferioribus aliis tantum privilegio. Sunt qui contra existiment, promiscue tributum omnibus, prout visum unicuique summo Pontifici. Nonnulli dividunt, aiuntque omnibus quidem tributum, prout Pontifici visum, hoc tamen discrimine, quod Metropolititis solis cum potestate vicibus sedis Apostolicæ fungendi; inferioribus, cum minoribus quibusdam privilegiis, ad ornatum nempe atque honorificam præsentiam, aliaque ejusmodi.

XXII. Primi opinionem suam usu & ratione confirmant: vices enim sedis Apostolicæ solis Metropolititis concessæ reperiuntur, idque factum convenienter, ut nempe & autoritas summa minus quasi descenderet, & qui parere deberent sedis Apostolicæ Vicariis, minus ægre id præstarent, non insolentes obedientiæ Metropolititis exhibendæ.

XXIII. Secundi utuntur iisdem argumentis, usu nempe & ratione: nam ipsis etiam Diaconis Presbyterisque autoritas sedis Apostolicæ credita est, & in negotiis quidem gravissimis. Certe Paulum Patriarcham Alexandrinum Pelagius Vigilii Diaconus de throno deiecit, & Philippus Presbyter in Ephesina Synodo Cælestini locum tenuit. Neque vero id mirum, siquidem beneficiorum hæc est conditio, ut a Principe pro arbitrio, quibus placitum, tribuantur.

XXIV. Postremi pro se asserunt. 1. Quod Episcopis inferioribus, quibus concessum legitur pallium, ut Maximo Ostiensi a Marco ann. 336. Siagrio Augustodunensi a S. Gregorio ann. 599. & Aigilberto Cenomanensi a Joanne V. ann. 685. aliisque, ut Papiensi, Lucensi, Bambergensi, &c. vicaria sedis Apostolicæ potestas tributa non reperitur, sed privilegia dumtaxat minora. 2. Quod nullus Metropolita reperiatur donatus pallio, sine vicariatu sedis Apostolicæ. Ita vulgo illi.

XXV. Ego vero sic existimo, nullis unquam de Clero pallium concessum esse, nisi Episcopis, etsi aliquando Presbyteris, imo & Diaconis, sedis Apostolicæ vices mandata sint: neque enim in veteribus monumentis ullum legitur contrarii facti exemplum; leguntur tamen passim vices Apostolicæ sedis tributa, & Presbyteris, ut præessent Synodis, etiam generalibus, sic Philippus Presbyter in Concilio Ephesino locum tenuit sedis Apostolicæ; & Diaconis, vel ad summæ autoritatis actum, sic Pelagius nomine Vigilii Papæ deposuit, adjunctis sibi Patriarchis duobus, Paulum Alexandrinum Antistitem. Hujus autem rei causa vix afferri potest ulla, præter Pontificum voluntatem: nam si dicatur incongruum esse, quod Presbyter Episcopis atque etiam Metropolititis præsit, cum autoritate illa plena, cujus insigne est pallium, excipietur statim, & præsentia Presbyterorum a Papa misso.

rum ad Concilia, & Diaconi Pelagii iudicium de Patriarcha Paulo, & Abbatis in Anglia jus ordinarium in Episcopos. Quod si rursus causetur aliquis, pallii nomine intelligi extremam oram pallii, quo Pontifex in sacris faciendis uteretur, atque adeo non decere Presbyterum, sed solum quasi regem sacrorum, responderi potest, non aliam esse nunc, fuisseque olim sacra facientis Pontificis, aliam Presbyteri vestem, de qua possit esse hic quæstio, atque ita pallium, cujus est inter Missarum solemnias vel unicus, vel frequentior usus, non minus Presbytero, quam Episcopo, convenire, si hujus unius convenientiæ ratio habeatur. Quod si urgeatur, alias esse, præter Missam, functiones, inter quas obeundas pallio Episcopus utatur, ut ordinare, &c. id ego fatebor lubens: sed quemadmodum ordinant Episcopi sine pallio, quidni Presbyteri pallium gerant sine ordinatione, &c.

XXVI. Existimo pariter, imo certus sum, non solis Metropolitæ concessum esse, sed inferioribus etiam Episcopis. Id constat exemplis pluribus antea relatis, quibus adde factum Joannis VIII. pallium mittentis Valloni Metensi Episcopo, quod jam præcessores quatuor, nec quicquam reclamantibus Metropolitæ, obtinuerant. Mos iste non ita obsolevit, quin nostris temporibus, cum Rex Christianissimus Ludovicus XIII. instaret summo Pontifici, ut Ecclesiam Parisiensem, propter dignitatem civitatis, quæ Imperii caput, in Archiepiscopatum erigeret, difficultatem sentiens Pontifex, ob Senonensis Metropolitæ contradictionem, pallium obtulerit Parisiensi Episcopo, ne Regis videretur animum repulsa lædere. Deinde nuper Augustodunensi ab Innocentio XI. nunc sedente concessum est.

XXVII. Ex eo quod sancto Odiloni Cluniacensi Abbati missum a Benedicto IX. pallium, ex Glabro refert Hallerius de sacris Ordinibus pag. 237. posset quispiam opinari, non solis Præsulibus hoc dignitatis insigne collatum fuisse: sed id faceret, repugnante ipso Glabro. Nam missum quidem est Odiloni pallium cum annulo, non quo tamen uteretur Abbas, sed quod gereret factus Antistes Ecclesiæ Lugdunensis, quam regere jubebatur a Pontifice. Audiendus Glaber, qui postquam recensuit dissensiones de electione Episcopi, Burchardo in sedem Lugdunensem successuri, relationemque Pontifici de dissensionibus factam, ita pergit: *Pontifex protinus mittens eidem Patri pallium simul & annulum, imperavit eundem prædictæ civitatis fore Archiepiscopum; sed vir religiosus, suæ humilitatis attendens propositum, omnimodis renuit fieri, pallium & annulum suscipiens, illi, qui Deo dignus existeret, reservavit futuro Pontifici ejusdem sedis.*

XXVIII. Fateor, ut plurimum Metropolitæ concessum cum vicaria sedis Apostolicæ potestate: sic Arelatenfis Vigilius, Pelagius Gregoriusque pallium concesserunt. Verum ex epistolis Pontificum

pallia mittentium intelligere oportet, quid privilegii tribueretur. Symmachus Theodoro Laureacensi, Paschalis Bernardo Viennensi, cum pallio vices Apostolicæ sedis non demandarunt, Theodorus tamen & Bernardus Metropolitæ erant. E converso Metropolitæ aliquando vices Apostolicæ sedis demandatas sine pallio intelligimus ex epistola Hormisdæ Papæ ad S. Remigium Remensem Antistitem data ann. 514.

XXIX. Par est credere, prioribus temporibus datum esse solis Occidentalibus a Pontifice: nullum enim reperitur exemplum dati Orientalibus, ante constitutos in Oriente Patriarchas Latinos: nam quod de sancto Cyrillo narrant Theodorus, Balsamon, & Photius, cum accepisse a S. Cælestino cum vicaria potestate exercendi in Ephesina Synodo iudicii de Nestorio, Phrygium, quod interpretantur pallium, infirmo fundamento innititur: siquidem nullum de potestate præsidendi Concilio demandata extat in literis S. Cælestini actisque Concilii verbum, nullum & de pallio; imo creditur a nonnullis hæc fabula a Constantinopolitanis, tunc cum ab Ecclesia Latina se abstraxissent, eo consilio conficta, ut Alexandrinorum dignitatem deprimerent, velut a Romanis profectam, aut certe auctam.

XXX. In veterum monumentis nullum reperitur vestigium dati Africanis ullis, saltem quamdiu Africana Ecclesia retinuit aliquid pristini splendoris; imo datum omnino non fuisse, ratio convincit: nam cum pallio tribuebatur *Archiepiscopi* nomen, a quo ita abhorrebat Africana Ecclesia, ut in Concilio anni 397. sanciverit, *ne primæ sedis Episcopus appelletur princeps Sacerdotum, aut summus Sacerdos, aut aliquid ejusmodi*, (id est, Archiepiscopus) *sed tantum primæ sedis Episcopus*.

XXXI. Quandoquidem dictum illud Gregorii, *rationis ordo nos admonet, ut cum usu pallii aliqua largiri privilegia debeamus*, non pertinet ad solos Metropolitæ, quibus vices sedis Apostolicæ committerentur, sed ad inferiores etiam Episcopos, qui pallio donarentur; de privilegiis ejusmodi nonnihil disquirendum. Fuerunt illa vero aliquando Ecclesiæ ipsi concessa, aliquando soli personæ: diuturna fuerunt illa, hæc ad tempus. Siagrio Augustodunensi a Gregorio Magno concessa est vocandi ad Synodum omnes Episcopos sub ditione Theodorici & Theodoberti positos autoritas, fuit hoc personale privilegium: concessa quoque inter Episcopos Lugdunensis primæ primæ post Primatæ sedes, id sibi collatum Ecclesia Augustodunensis retinuit, etiam sine pallio.

XXXII. Sunt qui putent, tributum istis quoque inferioribus Episcopis nomen Archiepiscopi, & ad id probandum afferunt exemplum, tum Aigilberti Cenomanensis, qui Archiepiscopus dictus legitur in diplomate Theodorici Regis; tum Chrodegangi Metensis, atque etiam

Angilranni pariter Metensis, imo & Theodulfi Aurelianensis, qui propter acceptum pallium Archiepiscoporum nomen sibi arrogarunt, quamvis Episcopi essent Metropolitae obnoxii: qua enim alia de causa, inquit, tantum nomen acceperunt, nisi quia propter acceptum a Summo Pontifice pallium, aliis Episcopis præcellere videbantur?

XXXIII. Verum ad hæc exempla observo. Primum, solis Gallis nomen Archiepiscopi tributum legi, non aliis cujuscumque alterius gentis Præsulibus, etsi plures pallio insigniti sint. Deinde, non omnibus Gallis tributum, quis enim id de Siagrio Augustodunensi legerit? quis de Parisiensi? Tertio, quatuor illos, qui dicuntur Archiepiscopi nomen gessisse, fuisse viros, aut nobilitate generis, aut Principum gratia pollentes, aut Archicapellanorum aulae dignitate præstantes, quibus idcirco adulatio præcellentiæ nomen tribueret. Quarto, nullam in literis Pontificum mittentium Episcopis pallia mentionem fieri *Archiepiscopi* nominis, cum tamen aliquando fiat expressa, cum ad Metropolitam scribitur: quare si qui hoc nomen gesserunt, id arrogasse sibi, non accepisse, fastus gratia, non dignitatis prærogativa. Quinto, exempla hujusmodi quatuor, si unum Angilranni forte excipias, desumi ex cartis minus notis, quæ tanti procul dubio non sunt, ut quod insolentissimum est, probare valeant. Quidni enim, ut in uno Aigilberti Cenomanensis exemplo hæream? Quidni, inquam, error irrepsit in Theodorici Regis diploma, amanuensis vel imperitia, vel amica erga Regis amicum adulatione? Quidni Archiepiscopus dictus est, quia primum post Metropolitam inter Lugdunensis tertiæ Episcopos locum tenet? *apx* enim, unde *apxianopolis* vocatur, & principum & auctoritatem significat? Quidni per hyperbolem, non insolentem in communi sermone, nominatus sit Archiepiscopus, quia inter Episcopos eximius & sanctitate morum, & religionis studio, & scientiæ sapientiæque laude, & nobilitate generis, qua forsitan de causa in alio instrumento appellatus est princeps Episcoporum?

XXXIV. Quod si hæc probabilia sint, ut certe sunt, & eo quidem magis, quod faciunt contra inauditum quoddam facinus, & incredibilem appellationem, ruit tota de pallio Aigilberti conjectura, quippe non alio, quam nominis, fundamento innixa.

XXXV. Accedat, quod, quæ prærogativa conjicitur Aigilberto esse concessa cum pallio, ut primus inter Episcopos Lugdunensis tertiæ post Metropolitam, aut reipsa federet, aut certe censeretur, longe ante Aigilberti ætatem Cenomanensi civitati conveniebat: siquidem in notitia Provinciarum & civitatum Galliæ, quæ tomo primo Conciliorum Galliæ præponitur, quæque eruditissimo Sirmondo visa est ad tempora Honorii Imperatoris pertinere, atque ita Aigilberti ordinationem sæculis pene tribus præcessisse, in recensione Provinciæ Lugdu-

Lugdunensis tertia post Turonensem civitatem Cenomanensis numeratur. Idem dicendum de civitate Metensi, quæ post Metropolim Trevirorum prima censetur in eadem notitia : quamquam notitia hæc, sicut est civilibus rebus accommodata, ita in Ecclesiasticis non facit certam fidem : neque enim consequens est, ut si quem certum civitas in ordine politico locum tenet, eundem in Ecclesiastico retineat, alioquin quod Siagrio Augustodunensi conferre se dicit S. Gregorius, ut primam in Lugdunensi prima post Metropolitam obtineret sedem, privilegium non esset : quandoquidem Aduorum civitas in memorata notitia post Lugdunensem continuo ponitur.

XXXVI. Aliud privilegium pallii nonnulli afferunt, istud nempe, quod qui donatus esset, a sola sede Apostolica judicari posset. Sed quid illi facient Theodulpho Aurelianensi, qui pallium dicitur a Stephano accepisse, vocatus tamen in suspicionem conspirationis adversus Ludovicum Pium, ab Episcopis depositus est, & in Monasterium detrusus : Conqueritur ille quidem, se ab alienis iudiciis damnatum.

Solius, inquit, illud opus Romani Præfulis extat,

Cuius ego accepi pallia sancta manu.

Verum Episcoporum facto ostenditur privilegium huiusmodi, si quod fuit, non receptum usu in Galliis. Deinde quomodo, si res ita se habeat, concessione pallii facta inferioribus Episcopis, violatum non esset jus Metropolitaram, quod salvum Pontifex expressis verbis esse vult ? Denique, si quod occurrat privilegii huiusce exemplum, non pertinet illud ad tempora, in quibus versamur, sed ad posteriora, quibus commune jus privatis beneficiis arctatum est.

XXXVII. Ex his concludo, non apertissime constare, quæ privilegia fuerint inferioribus Episcopis cum pallio tributa. Quare non improbabilem videri eorum opinionem, qui senserunt, hoc insigni plenitudinis potestatis donatos a summo Pontifice aliquos in provinciis, ut essent velut oculi & manus, quibus res procul remotas videret & tractaret : atque ita peculiari sacramento obligatos, pro concessæ autoritatis modo, vocaret in partes summi regiminis, juberetque de causis nascentibus ad sedem Apostolicam referre, & si quando foret opus, mandata sua exequi. Huic opinioni favet non Pelagii tantum testimonium jam allatum, sed tota S. Gregorii ad Siagrium epistola, si paulo attentius perlegatur.

XXXVIII. Quam obscurum est, quod modo diximus, tam & istud forsitan dubitabile, in quo positæ essent vices illæ sedis Apostolicæ, quæ Metropolitæ feruntur concessæ : nam Gregorius Magnus eas ad tria capita revocat, ad causas Episcoporum, imo & fidei, judicandas, ad cogendas Synodos, & ad dandas Episcopis longius abituris formatas.

Atqui hæc proprio jure ad Metropolitans pertinent : nam ex præscripto Concilii Nicæni bis in anno evocare debent Episcopos ad Synodum, in qua communi consilio de Episcopis judicia exercentur, & causæ fidei, si quæ oriantur hæreses, agitentur. Debent & Episcopis formatas dare : id Africanorum Gallorumque exemplo constat, id veterum testimonio firmatur, huic nemo contradicit. Quid ergo singulare tributum cum pallio ? Difficultatem anget quod additur, *Metropolitano jure servato* : si enim servetur, quid reliquum est de tribus a Gregorio Magno memoratis ?

XXXIX. Dicendum puto, proprio quidem jure Metropolitans potuisse tria hæc exercere, sed in suos dumtaxat provinciales, potuisse vero in alios, etiam Metropolitans, autoritate sedis Apostolicæ, cujus potestas amplissima est ; idcirco Vigilius in omnes Childeberti Regis ditionis Episcopos Auxanio Arelatensi potestatem contulit. Servatum porro est Metropolitanarum jus in eo, quod & in suis provinciis libere sua illi munia obirent, & inferioribus Episcopis non daretur licentia superiorum mandata spernendi.

XL. Cum summi Pontifices soliti sint Episcopos, quos pallio donabant, sedulo monere, ut eo inter sola Missarum solemnia utantur ; imo Gregorius Magnus Ravennatem Episcopum in letaniis gerentem graviter redarguat, quanquam postea fatigatus importunis precibus id indulset, quæri non immerito potest, quæ fuerit tam expressi tamque instantis moniti causa. An dignitas pallii, ne usu vilesceret ? An prærogativa summi Pontificis quotidie utentis, ut a reliquis Episcopis distaret ? An quod casulæ sacræ, quæ inter Missas solum induitur, sit proprius ornatus ? An quod probabilius, omnes hæ causæ concurrunt ? Inde vero fit consequens, ut pretiosæ vestis, cujusmodi sacra casula, pretiosus olim ornatus adderetur, non item lanæ tænia, & vile quoddam additamentum.

XLI. Neque objici potest, quod posterioribus temporibus eadem admonitio perseverarit, etsi laneum cœperit esse pallium ; nam vel mos antiquus admonendi retentus est, quia retentæ pariter mittendi pallii veteres formulæ ; vel desinente tertia ratione, aliæ priores duæ visæ sunt adhuc suum habere momentum.

XLII. Ex dictis nonnulla potest oriri historica quæstio de materia pallii. Fuitne semper, quæ nunc est, an pretiosior quondam alia ? Orientale laneum fuisse quinto sæculo testatur Isidorus Pelusiota epist. 136. lib. 1. nec videtur dubium, quin semper fuerit. Laneum quoque nunc esse in Occidente constat, quanquam crucibus sericis rubris distinguitur ; imo quibus ex lanis fiat, quoque ritu, tradit Augustinus Patritius in libro rituum Ecclesiasticorum.

AD NOTAS CAPITIS IV: 203

XLIII. Sed quæritur, an ex altera quondam materia confectum sit. Quæstioni locum facit Joannes Diaconus, cum scribit lib. 4. Vitæ S. Gregorii, bysso candente contextum fuisse pallium, quod Gregorius Magnus gessit, quodque adhuc anno 875. quo tempore Joannes florebat, in sepulcro sancti Pontificis cernebatur. Sive autem byssum interpreteris tenue linum, ut melioris Latinitatis Autôres; sive sericum filum, ut Ecclesiastici tractatores sequioris ævi, laneum certe non fuit: unde fit consequens, ut neque prioribus temporibus laneum fuerit, siquidem merito credi possit, tantum virum tamque novitati infensum, noluisse a decessorum usu discedere, præsertim in re adeo patente oculisque omnium exposta.

XLIV. Qui de pallio Archiepiscopali non ita pridem opus edidit vir eruditus & diligens, prævidit hoc argumentum, duoque excepit, ut suam de lanea materie sententiam tueretur. Alterum, deceptum fuisse Joannem Diaconum, cum pallium S. Gregorii inspiceret, linumque credidisse, quod reipsa fuit lana: deceptionis causam præbuisse obscurum utriusque materiæ, præsertim vetustam ætatem passæ, discrimen. Alterum, si deceptus non fuit Diaconus, ut certe vix potuit, infinita multitudine idem cernente, si pallium revera lineum fuit, fecisse propter modestiam Gregorium contra majorum morem. Utrumque ex Joannis Diaconi verbis confici posse opinatur: & primum quidem, ex eo quod ille bysso candente contextum pallium dicat, byssus autem non candeat, *sed flavescat potius, cum sit lini pars*, ut quidem ipsi videtur, *grossior*; secundum vero, ex eo quod Diaconus dicat, *ex pallii materia mediocritatem habuit a viro sancto gestari representari*.

XLV. Ut ego simpliciter & nude aperiam, quod sentio. Primum, non intelligo satis, quomodo lineum pallium eo usque sit laneo vilius, ut ejus usu *vir antiquitatis*, ut loquitur Joannes, voluerit modestiæ causa a decessorum more discedere: nam byssus longe pretiosior est lana, ut conficitur ex illo Proverbiorum loco, ubi mulier fortis laudatur, quod *stragulatam vestem fecerit sibi*, quodque *byssus & purpura foret vestimentum ejus*. Mulier illa, opinor, cujus *vir nobilis in portis sederet cum Senatoribus terra*, id est, rem publicam administraret, a rusticana non valde distaret, si parte lini grossiore uteretur.

Deinde videtur mihi Joannes, cum de pallio sancti Pontificis loquitur, nihil laudare præter antiquitatem viri; mediocritatem vero, cujus meminit, ad tæniam referre, ex qua dependebat argentea reliquiarum custos: cum enim scripseret, *veneratione gratissima celebrantur, quæ permolantes in anniversaria festi die oscularentur, pallium*,

C c ij

phylacteriam, & balteum; mox subjunxit: Quæ sigillatim considerata, & antiquitatem viri, & mediocritatem habitus, & speciem regularis propositi signis perpetuis representant: nam in eo quod ejus pallium bysso candente contextum, nullis cernitur acubus perforatum, sic ipsum circa scapulas obvolutum fuisse, non autem confixum dignoscitur, sicut vetustissimis musivis vel picturis ostenditur. Quod autem phylacteria tenui argento fabricata, vilique pallio de collo suspensa fuisse videatur, habitus ejus mediocritas demonstratur. Porro in exilitate baltei, quæ unius pollicis mensuram nunquam excedit, speciem propositi regularis olim a sancto Benedicto statui cum servasse, luce clarius manifestat.

Adde, quod, nisi fallor, ex Diaconi verbis, contra id quod eruditus vir asserit, non obscure concluditur, Gregorium in usu pallii, quod byssinum foret, non recessisse a majorum consuetudine: docet enim ille quinque de pallio; quod ex bysso candente contextum foret; quod nullis acubus perforatum; quod circa scapulas obvolutum; quod idem in musivis operibus antiquissimis picturisque ostenderetur; quod hæc antiquitatem viri, id est, mea sententia, studium antiquitatis retinendæ, quo tenebatur vir sanctus, representarent. Materies igitur pallii modusque utendi antiquitatem sapiebat; atque ita tantum abest, ut Gregorius præfatos suos decessores in musivis operibus depictos deseruerit, ut studiose potius eos imitatus sit.

Denique, si Gregorius in eo sit antiquitatem secutus, quod pallium bysso candente contextum gesserit, confitendum est, veterum pallia bysso pariter candente contexta fuisse, ipsaque adeo, si byssi nomine intelligatur linum tenuissimum, ut habent omnes dictionum interpretes, linea extitisse, non lanea. Quod si eo quis nomine significatum velit, non quodlibet linum, sed byssinum illud, cujus meminit Plinius lib. 19. historiarum, pretiosa fuisse veterum pallia necesse est, siquidem quaternis denariis scripula ejus permutata ut auri, Plinius tradit. Et vero decuit esse pretiosum id ornamentum, quod imponeretur pretiosis vestibus, quibus summi Pontifices inter sacra facienda uterentur.

XLVI. Ex his, quæ hæcenus dicta sunt, apparet non temere queri, quæ primis temporibus fuerit materies palliorum, quibus summi Pontifices utebantur. An lana, quæ humilitatem pastoris? an pretiosius quiddam, quod dignitatem sacrificantis deceret?

XLVII. In neutram partem solvi posse videtur questio, nisi quatuor argumentis, si commune præjudicium excipias, veterum nempe scriptorum testimonio, traditione sive usu, consensione utriusque Ecclesiæ, & ratione petita ex mystica lane significatione.

XLVIII. Verum autores Latini Joanne Diacono majores, nihil ea de re, quod sciam, literis tradiderunt: quare nullum ab autoritate

puto argumentum peti potest, unde fiat pro Ecclesia Latina in alterutram partem præjudicium.

XLIX. Nihil plus valet, quod Græci habent, aut potius Græcorum unus Isidorus Pelusiota, de pallio Orientalis Ecclesiæ Præsulum: pro Latinis enim, de quibus agimus, non facit, ut postea ostendetur.

L. Neque videtur etiam ab usu hodierno idonea ratio desumi, quasi id semper usurpatum dici debeat, quod nunc in usu est, & jamdudum fuit, & quo tempore esse cœperit, demonstrari non potest: nam locus Joannis Diaconi non temere creditur pugnare in contrarium, & satis probare, ante sextum sæculum non obtinuisse morem, qui nunc viget.

LI. Neque argumentum a ratione petitum satis habet momenti, ut historicæ quæstioni solvendæ sufficiat. Nam quod assertur de pallii lanei mystica significatione, perinde ac si repræsentet pellem ovis perditæ, quam bonus pastor repertam, cum erraret, humerisque impositam reportat in ovile, neque ad rem nostram est, neque gravis per se momenti: mysticæ enim illius significationis autor Isidorus, primum de Orientalium pallio loquitur, cum sit quæstio de Latino. Deinde ea dicit, quæ in alium sensum non violenter trahi queunt. Denique rationes mysticas tam varias varii excogitarunt, ut nemo non possit aliqua pro se uti.

LII. Sed quoniam Isidori testimonium magni fit a recentioribus, imo unicum fere est vulgaris præjudicii præsidium, illud paulo accuratius ad examen revocandum est, imo tota epistola cxxxvi. describenda.

Hermino Comiti.

Quantum inexplibili discendi cupiditate flagras, tantum ego ad ea, quæ quæris, explicanda promptus ac proclivis sum; dummodo Deus precibus tuis commotus, inventionem mihi calitus concedat.

Linteum illud, cum quo Diaconi in sacris mysteriis munus suum obeunt, humilitatem Domini, qui discipulorum pedes lavit & extersit, nobis in memoriam redigit.

Id autem amiculum, quod Sacerdos humeris gestat, atque ex lana, non ex lino, contextum est, ovis illius quam Dominus aberrantem quæsit, inventamque humeris suis sustulit, pellem designat. Episcopus enim, qui Christi typum gerit, ipsius munere fungitur, atque ipso etiam habitu illud omnibus ostendit, se boni illius ac magni pastoris imitorem esse, qui gregis infirmitates sibi ferendas proposuit.

Ac diligenter animum attende: nam cum ipse verus pastor per adorandorum Evangeliorum aperiionem accedit, tum demum Episcopus assurgit, atque imitationis habitum deponit: hinc nimirum Dominum ipsum pastoralis artis ducem, ac Deum & herum adesse significant.

LIII. Observandum primo, totum in eo esse Isidorum, ut rerum sacrarum mysticas significationes exponat, quo argumento nullum est vanitati conjecturarum opportunius. Deinde, Isidorum ab Hirmino Comite rogatum, quid mysterii significaret, vel linteum, quod Diaconi, vel superhumerales, quod Episcopi, in sacris mysteriis ferrent; de linteis Diaconorum id respondisse, quod vix probetur a rerum sacrarum disquisitoribus: ait enim, eo revocari in memoriam humilitatem Christi, discipulorum pedes lavantis & tergentis. At rerum ejusmodi interpretes aliter sentiunt, iique probabilius qui simplicius, scilicet ministrantium mensæ vulgare id signum esse. Denique nihilo probabilius esse, quod de superhumerali Episcoporum commentatur, si tamen superhumeralis nomine intelligatur id, quod in hac quæstione pallium vocatur.

LIV. Hæc cum ita sint, non video, qua ratione possit perpetuus ille lanei pallii usus in Ecclesia Latina defendi: nolim tamen opinionem, quæ longinqua decem sæculorum ætate, & non mediocri autorum multitudine confirmatur, non modo non convellere, sed ne labefactare quidem. Quominus enim in partes Joannis Diaconi plane concedam, retinent me adhuc aliquantulum tria, usus a sæculis decem continuus; difficultas ostendendi, quo tempore cœperit, & qua de causa; multitudo atque Autorum pro lanea materie consentientium.

LV. Quamquam trium ejusmodi argumentorum vim infringi posse video: nam multitudo Autorum non vehementer urget, cum universi qui laudari solent, scripserint, quid usurparetur suis temporibus, non quid pristinis. Qui enim res Liturgicas attigerunt, partim veteres sunt, partim recentiores. Illi totos se dederunt mysteriis excogitandis & pandendis, hi veteribus adhæserunt, sine ullo curiosiore examine.

Deinde usum lanei pallii incœpisse circiter initia noni sæculi, ex Joanne Diacono non obscure quis conjiciat: videtur enim fecisse byssini pallii Gregoriani mentionem, & simul antiquitatem viri laudasse, quo tacite novitatem suis æqualibus objiceret: qua enim alia de causa utrumque præstitisset?

Jam quod ex tempore mutationis remanserit perpetuus lanei usus, id egotribuendum puto ceremoniis, quibus, propter analogiam nominis, anniversaria celebritate bona gens noni sæculi virgini Agneti offerre cœpit agnos, quorum ex lana conficerentur pallia: nihil enim constantius, quam quod solemnibus ejusmodi ceremoniis addicitur.

LVI. Ut hunc fere in modum quæ dixi tria, infirmari possint, sustineo tamen judicium, contentus proposuisse eruditæ quæstionem cum

suis momentis : ferant illi sententiam , quam rationi convenientiorem putarint , sed post attentius perpenſa duo.

LVII. Alterum , Gregorium Magnum lanæ nunquam meminisse , cum de pallio scriberet ad eos , quibus mittebat : meminisset tamen absque dubio , si per veritatem licuisset. Ut enim erat allegoriarum incredibiliter amans , ex materia pallii sumpſisset argumentum prædicandæ humilitatis , ad quam tantopere pallio donatos hortabatur ; non sumpſit tamen , cum opportunissimum foret , & tunc maxime cum Maximo Salonitano pallium mitteret. *Pallium ad sacra Missarum solemnia utendum ex more transmissum , cujus vos volumus per omnia genium vindicare : hujus enim indumenti honor humilitas atque justitia , &c.*

LVIII. Alterum , *pallium dici plenitudinem & complementum potestatis , plenissima potestatis signum , insigne decoris , & si credimus nonnullis , Imperialis pallii a Constantino Imperatore dati Sylvestro ora & instita.* Quis vero credat hæc lanæ tæniæ convenire ?

LIX. Antequam imponatur finis huic Dissertationi , solvenda quæstio , cujus occasionem præbet Gregorius Magnus , præscribens Mariniano Ravennati , quomodo deberet uti pallio , siquidem secundum editionem postremam Conciliorum hæc habet : *Quo non aliter te uti memineris , nisi in propria tua civitate , dimissis jam filiis , Ecclesia , procedens a salutorio ad sacra Missarum solemnia celebranda : peractis vero Missis , idem in salutorio rursus curabis deponere.*

LX. Priusquam proponatur quæstio , emendanda est vocum dispositio , quæ perturbata est : quid enim sibi vult ista phrasis , *dimissis jam filiis , Ecclesia , &c.* Sunt qui legant , *nisi in propria tua civitate , dimissis jam filiis Ecclesia , &c.* Hæc etiam lectio vitiosa est : non cohæret enim cum sequentibus , siquidem salutorium , cujus mentio fit , non civitatis , sed Ecclesiæ pars est. Restituere licet ex lib. IV. Vitæ Gregorii cap. 5. ubi totam Gregorii ad Marinianum epistolam Joannes Diaconus refert , legitque , *nisi in propria tua civitatis Ecclesia , dimissis jam filiis , procedens , &c.*

LXI. Quæritur , qui sint illi filii , quibus dimissis , procedit a salutorio ad altare palliatus Episcopus. Vir eruditus opinatur fuisse laicos , qui honoris causa salutatum venirent Episcopum , unde & loco factum salutorii nomen , quorum in conspectu pallium Episcopus vetabatur sumere , sed cum , ipsis dimissis , solus remaneret Clerus.

LXII. Opinionem eruditi viri confirmant tria. Primum , quod de Proclo legimus apud Socratem lib. 7. cap. 47. cum ex primoribus , qui ante Missarum solemnia Episcopi salutandi causa de more venerant , comprehendisse Thalassium , Episcopumque Cæsareæ Cappado-

208. APPENDIX AD NOTAS CAP. IV.

ciæ ex Præfecto Illyrici ordinasse. Alterum, quod laici solerent Ecclesiæ filii dici. Postremum, quod Gregorius eo loci vellet usum pallii, quem insolenter Joannes Mariniani decessor extenderat, quam maxime restringere.

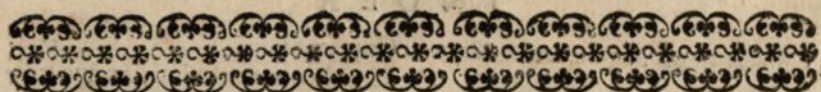
Vir alter eruditus sentit, filiorum Ecclesiæ nomine intelligi posse Clericos, quibus ex salutorio jam egressis, pallium sumeret Pontifex, & procederet. Istam quoque conjecturam adjuvat, quod in hoc nostro Diurno summi Pontifices filiorum nomine Clericos compellent, in secunda & tertia fidei professione.

Probabilis est, fateor, doctaque hæc utraque conjectura: verum simplicius quiddam afferri posse puto, filiorum nempe nomine appellatam Cantorum Scholam, quæ, cum procederet ad altare Pontifex sacra facturus, signo dato dimittebatur ex salutorio, præibatque eo modo, qui describitur in appendice ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 261. editionis Domni Hugonis Menardi.

FINIS.

INDEX

INDEX

RERUM ET NOMINUM.

A		Beneficia S. Archangeli.	94
		Binius perstrictus.	15
		Bonifacius V.	10
		Bonifacius Germ. Apost.	7
A DUNATIO Ecclesiarum. 77		C	
Formula adunationis sumpta		C ÆLESTINI V. cur abdica-	
ex Greg. M. <i>ibid.</i>		catio visa fuerit nonnullis	
Agatho Papa præfedit Conc. VI.		illegitima.	171
per Legatos & Responsales, de		Cælestius damnatur a S. P. in fidei	
quibus multa observantur. 40		professione.	43
Obitus. 44		Cantorum ordo,	135
Aigilbertus Cenomanensis. 200		Cardinales qui dicerentur 7. Sæc. 26	
Apocrisiarius S. R. E. in comitatu		Cautio Episcopi quæ.	63
Exarchi Ravennæ. 23		Continet tredecim capita. <i>ibid.</i>	
Archidiaconus ante Archipresby-		Comes Imperialis officii quis. 4	
terum appellatus aliquando. 9		Concil. Nicænum 318. PP. 35. 59	
Archiepiscopi Ravennæ. 6		Constantinopolitanum I. 150. PP.	
Augustinus invitat populum ad		36. 59	
diem natalem Aurelii celebra-		Ephesinum 200. PP. 36. 59	
dum. 79		M. Mercator ponit 274. <i>ibid.</i>	
Aureus solidus. 111		<i>Vide Not. de Indict. &c.</i>	
Axiomati iidem, qui Nobiles &		Calchedonense 630. PP. 37. 59	
Honorati. 16. 23		Quintum. 38. 60.	
B		In hoc damnatus Orig. Theod.	
B APTISTERIUM, qua for-		Mops. Diodorus, Ibx Epistola,	
ma, quo in loco. 101		Theodoreti scripta. <i>ibid.</i> & 39	
Baronii opinio de actis VI. Syno-		Sextum 175. PP. 39. 50. 62	
di adulteratis. 182		Octavum. 31	
refellitur. 183. & seq.		Conon Papa. 14. 126. 128	
Basilica. 91. 92. 97. 98.		Constantinus Papa. 9	
99. 100			
Benedictus II. 15			

D d

INDEX

Constantinus Pogonatus.	23. 39.	Cujusmodi.	<i>ibid.</i>
50. 51.		Elenchus manuscripti, ex quo editio accurata est.	<i>num.</i> xxiv.
Obitus.	<i>ibid.</i>	Donatio sollemnis.	102
Constituti subscriptio.	7		
Consulatus post tempora Justiniani.	4		
Corpora SS. cum reconduntur, ad-vocantur vicini Episcopi.	99		
Cyrilli Alexandrini Capitula.	12.		
37			
	D		
DECRETALE quid.	56		
Dicitur suggestio & rogatoria Epistola.	<i>ibid.</i>		
Ad dedicationem solemnem Basilicæ vicini Episcopi vocandi.	99		
Deusdedit Papa.	10. 12		
Diaconi solebant eligi in Episcopos.	56		
Diligentia disciplinæ.	95		
Diurnus liber Romanorum Pontificum.	<i>Præf. num.</i> 1		
Quis.	<i>num.</i> 11		
Non fuit ignotus antiquis.	<i>n.</i> III		
Meminit Ivo Carnotensis.	<i>n.</i> IV		
Gratianus.	<i>num.</i> V		
Antonius Augustinus.	<i>num.</i> VI		
Baronius.	<i>ibid.</i>		
Marca, Launoïus, Labbeus.	<i>n.</i> VII		
Diu expetitus.	<i>num.</i> VIII		
Nunc editur in lucem, cur.	<i>n.</i> IX		
Ex vetustissimo M S.	<i>num.</i> X		
Quo anno compositus.	<i>n.</i> XIII		
Præstantior Marculfi formulis.	<i>num.</i> XIV		
Laboriose emendatus.	<i>num.</i> XVI		
Quæ observata in notis.	<i>n.</i> XVIII		
Quot in capita divisus, & quæ ratio ordinis.	<i>num.</i> XXI		
Apographum Roma missum.	<i>num.</i> XXII		
		E	
		ECCLESIÆ filii.	207
		Corruptus locus emendatur.	
		Electionis Papæ decretum.	10
		Decreti formula unde sumpta.	<i>ibid.</i>
		Electio post triduum.	17. 21
		Eligebant etiam Laici.	16. 17.
		23	
		Electus in Papam & nondum ordinatus, post Archipresbyterum appellatur.	9
		Electio non finitur sedis vacatio, sed ordinatione successoris.	9
		De Electione scriptum perinde Constantinopolim ac Ravennam.	156
		Electionis relatio ad Exarchum.	16
		De Electione ad Archiepiscopum Ravennæ.	20
		Ad Judices Ravennæ.	22
		Ad Apocrisarium Ravennæ.	23
		Electionis decretales paginæ missæ ad Principem & Exarchum subscribendæ.	<i>ibid.</i>
		Eligendi Papam potestas quando ad Cardinales contracta.	12
		Episcopus forensis.	6
		Episcopi obligatio ad vigilias & officium Ecclesiasticum.	67
		Ordinatio Episcopi suburbicarii.	52
		Quæ in hac ordinatione continentur.	<i>ibid.</i>
		Quæ formulæ super ea re.	53
		Decretum de electione.	54

RERUM ET NOMINUM.

Vocatoria.	55	libet Dominos vocat.	147
Decretale, cum iret Electus ad ordinationem.	56	Hæc appellatio desitit usurpari i x. sæculo.	151
Aliud.	57	Gregorius VII. induxit in morem.	152
Aliud.	ibid.	Salutem & Bened. Apost.	152
Promissio fidei Episcopi.	58	Formulæ Diurni quando desuefactæ.	ibid.
Cautio Episcopi.	65	Qua inscriptione scriberetur ad summum Pontificem.	ibid.
Indiculum Episcopi.	69	Ab Imperatore.	153
Indiculum Episcopi de Langobardia.	71	Ab œcumenica Synodo.	ibid.
Synodale, quod accipit ordinatus Episcopus.	72	A Synodo universali Africana.	ibid.
Formata quam accipit Episcopus.	74	Ab Africana particulari.	155
Synodale Incardinationis.	76	A Patriarcha.	153
Præceptum de adunandis Ecclesiis.	77	A Primate Africa.	ibid.
Episcopi Alexandrini ordinatio.	158	Ab Episcopo.	ibid.
Quæ legantur testamento Episcopis, sunt Ecclesiæ.	67	Epistolæ Pontificum.	2
Epistolæ Pontificum. Superscriptio.		Ad Principem.	vide Not. 3
Nomen suum Pontifex ante v. sæculum aliquando præposuit, aliquando postposuit nomini personæ, cui scriberet, ante Leonem Mag.	143	Augustam.	vide Not. ibid.
A Leonis Magni tempore ad Joannem VIII. constanter postposuit.	143	Patricium.	4
Traditio deducitur a i v. sæculo ad ix.	144. & seqq. usque ad 151	Comitem.	ibid.
Fallunt regeſta Leonis & Gregorii MM.	144	Exarchum.	ibid.
PP. cum ad reos aut Schismaticos scriberent, nomen suum præposuerunt.	ibid.	Consulem.	5
Unde petenda vera inscriptio Epistolarum Leonis & Gregorii.	144. 147	Regem.	ibid.
Gregorius Magnus sæculares quoslibet Dominos vocat.	147	Patriarcham.	ibid.
		Episcopum forensem.	6
		Archiepiscopum Ravennæ.	ibid.
		Episcopum.	7
		Presbyterum.	ibid.
		Diaconum.	ibid.
		Primicerium.	ibid.
		Secundicerium.	ibid.
		Eugenius Papa.	62
		Eatharius Nestorianus.	37
		Euthymius Zigabenus de symbolo RR. PP. perstrictus.	163
		Exarchi quando cœperint & desierint.	4
		Nuntius ad Exarchum de transitu Papæ.	9
		Legatio ad Exarchum amplissima.	18. 21

D d. ij.

INDEX

F

F AMILIARES Cleri & Plebis.	
17	
Felix Ravennæ Episcopus.	13
Filii Ecclesiæ.	17
Forma I. fidei, quæ Diurno continetur, quando incipit & desinit.	162. 163
Formata, quam accipit Episcopus ordinatus, cujus ætatis.	74. 76
Qui de formatis scripserint.	<i>ibid.</i>
Formatæ formula ex Ordine Rom.	75
Archidiaconus Romanus dat formatam.	76

G

G REGORIUS Gothofredus notatus.	109
Gregorius Magnus.	16. 28. 55
Fugit ne ordinetur.	55
Detrectat summum Pontificatum.	156
Symbolum Gregorii M.	159. 161
Synodica Greg. M.	159. 160
Gregorius II.	9. 13. 21

H

H ADRIANUS II. de Honorii damnatione.	41. 184
Honorii causa.	174
Honorius Monothelita non fuit.	180. 187
Damnatus tamen propter imprudentem œconomiam.	181. 182. 189. 190
Vetus Breviarium Romanorum de Honorio.	183
Defenditur Hon. adversus obicientes heresim.	187. 188. 189

I

I MPERATOR a Deo coronatus.	50
Incardinatio quid.	76
Differt a Commendatione.	<i>ibid.</i>
Et Visitatione.	77
Eadem Incardinatis, quæ Ordinatis dantur mandata.	<i>ibid.</i>
Formula Incardinationis, &c.	76
Desumpta ex Greg. Mag.	77
Indiculum Episcopi de Langobardia.	72
Cujus ætatis.	<i>ibid.</i>
Indiculus S. Bonifacii Moguntinensis Episc.	69
Joannes IV.	61
Joannes V.	14
Italica Provincia servilis.	20
Julianus Pelagii & Cælestii discipulus damnatur a S. P. in professione fidei.	43
Ivo Carnotensis meminit Libri Diurni.	30

L

L ATERANENSE scrinium.	13. 63
Lateranense Concilium sub Martino I.	61
Lectiones officii.	67
Leo Magnus.	33
Ejus Tomus ad Flavianum.	37
Sermo in die suæ assumptionis.	172
Perperam inscribitur in die anniversario.	174
Libertatis cumulus.	117
Litanie bis in mense.	68
Longobardi.	18. 19
Lucina.	133

RERUM ET NOMINUM.

M

MACARIUS Antiochenus. 42

Martinus I. 49. 61

M. Mercator scribit de Pelagianis
quæ nemo alius distincte. 43

Monothelitarum hæresis in quo
posita, & unde orta. 175. 176.

177. 178. 179

N

NATALIS dies summi Pon-
tificis. 78

Invitatio Episcopi in Natali Papæ.
ibid.

Formula Diurni est singularis. 79

Exempla invitationum. 78. 79

Qui invitarentur. *ibid.*

Quorsum invitatio fieret. *ibid.*

Excusationem accipientis Papæ
formula duplex singularis. 80

Natalis dies Papæ. 78. 79

Conveniebant Episcopi etiam non
invitati. 79

Habebatur Synodus. *ibid.*

Excusatoria. 80

Exhortatoria negligentis. *ibid.*

Consolatoria. 81

Conventus ad natale Apostolorum.
66. 81

Notarius Regionarius. 54

O

OBLATIONES pertinentes
ad Monachos. 95

Oratoria intra Monasteria. 95.
96. 98

Oratoria in ædibus sæcularium.
92. 93. 94. 95

Oratoria intra Episcopium. 95
Ordinatio S. Pontificis. 8

P

PALLIOLA de confessione
Apostoli. 98

Pallium sacrum quid. 193

Quorum proprium. 194

Quando gestari cœpit. *ibid.*

Pallii mittendi formula I. 82

Sumpta, ut videtur ex Greg. M.
ibid. & 83. 85.

Qui usi sint. 83

Quid contineat. 85

Formula II. 85

Sumpta videtur ex Greg. M. 85. 86.
87

Interdicitur simonia. 87. 88

Ufus ex parte Joannes VIII. 88

Formula III. 88

Autor Symmachus. *ibid.*

Qui usi sint. 89

Formula IV. pro Episcopis Sici-
liæ. 90

Sumpta ex Greg. M. *ibid.*

Pallium signum communicatæ a
Papa potestatis. 194

Quid in literis cum pallio missis
mandarent Pontifices. 195

Ad quid obligarentur, qui acci-
perent. *ibid.*

Qui Pontifices petierint ab Impe-
ratoribus potestatem mittendi
pallii. *ibid.*

Quibus mitterentur, an solis Me-
tropolitans, an aliis, etiam non
Episcopis. 197

Quæ potestas concederetur cum
pallio. 198 199. 201

An missum olim solis Occiden-
talibus. 199

An aliquando Afris. *ibid.*

Dd iij

INDEX

Quæ olim materia pallii in Occi- dentali Ecclesia.	202	Pelagius Monachus damnatur a S. P. in professione fidei.	43
Non videtur fuisse semper lanca.		Polychronius delirus senex.	42
203.		Pompæ Satanæ.	120
De Pallio S. Gregorii M.	ibid.	Præceptio Regis de ordinando Epi- scopo apud Marculfum.	157
Quando incœpit esse laneum.	206.	Præcepta Summi Pontificis ad Epi- scopos suæ ordinationis.	91
207		Formula I. & II. De ordinando Presbytero.	ibid. & 92
Summus Pontifex servus servorum Dei.	3	Formula III. Petitio dedicationis oratorii.	VI
Universalis Papa.	49. 58	Formula IV. Responsum, &c.	93
Pater Patrum.	92	Qui hac formula usi.	ibid.
Papa Patrum.	54	Conditiones quibus oratoria con- ceduntur.	ibid.
Apostolicus.	ibid.	Formula V. Responsum de spe- randis sanctuariis.	94
Electus Papa ordinabatur Presby- ter, & Episcopus ut alii. Summus Pontifex impositione pallii & ἐνδρασιμῶ.	158	Formula VI. De dandis sanctua- riis.	ibid.
S. Pontificis ordinatio.	8	Formula VII. De dando Beneficio S. Angeli.	ibid.
Ritus ordinandi Papæ alius aliis temporibus.	157	Formula VIII. De dedicando ora- torio intra Monasterium.	95
Ordinandi S. Pontificis ritus.	24	Desumpta ex Greg. M.	ibid.
Ordinat Ostiensis Episcopus assi- stentibus Albanensi & Portuensi.	24	Formula IX. De recondendis re- liquiis intra Monast.	96
Ordinationis die Ostiensis utitur pallio.	25	Desumpta ex Greg. M.	ibid.
Ordinatur Papa ante hymnum An- gelicum.	25	Formula X. De recondendis reli- quiis intra Episcopium.	ibid.
Nullus Papa ex Episcopo electus ante Formosum.	157	Formula XI. Petitio Episcopi de Basilica dedicanda.	97
Indiculum S. Pontificis, seu pro- fessio Pontificia.	1	Formula XII. Responsum Ponti- ficis.	ibid.
S. Pontifices statim ordinatione peracta, monent Ecclesiam.	45	Formula XIII. Aliud responsum.	98
Servantes locum sedis Apost. qui.	9	Formula XIV. Aliud responsum.	ibid.
Patricius.	4	Formula XV. De altari dedicando in Basilica.	99
Patricius Provinciæ.	ibid. & 107	Formula XVI. Derecondendo cor- pore Sanctorum.	ibid.
Augustinus Patritius autor libro- rum de sacris Ritibus Eccles. Rom.	194		
Pelagius I.	45		

RERUM ET NOMINUM.

Formula xvi. De Basilica consecranda.	100	Formula xiv. De commutando mancipio.	112
Formula xviii. De Basilica dedicanda.	ibid.	Formula xv. De eadem re.	ibid.
Formula xix. Petitionis de dedicando Baptisterio.	101	Formula xvi. De donando puero.	113
Formula xx. Responsi de dedicando Baptisterio.	102	Similis apud Greg. M.	ibid.
Accepta ex Greg. M.	ibid.	Formula xvii. De concedendo puero.	114
Formula xxi. Responsi de eodem.	ibid.	Formula xviii. De eadem re.	ibid.
Desumpta ex Greg. M.	ibid.	Formula xix. Securitatis.	115
Præceptorum de rebus Ecclesiæ procurandis & alienandis.	103	Formula xx. Securitatis.	116
Formula i. Quando Laicus tonsuratur, & fit Regionarius.	ibid.	Formula xxi. Libertatis.	ibid.
Formula ii. Quando absens Subregionarius fit Regionarius.	104	Desumpta quadamtenus ex Greg. M.	ibid.
Formula iii. Quando ordinator it in patrimonium.	ibid.	Singularis est.	117
Formula iv. Quando Rector fundi mittitur.	105	Presbyteri Alexandrini.	158
Formula v. Scriptum ad Colonos, &c.	106	Processionis gratia.	92. 102
Desumpta ex Greg. M.	ibid.	Prima Professio fidei emissæ a S. Pontifice, quando incæpit.	170
Formula vi. Commendatoria Rectoris ad Judicem Provinciæ.	ibid.	Quando desit.	170. 171
Formula vii. Commendatoria ad Patricium Provinciæ.	107	Professio fidei secunda.	31
Formula viii. Ad Episcopos Provinciæ.	108	Edita primum a Gregorio II.	ibid.
Formula ix. Tractoria data Notario, &c.	ibid.	Edebatur verbo & scripto.	34. 47
Formula x. Tractoria data redeuntibus in patriam.	109	Professio fidei tertia.	44
Formula xi. Autoritatis de faciendis Cartulis.	110	Quæ Leonis II.	ibid.
Formula xii. Alia de eadem re.	ibid.	Professio i. fidei fit ab Electo in Papam ad corpus S. Petri.	158
Formula xiii. De commutando puero.	111	Qua forma.	159. 101
		Prologus in Judicatum.	118
		Promissio fidei, ut est in Diurno, cujus ætatis.	58
		Princeps cur dictus.	2
		Augustus.	ibid.
		Dominus.	ibid.
		Dilector Dei & Christi.	ibid.
		Victor.	ibid.
		Triumphator.	ibid.
		Serenus.	ibid.
		Tranquillus.	ibid.
		Pius.	ibid.
		A Deo coronatus.	ibid.

INDEX RERUM ET NOMINUM.

Privilegiarū diverforū Sedis Apo- stolicæ formulæ 23. 117. & seq.	Synodale continet 8. mandata. 73
Pro locis piis. 132	De illicitis ordinationibus.
Pro Diaconia concedenda <i>ibid.</i>	De bigamis, &c.
Pro Diaconia confirmanda. <i>ibid.</i>	De Afris.
Ecclesia concedenda. 137	De ministeriis & ornamentis Ec- clesiæ.
Monasterio adunando. 121	De reditu & oblationib⁹ partiendis.
Concedendo. 127. 134	De tempore ordinationum.
Confirmando. 138. 140	De tempore solemnisi Baptismi.
Dotando. 122. 123. 124. & 125.	De Litanis.
Eximendo. 118. 119. 128. 131	Formula desumpta partim ex Greg. Mag. 73
Regendo. 121. 126	Partim ex Gelasio. 74
Orphanotrophio concedendo. 135	Synodicas ordinationis suæ mit- tendi vetus mos R.R. PP. 163
Præpositura concedenda. 131	Quando incæpit. 164
Xenodochio cõmittendo. 129. 130	Quando desinit. 166
Privilegii primi formula usus Za- charias Papa. 118	Ad quos Synodice mitterentur. 165.
Secundi Stephanus II. 119	Quid in iis contineretur. <i>ibid.</i>
Sexti Agapetus II. Joannes XIII. Leo IX. 123	Quo fine mitterentur. <i>ibid.</i>
Noni Paschalis I. 126	Quorum Pontificum habeantur. 166
Decim tertii Stephanus II. 129	Synodica Gelasii. <i>ibid.</i>
Viginti secundi Paschalis II. 139	Pelagii I. 167
	Gregorii I. 159. 169

S

S ANCTUARIA. 94. 100	
Scholasticus Exarchus. 9	
Securitas. 115	
Severinus Papa. 61	
Simonia interdicta. 63. 64	
Spiritus a Patre & Filio procedens. 36. 48	
Stephanus Macarii discipulus. 42	
Symbolum vetus Romanum cujus- modi olim. 61. 62	
Quando auctum, & qua de causa. 162	
Synodale quid. 72	
Qui subscriberent, cum ordinaret S. Pontifex Episc. suburb. <i>ibid.</i>	
Cum Metropolita. <i>ibid.</i>	

T

T HEODORUS Papa. 61	
Tractoria data ministro Ecc. Rom. 108	
Redeuntibus in patriam. 109	
Trinitatis perfectissima expositio. 35	

V

V ISITATORES Ecclesi- rum. 138	
Vocatoria Electi. 55	
Vocatoria Joan. VIII. lectu di- gnissima. <i>ibid.</i>	

FINIS.

BIBLIOTECA HISTORICA MUNICIPAL

1200011218

Ayuntamiento de Madrid

